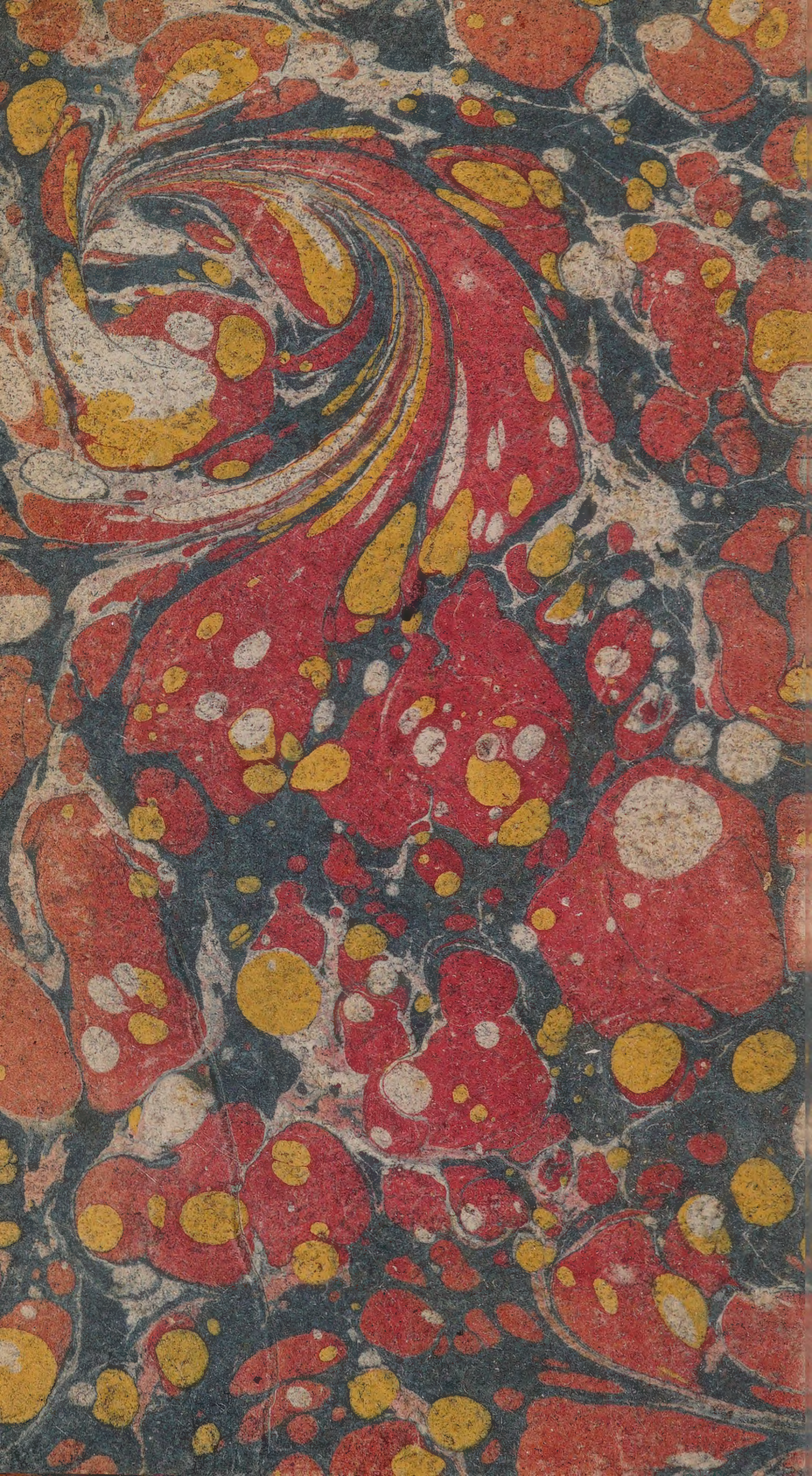
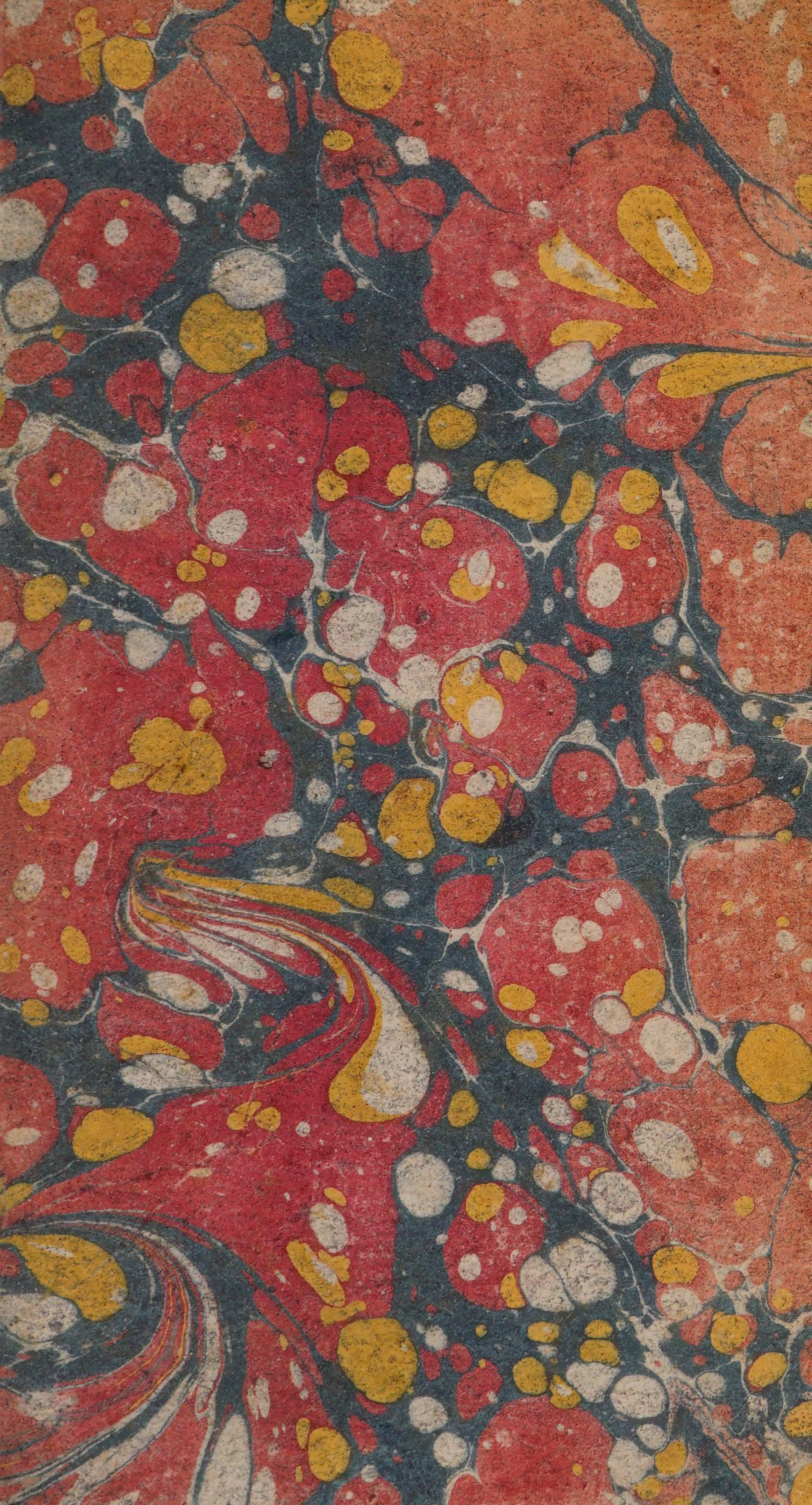

ex libris Cabaret

HERMANNI BOERHAAVE

PHIL. & MED. DOCTORIS,
Med. Botan. Chem. & Colleg. Pract.
Lugduni-Batavorum, Professoris

TRACTATUS DE VIRIBUS MEDICAMENTORUM.

Editio nova, Priori longè limatior, & auctior; utpote sedulò recognita, ab innumeris Mendis expurgata, nec non Additamentis atque Rerum Indice locupletata.

Studiô & operâ B. B** M. D.

PARISIIS,
Apud GUILLELMUM CAVELIER Filium;
Viâ Jacobeâ, prope fontem Sancti Severini,
sub signo Lilii Aurei.

M. DCC. XXVII.

Cum Approbatione, & Privilegio Regis.

Ἀσκεῖν περὶ τὰ νουσήματα δύο; ὠφελέειν, ἢ μὴ βλάπτειν.

Duo in Morbis præstanda sunt; adjuvare, aut [saltem] non nocere.

Hippocr. Epidem. Libr. I. §. 2. ℣. 92.

PRÆFATIO EDITORIS.

NOn hîc equidem in laudes meritiſſimi AUCTORIS hujuſce Libri animus eſt prolixè admodùm excurrere. Nemo quippe vel primum *Artis Apollineæ* conſalutavit limen, ad cujus aures non pervenerit Clariſſimi BOERHAAVE in *rebus medicis* admirandæ & omnibus numeris abſolutæ peritiæ fama: teſtantur eam profectò ſatis ſuperque numeroſi, qui quotannis ad celeberrimam Academiam Lugduno-Batavam undique concurrunt, Diſcipuli, & inde reduces Præceptoris Incomparabilis nomen ubique gentium percelebrant: at verò conſummatam Præſtantiſſimi Viri *ſapientiam medicam* Gnaris omnibus, quibus Docentis præcepta coràm haurire non fuit datum, no-

tam utique faciunt eximia, cedroque dignissima ipsius genuina Opera; de quibus autem plura dicere supervacaneum esset, cùm omnium terantur, ac teri debeant, manibus. Hinc etiam effectum, ut quidquid sub tanti *Artis Medicæ Antistitis* nomine, sive jure sive injuriâ, typis evulgatur, statim ab omnibus *Medicorum Filiis* summo cum applausu, & ambabus excipiatur ulnis. Verùm enim verò non parum herclè dolendum est! quòd Magni istius Viri *Prælectiones* aliquot, olim habitæ & ab ejus Auditoribus calamô exceptæ, adeò perperam, quin & propudiosum in modum, non ita pridem publici juris factæ sint; scilicet à Bibliopolis lucripetis, quibus ingrati Discipuli ejusmodi *Manuscripta* mendis scatentia dedêre, typis mandatæ. Eâ porrò ratione lucem primâ vice aspexit, Benevole Lector, hocce quod tibi iterum sistitur Opus: cûm enim, aliquot retrò annis, *de Medicamen-*

torum Viribus in Academiâ Lugduno-Batavâ *Prælectiones* haberet Clar. Professor BOERHAAVE; atque hæ primùm quidem avidis auribus ab Auditoribus exciperentur, nec segniore calamô, prout quisque tumultuariâ operâ Disserentis vocem erat assecutus, concrederentur chartis, mox de manu in manum describendo irent, colligerenturque in unum; accidit, ut quatuor abhinc annis ingratus quidam ignarusque Præclarissimi illius Viri Discipulus, cùm istiusmodi *Manuscriptum* haberet, idem in hâc Urbe typis excudendum Bibliopolæ tradiderit. Quod quidem Opus, etsi mendis passim refertum, atque BOERHAAVII celeberrimo nomine prorsus indignum, avidissimè tamen à *Tyronibus Medicis* exceptum est: quin etiam cùm hic Fœtus, utut abortivus, tanti Auctoris nomine insigniretur; ideò meruit, ut inter cæteros optimæ notæ *de Materiâ Medicâ* Libros nuper ipsum retulerit FRI-

DERICUS HOFFMANNUS, Professor Halensis famigeratissimus. (a) Hinc igitur omnibus paulò pòst distractis Exemplaribus, cùm elapso anno alteram Editionem moliretur Bibliopola Parisiensis, eamque jamjam incepturus esset, rogatus fui, ut Operis edendi curam in me susciperem. Verùm enim verò cùm non vehementer dolere non possem, quòd Viro de *re medicâ*, suisque potissimùm Discipulis tam bene merito, ut & Præceptori meo, æterno grati animi atque reverentiæ cultu prosequendo, Liber iste prostaret adscriptus, non solùm ipsius indignus nomine, sed & crassissimis scatens erroribus; eapropter hâcce mihi demandatâ Provinciâ quo par erat modo functurus, om-

(a) Confer *Præfationem de Studio Medico rectè pertractando, & ejus probatissimis Authoribus*, quam FRIDER. HOFFMANNUS præfixit novissimæ Editioni *Introductionis ad Universam Artem Medicam* HERM. CONRINGII; *pag. 13.*

nem requiſitam operam impendere decrevi : ita quidem, ut non modò totum Opus, quantùm in me eſſet, *mendis* expurgarem innumeris ; verùm *hiulca* quoque *loca*, ubi foret neceſſe, ſupplerem, *diviſiones* ineptas emendarem, omiſſas adderem, omniaque neceſſaria ſedulò præſtare anniterer : etiamſi profectò ad eliminandas inde ſordes, ſalebraſque complanandas, primâ fronte requiſitus mihi videretur labor Herculis, cui ſoli datum eſt Αὐ-γεῖν Βȣςάσιον ἐκκαθαίρειν. Hoc autem opus lubentiùs ſuſcepi, quòd mihi daretur faciliùs præſtandum ; utpote qui *manuſcriptum* ejuſdem *Collegii* poſſiderem *Exemplar* multò correctius, & nonnihil auctius, quàm illud quod typis primâ vice mandatum fuit. Porrò cùm etiam averet Bibliopola, ut Liber hic auctior aliquo fœnore jam prodiret ; ideò, votis ejus ſatisfacturus, nonnulla *de Corporum Elementis* ad initium præfanda, tum quædam *de*

Solidis & Fluidis nostri Corporis in genere, nec non *de Vasis ejusdem* in *PROLEGOMENIS* addenda, suisque inserenda locis operæ pretium autumavi. Jam verò quandoquidem hæc ex ipsius Auctoris penu duntaxat, si modò fieri posset, excerpenda mihi viderentur; idcircò ea omnia ex ejus *Collegio Mss. de Methodo studendi Medicinæ* deprompsi: quod quidem inutile futurum tunc temporis non sum arbitratus; cùm inprimis pleraque ex hocce *Collegio* desumpta, & præsenti inserta Libro, alibi non extent, egregia sint admodùm, atque *Theoriæ Medicæ* plurimùm inserviant. Cæterùm licèt interea *Collegium* istud (sub titulo, *Methodus discendi Medicinam*) anno elapso *Amstelodami* fuerit editum, operam tamen & oleum, in iis quæ ex meo deprompsi *Manuscripto*, perdidisse haudquaquam existimo; quandoquidem hoc impressum Opus (quod ad oras hasce nuper appulsum mihi vidisse conti-

git) adeò turpiter, totque fœdatum errorum monstris in lucem prodierit, ut sanè cùm Editorum, tum Bibliopolarum; istius farinæ Opera typis evulgantium, perfrictam frontem satis demirari non possim, ut hunc Egregium & Incomparabilem Virum tam injustè atque indecorè, propter vile lucellum, pessimè multare non erubescant; pessimè, inquam, cùm enim Eruditi nihil pretiosius habeant & antiquius quàm suam famam; num quid iis molestius esse potest, quàm si incondita, mendis scatentia, & ex suis *Prælectionibus* perperam corrasa *Manuscripta*, sub ipsorum nomine, ipsisque insciis ac invitis, furtivè in lucem edantur? Hoc igitur utì summâ fit injuriâ, ita meritò non ipsi solùm Auctores, quorum nomini isthæc adscribuntur Opera, id inprimis ægerrimè ferunt, sed & omnes Boni simul abominantur; nec enim leve crimen est, in aliorum labores sibi

arrogare divulgandi poteſtatem. Hinc ergo quid mirum? quòd, increſcente quotidie Bibliopolarum inhoneſto lucro hiantium audaciâ; in evulgandis ſub Clar. BOERHAAVII nomine indignis planè Operibus, de hâc ſibi illatâ injuriâ nuper in *Novellis* (utì vocant) *Publicis* identidem conqueri coactus fuerit Vir optimus & moderatiſſimus. Quin etiam hâc de re multò quidem potiori jure hodie conqueſtus eſt, quàm olim JOAN. BAPTISTA MONTANUS *Veronenſis*, Academiæ Patavinæ celeberrimus Profeſſor; cujus *prælectas Elucubrationes* cùm ipſius evulgaſſent Diſcipuli, de hiſce ſub ſuo nomine editis Operibus verba faciens, « *hæc* (inquiebat) *Dii boni! ita conſcribuntur, ut, cùm mihi quandoque offeruntur, non ampliùs ut mea recognoſcam, ita ſunt corrupta, contaminata, & infeliciter explicata.* (a) » Licèt enim hæc

(a) Vide *Librum* MONTANI *de Differentiis Medicamentorum, &c.*

ſors famigeratiſſimis pleriſque Profeſſoribus & olim contigerit, & hodie ſimiliter contingat, iſtud tamen ipſos multò quidem acerbiùs afficit, cùm ſua *Prælecta* adeò perperam in lucem eduntur, ac intra quatuor annos non ita pridem evulgata fuere *tria* Præclariſſimi BOERHAAVII *Collegia*, ſcilicet (α) *de Viribus Medicamentorum*; (β) *de Chemiâ*; atque (γ) omnium noviſſimè, ut & fœdiſſimè, *de Methodo diſcendi Medicinam*. Ego verò longè alius fuiſſem mehercule! quàm ut hujus primi Operis ſub Colendiſſimi Præceptoris nomine typis mandandi curam ſuſcipere voluiſſem, niſi jam in lucem prodiiſſet, nec parvo Summi Viri dedecore proſtaret hic Liber: cùm enim alteram Editionem ſine morâ dare decreviſſet Bibliopola; hæc profectò niſi operam qualemcunque meam collocaſſem, eadem omnino ac prior evulgata fuiſſet. Non igitur exiſtimo, quenquam ita iniquum fore judicem,

ut laborem huncce meum aut vituperet, aut vilipendat; cùm inprimis palàm tester, me istud Opus eâ duntaxat inductum ratione suscepisse, scilicet *ut illud Clar.* BOERHAAVII *nomine minùs indignum, emaculatius multò quàm antea, Tyronibusque saltem innoxium hâc vice redderetur.* At enim utut multa caussetur ille qui priorem Editionem hujusce Libri dedit, dicatque præsertim se istud fecisse, *ut ad perfectiorem ejusdem Operis dandam Editionem excitetur Clarissimus Auctor,* (quod quidem primâ fronte sufficiens videri posset) nemo tamen inficias ibit, iniquam ædepol! ac miseram fore Eruditorum sortem, si, gravissimis implicati negotiis, quidquid absonum inconditumque sub eorum nomine, ab aliis editum prodiret, idem ipsi tenerentur evulgare. Hinc igitur siquando ejusmodi *Prælectiones*, utilitatis publicæ gratiâ, quisquam typis committere gestit, hoc sanè nunquam omnino

præſtare debet, niſi ipſius Auctoris *indultu;* & quidem tunc temporis omnem pro virili parte operam impendere tenetur, ut Editio caſtigata & emaculata prodeat in lucem. Sed de his hactenùs. Jam verò tempus eſt ut enarrem ordine, quid in hâc Editione ipſe præſtiterim; hoc enim pacto BENEVOLUM LECTOREM certiorem utìque faciam, me nihil hîc egiſſe, quod quidem vel *neceſſarium*, vel *utile* ſaltem non fuerit.

Primò igitur hoc Opus typis nitidiſſimis excudendum curavi; nempe cum requiſitis Characterum differentiis, Vocum & Argumentorum diſtinctionibus, &c. de quibus autem omnibus plura dicere neceſſarium non eſt; quandoquidem primâ fronte conferenti clarè pateat, quantum, hoc reſpectu, inter priorem & hanc Editionem diſcrimen interſit: cùm in illâ pleraque, quæ diſtingui debuiſſent, incompta, confuſa, & inconcinna jaceant.

Secundò. Sermonem paulò tersiorem reddere annisus sum: & ideò Voces aliquot hinc inde deficientes inserui, aliasque mutavi; scilicet ut Sensus clarior, ac Phrases aliquantò elegantiores essent: neque tamen in hocce casu Verborum aucupio, Phrasium-ve lenocinio nimis indulsi; utpote veritus, ne Sermonis nitori sectando tempus nimium impenderem; tum quoque præsertim ne hunc in modum sensus Auctoris fortè perturbaretur, vel etiam inverteretur: verùm tamen pendentem sæpenumerò Sensum supplere coactus fui, ne LECTOREM offenderet, aut remoraretur; at verò istud citra necessitatem nusquam præstiti; quin etiam hæc Additamenta, si alicujus essent momenti, intra *binos hamulos* inclusa fuere.

Tertiò. Ex *mss.* hujus Operis *Exemplari*, quod ad manus erat, non modò plurima passim emendavi, sed & nonnulla addidi, quæ qui-

dem *hamulis* esse distinguenda non arbitratus sum; nisi ubicunque manifesti adessent *hiatus*, quos egomet meo Marte supplere debuerim, utpote qui tum in Editione priori, tum in *Manuscripto* meo deficerent, atque necessariò supplendi venirent: prout videri potest inprimis pag. 161; item 209 ad 211; nec non 330. 331. 332. 333; atque 397 hujus editionis, & alibi hinc inde.

Quartò. Cùm optaret Bibliopola, ut hæc Editio priori fieret auctior, quin & ad certam molem excresceret; eapropter ad hoc exequendum, *tria* non inutilia quidem præstiti. 1°. Nonnulla ex *mss. Collegio* Auctoris *de Methodo studendi Medicinæ* (prout antea dictum est) deprompsi; quæ verò singula suis inserui locis: sic igitur in PROLEGOMENIS integrum Primum Caput inde conflavi (quod quidem etiamsi non magni fortè momenti quibusdam videri posset, illud tamen ex alio penu vel auctius, vel perfec-

tius reddere opus esse non sum arbitratus) tum hinc etiam Caput Quartum, maximâ ex parte, concinnavi, additis ad finem iis quæ Tertium alterius Editionis constituebant: denique mutatô Capitis sequentis titulô (quia nempe similis jam fuerat præcedenti datus) viginti Sectiones ibidem inserui; nimirum à §. 2. ad 22. Et hæc quidem omnia intra *duos hamulos* semper apposui; ne scilicet cum reliquo Textu eadem confudisse viderer, utque Scrupulosis omnibus hoc pacto satisfacere possem. 2°. Auctorum in Textu laudatorum Loca, sive Collationes, minori charactere (discriminis gratiâ) subjunxi; & quamvis hoc initiô factum non fuerit, quoniam tunc temporis minus otii mihi suppeteret, attamen in Tertiâ Parte, quæ totius Operis est præcipua, istud satis accuratè præstitum advertet Benevolus Lector, quanquam alicubi forsan omissum reperturus.

3°. Additamenta quædam circa res præcipuas (& hæc quidem hinc inde, prout libitum est) minori charactere similiter distincta subnexui. In quibus autem omnibus præstandis curam non mediocrem impendi, ne quis subreperet error, utque hæc Tyronibus saltem utilia quadantenus esse possent.

Quintò. Divisiones aliquot ineptas emendavi, neglectasque adjeci: sic enim Partem Operis Tertiam, quæ jam in PROLEGOM. Cap. XIII. *de Classibus Medicamentorum*, in Classes quinque distributa fuerat, & quæ tamen perperam admodùm in tres duntaxat divisa in Operis serie extabat, (dum scilicet Prima Classis cum Secundâ, & Quinta cum Quartâ simul confunderentur, adeò ut istud conspicientem statim offenderet) distributione genuinâ in quinque iterum distinxi. Præterea, in Secundâ Classe ejusdem Partis, Caput *de Hydragogis* minùs aptè itidem in quatuor

divisum, ad unum reduxi. Sic etiam, in Tertiâ Classe, Caput *de Detergentibus*, *&c.* cumaltero confusum, distinguendum necessariò mihi fuit. Plurimas insuper Divisiones, Distinctionesque omissas addidi: cùm enim initiô singula Capita in Sectiones divisa fuissent in Editione priori, ac istud paulò pòst omnino neglectum extaret, quin & Argumentorum distinctioni plerumque consultum non esset, nec unquam Formularum à reliquo Textu discriminis haberetur ratio; hæc omnia sanè mihi fuerunt non perfunctoriè quidem interpolanda, atque supplenda.

Sextò. In Erratis tum Typographicis, tum aliis, præsertim si alicujus essent momenti, corrigendis operæ non peperci: sphalmata quippe multa emendavi, non modò in Figurarum Mathematicarum explicationibus (ubi quidem adeò crassa occurrebant menda, ut ea profectò vel ignarissimo Tyroni

condonari non potuiſſent) at etiam, ſiquando neceſſe fuit, Literæ in ipſis Schematibus deficientes additæ ſunt, atque ſuperfluæ alibi deletæ. Verùm enim verò curam inprimis adhibui quàm diligentiſſimè, ubi emendandi venirent errores in doſibus Medicamentorum; in quibus ſanè numeroſi reperiebantur, atque pro Tyronibus admodùm periculoſi: utì quidem videre eſt ex. gr. in Capite *de Phlegmagogis*, pag. 215. prioris editionis, ubi *Gummi Gutta* à gran. xv. ad ſcrup. v. præſcriptum extat, & in Capite *de Hydragogis*, pag. 233, ubi *Mercurii Dulcis* à gran. jv. ad drachm. jj. doſis aſcendit: taceo, brevitatis gratiâ, complures alios eoſque graves hujuſcemodi errores paſſim obvios. In his autem omnibus emendandis, non modò probatiſſimorum quorumque Auctorum adminiculo, ſed inprimis Clar. Auctoris noſtri *Materiâ Medicâ* uſus fui; quam etiam ut & ipſius *Inſti-*

tutiones Medicas ſemper debent conferre Tyrones, dum præſentis Operis lectioni operam dabunt, quò meliùs nempe ſenſum aſſequantur, & errores, ſiqui præterlapſi fuerint, ipſimet corrigere valeant.

Septimò. Indicem Capitum non ſolùm auctiorem multò reddidi, adjectis ſcilicet Capitum argumentis; ſed etiam alterum Indicem Rerum & Verborum locupletiſſimum in Operis calce adjunxi.

Octavò. Denique cùm, in hoc expurgando AUGIÆ *Stabulo*, impoſſibile ferè fuerit unâ vice omnes eliminare ſordes, idcircò *Errata* tum Typographica, tum alia quoque ſive prætervisa, ſive commiſſa, ad finem annexui; ſcilicet ut iſtud Opus, quantùm quidem in me eſſet, utilius atque perfectius eô pactô redderem.

Et hæc ſunt, LECTOR HUMANISSIME, quæ in hâc Editione fuerunt à me præſtita: in quibus verò ſi expetitum attigerim ſcopum, erit

ſanè de quo non mediocri afficiar gaudio; ſin minùs, tu ipſemet reliqua ſupplere dignaberis. Porrò quidquid bonum in hujus Opuſculi Textu inveneris, id omne Præclariſſimo BOERHAAVIO jurè ac meritò arrogare, ipſiuſque Tholis appendere utìque non dubitabis: verùm ſi quid adhuc minùs aptè, vel etiam perperam expoſitum ibidem offenderis, iſtud profectò non in Præſtantiſſimum Auctorem, ſed in Diſcipulorum deſcribentium negligentiam, ut & inſcitiam, atque cacographiam, vel in Typographorum ſphalmata, precor, retundas. Ego verò (utì jam dixi) hoc ſanè duntaxat in iſto ſuſcepto labore mihi propoſui, ut ſcilicet qualemcunque hanc Editionem clariſſimo Auctoris nomine minùs indignam, emaculatiorem multò, ac proinde Tyronibus non ſolùm innoxiam, ſed & priori longè utiliorem, in omnibus pro virili parte, efficerem. At enim Librum hunc

perfectum unquam, vel Celeberrimo BOERHAAVIO dignum spes utique non est in lucem proditurum esse, nisi ab ipsomet edatur Auctore: quod quidem siquando contingeret, tunc exigui & qualiscunque hujusce mei laboris jacturam non modò non ægrè, sed & lætissimè profectò laturus essem. Verùm enim verò quoniam Præclarissimo Viro gravissimis detento negotiis, ac præsertim etiamnum Operis eximii, maximæque molis & laboris, Editioni curam impendenti suam (*a*) Tractatum hunc non videretur, ut præsens Opus ipsum nunc temporis editurum spes quædam afful-

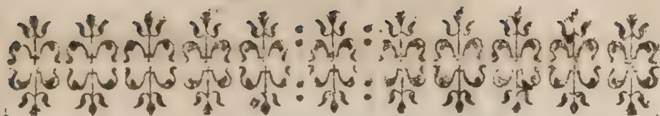
(*a*) AUCTOR jam ab aliquot annis operam dat alteri editioni Libri illius rari atque aurei, cui titulus est, *Artis Medicæ Principes*: quod quidem Opus unà cum Græcorum (utì rumor est) Auctorum Textu, qui in Editione HENRICI STEPHANI deficit, *Lugduni-Batavorum* apud PETR. VANDER AA, in lucem fortè propediem emittendum summô desideriô expectant Eruditi.

geret; ideò Spartam hanc lubentiùs in me suscepi, atque pro meo modulo, imparatis ac imparibus licèt viribus, adornavi. Quàm verò exoptandum esset! ut istud Opus (utilissimum herclè futurum, si ipsius Auctoris exaratum prodiret calamô) publici juris faceret Vir maximus, ac de re Medicâ, suis aureis Operibus locupletatâ, optimè meritus. Quid enim Philiatris utilius nunc esse posset? quàm ut ille qui Theoriam, Praximque Medicam omnium accuratissimè dedit hactenus, idem etiam Vires & Usus Medicamentorum exponeret. Donec autem tantô beneficiô Medicos sibi obstringere consultum duxerit; huncce Summi Viri Fœtum, utut abortivum, ne dedigneris, quæso, BENEVOLE LECTOR; in eo quippe plurima non modò peregregia, atque utilissima, sed & alibi vix invenienda reperies: hinc etiam nullus dubito, quin fructus haud mediocres exinde percepturi

ſint Medicinæ Tyrones. His ergo præſertim jam offertur hoc Opuſculum, utpote ad ipſorum uſus quàm optimè redundaturum; inprimis verò ſi illud unà cum aliis, iiſque genuinis, Clariſſ. Auctoris Operibus aſſiduè & ſedulò contulerint.

D. PARISIIS, *Idibus Januar.* M. DCC. XXVII.

INDEX CAPITUM,

UBI SIMUL OPERIS EXHIBETUR CONSPECTUS.

PROLEGOMENA.

PARS PRIMA.

PARS SECUNDA.

De Medicamentis quæ agunt in Fluida.

SECUNDA CLASSIS.

De Medicamentis Excretiones promoventibus. 219

Corollaria

TERTIA CLASSIS.

QUARTA CLASSIS.

FINIS INDICIS.

HERMANNI

HERMANNI BOERHAAVE TRACTATUS De Viribus Medicamentorum.

PROLEGOMENA.

CAPUT I.

[*De Elementis Corporum, seu de naturâ Solidorum & Fluidorum in genere.*

1. ELEMENTA CORPORUM definiuntur à Philosophis, *corpuscula simplicissima ex quibus alia fiunt, & in quæ iterum resolvi possunt*: atque sic per hæc intelligimus, *corporis cujuscumque firmam originem & Stamina, quæ suâ aggregatione corpus constituunt.* (*a*)

2. Si cohæsio seu durities tanta sit in

(*a*) Confer. BOERHAAVE Collegium Mss. de Method. Studend. Med. Part. 5. Cap. 1. Sect. 6.

corpore quolibet, ut omnem cognitam vim motûs ſuperet, tum illud vocatur *Atomus*, ſeu *Elementum corporeum.* (*a*)

Docent Phyſici omne corpus eſſe extenſum, impenetrabile, figurabile, mobile, nec non corpora omnia compoſita cohærere cum aliquo nixu, ſeparationi plus minuſve ſe opponente; qui nixus vocatur *durities:* ſi jam illa cohæſio, ille nixus, illa *vis*, quam *Attractricem* vocat NEWTONUS, tanta ſit in illis *Staminibus*, ex quibus conſlantur corpora, ut nullus motus in rerum Naturâ ſit, qui non ſuperetur à reſiſtentiâ cohæſionis horum *Staminum*, tum inquam illæ particulæ dicuntur *Atomi*; ex α *privante*, & τομὴ *ſectio:* hinc *Atomus* vocatur propriè pars non ampliùs ſecanda, ſeu indiviſibilis. Sunt autem hæ *Atomi*, quibus omnia conſtare corpora jam olim aſſeruit DEMOCRITUS; qui quidem ſatis intelligebat, nullam eſſe particulam in Naturâ, quæ non adhuc capax eſſet diviſionis *mathematicæ*, ſed voluit ille, quòd ſi *vis* uniens partes corporis major ſit, quàm ulla *vis* quæ huic corpori imprimi poſſit, inde ſequatur, cohæſionem hanc vel unionem inſuperabilem eſſe, utpote quæ

(a) Id. Ibid. Part. 1. Cap. 4. 5. 6. & 7. ſive à Sect. 22. ad 28.

à nullâ *vi* deſtrui queat: hinc particulæ tali deprehenſæ nomen imponebat *Atomi.*

3. Quæritur an hujuſmodi corpuſcula in Naturâ dentur? Quod ut examinetur, 1o. attendendum eſt, licèt corpora plurima mutentur quoad *formam*, nulla tamen unquam mutari in ſuâ *eſſentiâ*; ergo ita cohærere debent illa, quæ rerum *eſſentiam* componunt, ut nulla *vis* tanta ſit in Naturâ, quæ particulis *eſſentiam* corporum conſtituentibus applicata, earum cohæſionem ſuperare valeat; unde ſequitur manifeſtè, particulam hanc ſive *Atomum* mutari poſſe nullatenus: enimverò ſi mutari inciperent, atque in partes dirimi corpuſcula hæc, tota rerum Natura peſſùm iret, atque deſtrueretur penitus; quippe, ſi Aqua v. gr. partes haberet ita mutabiles, ut eſſe poſſent partes Ignis, ecquis non videt, totam rerum faciem mutatum iri, ſi hoc accideret, & omnia ab Igne abundare tum incipiente fore deſtruenda? Ergo tota Natura clamat, *principia*, quibus corpora conſtant, eſſe immutabilia: quod quidem ſi verum non foret, non potuiſſent eadem permanſiſſe per tot ſæcula; verùm in nullis rebus mutatam videmus corporum *eſſentiam*, quoniam immutabilia ſunt eorum *Stamina* ſive *Elementa*, ut jam dixi-

mus; non quòd *mathematicè* dividi non possint, hoc enim in infinitum fieri potest, sed quòd nulla *vis* eorum partes ab invicem separare queat; & hoc facit stabilitatem Naturæ. Illa nunc causa, quâ istud fit, est ordo Naturæ ipsius, à Deo ita constitutus, ut sit eadem semper causa cohæsionis.

4. Si *Atomus*, & *corpus ex Atomis constans*, partes suas cohærentes ita habet unitas, ut nullum spatium vacuum intercipiatur, tunc *Atomus* illa, & illud *corpus* vocabitur *solidum perfectum. Solidum* autem *est corpus, cujus partes ita cohærent inter se, ut unâ parte motâ, reliquæ etiam simul moveri cogantur.*

Hæc est inter Eruditos agitata quæstio, quænam idea dari debeat *Solidi*? PERIPATETICI omnes, & CARTESIANI dicunt, *Extensionem ideam esse Solidi*; verùm facilè ostendi potest, hoc non ita intelligendum esse. Siquidem diximus *Atomum* constare ex aliis partibus, ita arctè inter se cohærentibus, ut separari nequeant; at verò *Atomus* illa non erit adhuc *perfectè solida*, nisi aliquid præterea huicce definitioni adjiciatur: quippe, si Deus duas *solidas* particulas simul conjunxisset hunc in modum /\, hæ quidem ambæ particulæ, ita junctæ simul essent, ut inde confla-

retur *Atomus* una, cujus partes in contactu tam arctè cohærerent inter se, ut una pars ab altera, quâcunque vi adhibitâ, separari minimè posset; attamen non esset adhuc *Atomus perfectè solida*, quoniam inter ambas hujus partes *spatium* inesset: verùm si ita fuissent unitæ, ut nullum *vacuum* relinquerent intermedium, hâc nempe ratione ▭, tunc *Atomus* illa *perfectè solida* foret, quippe quæ nullum in se *spatium* haberet, ubi alterum posset recipi, atque contineri corpus. Hinc igitur, *corpus perfectè solidum est illud, quod ex Atomis seu particulis indivisibilibus constat, ita junctis, ut nihil vacui inter ipsas hæreat.* Alterum adhuc vocatur *perfectè solidum* corpus, quod ex prioribus *perfectè solidis* conflatum est, absque ulla quoque intercapedine, seu *spatio* relicto inter partes totum constituentes: his autem binis *perfectè Solidorum* generibus si *Atomum* addamus, quæ constet partibus sibi mutuò unitis, sine ullo *spatio* intermedio, tunc tria corporum *perfectè solidorum* genera habebimus.

5. Jam verò si quis quærat, quomodo corpus *perfectè solidum* metiri possimus: Respondemus *mensurâ spatii.* Supponamus enim v. gr. nos habere *spatium* quod sit exactè unius pedis cubici; & hoc

ſpatium à nobis dein impleri corpore ejuſdem perfectè molis & figuræ, i. e. unius pedis cubici, & in quo nullum omnino *vacuum* ſit, adeòque quod ſit corpus *perfectè ſolidum*: jam ergo, quandoquidem hoc corpus exactè repleat illud *ſpatium*, menſura ejus erit quoque menſura *ſpatii*, in quo continetur; tantùm enim ibi aderit impenetrabilis *materiæ*, quanta eſt magnitudo *ſpatii*.

6. Si *Atomus* & *corpus ex Atomis conſtans*, partes impenetrabiles ita junctas habet, ut intercipiantur inter unitas partes *ſpatiola vacua*, aut aliâ materie non unitâ repleta, tunc vocatur corpus *poroſum*.

7. Ut verò habeamus menſuram corporis *poroſi*, ſupponamus v. gr. molem Auri *perfectè ſolidam* occupare *ſpatium* unius pedis cubici, & jam inde auferri hoc Aurum, cujus menſura, *ex hypotheſi*, eſt capacitas iſtius pedis cubici, & ejus loco Aquam ſubſtitui *ſpatium* hoc exactè replentem; tunc ſi $\frac{2}{3}$ partes hujus Aquæ ſint *pori*, ergo $\frac{1}{3}$ pars pedis cubici erit menſura Subſtantiæ corporeæ iſtius Aquæ: reliqua enim habentur tantùm *vacua*, non corpora Materiæ *perfectè ſolidæ* reſpectu. Hoc plurimùm juvat in *viribus* corporum indagandis; *vires* enim inveniuntur ex

quantitate Materiæ, sed *quantitas* hæc noscitur, cognitâ magnitudine, numeroque *pororum*; quia tunc isti subtrahuntur à reliquâ *mole* corporeâ; nihil quippe faciunt ad *vires* corporum, quoniam sunt tantùm *spatia vacua*: sed illud quod præter *poros spatium* replet, hoc solum dat *quantitatem* Materiæ in eo contentæ: ergo hæc est mensura *Corporeitatis*.

8. Unde videmus, quòd si ARISTOTELIS, & CARTESII vera foret sententia, dum asserunt, *Extensionem esse ideam Solidi*; tum inde sequeretur, ubique esse eandem Substantiam corpoream: quod quidem verum esset, si non daretur in rerum Natura *Vacuum*; tunc enim Aqua & Aurum essent æquè gravia, & æquales vires haberent, utpote quæ forent æquè *perfectè solida*, sed hoc falsum ostendit esse magnus NEWTONUS evidentissimis demonstrationibus mathematicis, in experimentis de *Pendulis*. Jam igitur vidimus *Atomum* aliquam esse posse *perfectè solidam*, & *imperfectè solidam*, seu *porosam*; & quòd proinde corpora ex eis conflata poterant esse, tum *perfectè solida*, tum *porosa*; quòdque corpora dicerentur *porosa* duplici sensu, nempe *porosa simpliciter*, ubi nihil in *poris* continetur, & *porosa* cum Materie internâ in *poris* fluctuante; quando ita-

que, utì diximus, meatus habent tantummodò, ſeu *ſpatia* penetrabilia, adeòque non repleta, h. e. *vacua philoſophica.* Ex his etiam patuit, quòd cùm Phyſicè, non Geometricè corpora ad vires metiri volumus, tunc *moles* à *maſſa corporea* diſtinguenda ſit: *moles* enim eſt tota extenſio corporis, quæ in quibuſdam locis *perfectè ſolida* eſſe poteſt, in aliis verò *vacua.* Unde ſequi perſpeximus, ſi *perfectè ſolidum* ſit corpus, tum menſuram *molis & ſpatii* in quo continetur, eſſe menſuram *ſubſtantiæ*; ſed ſi in *mole* ſint loca *vacua*, tum menſuram inſtituendam eſſe ſubtractis *vacuis*: quod quidem in ſequentibus clariùs adhuc fit propatulum.

De Pondere Specifico Corporum.

1. INvenere duo maximi Viri Isaacus Newton, & Chr. Huygens, ambo per diverſa ratiocinia, quòd *materies corporea, in quoçumque ſpatio deprehenſa, haberet eam proportionem, ut pondus erat illius molis ponderatæ.* Quæ verò *propoſitio*, ut elegantiſſima eſt, ita & utiliſſima evadit in *mechanicis*, ad *vires* corporum eruendas. Jam explicuimus, quid ſit intelligendum per Molem, ſeu Maſſam corporis, quid-ve per Quantitatem, ſeu Subſtantiam corpoream; invenit autem New-

TONUS, illud quod inter *poros* intercipitur, & non cohæret, nihil facere ad *vim* corporis, verùm esse prorsus ac si *vacuum* foret, respectu *virium* agentium; quod quidem per experimenta clarè deducit, dum agit de *Pendulis:* videsis igitur hunc Authorem in eruditissimo suo tractatu *de Principiis Mathematicis Philosophiæ Naturalis*, 10. *ad initium*, tum verò *in Parte tertiâ*, ubi experimenta habet de *pyxide* modò *plenâ*, modò *vacuâ* ponderatâ: consulatur quoque de hâc *propositione* HUYGENIUS, in tractatu quem inscripsit, *de la Lumiere, & de la Pesanteur.* Jam verò, quod hi duo magni Viri experimentis suis adstruxerint, assumimus pro principio; nempe, *prout sunt pondera corporum, ita vires eorum esse*: si enim in uno corpore duplo plus *virium* habuerimus, positis reliquis iisdem, duplo plus etiam *materiæ* impenetrabilis est in eo.

2. Hôc positô, cognoscere possumus Quantitatem Substantiæ impenetrabilis veræ in certo loco contentæ, si nimirùm Molem ponderemus; (utì superius jam dictum est) verùm nondum equidem novimus ut propriè se habet, quia nullum *perfectè Solidum* habemus cognitum; si enim unum tale *Solidum* haberemus, dignoscere possemus utique *vires* corpo-

rum, quatenus inde pendent: ergo *pondus* est tantùm relativa scientia ad nos: verùm si exactè scire possemus, Aurum in pede cubico continere tantùm præcisè Materiæ *perfectè solidæ*, tum ponderaremus etiam Aquæ pedem cubicum, unde statim sciremus, cùm Aqua tantò minùs *ponderis* habeat, quàm Aurum, tantò plus *vacui* igitur esse in illa; & sic de cæteris Naturæ corporibus: atque sic vera tradi posset *Hydrostatices*, ut & *Mechanices* in genere doctrina.

De Diversitate Corporum.

1. PRo *physicis principiis* jam assumpsimus, Materiem esse extensam, impenetrabilem, figurabilem, & divisibilem in infinitum, quatenus constat ex infinitis quasi *nihilis*, quæ *vi* quâdam cohærent, & vocantur *Atomi*; omnesque particulas hasce divisas habere gravitatem aliquam, quæ perfectè convenit toti Massæ, seu Aggregato *Atomorum*: ex his ergo jam sequitur, quòd quædam harum proprietatum diversæ esse possint in corporibus. Itaque nunc dicimus, *ex ideâ naturæ corporis sequi diversitatem ejus*, quæ triplex est.

2. Prima diversitas nascitur ex diver-

ſitate ipſius *Atomi*: 1°. enim *Atomus* una non eſt ſemper æquè magna, ac altera, cùm iſtud neceſſarium non ſit ad corpus conſtituendum; 2°. *Atomus* una poteſt eſſe plus minus-ve *ſolida*, quàm altera; cùm una poſſit eſſe *perfectè ſolida*, altera verò, quamvis unita ex indiviſibilibus particulis, *vacua* tamen habere queat in ſe; (utì ſuperiùs demonſtratum eſt) 3°. denique poteſt *Atomus* una, tum magnitudine, tum figurâ, ab alterâ differre.

3. Secunda varietas in eo conſiſtit, quòd *Atomus* una cum alterâ, & corpus unum *ex Atomis aggregatis* confectum cum altero itidem ſimili, poſſint diverſimodè, cohæſione ſcilicet majori minori-ve, inter ſe uniri: & eam quidem cohæſionem ex rebus *elementatis* deducere non poſſumus, eſt enim iis eſſentialis proprietas, non autem à cauſis externis dependens.

4. Tertia diverſitas oritur ex modo uniendi vario *Atomum* unam alteri, & unum corpus *ex Atomis* conflatum alteri quoque ſimili; v. gr. duæ *Atomi* poſſunt hâc ratione , & hôc pactô inter ſe uniri, atque ſic plus minùs-ve *ſpatii* inter ſuas partes relinquere. &c. Unde originem ducit diverſitas *Poroſitatis*, & *Denſitatis*, utì jam vidimus.

5. Nunc igitur ex præmiſſis patuit,

quòd in considerandâ *Elementorum corporeorum* naturâ, *novem capita* percipere debeat quàm optimè Physicus, ac proinde Medicus, utpote fundamentalia & scitu necessaria; quæ quidem sunt.

1°. *Extensio Corporis.*

2°. *Divisibilitas.*

3°. *Impenetrabilitas.*

4°. *Durities*, seu cohæsio partium totum constituentium major minor-ve.

5°. *Natura Atomi*, sive Moleculæ nullâ vi divisibilis.

6°. *Soliditas & Densitas absoluta.*

7°. *Porositas & Raritas.*

8°. *Mensuratio Solidi Perfecti, aut Imperfecti.*

9°. *Diversitas Corporum*, quæ triplex est, & ex ipsâ *Elementorum* doctrinâ sponte deducitur.

Hæc jam sunt vera Principia physica, & ex ipsâ rerum Naturâ petita. Perspectis autem corporibus *Solidis* in genere, superest, ut de naturâ *Fluidorum* aliquid adjiciamus.

De naturâ Fluidorum. (a)

1. F*Luidum vocatur illa omnis corporum congeries, cujus moleculæ minutissimæ, sensumque fugientes, & nullo, & facilè*

(*a*) Id. Ibid. Sect. 69. *de Hydrostaticâ.*

mutando nisu inter se cohærent, ac proinde quæ tactui levissimo cedunt, & in se invicem arietant. Quandoquidem *Solidum*, vel *Consistens* (utì vocat CELSUS) definiatur, illud quod partes suas constituentes facilè separari non patitur, & in quod impressus impetus, potiùs facit movere totam molem, quàm ut separet partem cui impressus est: hinc *Fluidi* definitio est præcisè contraria, negando scilicet quod affirmatur in præcedente.

2. At verò unaquæque pars *Fluidi* est *unum* corpus, nam illa pars, quæ vel minimè, vel nullatenus alteri cohæret, est *una* pars; igitur ea quæ de *uno* corpore superiùs dicta fuere ratione *Solidorum*, vera sunt etiam in iis corporibus quæ *Fluida* constituunt; adeòque ista generalia præmissa hîc iterum locum habent.

3. Verùm etiam 2°. tria consideramus in hisce moleculis, quatenus componunt *Fluidum*: 1°. *Partium molem diversam*; unum enim *Fluidum* partes habet majores minores-ve altero: 2°. *Figuram variam*; quippe unum *Fluidum* partes habet aliô modô figuratas, quàm alterum: 3°. Denique *cohæsionem nixum-ve dissimilem*; quoniam *Fluidum* unum suas habet partes majori minori-ve nisu inter se cohærentes, quàm alterum.

4. Ab his *tribus* diversis capitibus pendet omnis *Fluidorum* varietas: hinc nempe, *Fluidum tenue* est illud cujus partes sunt minimæ, & vix inter se cohærent; & *Fluidum viscosum* dicitur illud, cujus partes majori nixu cohærent inter se, quàm in alio *Fluido*: & sic de cæteris.

20. Hôc positô videmus proprietates quas Mathematici tribuerunt *Fluidis*, nihil aliud esse quam dotes in omnibus communes, non ut se habent in Aquâ, vel ut se habent in Oleo, sed tantùm communes. Jam verò ut *Fluidorum* naturam, quo par est modo, explicarent Hydrostatici, assumpserunt 1°. *Fluida* constare particulis quibusdam admodum exiguis, 2°. hasce particulas valde *lubricas* esse supra se mutuò, 3°. eas esse *graves*: & ex his *tribus* deduxere, quomodo Massa corporea, ex istis Moleculis aggregatis constans, reverâ se haberet. Hæc est *Hydrostatica*, non solùm Physico, sed etiam Medico scitu necessaria; quoniam omnes ferè mutationes physicæ ope *Fluidorum* contingunt: sic enim fit nutrimentum & incrementum Animalium, Vegetabilium, Mineraliumque, per Aerem, Aquam, & Sales solutos; quæ omnia sunt *fluida*.

Hæc itaque sunt, quæ *de naturâ Solidorum, & Fluidorum in genere* habeba-

mus præfanda; quæ nos equidem sponte suâ jam ducunt, ut ipsum *Corpus Humanum* aggrediamur; hinc verò tandem ad *vires* quas in illo exerunt *Medicamenta* deveniemus.]

CAPUT II.

De structurâ Corporis Sani.

1. CORPUS nostrum duabus constat partibus, scilicet *solidis*, & *fluidis*.

2. Solida continent in se Fluida, suntque ita inter se unita, ut nulla pars assignàri queat, cujus cum reliquis connexio vel immediata, vel mediata demonstrari non possit; Vena quippe & Vas Lymphaticum Arteriæ cohærent mediante Glandulâ, quæ ab Arteriâ oritur; Arteriæ autem omnes Aortæ adnascuntur, quæ & ipsa Cordi inseritur; Cor verò Nervorum, nec non Arteriarum Ascendentium ope, Cerebro unitur; Cerebrum interim Cerebello adhærescit; hoc autem Medullæ Spinali, &c.

3. Omnes Corporis Canales aliquo modo cum utroque Cordis ventriculo communicantur.

4. Ventriculus Cordis sinister commu-

municationem habet cum Arteriâ Magnâ, hæcque ita divaricatur & dispergitur, ut nullum Corporis punctum possit assignari, ad quod portio aliqua dictæ Arteriæ non pertingat: quò fit, ut cavitas à Corde usque ad singula Corporis puncta continuetur.

5. Omne Corporis punctum *cavum* Liquorem intra se contentum versùs dextrum Cordis ventriculum transmittere potest, si modo *vasa Secretoria*, vel *Excretoria* sic potiùs dicta excipiamus; qualia sunt, (α) *vasa Sudorifera*, (β) *vasa Sanctoriani Perspirabilis*, *Perspirantia dicta*, (γ) *vasa Oculos continuo humore Humectantia*, (δ) *vasa Mucosa*, (ε) *vasa Salivosa*, (ζ) *vasa Æsophagi*, *Ventriculi*, *Intestinorum*, (η) *vasa Urinosa*, (θ) *vasa Seminalia*.

6. Omnes Corporis Canales, & Receptacula certa quædam Liquida continent, modò bene se habeat Corpus: cùm ergo Canales inter se communicentur, Liquida quoque inter se communicari necesse est: hinc agitatio quæ in unâ Liquidorum parte excitatur, reliquis omnibus communicari potest.

7. Omnia Corporis Liquida, exceptis Excrementis, ad Cor redeunt.

8. Quamdiu Liquida hæc intra Cana-

les

les regulariter moventur, tamdiu *sanus* est Homo; quandocumque verò motus ille irregularis est, vel in aliquâ parte cessat, *ægrotat* Homo; si autem omninò, & omnibus in partibus cessat hic motus, *mors* sequitur.

9. *Sanitas* itaque consistit *in æquabili motu Fluidorum, simul & æquabili resistentiâ Solidorum in omni parte.* Fluida dicuntur *æquabiliter* moveri, cùm majorem impetum non faciunt in unam, quàm in alteram partem: resistentia Solidorum *æquabilis* dicitur, cùm *æquabiliter* premunt Liquida in omni parte; adeò ut inde nullus doloris sensus oriatur.

CAPUT III.

De statu Corporis Læsi, sive Morbosi.

1. EX dictis patet *morbosum* esse illum, sive Solidorum, sive Fluidorum *statum*, in quo, quâcunque de causâ, *æquabilis ille motus* quolibet in loco turbatur, impeditur, vel sistitur; quòd verò *mors* dicitur cùm *motus ille* ubique cessat.

2. Mederi ergo est, tollere de Corpore *morbum*, i. e. causas *æquabilem motum*, sive transfluxum impedientes removere & expellere.

3. Medicamenta vocantur instrumenta illa *mechanica*, ope quorum Artifex potest causas tollere *ablati æquilibrii*, idemque restituere.

4. Medicamentum ergo supponit *fluxum* Humorum seu Liquidorum, adeòque agit solummodò in Corpore vivente, non verò defuncto, & *hoc fluxu* privato.

5. Cùm Medicamentum supponat Corporis vitam, quæ pendet à trajectu Fluidorum per Solida, patet, illud agere in Liquida, sive Solida adhuc *mota*.

6. Hinc Medicamentum non agit in *Cadaver*.

7. Omne Medicamentum effectus suos *mechanicè* producit, *vi* scilicet soliditatis, molis, figuræ, motûsque particularum suarum.

8. Actionis *mechanicæ* effectus, est mutatio figuræ, motûs, molisque corporis.

9. Hinc in *morbis* curandis non immediatè agunt instrumenta illa, scilicet Medicamenta, sed mediatè.

10. In quantum actionis effectus, vel bonus vel malus, omninò pendet à mole, motu, & figurâ particularum agentium, à Solidis solummodò deducenda erit *æquilibrii* antè dicti destructio.

11. Triplici modô destruitur *fluxûs æquabilitas* in Solidis: (α) Liquidorum in Solidis existentium ablatione; (β) impetu & pressione nimiâ Liquidorum in superficiem Solidorum internè, à causâ externâ comprimente; (γ) vi contractili ipsius Solidi nimis auctâ.

CAPUT IV.

[*De Solidis & Fluidis nostri Corporis in genere.*

1. TRia quidem diversa totum Corpus Humanum constituentia *principia* agnoscit HIPPOCRATES *l. 6. Epidem. Sect. 8.* (*a*) Scilicet (1) τὰ Ἴσχοντα, i. e. Continentia & Coërcentia; has verò partes nunc *Firmas* seu *Cohærentes*, atque vocabulô usu receptô *Solidas* appellitamus: (2) τὰ Ἐνισχόμενα, i. e. intùs Contenta; quæ quidem hodie, (vocabulô licèt minùs Romanô) dicuntur *Fluida*, sive *Liquida*, & apud Latinos *Humores*, seu *Liquores*: (3) τὰ Ἐνορμῶντα, vel simpliciter Ὁρμῶντα (utì est in textu) h. e. *Impetum* facientia; per quem verò putamus,

(*a*) Vide BOERHAAVE Id. Colleg. de Method. stud. Med. Part. 5. Cap. 1. Sect. 3.

AUTHOREM intellexisse *illum* qui fit ab Humana Mente, cùm aliquam Corporis partem movere vult; & hic quidem *impetus* quî fiat ignoramus: nec arbitramur, ut Scholiastæ, HIPPOCRATEM intellexisse per hoc verbum *Spiritus animales*; sed ipsum solummodò voluisse significare, quòd Mens nostra non *mechanicè*, sed incognitô modô agat in nostra Solida & Fluida, seu Ἴσχοντα & Ἐνισχόμενα. Cùm autem illa quæ vocat HIPPOCRATES τὰ Ὁρμῶντα, ad scopum nostrum in hocce tractatu non ita faciant, hinc *naturam* tantummodò *Solidorum & Fluidorum Corporis Humani in genere* jam expendemus.

2. Partium Solidarum & Fluidarum ideam generalem sat claram dedimus in primo Capite; quæ verò partes *Solidæ* dicuntur omnium corporum respectu, hæ quatenus ad Corpus nostrum pertinent, proprio sensu *Firmæ* vocantur: (utì modò vidimus) diximus autem initiô corpora quælibet constare *Staminibus* quibusdam *firmis & immutabilibus*, quæ suâ aggregatione corpus constituunt, & hæc quidem *Elementa* corporum appellavimus. Sunt igitur quædam particulæ *primæ*, & *minimæ*, quæ partes *Firmas* Humani Corporis constituunt: particula enim quantulacumque nobis sensibilis in corpore, non

eſt unica pars, ſed ex pluribus conſtat ſimul aggregatis; has ergo *moleculas* cognoſcere debemus, ſi noſtrarum Partium naturam cognitam habere velimus.

3. (*a*) *Sunt autem hæ particulæ corpuſculæ exigua, ſatis ſimilia, ſimpliciſſima, Terreſtria, ex fluidis humoribus adducta, ad ſingula loca ſecreta, & appoſita cunctis firmis partibus.* Hæc vera ſunt *Elementa*, ex quibus conflatum eſt Corpus Humanum.

Dicimus 1°. quòd ſunt *corpuſcula exigua*, & iſtud quidem clarè demonſtratur ex *anatomicis*, maxima pars enim, quæcumque ſit in Corpore noſtro, fit ex Vaſis, Vaſa fiunt ex Membranis, quæ involutæ conſtituunt *cavum*; hæ verò membranæ conſtant iterùm ex Vaſis, quæ Vaſa Membranas formantia rurſùs conflantur ex Membranis, quæ iterum ex Vaſis, donec ad *ultimum* Vas perveniamus, quod habet Membranam ex Fibris compoſitam *ſimpliciſſimis*, non verò jam ampliùs *cavis* ſeu *vaſculoſis*; aliter enim non eſſet *ultimum* Vas: ſed illæ Fibræ ſunt mera filamenta *ſolida*, quæ conſtant meris tantummodò partibus *ſolidis minimis*, & inter ſe ita adunatis & cohærentibus, ut Membranam *ſimplicem* conficiant: de quâ re vide plura in *Cap. ſeq.* Sunt

(*a*) Id. Ibid. Sect. 7. *De naturâ Solidorum.*

igitur *Elementa* nostrorum Solidorum *valdè exigua*; sed præterea dicimus,

2°. Sunt *satis similia*. Nam profectò examinavimus per ignem chemicum Solida plurimorum Animalium, atque his experimentis nobis constitit, quòd si *Os* v. gr. omnibus membranis, & omnibus suis liquidis orbatum fuisset, tamdiuque coqueretur in aquâ, donec aqua ultimò effusa, æquè clara & insipida inde rediret, ac fuerat cùm affunderetur; tum semper Fibræ *solidæ* in hoc *Osse* sibi ubique similes remanerent: idem quoque verum erat de aliis partibus experimentum, v. gr. respectu Musculi, &c. Neque istud tantùm, sed maximâ mutatione, quæ in Naturâ contingere possit, hoc idem semper accidet; si enim comburatur Os, vel Musculus, non ideò tamen destruentur hæ Fibræ, sed rectæ & extensæ manebunt, quasi integræ, & erunt ubique, in unâ parte, & in omnibus eædem; nam & ex Osse, & ex Arteriâ, Venâ, Musculo, Pilo Capitis, &c. eædem sunt, eandemque præbent in conspectu materiem: ita ut, illud quod nostri Corporis *firmitatem* facit, sit idem ubique ferè; quod quidem mirum iis videbitur, qui putârunt, singulis partibus inesse singularem firmitatem, seu singularem materiem,

pro singulari firmitate dandâ: sed si consideremus Embryonem, an non Arteria v. gr. ipsi eadem est hoc sensu, ac in nobis? imò sanè, si enim comburatur, similes Fibras exhibebit; & Membrana in Embryone idem dabit post coctionem, vel combustionem, ac Membrana in Adulto; & ex omni parte diversâ, eadem semper habebitur materies in utroque subjecto. *COROLL. I.* Ergo illud quod *maximum* est, vel *firmissimum* in Corpore, constituitur ex eadem materie, ac est materies illius, quod *tenuissimum*, vel *minimè firmum* extat; Membrana enim ex Vasis Lymphaticis, i. e. tenuissimis, confecta, ex eadem est materie, atque Os maximum, durissimumque. *COROLL. II.* Ergò *Firmæ* nostri Corporis partes differunt tantùm majori minori-ve aggestione, & compositione *minimorum* corpusculorum quibus constant.

Hinc jam concludimus, *ultima Stamina*, ex quibus conflantur omnes nostræ partes, majores minores-ve, non modò esse *valde parva*, sed etiam *satis inter se similia.*

Verùm dicimus 3o. Sunt adhuc *simplicissima*; illud enim quod in omni puncto suæ Molis, eandem præbet Materiem vocatur *simplicissimum*, sive illud tale dicitur, cujus una pars est eadem ac tota

reliqua maſſa: hujuſmodi autem ſunt omnes partes Corpus Humanum conſtituentes, utì jamjam vidimus.

Tum dicimus 4o. Sunt *Terreſtria*, & hoc utimur vocabulo, quoniam aptius haud novimus ullum, quô natura hujuſce *materiæ* exprimi poſſit. Chemici enim *Terreſtria* vocant corpora, partes illas quæ nec Igne, nec Aquâ ſolvi queunt, ſed in his immutabiles manent: *Salina* vocant ea corpora, quæ & Igne, & Aquâ ſolvuntur, iterumque coeunt in materiem quaſi lapideam: *Oleoſa* ſive *Sulphurea* nominant, quæ Igne quidem ſolvuntur, & comburuntur, ſed Aquæ ſponte ſuâ non miſcentur: *Spiritus* appellant, corpora Aquæ miſcibilia, & ad Ignem combuſtibilia: *Aquam* dicunt, corpus quod, ſi ſit concretum, ad minimum Ignem liqueſcit, & ad eum ſemper avolat abſque odore & ſapore: &c. Verùm enimverò nullis ex noſtri Corporis partibus hi characteres conveniunt, ſi characterem excipiamus partium *Terreſtrium*; hæ quippe, nec ad Ignem, nec in Aquâ ſolvi poſſunt: atqui talia ſunt *ultima* noſtrarum Fibrarum *Stamina*; hæc itaque *Terreſtria* vocare cogimur, quoniam ſunt ſimpliciſſima, & illa in omni parte, ubique eadem, ſimilia, & immutabilia reperimus. Sed recentiores

res Anatomici dixere *partem Corporis Humani simplicissimam esse Os :* verùm profectò, in *Osse* sunt adhuc Membranæ, Medulla, Sanguis, Lympha, &c. quibus omnibus si privatur, remanebit utique tantùm, pro *ultimis Staminibus*, pars *fibrosa* & *Terrestris.* Ne quis dicat igitur, si *Os* per Chemiam examinetur, dat Aquam, Salem, Oleum, Terram, & hæc est materies *Ossis*, erraret sanè quàm maximè qui hoc ita conciperet: videmus enim quòd Ossa in cœmeteriis Sole primùm exsiccata, dein rore & pluviâ humectata, tumque vento & Sole iterùm exsiccata, sint tamen adhuc Ossa; sed si tum Chemicus quidam vellet inde Salia & Oleum educere, non id posset profectò arte suâ efficere; verùm materies maneret fixa, omni Sale & Oleo privata; Ossa tamen adhuc integra perstitissent ante hanc operationem Chemicam. Ex his igitur patet, quid sit materies *Ossis*, nempe *Terra* solummodò, & sic de cæteris Corporis partibus. Jam verò si quærimus ab Anatomicis quid sit *Vas?* respondent, *Vas* est Membrana sic involuta ut canalem conicum formet, & ita fit Vas arteriosum, &c. Si rogamus eos quid sit *Membrana ?* respondere debent ex

ſuis *principiis*, eſt textura Vaſorum plurimorum, arterioſorum, venoſorum, &c. quæ Liquida ferunt tranſſudantque: ſed ut rectè ſciamus quid ſit *Membrana*, ex definitione tollere debemus omne Fluidum, & inde patet, quòd *Membranæ* materies ſit iterùm *Terra* tantummodò, non minùs ac in *Oſſe*. At etiam ſi *Pilum* comburamus ad flammam Alcohol vini, (ne ſcilicet inquinetur) diſſipabuntur tunc temporis liquidiſſimæ partes; ſi verò poſtea *Pilum* hunccę tenaculô ſubtiliter ſuſtineamus; conſideremuſque, tum videbimus quòd textus adhuc cohæreat, ſuamque priſtinam figuram pertinaciter retineat. Hinc liquet *ultima Stamina* noſtri Corporis componi partibus, nec Aquâ, nec Igne ſolubilibus, ac proinde conſtantibus ex merâ *Terrâ*, (a) junctâ ſimul *oleoſo glutine*; quod quidem ſolum deſtruitur per ignem apertum, *ſolidis* interim partibus intactis & iiſdem ſemper & ubique permanentibus.

Dicimus denique 5°. *corpuſcula hæc ſimpliciſſima & Terreſtria ex fluidis humoribus eſſe advecta & appoſita firmis par-*

(*a*) Confer Boerh. Chemiæ Tom. 2. Proceſſ. 3. Sect. 8. & Proc. 4. Sect. 3.

tibus. Novimus enim quòd nostrum Corpus, quantæcumque molis nunc sit, initiô tamen suæ formationis minimum extiterit, ac plus quàm millies minus uno grano sabuli, & ex tantillâ moleculâ sic accreverit; quodque istud omne factum fuerit per appositionem *minimarum* molecularum ad reliquas jam simul compactas: etenim si Fibræ alicui non apponerentur aliæ partes, hæc equidem longior fieri, & adhuc simul in partibus suis cohærere non posset. Ergo hujusmodi appositione particularum increvit Machina nostra; ista quippe omnia Vasa, elongata, aucta, ampliata fuere; unde & reliquæ itidem partes. Cùm igitur omnia Vasa sic *æquabiliter* increscere debuerint, hinc oportuit, ut ad singula Vascula *distinctæ* applicarentur particulæ; quod quidem fieri non potuisset, nisi cum Fluido per vasa transvecto, eò deductæ fuissent illæ partes.

4. Perspectâ igitur *Firmarum*, vel ut vocant *Solidarum* Humani Corporis partium *indole generali*, superesset ut aliquid de *Fluidis* adderemus; verùm quia Liquidorum in genere *proprietates* in primo Capite jam explicatæ fuerunt, ea quæ de Fluidis nostris hoc sensu

dici possunt, inde iterum peti debent; sic enim in illorum definitione ibidem jam diximus, quòd] *Fluida constant moleculis minutissimis, coacervatis, & sine cohæsione contiguis, quæ tactui levissimo cedunt, & in se invicem arietant.* Hæc autem *generalia* omnibus nostri Corporis Humoribus planè congruunt, utpote cunctis *communia* Liquidis.

5. Jam verò cùm Liquor nullus *extravasatus* reperiatur naturaliter in nostrâ Machinâ, necesse est, ut omnis Fluidorum mutatio in Vasis, sive Solidis *cavis* contingat, idque *triplici modo*; (1) ab intestino Liquidorum motu; (2) à motu extrinsecus, sive à lateribus Vasorum communicato; (3) à novâ Liquidi admistione.

CAPUT V.

De naturâ Vasorum Corporis Humani.

1. SOlida sunt duplicia, vel *cava*, vel *cavitate destituta*; *cava* vocantur *Vasa*. [*Vas autem in genere est illud corpus quod format cavum, in quo contineri potest corpus alterum, & ubi plerumque Fluidum adest.*

2. (*a*) Vidimus in præmissis, quòd *ultima* Materies stabilis & *firma*, unde perennitas Solidorum pendet, sit merè *Terrestris*, tum verò quòd hæc Materies simul adunata & applicata constituat Fibras: perspeximus enim partem *firmam*, si comburatur, ultimò dare *Fibras solidas*, quæ resolvuntur in illas partes *Terrestres* jam descriptas: unde liquidò patet, Fibras ex istis conflari partibus.

3. Porrò vidimus quoque, Fibras hasce filamenta esse *solida* & oblonga, *non cava*, quæ sibi mutuo applicata cum aliis Fibris junguntur & *interte-*

(*a*) Confer iterum BOERH. Colleg. MSS. De Meth. Stud. Part. 5. Cap. 1. à Sect. 10. ad 15.

xuntur, & hoc modo Membranam conſtituunt; dein autem hæc Membrana convoluta facit Cavum; & hâc ratione jam habemus *minimum* Vas: ut cognoſcamus igitur noſtra Solida, cognitâ priùs Materie quâ conſtant, ſciendum eſt quid ſint hæ Fibræ ex quibus conflantur Vaſa, ut ex combuſtione Solidorum patet. Harum verò Fibrarum ideam ſat claram dedimus, diximuſque in genere, Fibras certâ ratione adunatas conſtituere Membranam *ſimplicem*: iſtud autem eodem modo fit, ac videmus filamenta *lini* inter ſe mutuò *intertexta* conficere linteamina; quod igitur ſigillatim jam examinandum eſt.

4. Fibræ & Membranæ ex Fibris convolutæ, ſive Canaliculi omnium *minimi*, nec non *majora* ex iſtis conſtantia Vaſa quæ Membranas etiam conficiunt *triplici diverſâ ratione* ſibi invicem *attexuntur*, decurſumque obſervant (1) *parallelum*, (2) *intertextum*, (3) *ſpiralem*.

Quandoquidem Materies *ultima Terreſtris* (utì vidimus) conſtituat primò Fibras, hæ verò ſibi mutuò applicentur, & conficiant Membranam *ſimplicem*, ex hâc autem *ſimplici* Membranâ convolutâ conflетur *Vas*, quod eſt *pri-*

mum & minimum; si nunc hujusmodi plura Vascula sumamus, hæc decursu suo *intertexto* constituent Membranam, jam non ex Fibris solummodò, sed Vasis constantem; hæc involuta faciet etiam Vas: ejusmodi porrò Vasa plurima ex Membranis non *fibrosis* simpliciter, sed *vasculosis* conflata si sumamus & *intertexamus*, fient iterùm Membranæ, unde rursus Vasa, & sic deinceps. Dicimus autem hæc Vasa *intertexi* non secùs ac lintea & panni, *triplici* nimirum *ratione*; (α) nonnulla quippe Vascula *parallelo situ* decurrunt, & ad se invicem cohærent; (β) alia iterum inter hæc *parallela* decurrunt *situ opposito*, & ad angulos varios priora secant; (γ) alia tandem adsunt quæ *spiraliter* intorquentur, atque sic inter præcedentia decurrunt. Tali verò Vasorum *intertexto* decursu fiunt Membranæ *majores*, unde Vasa *majora*, ex quibus Viscera, & reliquæ Corporis partes conficiuntur.

5. Jam verò si Fibræ sibi mutuò tantùm applicantur per *parallelismum*, tum Membrana est *simplicissima*, & respectu *fibrarum* & *nexûs*; at si Fibræ sibi invicem infarciuntur decursu *intertexto*, tunc Membrana respectu *nexûs*

non eſt adeò *ſimplex* ac præcedens; verùm ſi Fibræ *ſpiraliter* ſe mutuò involvunt, tum Membrana eſt maximè *compoſita* in omni ſenſu. Vidimus porrò quid Vas *ſimpliciſſimum* eſſet, nimirum illud quod componitur ex Membranâ *minimâ* & *ſimpliciſſimâ*, ſicque convolutâ, ut Cavum formet; ſubſtantia igitur hujus Vaſis ſunt Fibræ *ſimpliciſſimæ*, nec ampliùs *cavæ*. Hîc verò jam finis eſt Vaſorum; iſtud enim in infinitum non progreditur, quia nullus alioquin daretur Corpori noſtro terminus, ergo & nulla figura.

6. Explicatâ *ſimplicis* Membranæ naturâ, conſiderandum nunc eſt, quid ſint aliæ Membranæ: dicimus igitur eas non eſſe contextas ex Fibris *ſimplicibus*; ſed v. gr. ſi fuerit *penultima* Membrana, tum illa conflata erit ex Vaſis quorum Membranæ ſunt *ſimpliciſſimæ*, h. e. conſtantes ex Fibris; ergo tunc vocanda erit *penultima* hæcce, *Membrana minima vaſculoſa*: hujus autem Vaſcula jam iterum & ſecundùm *parallelîſmum*, & *decuſſatim*, & juxta *ſitum contortum* ſibi invicem unientur.

7. Membrana verò *antepenultima* quæ jam ſequetur, conſtabit ex Vaſis quorum Membranæ non ex Fibris, ſed

ex *minimis* Vaſculis conflantur : hanc etiam Membranam componentia Vaſa *vaſculoſa* (ſi ita loqui liceat) i. e. quorum Membranæ ex Vaſculis confectæ ſunt, juxta triplicem modum ſuperiùs expoſitum erunt *intertexta*. Atque ſic pergimus uſque ad *craſſiſſimas* Membranas, quæ ex Vaſis conſtant multò *majoribus*, & ſuo decurſu itidem *intertexto*, *majora* adhuc conſtituunt Vaſa, nec non Viſcera, & reliquas partes.

8. Hæc eſt omnium accuratiſſima idea quæ de naturâ *firmarum* noſtri Corporis partium tradi debeat. Ex omnibus autem antè dictis facilè concludimus, Anatomicos nunquam Vaſa *minima*, vel Membranas *minimas*, & multò minùs Fibras *minimas*, verùm ſolummodò partes quæ ex *hiſce* conflantur demonſtrare nobis poſſe.

9. Porrò ex iis quæ hactenus allata ſunt evidenter etiam deducitur cauſa *roboris* & *debilitatis* in Homine. *Robur* enim oritur in ipſo à compreſſione, & adunatione propinquâ Vaſculorum *minimorum*, expulsô ſuô liquidô, *concretorum*, atque ſic fortiorem conſtituentium *fibram*; ita ut plurimæ *fibrillæ*, ſic adunatis omnibus horum omnium Canalium *fibrillis*, ſimul *coaleſcant* in

unam *fibram*; quæ igitur tantò plus robuſtior erit, quò plures Canales, ac proinde plures *fibrillæ* ſimul *concreverint*; & hoc ita contingit in noſtro Corpore: ſi verò dicta *coalitio* fiat in Vaſis *minimis*, tunc erit tantummodò *fibrarum robur* auctum; ſed ſi in paulò majoribus Vaſis accidat iſta *concretio*, tum orientur *calli*. *Debilitatis* autem cauſa eſt planè contraria præcedenti, ut ſponte liquet.

10. Jam verò quoniam *minima* Vaſcula Corporis nec oculis nudis, neque vel optimorum microſcopiorum ope viſibilia reddi poſſunt, hinc igitur accuratô tantùm argumentô ex *majoribus* Vaſis cognitis depromptô queunt indagari: quod quidem ut oſtendatur, ad ſequentia attendendum eſt.

Sit A. unus *pollex geometricus*, hic dividi poteſt in 100 partes *geometricas* adhuc conſpicuas; tum ſumamus ejus $\frac{1}{100}$ partem, & ſit B; hôc poſitô habeamus corpuſculum *cubicum* cujus longitudo ſit tantùm $\frac{1}{100}$ pars *pollicis*; dein (ut quidam fecere Phyſici) talem *cubum* microſcopiô contemple-

mur, tumque hujus magnitudinem visam retineamus: si jam scire velimus, quot Vasa in hoc *spatiolo* contineri possint, tunc *rubros* sanguinis globulos microscopio quoque subjiciamus; hoc igitur pacto, si globuli uniûs *sanguinei* magnitudinem cum amplitudine dicti *cubi* conferamus, reperiemus, (ut invenerunt omnes qui hoc experimentum fecere) diametrum uniûs globuli *rubri* in Sanguine conspicui esse *centuplo* minorem diametro talis exigui *cubi*; qui verò cùm supponatur habere solummodò $\frac{1}{100}$ partem *pollicis* pro diametro, hinc uniûs globuli *rubri* diameter est tantùm $\frac{1}{100}$ pars $\frac{1}{100}$ partis *pollicis*; i. e. si 10000 *tales* globuli juxta se invicem ponerentur, unum *pollicem geometricum* æquarent. Porrò demonstrat EUCLIDES, quòd *quadrata superficierum sunt ut quadrata diametrorum*; ergo in spatio *quadrato pollicis* contineri possunt *millies centena millia* horum globulorum: etenim (ut res faciliùs exemplô pateat) *ex hypothesi* diameter, uniûs globuli *rubri* est $\frac{1}{100}$ pars $\frac{1}{100}$ partis *pollicis*; globuli autem in spatio *pollicis* continentur 10000; ergo *evidens est* inde sequi, quòd 10000,0000 contineri poterunt in spatio *quadrato pol-*

licis geometrici, quemadmodum est figura C.

Hinc igitur facilè quivis eliciet numerum Vasculorum, (quorum quidem singulorum diameter uniûs tantùm globuli *rubri* capax est) quæ in hujusmodi *spatio* concludi possent.

11. Hæc autem sunt quæ in *uno quadrato pollice* videre potis est oculus optimo adjutus microscopio; & ideò conspicit tantùm, quia sunt opaca. Verùm etsi *millies centena millia* Vasorum cernere queat oculus in hoc *spatio*, is profectò non parùm hallucinaretur, quin & medius fidius! toto aberraret Cœlo, qui talia Vascula *minima* esse & omnium *ultima* sibi fingeret. Hi quippe Canaliculi qui sanguineos *rubrosque* devehunt globulos, si sint *arteriosi*, dant alia rursùs Vascula multò quidem ipsis *minora*, nempe Lymphatica, quæ liquorem vehunt de lato

in anguſtum, ac proinde *arterioſa* quoque ſunt; cùm enim Venas Lymphaticas detexerint atque demonſtrent Anatomici, hæ profectò ſuas habere debent Arteriolas, unde Lympham accipiant, imò & hanc inde neceſſum eſt ut hauriant; (ſicutì mox oſtendetur) LEEUWENHOEKIUS autem demonſtravit, uniûs globuli Seri *pellucidi*, ſive Lymphæ primi generis diametrum *ſextuplo* minorem eſſe diametro globuli *rubri* ſanguinei; cùm hicce globulus, juxta ejuſdem Authoris experimentum, in *ſex* alios *minores* non ampliùs *rubros*, ſed *pellucidos* ſponte ſuâ reſolvátur.

COROLL. Ergo Vaſa Seroſa, ſive Lymphatica *primi generis* tantò *minora* ſunt Vaſis Sanguiferis *ultimis*.

At verò Perſpirabile Sanctorianum eſt adhuc multò tenuius, ita ut (juxta modò laudatum Authorem *in Epiſtolâ Phyſiologicâ 43. ad Societatem Reg. Britannicam*) ſub *ſpatio* uniûs vulgaris *grani ſabuli* contineri poſſint ad minimum, ex ejus calculo, 125000 oſcula Vaſculorum hocce Perſpirabile in Homine ſano perpetim, & ubique exhalantium: ac proinde numerus incredibilis eorum concluderetur in ſpatio,

ubi *millies centena millia* Vaſorum Sanguiferorum (ut oſtendimus) contineri queunt. Quid dicemus autem de *filamentorum* Cerebri tenuitate, quæ fidem omnem ſuperat; de qua re videatur iterum idem LEEUWENHOEK, in *Tom. 1. Epiſtol. ad Societat. Reg. Britan.*

12. At equidem ſiquis jam à nobis quæreret, an hæc Vaſcula ſint tandem omnium *minima?* ipſi ſanè fateremur, plurimùm longiſſimèque adhuc abeſſe. Supponamus enim, ut etiam omnino veriſimile eſt, unum ex *Animalculis* in Semine maſculino deprehenſis Hominis futuri rudimentum eſſe *baſimque*; (de quorum *Animalculorum* immensâ parvitate rurſus conſulatur citatus Author) ſi jam igitur attendamus, quòd in hoc *Animalculo* forſan adſint Oculi, Naſus, Aures, cæteræque partes in Homine formato poſtmodùm conſpiciendæ; quod quidem admittere ſiquis nolit, dicatque, ex MALPIGHIO hæc ita facta nondum adeſſe, ſed omnia fieri dein *incrementô*, non diſputabimus; verùm hoc ſaltem dabunt omnes, in hoc *Animalculo* hærere partem quæ fiet Oculus diverſam ab illâ quæ fiet Digitus, & ſic porrò: hinc ſequetur evidenter om-

nia *diſcrimina* partium quæ in hoc *Animalculo* ſunt, & tempore ſolummodò ſenſibilia fiunt, ex diverſis diſtinctiſque conſtare Vaſis, quæ ſucceſſu temporis ſemper extenduntur, ut augeantur ſcilicet, & increſcant. Cogitemus ergo, quantula debeant eſſe iſthæc Vaſcula, & quàm infinitus eorum numerus in uno *quadrato pollice* concludi poſſet.

COROLL. Ex his igitur patet, *injectiones anatomicas*, utcumque ſubtiles, Vaſa *minima* nobis in conſpectum neutiquam exhibere; licèt enim inter Recentiores SWAMMERDAM, & poſtea RUYSCHIUS, aliique, inceperint liquida *injicere* in Vaſa *majora* Corporis, tantâ vi, ut extra ſuum naturalem ſitum ea diſtenderent, id tantùm profectò & arte & induſtriâ ſuâ efficere potuerunt hi Viri, ut hæc Vaſa, eorumque aliquot ramulos conſpectui meliùs præberent: liquet autem iſta Vaſa non eſſe valdè parva, quandoquidem repleri poſſint adeò craſſâ materie ac eſt *cera*, vel aliud liquidum opacum *injectionibus anatomicis* inſerviens: *cera* quippe quæ ad iſtud negotium ut plurimùm adhibetur, raro quidem ad Vaſa *Sanguifera minima* per-

venire potest; etenim *injectio* facta per Arterias ex *mille vicibus* vix pervenit *semel* in Venas, quomodo igitur ad *minima* omnium Vascula perveniret? Nec si *mercuriô* aliisve rebus utamur, feliciùs multò succedet negotium.

13. (*a*) Vasa porrò nostri Corporis in genere vocantur propriè Canales, (1) qui ducunt Humores à Corde acceptos ad quodlibet internum & externum punctum Corporis, atque hi dicuntur *Arteriæ*; (2) qui Liquores referunt ab hisce punctis iterum versùs Cor, hi verò nuncupantur *Venæ*; denique (3) qui Humores ibi & delatos, & secretos, in se stagnantes aliquandiu continent, utì *Sinus*, *Vesiculæ*, *Folliculi*, *Glandulæ*, *Cryptæ*, vel quocumque simili nomine veniant. Ergo sub nomine Vasorum propriè complecti possumus *omne*, tùm Arteriarum & Venarum, tùm quoque Vesicularum, Folliculorum, Sinuum, &c. *genus*.

[14. Canales autem in Corpore Liquida deferentes variorum sunt *generum*, diversarumque *decrescentium serierum*, atque totidem, quot etiam sunt

(*a*) Vide BOERH. Ibid. Cap. 4. *de Angiologiâ*, Sect. 51.

decrescentes

decreſcentes globulorum noſtros Humores conſtituentium *ſeries.* Sic igitur quatuor propriè Vaſorum genera diſtingui poſſunt; nempe (1) *Sanguifera*, (2) *Seroſa*, *ſive Lymphatica primi generis*, (3) *Lymphatica ſecundi generis*, quæ plurimas adhuc ſub ſe incognitas eaſque *decreſcentes ſeries* includunt, donec tandem (4) ad Vaſa *Nerveum Liquidum devehentia* pervenerint; quæ quidem tanquam *ultima* Corporis noſtri Vaſcula conſideranda ſunt.

Hîc verò jam Vaſorum Lymphaticorum *examini* pauliſper immorari non inutile futurum arbitramur, utpote quædam hanc in rem allaturi, de quibus apud Authores, ut plurimùm aut nullatenus, aut jejunè admodum fit mentio.]

15. (*a*) Dicimus igitur primò, Vaſa omnia Lymphatica, quæ ab Anatomicis huc uſque deſcripta fuere atque demonſtrata, meras eſſe tantummodò Venas; & hoc inde probamus. (α) Quòd omnis Canalis in Corpore, qui ex anguſto liquores deducit in latum est Vena: verùm talia ſunt Vaſa Lymphatica omnia hactenus deſcripta; hæc

(*a*) Idem. Ibidem. Sect. 52.

enim ex minoribus ramis in majores sua devehunt Liquida. Sed præterea (β) Vena est Canalis in quem alii minores Canales se exonerant; at verò si conspiciamus Lymphatica, videbimus cuncta quidem ab invisibilibus oriri radicibus, tum gracilia admodum esse, sensimque majora ac majora fieri, Canalium scilicet *lateralium* accessione; verùm ex iis è majori trunco in *lateralia* Vascula nihil omnino derivari posse. (γ) Omnes hujusmodi Canales Lymphatici habent Valvulas; atqui istæ quidem Venis solummodò competunt; (utì notum est omnibus Anatomicis, nam Valvulæ in Aortæ & Arteriæ Pulmonalis initio deprehensæ non ad Arterias hasce, sed ad substantiam Cordis propriè pertinent. (δ) Vena est Vas quod Liquidum versus Cor reddit, Arteria verò contrà; sed si consideremus Lymphatica omnia quæ à LOWERO, VLEUSSENSIO, RIDLEYO in *Capite* detecta sunt, ea quidem suam Lympham in Venas Jugulares deferunt: Lymphatica quoque *Thoracis* se exonerant omnia & in ductum Perquetianum, & in Venas *Thoracis* majores: si deinde consulere libeat HEEMSTERHUYSIUM, GLISSONIUM

LOWERUM, MALPIGHIUM, & NUCKIUM, de Lymphaticis tum *Abdominis*, tum etiam *partium inferiorum*, advertemus utìque, hos omnes Authores [ac etiam recentiores Anatomicos videlicet HEISTERUM, alioſque] nos docere, quòd Vaſa hæc, vel in Venas majores varias, præſertimque in Cavam, Venam Portarum, &c. vel in Cyſternam Lumbarem, hinc in Ductum Chyliferum ſeſe pariter evacuant. Sic ergo clarè patebit, Lymphatica quæ ab Anatomicis huc uſque deſcripta fuere ſuum liquidum mediantibus Vaſis *majoribus* Cordi reddere; hinc etiam & ex hâc notâ, & ex tribus ſuperioribus concludere licet, iſta Vaſa meras eſſe tantummodò Venas.

16. At verò nulla eſt in Corpore Vena quæ non debeat habere ſuam Arteriam, h. e. nullum Vas ſuum humorem versùs Cor deferre poteſt, quin ab alio Vaſe liquidum hocce deferendum acceperit; (ſi modò *Venulas Abſorbentes*, de quibus paulò inferiùs erit ſermo, velis excipere) unde ſequitur manifeſtè, quòd utì deprehendimus in Corpore Venas Lymphaticas, ſic etiam adſunt Arteriæ ejuſdem generis. Siqui-

dem Venæ quæ Lympham acceptam ad Cor deducunt, eam à Lymphaticis hactenus deſcriptis receperunt; (quemadmodum jam dictum eſt) atqui probatum fuit, hæc Vaſa meras eſſe Venas, ergo Lympham haurire debent à quibuſdam Arteriis, ſed ejuſdem generis, i. e. Lymphaticis; quoniam hi Canaliculi Sanguiferæ eſſe non poſſunt Arteriæ: nam ubi detegimus Oculorum ope Vaſis uniûs Lymphatici principium, non ſtatim equidem exiſtimandum eſt, ibi loci hujus originem adeſſe; microſcopia quippe demonſtrant, quòd infinitò minora dentur adhuc, atque ratio facilè poteſt inſtitui inter Venam Lymphaticam *ultimam* Oculo viſibilem, & *ultimam* ope microſcopii tantùm conſpiciendam. Verùm tamen hæc non eſt adhuc *ultima*; ergo Vena Lymphatica ex inviſibili Vaſe debet oriri: quòd verò non oriatur ex Arteriæ Sanguiferæ trunco, iſtud vel inde probatur, quoniam, ſi hoc ita foret, tum globuli ſanguinei, quos ſemper eſſe *rubros* docet microſcopium, in hanc Venam deferri deberent; cùm autem tale quid non accidat, ſaltem in ſtatu naturali, hinc iterum luce meridianâ clariùs patet,

quandoquidem Vas à quo Vena Lymphatica primùm oritur, ex Arteriâ Sanguiferâ humorem accipiat Sanguine *rubro* multò tenuiorem, hoc igitur esse necessariò Arteriâ Sanguiferâ multò minus; ac esse proinde Lymphaticam Arteriam *primi generis*: jam verò, cùm illa prior *conspicua* non sit ubi desinit, tantò minùs hæc posterior ibidem *visui* sese præbitura est; quinimò vel optimi microscopii ope deprehendi nequit, quippe quæ sit *pellucida*: non secùs enim in *pediculo*, in quo Vasa *pellucent*, etiamsi innumera extare Vascula certò noverimus à posteriori, ea tamen, propter ipsorum pelluciditatem, nobis haud licet microscopiô detegere.

17. Hæc est igitur nostra sententia paulò clariùs exposita. Ad omnem locum ubi transmittitur Sanguis *ruber* ex Arteria in Venam, ibi nascuntur innumeri Canaliculi, & ad minimum *sextuplo* minores diametro Sanguiferarum Arteriolarum unde prodeunt: & istud quidem hunc in modum se habere docent Liquidorum globuli microscopiis inspecti; quippe globuli *rubri*, qui non intrant in illa Vascula *lateralia*, si cum *lymphaticis* compa-

rentur, *sextuplo* majores (utì suprà notavimus) apparebunt. Atque sic, dum applicatur Sanguis, per Arteriolam Sanguiferam delatus, ad hosce *laterales* Canaliculos, premitur tunc eò versùs *liquidissima* pars Cruoris, *quâ* orbati (quoniam *hæc* in *lateralia* Vascula eodem tempore propellitur & intrat) globuli *rubri* rectà transeunt in Venam Sanguiferam huic Arteriæ continuam. Porrò Canaliculos hosce *laterales*, in quos transit *liquidissima* tantùm Sanguinis portio, *Serosas* appellamus *Arterias*, sive *Lymphaticas primi generis*; quia scilicet *Serum*, sive *Lympham primi generis* arterioso motu, h. e. ex lato in angustum deferunt. Postmodùm autem istæ Arteriolæ prolongatæ, sensimque minores factæ, desinunt singulæ in Venam *sui generis*; quæ quidem initio *conspicua* esse non potest, ut sponte patet, cùm adeò tenuis sit; sed pluribus ejusmodi simul aggregatis, unumque truncum multò majorem, dum ita concurrunt & junguntur, conficientibus, tum demum conspectui se præbet *Vas illud* quod Venam Lymphaticam esse demonstravimus.

18. Verùm existimamus præterea, quòd Arteriæ Lymphaticæ, ubi in Ve-

nas *sui generis* transeunt, dent etiam Canales *laterales*, eosque tantò ipsis *minores*, quantò ipsæ *minores* erant *ultimis* Arteriis Sanguiferis unde fuerunt ortæ; (utì superiùs dictum est) jam verò Vasa hæc *Lymphatica secundi generis* vocamus, & sic porrò: sed ignoramus, quot sint *decrescentes* horum Canaliculorum *series*; verùm tamen istud eò usque pertingere, ut Vasa *Liquidum Nerveum devehentia* sint omnium *minima* sine dubio putandum est. Quemadmodum autem Sanguis *ruber* ex Arteriis Sanguiferis redit in Venas Sanguiferas, sic Lympha primi generis revertitur quoque in Venam Lymphaticam primi generis, Lympha verò secundi generis in Venam Lymphaticam secundi generis, & sic deinceps. Hoc igitur pacto juxtaque legem istam omnes Humores derivantur à Corde per Arterias in Venas, & inde redeunt ad Cor.

19. Istud autem in Corpore nostro ita fieri, taliaque *minima* Vascula maximô adesse numerô prorsus erat necessarium; quippe si Cutim, Tendines, Membranas, Ossa, &c. consideremus, parum equidem & vix quicquam Sanguinis *rubri* hisce in partibus invenie-

mus, nutriuntur tamen, & creſcunt non ſecùs ac aliæ, ubi Sanguis *ruber* abundat; verùm hoc in iſtis partibus fieri nequit, niſi ipſarum Vaſa Lymphatica repleantur, & ex eo liquore *lymphatico* ad loca idonea tantùm applicetur & adunetur, quantùm fuit deperditum; quod autem ut fiat, ad omnia puncta Corporis applicari debet hocce Liquidum. Quin & initiô formationis *Embryonis* nullus omnino reperitur Sanguis *ruber*; attamen nullo alio tempore tam citò, magiſque creſcit Homo. Imò quidem, ſi res examinetur, microſcopia nos docebunt maximam partem Corporis Hominis *adulti* Sanguinis *rubri* expertem eſſe; ac proin ex Vaſis Lymphaticis & Nervoſis eſſe conflatam. Denique notandum eſt, quòd Corpus nec ſe *flectere*, neque *flexibile* permanere poſſet, niſi ex partibus infinitè parvis conſtaret; ſed Vaſa Sanguifera hujuſmodi non ſunt, verùm potiùs illa quæ Liquidum Sanguine multò tenuius devehunt: quod quidem clarè patet in Cute, quæ partium noſtri Corporis omnium maximè *flexilis* eſt; ibi enim (utì jam dictum) vix Vaſa Sanguifera, ſed *minora*, Lymphatica nempe reperiuntur: etenim (ut
ſponte

ſponte liquet) quò Vaſa ad majorem tenuitatem reducuntur, eò faciliùs *flectere* poſſumus partem ex hujuſmodi Vaſculis confectam; verùm ex his totum ferè conſtat Humanum Corpus; ſiquidem Membranæ *majores* ideò tantùm ſunt *flexiles*, quoniam ex *minimis* conflantur Canalibus; & ſic de cæteris.

20. Etſi verò neſciamus, quot ſint Vaſorum Lymphaticorum genera, eorum tamen *ſubdiviſionem* multùm procedere, imò & longiùs quàm vulgò putatur, diverſaſque illorum *ſeries* eodem ritu, ſimilique lege *decreſcere* credimus: [atque ſic exiſtimandum eſt, quòd v. gr. cùm Arteriæ Lymphaticæ *primi generis* diameter, ſit *ſextuplo* minor Arteriæ Sanguiferæ *ultimæ* diametro, (quemadmodum iſtud probari per experimentum LEEUWENHOEKII ſuprà notavimus) ita diameter Lymphaticæ *ſecundi generis* eſt etiam *ſexies* minor diametro Lymphaticæ *primi generis*, ac proinde *tricies & ſexies* Sanguiferæ *ultimæ* diametro tenuior] : quin & hujuſmodi *ſubdiviſionem* arbitramur pergere, donec omnia Vaſcula *æqualiter* parva, & Liquida *æquali* quòque modo diviſa ſint, ita ut, (ſicutì jam dictum eſt) hæc omnia tandem deſinant in Vaſa tam

exigua, quàm sunt *Nervorum origines*; Liquida quippe, atque Vasa *Nerveo Latice*, *Tubulisque hunc devehentibus* tenuiora in Corpore nostro consistere non putamus.

COROLL. Sic igitur hoc sensu *Nervos* ubicumque adesse clarè patet, qui quidem oriuntur non solùm ex Cerebro, Spinalique Medullâ, verùm etiam ex *ultimis* Lymphaticis Arteriolis ubique loci.

[Cæterùm quando dicimus, *Nervos* ubicumque adesse, ac proinde totum ex his constare Corpus Humanum, *clausula* quædam est adjicienda, nimirum, sive isti Tubuli suum Laticem adhucdum deferant, sive jam sint concreti simul & consolidati: atque istud quidem hoc sensu intelligendum est, quòd scilicet *Embryo*, dum in Utero formari incipit, meris solummodò *Nervis*, sive Vasculis *minimis* Liquida devehentibus tunc temporis conflatus sit; postmodùm autem plurimi ex hisce *tubulis* compingantur simul, occalescant, & consolidentur.] Successu quippe temporis, (*a*) ex *Vasis* (1) fiunt *Membranæ*, ex *Membra-*

(*a*) Conferatur BOERH. Ibid. à Sect. 20. ad 24. Cap. *de Osteogenesi*.

nis (2) formantur *Cartilagines*, ex *his* tandem (3) conficiuntur *Ossa*. Quâ porrò ratione conflentur ex Vasis Membranæ *minimæ*, *majores* & *maximæ*, istud equidem superiùs jam satis superque fuit explicatum; etenim omnium primò Membranam *minimam* ex Fibris Solidis & oblongis, merè *Terrestribus* confici, &c. clarissimè ibidem evictum fuit. Verùm hîc addimus, Fibram quoque fieri ex Vase, (sive Vas illud ex Fibris solummodò, sive ex Membranis *vasculosis* constiterit) idque *triplici viâ*; scilicet (1) si ex Vase exprimatur Liquidum, quod latus à latere distare faciebat; (2) si Vasis hujus latera comprimantur; (3) si eadem latera coeant, & concrescant inter se. Hinc igitur, ubi simul adsunt *tres* istæ conditiones, ex Vase fieri potest Fibra: quæ quidem eò magis est *elastica*, quò crassities ejus est major *primâ* Fibrâ, quæ Vas illud cum aliis Fibris simul adunatis componebat. Sic ex. gr. supponamus *minimum* Vas in Embryone ex *1000* filamentis constare *fibrosis*; si jam omne Liquidum exprimatur, latera comprimantur, compressaque simul coalescant, tum ex hóc Vase *una* fiet Fibra; ergo ex *mille* Fibris *una* tantummodò conficietur: verùm *elasticitas* semper hæret

in *unaquâque* harum Fibrarum; *singula* igitur adhuc suâ *vi* debent agere; hinc erit *millies* plus *elastica*, suique sitûs tenacior ista Fibra, quippe quæ ex aliis 1000 conflata sit; & sic porrò. Ex his itaque videmus, quòd si Membrana quædam hujuscemodi Vasorum texturâ constet, ita ut plurima Vasa fiant Fibræ, tum evadet solidior, durior, candidior, magis elastica, jamque sic erit Cartilago; hæc enim fit, quando multa ex Vasculis quæ texturâ suâ Membranam constituebant, non ampliùs manent Vasa, sed concrescunt, atque solidescunt: de qua re videatur MALPIGHIUS, qui ostendit, quo pacto fiat *stella alba* in Ossibus adhuc *membranosis*. In ista porrò Cartilagine, cùm ex Membranâ hunc in modum est confecta, tum quædam *strata* fiunt ex Vasis compressis, tum alia *strata* simul adsunt Vasorum non adhuc compressorum, at cætera jam compressa etiam comprimentium; per hæc enim Liquida fluunt pulsum in hisce Vasis excitantia: sic igitur *lamellatim* formatur Cartilago, ita ut inter istas *lamellas* adsint semper Vascula Liquidum deferentia. Jam verò, si hæc *cartilaginea strata* magis magisque comprimantur inter se, tandem evadunt corpus durissimum;

compactiſſimum, ſicciſſimum, quod quidem *Os* nuncupatur. Itaque perſpeximus *Os* adunari & conflari primò quidem ex pluribus Membranis, quæ ſibi mutuò *lamellatim* incumbebant, & quarum nonnullæ jam erant conſolidatæ, duraſque hunc in modum conficiebant *lamellas*, inter quas tamen adhuc aderant *intercapedines*, ubi Vaſa quædam ſuum Liquidum deferentia tutò recondebantur: cùm igitur inter haſce *lamellas* alibi Vaſa *minora*, & alibi *majora* decurrant, hinc in quibuſdam locis brevi ſoliдеſcunt, in aliis verò ſecùs. In his quippe *ſpatiis* ubi *majores arteriæ* perrreptant, quandoquidem copioſius velociuſque trajiciatur Liquidum, *major* etiam ibidem oritur *diſtenſio* partium inter quas decurrunt, quàm alibi; unde fit, ut magis à ſe invicem removeantur hæc *ſtrata*, inter quæ *majores* iſtæ tranſeunt *arteriæ*: hunc igitur in modum nonnulli *ſinus* excavantur, qui proinde initiò non aderant in Oſſe, ſed diu poſt Oſſis formationem in eo facti reperiuntur. Oſſa porrò ſolidiora ſunt *in medio*, quàm *ad apophyſes*, quoniam in *medio* ſemper priùs incipiunt *dureſcere*; demonſtravit enim Clopton Havers, quòd in eo loco perreptet *arteria maxima*; unde & *maxi*-

mus ibi pulſus, atque compreſſio vicinorum *ſtratorum* fit etiam *maxima:* ſic igitur ibidem omnium primò, ex Membranâ incipit fieri Cartilago. Cùm autem poſtea comprimere pergat *eadem arteria*, ideò quòque *in medio* compactiſſima, duriſſimaque ſunt Oſſa; at interim tenuiſſima, quoniam ſtatim ibi conſolidantur, nec ampliùs creſcunt in *infantibus*, dum tamen interea reliquæ partes Oſſium adhuc extenduntur. Si quis autem de hiſce plura voluerit, conſulat (1) THEOD. KERKRINGII *Oſteogeniam Fœtuum*, nec non ejuſdem Authoris *Anthropogeniæ Ichnographiam*; (2) MALPIGHIUM, *in Operibus ſuis Poſthumis*, tum *in Epiſtolâ ad* SPONIUM, tandemque *in Tract. de Ovo incubato, & de formatione Pulli*; demùm LE CLERC, in *libro* quem inſcripſit *l'Oſteologie exacte & complete &c.* ubi egregia aliquot habentur *de Oſſium in Fœtu formatione* obſervata, quæ verò deſumpta fuerunt *ex prælectionibus* incomparabilis illius Anatomici Pariſini, Profeſſoriſque Regii JOS. DU VERNEY. Hactenus igitur hæcce circa materiem iſtam dicta ſufficiant; jam verò ad propoſitum noſtrum, ac è *diverticulo in viam* redeamus.

21. Notandum eſt denique Lympha-

ticas Arteriolas *ultimas*, duplici loco in Corpore *patulis orificiis* desinere; scilicet (1) *partim extra Corpus*, nimirum *ad Cutim*; (2) *partim in Cavitatibus intra Corpus.* Hæc verò Lympha quæ in Cava Corporis effunditur; *partim* quoque per Os, Nares, &c. foràs exhalat, & in auras evanescit; *partim* autem, postquàm munus suum implevit, à *Venulis Absorbentibus* (quasquidem non modò ad Cutim, sed in omnibus etiam Cavis internis ubique propullulare suis confirmârunt experimentis *Animalis Oeconomiæ* Scrutatores, imprimisq; BELLINI & VIEUSSENS) recipitur, inq; Venas, & ad Cor revertitur, ut Circulationis, Secretionisque munera iterum obeat: quemadmodum enim, juxta monitum HIPPOCRATIS, & experimenta SANCTORII, totum Corpus Humanum *expirabile est*, & *inspirabile*, proinde tum ipsa Cutis, tum omnes Membranæ in Corpore Cava formantes, ubique, & semper, quamdiu sanus est Homo, *tenuissima liquida* & *expirant* & *inspirant.*

22. Ex his porrò quæ superiùs allata sunt luculenter evictum fuit,] nullum esse in Corpore punctum, quod non sit *vasculare*, prout etiam experimentis probari potest. (α) Nulla enim Corpo-

ris pars est, cujus ex vulnere quantumvis minuto, quale infligi solet ab aciculis exilibus, muscarumque rostris, non effluxurus sit *liquor*. (β) Dein docent microscopia pustulas illas *fluido* turgentes, quæ ex Cantharidum applicatione in quâlibet Corporis parte solent excitari, nil aliud esse, quàm congeriem plurimorum exiguorum Vasorum, in unum tunc temporis exeuntium, ut salia acida, alcalina, & ignis ustio id satis probant. (γ) Istud quoque patet ex Perspiratione Sanctorianâ, quæ licèt subtilis adeò sit, ut Oculum microscopio armatum fugiat, ope tamen *speculi* Humido Perspirabili *madescentis* observari potest.

23. Imò ipsa Ossa constant ex congerie plurimorum Vasculorum *liquido* repletorum, quod ex arteriis minutis in illa deponitur: si enim cera in Arteriam Subclaviam injiciatur, Ossa Brachii statim *rubescunt*; cera quippe injecta Sanguinem magnâ quantitate propellit in Periosteum, indeque in Ossium superficiem, quæ, cùm Sanguine turgeat, necessariò *rubescit*: simili ritu compertum est, Album Oculi *vasculare* & *sanguiferum* esse; microscopii quoque ope eadem est detecta structura in Membranis tenuissimis, nec non in Unguium &

Cornuum radiculis, & in partibus omnibus minutis: quòd si istud ita se habeat in partibus tenuissimis, & à Corde remotissimis, quantò magis idem expectandum est in iis quæ proximè illi adjacent.

24. Omne Vas habet cavitatem & parietes quæ conflantur ex *minorum* structurâ inter se cohærente, quorum latera iterum ex *minoribus*, & sic deinceps; (uti jam dictum est) donec perventum sit ad Vasa *minima* & *ultima*; quorum cavitates adeò exiles sunt, ut Liquidorum [nisi *tenuissimorum*] ingressum non admittant, & reverâ ferè pro nullis haberi queant. Confirmatur hoc [nempe latera Vasorum *majorum* ex *minoribus* esse confecta Vasculis] 1°. Experimentis Ruyschii, si enim cera *rubra* magno impetu injiciatur in Arteriam, ejus superficies undique *rubescet*. 2°. In Animalibus laqueo strangularis, Sanguis qui per Arterias Carotides fluit, impedito per Venas transitu, retrogreditur, inque Vasis *minimis* stagnans eadem inflat, & *rubedine* inficit. 3°. Idem apparebit in Arteriâ viventis Animalis strictè ligatâ.

25. *Minima* Vasa determinatam habent magnitudinem, aliàs in infinitum

dividi possent, adeòque & omnia Corporis nostri, & nosmet ipsos (utì superiùs jam dictum fuit) determinanr:

26. Determinatio Vasculorum oritur à continuâ Aëris *pressione* in nostram Machinam, si enim excedat *vim* resistentiæ quam habet Fluidum contentum, statim collabuntur Vasorum latera; unde sequitur *soliditas*: sic Vasa quædam *majora*, scilicet Vasa Umbilicalia, Foramen Ovale, Urachus &c. in *ligamenta* paucis post partum diebus abeunt; ita Ungues & Cornua oriuntur ex Arteriolarum extremitatibus consolidatis; *callus* quoque ortum suum plurimorum Vasorum compactioni debet: quòd si in *majoribus* Vasis hoc fieri solet, quantò faciliùs id *minimis* accidere potest.

27. Latera autem *ultima* Vasculorum omnium Canalium, sive Arteriæ sint, sive Venæ, sive Vasa Lymphatica, sive Ductus Adiposi, sive quocumque Vasorum nomine veniant, sunt *nervosa*, & *Nervis* similia, & in iis nutritio vera Solidorum fit.

28. Hinc & *ultima* Solidorum omnium in nostro Corpore *Stamina* sunt merè *nervosa*, hæc enim conflantur ex *Nervis* unà compactis, atque consolidatis per concretionem: (exceptis illis

partibus, quæ ex coagulatis Liquidis concrevêre, quales sunt concretiones *polyposæ*, *lapideæ*, *&c.*) & hoc satis probari potest. Detegente enim MALPIGHIO, & postea LEEUWENHOEKIO, primum Corporis nostri *principium* est tantùm *vermis*, qui in Utero constituit primò Medullam Spinalem; hinc accrescunt bullæ quinque Limpidæ, quæ fiunt Lobi Cerebri, quibus accrescunt Oculorum Globi; deinde ex medio illius *carinæ* (utì vocat MALPIGHIUS) emergit *tubus incurvus*, qui postea quatuor acquirit inæqualitates, quæ sensim incurvantur, & fiunt Cor; sensim dein nascuntur integumenta Thoracis, & Ossium, deinceps deducuntur Hepar, Lien, &c. tandemque oriuntur *Stamina mucosa* totum Corpus involventia. Unde patet, hæc omnia *Stamina solida* procedere ex Spinali Medullâ: & mirum tam dura corpora ex tam molli, ac est Medulla Spinalis oriri posse *principio*; sic enim ex mollibus Nervis indurescunt Cornua, Ungues, &c. etsi verò moles Cerebri & Medullæ Spinalis conferatur cum mole reliquorum omnium Solidorum, horum moles major non apparebit, quàm ut oriri possit à Cerebro, & Spinali Medullâ. Porrò, cùm omnia sint

vasculosa, [sive Vascula quibus constant Liquidum contineant, sive non, h. e. jam coalita sint] omnia Vasa oriantur à tendinibus Cordis, hi ex *nerveis* filamentis constent, omnia quoque integumenta Glandularum, Viscerumque, ex integumentis Vasorum Sanguineorum conflentur, Ossa fiant ex Membranis, sensim in Cartilagines, inde in Osseam substantiam indurescentibus, Membrana iterùm ex adunatis Vasis *minimis*, quæ ex *Nervis*, (quemadmodum superiùs istud sigillatim ostendimus) liquidò constat igitur, quamlibet totiûs Corporis nostri partem esse *nervosam*, unde sequuntur duo *COROLLARIA.*

I. Omne corpus agit in *solidas* Corporis nostri *partes*, illud itaque impingit, vel in *Tubulos Nerveos*, vel in partes *ex Nervis consolidatis* concretas.

II. Omnis ergo *vis* Medicamentorum quatenus *agit* in Solida, *agit* quatenus applicatur vel ad *Nervos*, vel ad ea quæ *ex Nervis* coaluere.

PROPRIETATES NERVORUM *THEOREMATA.*

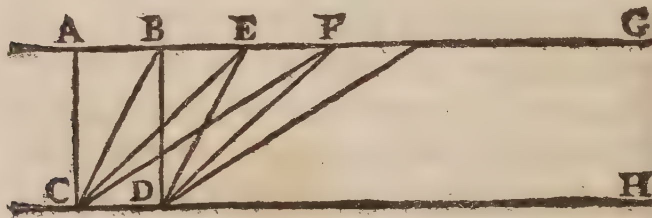
1. IN Vasis *minimis* proportio Solidi ad Fluidum contentum eò magis *increscit*, quò Vasa *tenuiora* fiunt; hinc partes exteriores magis Solidæ sunt, quoniam copiosissimis & tenuissimis constant Vasis.

2. Quò *minora* in Corpore nostro sunt Vasa, eò puncta *contactus* inter *latera* Vasorum, & *superficiem* Fluidorum præterlabentium multiplicantur magis; in *minimis* enim cujuslibet ferè globuli *superficies* impingit in *latera* Vasorum. *COROLL.* Hinc in *maximis* Vasis *minor* est incursus, & vice-versâ.

3. Quò Vasa *minora* evadunt, eò magis *vis* Solidi in Fluidum increscit, quò verò *majora* sunt, eò magis diminuitur illa *vis*: (per *vim* autem hic intelligimus facultatem communicandi motum) demonstratio sic se habet. Constat ex *mechanicis* quòd, cæteris paribus, *vis* Solidæ cujuslibet Molis seu Massæ; ad *vim* alterius cujuslibet Massæ Solidæ, se habeat ut Moles ad Molem; porrò sicut *vis*, ita quoque *resistentia* uniûs corporis se habet ad *resistentiam* alteriûs, ut

Moles ad Molem, cæteris paribus: cùm ergo proportio Solidi ad Fluidum contentum eò magis *increſcat*, quò *minora* fiunt Vaſa (ut in hoc *THEOR.* ſtatuitur) hujus *THEOR.* veritas in liquido eſt.

4. *Vis* Solidi *ultimi* in Liquidum contentum non aliud eſt, quàm *niſus* iſte quô ſeſe *coarctare* conatur, per iſtum enim *niſum* Liquidi motus promovetur, nam quò magis Vaſa *elongantur*, eò magis *vim* ſuam in Fluida exerunt; idque hâc de causâ, quòd, quò magis *elongantur*, eò magis quoque *coarctatur* eorum diameter: quod ſic demonſtratur. Sint A G & C H lineæ duæ parallelæ in infinitum protenſæ, ſintque A C B D ſibi invicem parallelæ, item C E D F; tum

ex puncto C ad B ducatur linea C B, & ex puncto D ad E linea D E; patet ex Euclide (*Lib. 1. Th. 25. Prop. 35.*) quòd parallelogr. A B C D æquale ſit parallelogr. C E D F, item quòd triang. B C D

æquale ſit triangulo C D E; licèt tamen latera parallelogramm. A B C D, & latera trianguli B C D minora ſint lateribus parallelogramm. C E D F, atque etiam lateribus trianguli C D E; & ſic porrò. Idem quoque demonſtratur de Cylindris & Conis, quæ generantur circumvolvendo iſta plana circa latera homogenea: cùm ergo omnia Corporis Vaſa ſint vel *cylindrica*, vel *conica*, liquidò conſtat, iſta Vaſa eò magis *coarctari*, quò magis *elongantur*. Omnis ergo *vis* minimorum Liquidorum in Solida ſua pendet à *vi*, quæ Vaſa iſta ſeu Solida *coarctat*.

5. *Vis* omnium Vaſorum *majorum* oritur ex *vi* aggregatâ *minimorum*; omnis enim Arteria *vim* habet à *lateribus* ſuis, quæ compoſita ſunt ex *minimis* Vaſis.

6. Omnis nutritio ſive reſtitutio perditi, omnis accretio ſeu augmentatio Fibræ Solidæ, fit ſolummodò in *minimis* Vaſis *Nervoſis*, non autem in *majoribus*, ut in Arteriis, Venis, Glandulis, Vaſis Lymphaticis, & Adipoſis; quoniam augmentatio & accretio *majorum* omnino pendet ab extenſione *minimorum lateralium* Vaſorum, quæ ſunt *Nervoſi* tubuli; ergo nutritio quæ fit applicatione partis cujuſpiam ad locum partis perditæ, con-

tingit *minimis* illis Canalibus, ex quibus *majores* constant. Inde sequitur Medicamenta omnia, qualiacumque sint, sive *replentia*, sive *evacuantia*, sive *alterantia*, in partes istas *minimas* solummodò agere.

7. Omnis mutatio Fluidorum fit in Vasis *minimis*, Vasorumque *minimorum vi* debetur; aliquatenus quoque pendet à naturâ ipsorum Liquidorum fluentium per illa Vasa.

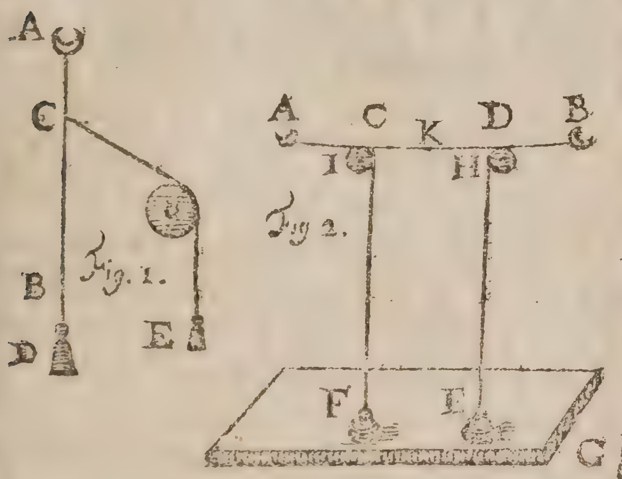
8. In omnibus lateribus Canalium flexibilium hæret *vis*, quâ partes ad se mutuò *accedere* tendunt, quò *breviores* fiant *lineâ directionis* quæ Fibræ dicatur: eaque *vis* in omni Fibræ *puncto* reperitur.

9. Illa *vis*, quâ partes nituntur se *contrahere*, compescitur & sustinetur à *punctis* quibus applicatur Fibra, nempe à Liquido distendente.

10. *Vis* hæc verè & physicè *agit*, eo tempore, quo *quiescere* videtur Fibra: v. g. In Fig. 1. sit A punctum quoddam *fixum*, cui suspensa hæreat chorda musica A B, sitque D pondus *chordæ* appensum, eamque plurimùm distendens; in puncto C applicetur leve aliud pondus E (propendens ex alterâ *chordâ* in in puncto C *priori* affixâ, & supra *tro-*

chleam

chleam puncto *fixo* hærentem transeunte, ac ita sustinente hocce *pondus*) eâ conditione, ut *vis* prioris *chordæ* superet *vim ponderis* hujus, ita ut, ab eo non

omnino, aut saltem quàm minimùm inflectatur: his positis abscindatur ista prior *chorda* inter puncta B & C, ac prope punctum C, cultro acutissimo, ita ut ab ictu motus nullus *chordæ* imprimatur; tum pars superior A C sese statim *contrahet*, & pondus E aliquantulùm supra *trochleam* elevabit. Patet ergo, quòd *chorda* ante divisionem, *vim* suam *contractilem* exerceat, licèt propter *pondus* appensum semet actu *contrahere* non potuerit. In Fig. 2. sint A B duo *fixa* puncta, inter quæ *chorda* sit quædam sum-

moperè tenſa; *chordæ* huic ad puncta C D affigantur duo fila C F & D E, quorum extremitatibus annectantur pondera F & E, quæ à mensâ G ſuſtententur; ſintque H I duæ trochleæ, quas chorda A B leviſſimè perſtringat: his poſitis diſcindatur *chorda* eodem modo ac ſuperiùs FIG. 1. idque in puncto K, *in medio* nimirum inter utraque hæc appenſa *fila*; tum ambæ partes K A & K B chordæ *diſciſſæ* versùs *fixa* ſua puncta A & B ſe *contrahentes* retrahenteſque, pondera E & F ſupra trochleas H & I paululùm elevabunt. Eadem eſt in Corpore noſtro Fibrarum *contractilitas*, prout in Fibrâ tranſverſim *ſectâ* videre eſt, ſeſe etenim versùs *fixa* ſua puncta *contrahit*, indeque fit, ut vulnera Corpori inflicta *hiare* ſoleant.

11. *Vis* illa, quâ quælibet Corporis pars ſeſe *contrahere* conatur, *æquilibratur* ab illâ *vi antagoniſticâ*; habent enim omnes partes illam *vim contractilem*, eùmque versùs puncta *oppoſita* trahunt, ſunt ſibi invicem *antagoniſtæ*.

12. *Virtutis* hujus *contractilis æquilibrium* in Corpore noſtro pendet ab *æquali influxu* Liquidi, ejuſque *impulſu* in omnes partes, ita ut eas *æquabiliter* diſtendat.

13. Quicquid ergo mutat alicubi *momentum influxûs* Liquidi, ita ut non *æquabiliter* fluat in omnes Canales; & quicquid tollit *æquilibrium resistentiæ* in Canalibus, tollit illud in toto Corpore: unde duæ sunt *æquilibrii* dicti causæ, scilicet, *Canalium resistentia*, & *Fluidi influxus.*

14. Simul ac in aliquâ Corporis parte tollitur *æquilibrium*, mutationem quoque subeunt primùm in illo loco, dein per totum Corpus *motus oscillatorii*, sive *motus* illi qui fiunt, dum Canales quidam ampliùs solito extensi sese *contrahunt*; hocque pendet à *prævalentiâ resistentiæ* supra *vim influxûs* Liquidi; & destruitur quandocunque *vim resistentiæ* superat *vis influxûs.*

COROLL. Ergo potest omnium *virium summa* derivari in *unam* partem, adeòque in *ea* parte *motum* quemdam *novum* apparere posse constat.

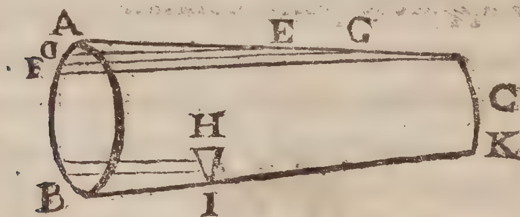
CAPUT V.

De Acribus.

1. OScillatorii in Corpore *motûs æquilibrium* nunquam magis tollitur, quàm cùm *acre* quodpiam se insinuat intra Cavum *minimi* Vasculi, ejusq; lateribus *inhæret*, fixumque manet.

2. *Acria*, prout docent microscopia, constant ex plurimis stylis in *acumen* desinentibus, sive ex iisdem in *aciem* dispositis instar *cultri*, aut *gladii*; unde in parvis *punctis resistentiæ* rodere, pungere, scindere, instar *cunei* possunt.

3. Si *acre* infixum sit *lateri* alicujus Vasculi, tota illa *vis* influentis Liquidi quæ in varia *lateris puncta* agere solebat, jam in *punctum* illud determinatur, in quo infixum est *acre*: & hinc oritur *convulsio* illius Canalis: quod quidem ita

demonstratur. A B C est Vasculi alicujus portio, in quâ *lineæ* descriptæ Liquidi per Canalem *fluxum* determin...;

linea ex D ducta impingit in E; quæ ex F ducitur impingit in G, & sic porrò, & hæ *lineæ* omnes hîc ponuntur, tanquam Liquida *æquali vi* influentia, & impellentia *puncta* in quæ impingunt, eaque *æqualiter* distendentia; cumque Canalis sit *contractilis*, ista *puncta* sese *æqualiter contrahunt*, & impulsui resistunt; sicque conservatur *motus oscillatorius*. Quòd si supponamus corpus aliquod *acre*, uti H I, Vasculi *lateri* in puncto I *infigi*, nequaquam ab influente Liquido removeri poterit ex hoc *puncto*, quoniam quantùm premitur à parte B H, tantùm reprimitur à parte H C: hinc omne, quod inter B H continetur, Fluidum ruet in superficiem H I, quæ sustinebit omnem illam *vim*; quæ à totâ longitudine ab I ad K, ejusque omnibus *punctis* sustineri debuit; tota verò *vis* quæ superficiei H I imprimitur, communicatur puncto I, quod, cùm Canalis flexilis sit, cedere debet, utpotè plus pressum, quàm reliqua ejusdem lateris *puncta*; cùmque Canalis elasticus sit, quò plus premitur, eò majore cum *vi* se restituit; unde fit, ut *motus oscillatorii æquilibrium* destruatur, Vasculumque in motus *convulsivos* agatur. Corpora quæ hunc effectum producere possunt, sunt

præcipuè *sales acres, volatiles, & fixi, & metallorum particulæ corrosivæ*, quæ lædunt propter figuram quam habent, instar ejusmodi cunei H I, & non quatenus Fluida, sed quatenus Solida *afficiunt*.

Ex hâc demonstratione hæ sequuntur veritates, & *COROLLARIA*, nempe.

I. Quò particula *infixa* rigidior, sive minùs flexilis est, & quò altiùs *infigitur*, eò pejor & vehementior futurus est effectus: indeque est, quòd *metallorum* particulæ, in figuram *acutam* redactæ, ut *Mercur. Sublim. corrosiv. & Præcipitat. rub. &c.* in Corporibus nostris effectus multò vehementiores obtinent, quàm particulæ quæcumque ex Vegetabilibus, aut Animalibus depromptæ; sunt enim hisce multò *rigidiores*, & propter majorem *gravitatem* altiùs Vasorum lateribus *infiguntur*.

II. Quò *gravior* est particula, eò *vehementior* est effectus ejus, *diutiùsque* permanebit propter rationem modò allatam.

III. Cæteris paribus, quò *vis* Fluidi in parte B H *major* est, eò est *vehementior* particulæ *infixæ* effectus, eòque *altiùs infigitur*; unde sequitur, quòd *vis* Cordis plurimùm facit ad *acre* hoc H I

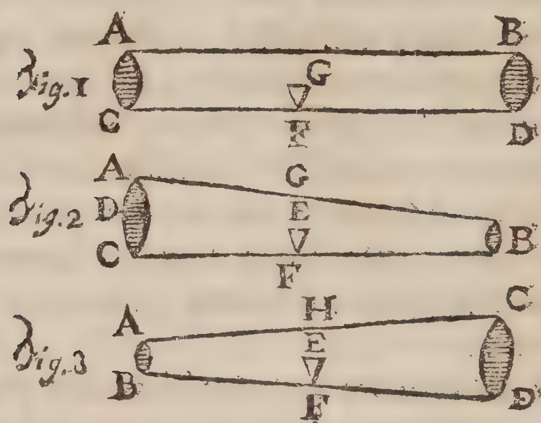
excitandum in *motum ſtimulantem.*

IV. Ubicumque Humorum in Vaſa *influxus* ceſſat, ibi quoque perit tum Medicamentorum, tum Venenorum *vis* omnis; inde eſt quòd *cauſticum* ægris ad extremitatem redactis, & jam jam *morituris*, in quibus ſcilicet Humorum circulatio non niſi in partibus Cordi vicinis fit, *admotum*, vix ac ne vix quidem *agit*; cùm idem Corpori *ſano* ac vegeto applicatum, intra breve tempus *operetur.*

V. In *Cadavere* ergo ubi omnia *quieſcunt*, particula *infixa* nullum ſortitur effectum.

VI. Liquida in Vaſis *cylindricis*, æquè ac in *conicis* per lineas *parallelas* feruntur; ideòque particula *acris infixa* eundem in *cylindricis* ac in *conicis* habet effectum, ſed *mitiorem* in illis, quàm in his. Enimverò *vis* Liquidi ſupra particulam *infixam* ad F, ut in Fig. 1. eâdem paululùm verſùs G preſſâ, (quod facilè fieri poteſt, quoniam ab alterâ parte non reſiſtunt Liquida, ut in *conicis*) tranſibit verſùs B D, ubi æquale priori A C ſpatium inveniet. In *conicis* non item, nam in Fig. 2. Fluidum, quod ex parte A D C, in particulam E F puncto F *infixam* incurrit, poſt tranſi-

tum inter G E non invenit *ſpatium* æquè capax, ac illud ex quo fluebat;

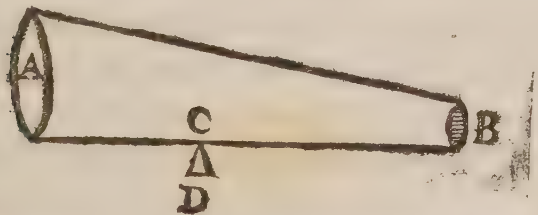

adeòque hîc major *niſus*, & *preſſio* Liquidi, inter fluendum versùs B, quàm fuerat in *cylindro*. Ponamus in Fig. 3. contrario & inverſo motu fluere Liquida in Vaſe *conico* A B C D, quod hîc tanquam Vena conſiderabitur. Liquor fluens ex A B non niſi paucis particulis *impinget* in particulam E F puncto F *infixam*, quam quidem versùs D aliquantulùm *impellet*, Liquido ab ea parte non reſiſtente, & facilè ſatis pertranſibit, quoniam ſpatium H E æquè, imò & magis, capax eſt ac A B. *Vis* itaque *impreſſa* particulæ à Fluido incurrente, in hoc caſu ferè nulla eſt: unde *acria* in

Solida

Solida nullibi minùs *agunt*, quàm cùm *cavo* applicantur ex angusto in latum abeunti; talia verò sunt Vasa Venosa omnia.

VII. Si *acre* lateri Vasis *externè* hæreat, idem secuturus est effectus, ac si *internè* adhæresceret; punctum enim C in Fig. seq. à Liquido influente & Canalem A B *æquabiliter* premente, necessariò debet *distendi*; ideòque particulam *acrem* adhærentem D premet, & contra eam nitetur: cùm verò hæc, ob pressionem vel Atmosphæræ, vel alîus causæ, cedere nequeat, necesse est, ut Vasis latus *penetret*, motumque Fluidorum *æquabilem* impediat: tali modo

agunt Emplastra, omniaque Stimulantia *externè* applicata: hinc inferimus, Medicamentorum *actionem* consistere in remotione impedimenti *motûs æquilibrati* Fluidorum.

VIII. A solâ prædictâ *positione* uniûs particulæ (reliquis omnibus in statu

naturali manentibus) *alterari* vel *perturbari* possunt Secretiones, *dilatari* Canales, *vis* concussiva laterum *augeri*, motusque oscillatorius *destrui*.

IX. *Secretio est derivatio & separatio uniûs Liquidi ab alio*; omne Liquidum constat ex particulis minutis *solidis*, & *mixta est* Liquidorum moles quàm maximè, ut in *Chemiâ* patet; confundi enim possunt variæ Solidorum species, quæ *mixtæ* Liquidum constituunt, & ex iis rursùs possunt fieri Solida. Ad *secretionem* tria sunt necessaria; 1°. applicatio Liquidi ad Canalium orificia, 2°. dictorum orificiorum determinata magnitudo, 3°. vis sufficiens ad Liquidum intra Canales impellendum: jam autem si particula *acris infixa* efficeret, ut Canales v. gr. *Renales* plus *solitô* dilatarentur, aut angustiores fierent, tum particulæ Fluidorum *majores* aut *minores solitô* per eos transirent: hinc *urinæ* excretæ *variatio*, quandoque enim *limpida*, quandoque *crassa* apparet. Si verò particula *acris* eò usque premeretur, donec Canalis latus *perforaret*, tunc *vulnus* Canali infligeretur, particulam *acrem* magnitudine æquans; quod quidem per *contractionem* Fibrarum adeò patulum fieri posset, ut Fluidum in Ca-

nali contentum per idem eſſet exiturum; hinc etiam *ſtillicidia*, *ſalivationes*, aliæque quàm plurimæ evacuationes *non naturales*, in Corpore noſtro contingunt, nimirum, ubi *vulnus* Vaſis ſat *magnis* infligitur: quòd ſi *foramen* in Vaſis aliquibus valdè *minutis* (qualia ſunt in Pulmone quædam) fuerit, ex tali *vulnere* Liquidum ſolummodò *tenuiſſimum* effluet, quod colore *rubro* minimè donatur, quoniam *ruptura* ſive *apertura* raro fit adeò ampla, ut tranſmittere poſſit globulos *rubros ſanguineos* appellentes, & ſupponimus ejuſmodi eſſe *acria*, quæ nequaquam globulos *iſtos* queant *diſſolvere*.

X. Hinc Tumor & Inflammatio oriri poſſunt in loco & partibus *vicinis*; Liquidum enim à Corde *preſſum*, & in *latera* Vaſis *impactum* omnes particulas ſuas, quæ *aperturæ* reſpondent, per eandem urgebit, hæque partes, *vicinas* prementes, Tumorem ſimul & Inflammationem in iiſdem excitabunt: ſic in Morbis plurimis obſervamus, 1°. *dolorem* à *punctura* particularum *acrium* oriri; *dolor* enim nil aliud eſt, quàm *ſeparatio partium fibrillæ nervoſæ*, *vi acris particulæ perpetrata*; hancque ſeparationem ſtatim ſequitur Tumor, quô exortô, ſive,

quod idem est, effluxô liquidô, cessat *dolor*; ut in Podagra, Odontalgia &c. observare licet.

XI. Liquida quæ ibi hærent & *stagnant*, suam sequuntur naturam, h. e. inter *stagnandum* putrescunt, *acria* fiunt, & *alcalinum volatile* præbent: istaque *acrimonia* Liquidorum apta reddit illa, ut Vasa nostra *dissolvant*. Hæc verò *lex* in Urinâ, Sanguine, Sero Sanguinis, sed non in Lymphâ obtinet; videmus enim Homines *hydropicos* Ventrem *liquidô* è Vasis Lymphaticis exstillatô repletum habere, absque ullâ tamen *gangrænâ* in contentis Abdominalibus *ortâ*.

XII. Denique patet ex dictis, Medicamenta *acria* effectus suos in Corporibus nostris producere, *partim* vi propriæ *acris* substantiæ & figuræ, *partimque* vi motûs Fluidorum arietantium in illud *acre*: quippe *quiescente* Liquido, nullus sequitur effectus, utcumque aptum sit Medicamentum ad effectus producendos; sic enim *scalpellum* digito applicatum, licèt satis aptum sit ad secandum, nil tamen agit, nisi impellatur, vel ad agendum excitetur: atque sic *acre* à tremulo Liquidorum motu in *actum* deducitur. Hinc ergo Medicamenta *agunt*, & *efficaciâ suæ substantiæ*, & *Li-*

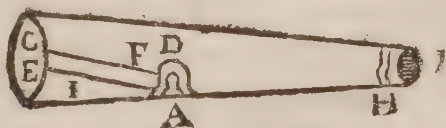
quidi vitalis effectu; qui *effectus* itaque prius à quibusdam Medicamentis dependet.

CAPUT VII.

De Viscidis.

1. V*Iscidum* est quod Vasis lateribus *tenaciter* adhærescit, ita tamen, ut propter latam suam superficiem *penetrare* nequeat; si enim esset superficie adeò parvâ, ut Vasis latera *perforare* posset, inter *acria* esset numerandum.

2. Lateribus Vasorum *dupliciter* adhærere potest *viscidum*, 1°. vel latera tangit non nisi ex *unâ parte*, ut ad A; 2°. vel latera *utrobique* pertingit, ut particula H. *Viscidi* hujus effectus in *utroque* casu in FIGURA *appositâ* demonstratur: sit A D particula quædam *viscida*

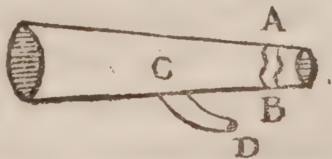

lateri Vasis adeò *tenaciter* adhærens ad A, ut à Liquido *ponè* urgente, & secundùm lineas E I, & G F incurrente

inde *moveri* nequeat, illa sustinebit omnem influentis Liquidi *vim*, quæ sustinenda erat à parte lateris inter A H comprehensâ, adeòque pars lateris, cui particula insidet, *recedet* versùs exteriora, utpote magis *pressa*, quàm reliquæ partes ejusdem lateris, & quò plus *recedit*, eò *majori vi* se *restituet*; unde tollitur *harmonia* sive *æquilibrium motûs oscillatorii* in illo Vase: hinc oritur *dolor obtusus* qui in omnibus ferè Morbis *à viscido* oriundis sentitur, scil. à *pressione* ortum ducens. Supponamus jam in loco secundo, *viscidam* particulam H ita adhærere, ut latera Vasis *utrobique* pertingat: ejus effectus considerari possunt, vel respectu ipsius Vasis cui inhæret, vel respectu Vasorum *lateralium*; respectu *prioris*, ejus effectus erit *totalis obstructio* istius Vasculi, simul & *laterum distensio*; particula quippe à Fluido retrò urgente eò usque propelletur, donec fiat *æquilibrium* inter *vim* Liquidi, & *vim resistentiæ* quam habent Vasculi latera; quô semel *effectô* particula manebit *immota* Vasculi cavitatem penitùs *obthurans*, simul & illius latera *distendens*: quòd autem *æquilibrium* tandem aliquando sit futurum inter *vim* Fluidi, & *resistentiam* laterum, inde patet, quia *vis*

Fluidi continuò minuitur, hæc verò *resistentia* crescit; & Fluidi *vim* minui ex eo constat, quòd, quò *longiùs* à Corde recedit, eò *tardiùs* moveatur; laterum autem *resistentiam* augeri manifestum facit cavitas Vasculi in progressu suo magis magisque semper diminuta, sive distantia laterum semper minor facta: Vasculi enim *conici* portio angustior non potest ad eandem amplitudinem *extendi*, ac major portio, nisi *vis* major adhibeatur.

3. Hactenus de effectu, quem habet particula *viscida* in ipsum Vas, cui *impacta est*; videamus jam quid factura sit respectu Vasculorum *lateralium*. Particula *viscida* A B Vasculo *impacta*, idemque *obthurans* impedit, quò minùs Fluidum per illud transeat; quapropter Fluidum *vergit* versùs Canalem lateralem C D; hunc autem nequaquam *ingredi* potest, quin simul *dilatet*; ex

illius verò *dilatatione* augetur *vis* laterum *contractilis*, & consequenter *motus oscillatorius* vehementior evadit, indeque Fluidi *cursus* velocior: & hinc est quòd, in Febribus, *frigus* statim excipiat *calor*.

4. Ex dictis patet, maximas *mutationes* in Corpore oriri à Fluidis, quatenus in Solida *impingant*, eaque destruant; non autem à Solidis, tanquam causâ *primâ* Fluida *afficiente*.

CAPUT VIII.

De naturâ Liquidorum nostrorum, & speciatim Sanguinis.

1. OMnes qui sunt in Corpore nostro Humores, originem ducunt à Sanguine; antequam itaque naturam illorum intelligamus, hujusce natura priùs est investiganda. Omnia Liquida quæ fluunt in Corpore nostro, hâc lege incurrunt, ut à partibus in partes *mota* tandem ad Cor redeant. Liquidum autem illud quod per momentum in Corde hæret, vocatur Sanguis, qui distribuitur inde ad omnes Corporis partes, quæ hunc accipiunt pro diversis secretionibus peragendis; constat enim Sanguis partibus *heterogeneis*, ut *adipe*, *bile*, *aquâ &c.* quæ solummodò secernuntur, & immutantur: sic ergo quicquid in Vasis Corporis est separandum, illud ex Sanguine separari debet. Porrò multis arti-

ficiis materies Sanguinis inveſtigari poteſt ; verùm quoniam *ſimplicia* faciliùs intelliguntur, ab iis incipiendum erit. Senſu percipimus Sanguinem in omnibus Animalibus, Hominibus, Quadrupedibus, Piſcibus, Volatilibus, Reptilibus, eundem eſſe, & ex *tribus* hiſce conſtare *partibus* ; ſcilicet 1°. ex *aquâ* ferè inſipidâ, & aliquantulùm odorâ, quæ igni expoſita in vapores abit, fœtidum ſpirans, colorans, ſolvens omnia *ſalia* compoſita, & ſimplicia, ut & muriatica acida : unde ſequitur eam non eſſe *ſpirituoſo-ſalinam*, ut nonnulli volunt Chemici, *ſpiritus* enim *olea* tantùm, non *ſales* diſſolvunt ; præterea *ſpiritus* omnes producuntur vel Fermentatione, ut *inflammabiles*, vel Putrefactione, ut macri ſive *ſalini* ; deinde *aqua* hæc *ſanguinea*, uti & omnis *communis*, vi Frigoris in *glaciem* concreſcit, & Calore admoto in *aquam* puriſſimam iterum reſolvitur ; *ſpiritus* verò vim Frigoris maximè intenſam illudunt, ſicut videmus in liquoribus valde *ſpirituoſis*.

2. Ex ea parte quæ *ſerum* Sanguinis appellatur, eſt liquor qui in *naturali* ſuo ſtatu non *rubet*, ſed *pellucet*, turbatus autem *flaveſcit* ; & qui vi Frigoris non facilè congelatur, at Calori expoſi-

tus, Ovi albuminis inſtar, *indureſcit*, parte *aquoſiore* avolatâ.

3. Ex eâ parte quæ toti *rubedinem* conciliat, & quæ, vi Caloris non minùs quàm Frigoris, in *maſſam* rubram, firmam, tenacem, *inſulam* dictam reducitur, ſi Sanguis è Corpore extractus in *vaſe* quolibet per aliquod temporis ſpatium *quieſcere* permittatur, avolat primò pars *aquoſa*, tanquam ſubtiliſſima, deinde ſeparatur *ſerum*; & quò copioſiùs hoc fit, eò minor evadit *inſula*, & quidem poſt 3 vel 4 dies pars *rubicunda* penitùs evaneſcit, in *ſerum* ſcilicet converſa: iſtudque *ſerum*, ſi Sanguis ex Corporibus *morboſis* depromptus fuerit, quandoque *nigro*, *flavo*, alio-ve colore non naturali donatur. Hæc nudo oculo obſervantur; microſcopiorum autem ope ulteriùs detectum eſt, Sanguinem conſtare particulis *ſphæricis* Fluido *limpido* innatantibus, quæ in Vaſis majoribus figuram ſuam *ſphæricam* retinent, & *rubræ* apparent, ſed versùs *anguſtias* Vaſorum *ovales* fiunt, atque à *rubedine* ad *flaveſcentiam* deflectunt; præterea compertum eſt, unamquamque *ſphærulam* conſtare *ex aliis 6 minoribus*, & harum quamlibet *ex aliis 6*, & ſic deinceps; quibus ab invicem ſeparatis, ſtatim eva-

nescit color earum *ruber*. Ista separatio fit in *minimis* solummodò Vasis, & in hunc finem institui videtur, scilicet ut Succus Nervosus, & Lympha subtilissima exinde fiant: hæc verò *sphærularum* separatio, quam *rubedinis* evanescentia sequitur, per medicamenta *vehementia* procurari potest.

4. Ex dictis sequitur, Calorem non esse causam conservantem *æquabilem fluorem* Sanguinis: Calor quippe Sanguinem extravasatum *inspissat*; præterea manet *fluidus* in Piscibus, quorum corpora sunt frigida, idem verò extravasatus *grumescit*, æquè ac humanus. Hinc causa *fluorem* Sanguinis conservans non est aliquid Sanguini proprium; si enim ex naturâ Sanguinis oriretur, ejus *fluiditas* tùm maxima esset, ubi maxima est Sanguinis *copia*, scil. in Vasis *majoribus*; in *his* autem minor est *fluiditas*, atque *motus*; nam in istis maximæ coagulationes fieri solent, ut liquet in *Cadaverum* Venis. Caloris siquidem *absentiâ*, concrescunt Liquida in nobis; hic verò Caloris *defectus* accidit, ob *deficientem* simul Fluidorum *motum*. Igitur *actio* Solidorum, per quæ *fluit* Sanguis, est causa *fluoris* ejusdem; cessante etenim Solidorum *actione*, cessat quoque San-

guinis *motus* : & hoc sequenti experimento confirmatur, si tempore brumali *ranæ* torpidæ, aut *vespertilionis* arteriolæ, adhibito microscopio, conspiciantur, Sanguis in iisdem in *grumos* planè concretus apparebit; etsi verò *animal* igni admoveatur, quò calefiat, attamen Sanguis ille *grumescens* minimè resolvetur, nec priùs movebitur, quàm Cor se *contrahere* inceperit; eô autem motô, movebitur etiam Sanguis, & tandem post varios Cordis ictus *fluiditatem* pristinam recuperabit, *vide* LEEUWENHOEKIUM. Hinc concludendum, *calorem* esse *concurrentem* causam *motûs* Sanguinis, non verò *primariam*; quia Solidorum *actione* cessante, cessant etiam & *motus* & *calor*. Examinatis hisce, sequitur, ut Sanguinis proprietates seu dotes investigemus.

5. Sanguinis proprietates sunt vel *generales*, quæ scil. aliis Liquidis competunt; vel *speciales*, quæ congruunt tantùm quibusdam, & ideò petendæ sunt ex naturâ *specialis* uniuscujusque Liquidi. Omnes dotes quæ competunt *generali* Liquido, obtinent etiam in *speciali*: hæ duæ autem pendent à regulis mathematicis. Dotes *generales* sunt 1°. Quòd Sanguis (ut omne aliud Li-

quidum) potiùs patiatur quaſdam partes à ſe *avelli*, quàm integram molem ſimul moveri. 2°. Quòd conditiones illæ adſint, quæ ad *fluorem* neceſſariæ ſunt; ſcil. (α) Tenuitas maxima partium *relativè* ad noſtros ſenſus, h. e. quòd partes maximè *exiles* ſint, adeò ut earum *una* aliqua ſingularis tactum noſtrum, viſumque fugiat. (β) Cohæſio inter partes tam *levis*, ut facillimè ſeparari poſſint. (γ) Omnium partium *æqualis* Gravitas. Ex illâ verò Gravitate *ſingularum* partium reſultat *totiûs* communis *materiæ* Gravitas: hinc quia omnes particulæ ſunt *graves*, æqualiter ſe *ſuſtinent*; nam Preſſio & Gravitas totiûs *materiæ* oritur tam ex conamine ad deſcenſum, quàm ab *æquabili* particularum Gravitate. (δ) Motus *projectilis*, quo Fluidum à latere premente Vaſorum versùs aliquod punctum defertur. Hæ ſunt autem *generales* proprietates Liquidorum.

6. Liquida omnia in Corpore noſtro circulantia è Corde proveniunt, in quo ſunt multò magis *ſpirituoſa* & *aquoſa*, quàm in reliquis Vaſis; ex Sanguinis enim è Corde immediatè deprompti *unciis decem*, plus quàm ℥ v. *aquæ* ſimplicis ſeparari poſſunt; unde conſtat Sanguinem, maximâ ex parte, ex *aquâ* com-

poni. Hæc pars *aquoſa* mutationem paritur à 3 cauſis profluentem, ſcilicet, à Salibus *duplicibus* Animalium Vegetabiliumque, à parte *ſerosâ* & *ſpirituosâ*, à parte *rubicundâ* ad Calorem creſcente. Aquæ particularum ultimarum & minimarum moles determinari nequit; ſunt enim æquè *pellucidæ* ac Aër, ideòque viſum fugiunt microſcopiorum; atque ita ſunt *exiles*, ut per meatus plantarum nullo modo *viſibiles* tranſeant; imò *machina Boyleana* docet, eas tranſire poſſe per poros ipſi Aëri *impervios*: unde inferimus maximam Sanguinis partem ob *ſtuiditatem*, & *exilitatem* ad motum aptiſſimam eſſe. Gravitas Aquæ, reſpectu Aëris eſt ut *1000* circiter ad 1: ſed priùſquam ejus *proprias* facultates explicemus, exponendæ ſunt proprietates Liquidis noſtris *peculiares*; hæ verò ſequentibus *capitibus 4* comprehenduntur, vel potiùs ex iiſdem pendent & inferuntur. (1) Cuilibet particulæ Fluidi noſtri ſua *propria* & *determinata* eſt Moles, Figura, & Soliditas. (2) Cuilibet particulæ ſua eſt Vis *determinata*, ſive *momentum*, quô ſui ipſiûs, ab aliis particulis quibus adhæret, ſeparationi renititur, & in *concretionem* tendit. (3) Cuilibet particulæ ſua eſt *ſpecifica* Gra-

vitas. (4) In Liquidis noſtris varii ſunt gradus *motus projectilis*, quo fluere urgeantur per rectam lineam. Porrò quoad proprietates Aquæ notandum eſt, *ſales volatiles* Animalium Aquæ innatantes, ipsâ *leviores* eſſe; his enim eductis, Aqua *ponderoſior* evadit: jam verò è contrà ab *aliis ſalibus* immixtis, illa *ponderoſior* fit; & quò plus *ſalium horum* admiſcetur, eò *fluiditas* ejus magis imminuitur, & tandem cum his *concreſcit*. Inde patet igitur, Aquam, quæ quidem eſt proxima pars Sanguinis noſtri, *mutari*, quoad ſuam *Gravitatem*, maximè *ſalinis* partibus innatantibus; ſic enim quò partes illæ rigidiores, & ſolidiores ſunt, eò *gravior* redditur Aqua, & ad motum aptior: hinc etiam à *ſalibus* Aquæ noſtri Sanguinis *immixtis*, variæ fiunt ibi *mutationes*.

7. Reſpectu 4 *dictorum cap.* Fluidi noſtri partes *peccare* poſſunt *variè*. Itaque (quoad 1. *cap.*) 1°. reſpectu *Molis*, idque *dupliciter*; poſſunt enim vel nimis *craſſæ*, vel nimis *tenues* eſſe: proinde Medicamenta, quæ in *utroque* hoc Sanguinis ſtatu conveniunt, ſunt *reſolventia* & *coagulantia*. Si corpus aliquod *ſanum*, evadat *morboſum*, ex eo quòd Sanguinis particulæ nimis *craſſæ* ſunt, cauſa *mor-*

bum producens necessariò erit *interna*, non verò *externa*; quicquid enim Cor ingreditur, ex Venis in illud deponitur; quod egreditur, exit per Arterias; quicquid autem Venas intrat, vel ex Vasis Lacteis, vel Lymphaticis, vel Vasis Absorbentibus in eas influit: sed oscula Vasorum istorum minùs *patula* sunt, quàm *confinia* Arteriæ & Venæ, sive *plexus reticularis* per quem Sanguis transit ex Arteriis in Venas, ut docet microscopium; ideòque particulæ per Vasorum Lacteorum, & Absorbentium oscula in Venas, & inde in Cor delatæ adeò *exiles* sunt, ut mole suâ Sanguinis *fluiditatem* impedire nequeant: & quidem observavit LEEUWENHOEK, Chyli particulas, ut & Lymphæ, multò *minores* esse partibus Sanguinis *rubicundis*: hoc itaque respectu nullus ferè cibus [ex se] Corpori *sano* noxius esse potest; cùm particulæ nimis *crassæ* Vasa Lactea, & Absorbentia nequaquam ingredi possint: ideòque *vitium* hoc ex causâ est merè *internâ*. Porrò cùm nimis est *aucta* moles particularum, *vitio* existente in Corpore nostro, tunc illæ ad *ultima* Vasa devenientes *transire* non possunt; hoc igitur accideret continuò, nisi Pulmones, *pressione* suâ per Aërem

factâ,

factâ, particulas iſtas adhærentes *minuerent*, donec Vaſa ipſorum *tenuiſſima* pertranſiiſſent. Ita *duo* ſunt particularum nimis *auctarum* effectus, ſcil. (1) Circulatio Liquidorum impedita, (2) Humorum, qui ſecerni debuere, Secretio deſtructa: omnis ergo *medela* molis *auctæ* reſpicit Secretionem & Circulationem ipſam. Ideò, cùm Vaſa ex Arteriis oriantur *dupliciter*, ſcil. vel ortu *directo*, ut Venæ, vel *obliquo* ſeu *laterali*, ut Glandulæ, ſive Vaſa Secretoria quæ Arteriis & Venis ſunt minora, ſi particulæ Sanguinis *ſolitò* fiant *craſſiores*, illæ quæ ſecerni debent tunc *orificia* Glandularum nequaquam ingredi poſſunt, ſed per *rectum* tramitem in Venas tranſeunt; ſicque perit Secretio, Vaſaque Secretoria, ob defectum Liquidi diſtendentis, collabuntur: quòd ſi tanta ſit particularum *craſſities*, ut etiam Venas intrare nequeant, impeditur Circulatio; unde varii oriuntur *morbi*, tandemque *mors* ipſa. Medicamentum igitur omne, quod ad molem particularum *auctam* ſanandam adhibetur, *tale* eſſe debet, ut Sanguinis moleculas in Arteriolis juxta Vaſa Secretoria dividere poſſit: quapropter aut nulla, aut efficaciſſima ſunt *mercurialia*, & *ſalia* globulos Sanguinis minuentia.

Morbi, qui ex hoc vitio oriuntur, præcipui ſunt *Hydrops*, omneſque morbi *inflammatorii.*

Particulæ Sanguinis nimis *imminui* dicuntur, cùm ad tantam *exiguitatem* rediguntur, ut Vitæ ac Sanitati tuendis prorsùs impares ſint. Hujus *vitii* cauſæ ſunt *duæ*, una nempe *externa*, altera verò *interna*, quæ poteſt eſſe Liquidum quoddam nimis diſſolvens. Ejus effectus ſunt *duo*, ſcil. *acceleratio* Circulationis, & Vaſorum Secretoriorum *areſcentia.* Nam 1°. Sanguis nimiùm, quoad particularum ſuarum molem, *imminutus* faciliùs multò ex Arteriolis in Venas, quàm in Vaſa *lateralia* tranſire poteſt; ac proinde uberiori copiâ jam ſemet in eaſdem confert: exinde verò magis *dilatantur* Venæ, & quò magis *dilatantur*, eò vehementiùs ſe *contrahunt*; unde ſequuntur Circulationis *acceleratio*, major partium *attritus* & *calor*, Sanguiniſque *ſubtiliſatio*, & è Vaſis ſuis *eruptio.* 2°. Cùm in *hoc* Sanguinis *ſtatu* nullæ, aut ſaltem pauciſſimæ particulæ Vaſa *lateralia* ingrediantur, illa non ampliùs extenduntur, ſed exſiccantur, coaleſcunt, tandemque *ſtamina fibroſa* fiunt; unde ſequuntur *phthiſis*, *macies*, & varii morbi *chronici*: itaque Remedia, ad hoc

vitium Sanguinis corrigendum, aptissima sunt *coagulantia*, qualia sunt *terrestria*, item *absorbentia* &c.

8. *Vitium* esse potest 2o. in Humoribus nostris respectu *Figuræ*, & hâc ratione *dupliciter peccare* dicuntur Sanguinis particulæ; vel enim nimis *acres* sunt, vel nimis *viscidæ* & *obtusæ*; licèt reverâ *figura* earum *obtusa* nullos malos producat effectus, ac proinde pro *vitio* non sit habenda. *Figura* quidem sola *determinat* corpus; & hoc *moveri* dicitur magis magisque, prout in *unico* puncto suos effectus præstare potest: *Figura* porrò respectu *Soliditatis* considerari debet, ita quoad *Figuram* corpus *agit* solummodò in Solida; *figura* autem *obtusa* incidit in *hæc* quemadmodum jam demonstravimus; unde superiùs *expositi* oriuntur effectus. Jam verò *figuræ obtusæ* sunt 1°. assumpta corpora, 2°. in nobis ita reddita, sicut *cera oblonga*, si digitis comprimatur, fit *rotunda*: hæc autem *obtusa* corpora non sunt in nobis valdè rigida, sed potiùs lenia. *Acres* in nostro Sanguine particulæ *duobus* ex fontibus proveniunt, vel enim in Sanguinem *ab extrà* derivantur, vel *in ipso* generantur. Quæ *externè* adveniunt, vel per Pulmones intro eunt, vel per Æso-

phagum, vel per Cutim externam sive per Vasa Absorbentia intromittuntur, ut Canrharides, Mercurialia &c. quæ per Pulmones, admodùm *malæ* sunt, utpotè *subtilissimæ*, *solidissimæ*, & ferè *immutabiles*, ob structuram Pulmonum: quæ per Æsophagum, vel in *cibis* continentur, vel sunt *minerales venenosæ* assumptæ, quæ semper eò *pejores* extant, quò *duriores*; tunc enim in Corpore mutari nequeunt: jam verò partes omnes quæ per Cutim transeunt, valdè *nocivæ* sunt, quin & *subtilitate* magnâ donantur, ut docent Cantharides & Mercurius. Particulæ *acres* quæ in ipso Sanguine generantur, sunt illæ quæ, propter *attritum* nimis vehementem, ex *obtusis* & *viscidis* evadunt *acres*: iste verò *attritus* contingit ex *duplici* causâ, scilicet 1°. à liquidis *stagnantibus*, indeque *putredinem* contrahentibus; 2°. à Liquidis nimis vehementer *circumactis*, absque alîus cujuslibet Liquidi blandioris admixtione. *Primum* illud variis experimentis patet, si enim Hominis *sani* Sanguis per aliquot dies, ut per 5, in *vase* detineatur, *fætidus*, *acerrimus*, & *urinosus* planè evadet; unde liquet Sanguinem eodem modo ac Aquam *stagnando putrescere*: promovetur quoque hæc *putredo* per *calo-*

rem aut *teporem* adhibitum; hâc enim ratione particulæ in motu constituuntur, quò fit, ut in se invicem agendo *acres* fiant: quòd si motus nimiùm sit *violentus*, tum particulis *aquosioribus* exhalatis, illæ quæ remanent *coalescunt*, tanquam *frigore* condensatæ. Hinc ex nimio *calore*, æquè ac *frigore* oriuntur *scirrhi*; ex motu verò nimis *violento* oriuntur *putrefactiones* in nostro Corpore. Quòd verò Sanguinis particulæ *acredinem* ex Circulatione nimis *violenta* contrahant, hoc vel inde patet, quòd si Homo *sanus*, & cibis *blandis* tantùm utens, cujus Excreta & Retenta nil *acredinis* habeant, sed admodùm *insulsa* sint, *febre ardenti* corripiatur, Sanguis illius ex *accelerato* Cordis motu, & transitu per *minima* Vasa *impedito*, valdè *pressus* ac *attritus*, magis magisque *acris* evadet, præsertim si non adhibeantur *diluentia*; donec ad istum tandem *acredinis* gradum pervenerit, ut Vasa *rodat*, Aphthasque & Inflammationes internas, non nisi magnâ *diluentium* copiâ curandas, producat. Hinc ex Circulatione nimis *acceleratâ* eadem *mala* profluunt, quæ ex *venenis acribus* ingestis oriri solent: Veteres autem Circulationis inscii, hinc non valentes explicare causam hanc Morbo-

rum, vocârunt istud τὸ Θεῖον; h. e. *Divinum quid.*

9. *Vitium* oriri potest 3°. in Liquidis nostris respectu *Soliditatis*, & hoc respectu *dupliciter* quòque *peccant* Sanguinis particulæ, scil. vel *excessu*, vel *defectu*: priùsquam verò de his agamus, nonnulla de *Soliditate in genere* sunt dicenda. Per *Soliditatem* intelligimus eam corporis proprietatem, quæ *Vacuitati* propriè opponitur, & unumquodque corpus eò *solidius* esse censetur, quò minores & pauciores *poros* inter particulas suas interceptos habet. Experientiâ compertum est, corporum *Gravitatem* eorumdem *Soliditati* semper proportionalem esse, adeò ut, si duo sint corpora *magnitudine* æqualia, *pondere* verò diversa, necesse sit, ut plures sint vacui *meatus* in uno, quàm in altero. Porrò notandum est, nullum dari corpus *mathematicè Solidum*. Corpora *solidiora* motum suum diutiùs servant, quàm illa quæ sunt minùs *solida*; hâc nempe de causâ, quòd *vis* eorumdem motui resistens, quæ à *Fluido* oritur ambiente, cæteris paribus, eorumdem superficiebus semper respondeat; quapropter, cùm in corpore magis *solido* plures sint Materiæ particulæ, sub eâdem superficie, quàm in cor-

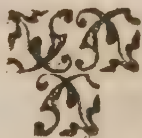
pore minùs *solido*, omninò sequitur, corpora magis *solida* difficiliùs *sisti*, quàm ea quæ sunt minùs. Hæc verò de *Soliditate in genere* nunc sufficiant; verùm hâc de re plura superiùs, nimirum in CAP. I. vide sis.

Effectus autem particularum nimis *solidarum* in Sanguine *duo* sunt, scil. *nimia Sanguinis subtilisatio*, & *motus oscillatorii perturbatio*. Quippe (1) particulæ nimis *solidæ* è Corde expulsæ *majorem* cæteris motum concipiunt; (*quantitas* enim motûs cujuslibet corporis oritur ex *velocitate* ducta in molem) quapropter particulas illas, quibuscum erant simul expulsæ, deserentes, in alias *impingunt*, atque hocce *impetu* easdem *dissolvunt*, & nimis *subtiles* reddunt. (2) Liquidum nostrum è Corde expulsum per lineas *impingit*, angulis acutissimis, in *latera* Vasorum: quod si *æqualiter* ubique fiat, *æqualiter* distenduntur Vasa; si verò una linea *impingat*, vi *majori* quàm altera *motûs oscillatorius* perturbatur: (*vide* CAP. V. THEOREMATA *ultima*) hoc autem necessariò eveniet, si in aliquâ lineâ particulæ contineantur nimis *solidæ*; hinc enim Vasa extendentur & ampliabuntur, ac Liquidi cursus perturbabitur: unde *polypi* sæpe, aliæque *obstructiones* facilè

solent oriri. Harum verò particularum origo externa est, sive particulæ nimis *solidæ* extrinsecus adveniunt. Remedia *gravium* sive *solidarum* particularum debent constare moleculis æquè *gravibus*, ac sunt Fluidi nostri particulæ: cùmque Animalium & Vegetabilium particulæ, ultimò *resolutæ*, sint ferè ejusdem *gravitatis* cùm Fluido nostro, sive ut 5 ad 6, sic earum usu Corpus in *sano* statu conservabitur, eundemque, si modò amissus fuerit, recuperabit: quæ verò *graviores* sunt, ut *phosphorus*, *oleaque crassa* ex Animalibus deprompta, *salesque fixi* ex Vegetabilibus extracti, *acida metallica*, nec non *sulphurea* quæque *graviora*, suprà dictos *Soliditatis* producunt effectus, scilicet *rosionem*, & *extravasationem*; unde morbi oriuntur *inflammatorii*: ideòque in statu isto *morboso* vitanda sunt. Alterum particularum sanguinearum *vitium*, respectu *Soliditatis*, est, quòd non adeò sint *solidæ*, ac esse debent: hoc verò pendet à *minutione*, quæ est augmentum *superficiei*, & *minimarum* particularum aggregatum, quô *puncta contactuum* multiplicantur. Hujus *vitii* effectus est *inertia*, i. e. ineptitudo ad motum, seu impotentia istis particulis movendi alias *solidiores*: unde sequuntur *lentores* & *co-*

hæsiones.

hæsiones. Corpora siquidem *inertia* motum *minorem* & *majorem* resistentiam habent, & ideò imparia sunt movendis aliis corporibus *solidioribus.* Effectus autem *inertiæ* in nostro Corpore est *minor actio* Fluidi in Solidum, & Solidi in Fluidum. Liquida verò in nobis *duplici* ratione *fluorem* suum servant; 1°. propter corpus aliquod liquidum *diluens*, 2°. ob externam causam partes *dividentem.* Causæ porrò *inertiam* hanc, seu impotentiam & ad motum ineptitudinem, producentes (unde *cohæsiones*, & *lentores*) non tam multiplices sunt, ac vulgò creditur; Corpus enim nostrum ita est constitutum, & ejus Vasa tam exilia, ut non nisi *minutissimas* intromittant moleculas; atqui *minutissima* corpora sunt semper *solidissima*, nec ulteriùs *dividi* queunt, nisi summo adhibito labore; hinc *molem* acceptam diu retinent, & ob angustiam suæ superficiei non facilè *coalescunt.*

CAPUT IX.

De Vitiis in totâ Liquidorum Maſsâ ſimul ſpectatâ hærentibus.

1\. ABſolutâ jam particularum Fluidi noſtri *hiſtoriâ*, ad totam *maſſam* conſiderandam noſmet accingamus. Ut corpus aliquod nomen Fluidi mereatur, requiritur, 1°. ut ſit in particulas admodùm *minutas* diviſum, 2°. ut illæ particulæ facillimè ab invicem *ſeparari* poſſint, nullaque ſit *cohæſio* ſuperſtes. Porrò Fluidum noſtrum *dupliciter peccare* poteſt; nempe, 1°. nimiâ particularum ſuarum *cohæſione*, 2°. earumdem *diſſolutione* nimiâ. *Cohæſio* nimia, quæ aliter *lentor* dicitur, oriri poteſt vel à nimiâ particularum ſingularum *magnitudine*, vel à nimio earumdem ad *cohærendum* conamine. Hic *lentor* ſi contingat in Vaſis *majoribus*, Cordis auriculis, aut Cerebri ventriculis, brevi fit *polypus*; qui maſſa *ſolida* eſt, corium porcinum repræſentans, & eò *ſolidior*, quò *diutiùs* duravit: ſæpè invenitur *polypoſa* ſubſtantia in *capitibus* eorum qui *laqueô* interierunt; in iis enim Sanguis, refluxu

ſuo per Venas Jugulares impedito, in ramos *laterales* regurgitat; hi verò nimis *angusti* ſunt ad totam *maſſam* tranſmittendam; unde fit, ut pars ſolummodò *tenuior* tranſeat, repulsâ *craſſiore*, quæ, ex novi Sanguinis adventu, tandem Canales iſtos *obſtruit*. Si *lentor* in Vaſis *minoribus* Arterioſis contingat, oritur *inflammatio*; quam comitantur *pulſatio* & *dolor*: *pulſatio* autem inde fit, quòd Sanguis *lenteſcens*, qui in Arteriolis hæret, à Sanguine ponè urgente *protrudatur*: *dolor* verò naſcitur ex eo, quòd Vaſculorum latera plurimùm *diſtendantur*, unde *doloris* ſenſus: hoc in caſu Sanguinis in Arteriolis hærentis pars *tenuior* quandoque per Vaſa *lateralia minima* exhalat, nimirùm ſi non ſint obſtructa; aliter enim hæcce *liquidior* Sanguinis portio *putreſcit*, unde *puſtulæ*, *gangrænæ*, &c. ſi autem in Lymphaticorum *orificio* primo ſive lato *lentor* ſit, colligitur ibi materia quædam *gypſea* ſive *dura*; ob rationem modò dictam, ſcil. quia per *laterales* ramos, hîc loci copioſos, defluit pars *liquidior*; hinc *polypus* hîc fit *albus*: ſi verò ad Lymphaticorum extremitatem protrudatur, oritur *hydrops* ſimul & *œdema*; Vaſis utpotè Liquido ſuo *pellucido* diſtentis, quæ ſi rumpantur, tunc illicò

naſcitur *leucophlegmatia* ſeu *anaſarca*: Humoribus quòque non rarò, ob ſitum & ſtagnationem, *acredinem* contrahentibus, *apoſtemata* & *gangrænæ* fiunt: quòd ſi *lentor* ille in extremitatibus Vaſorum iſtorum hæreat, *maſſa* ſecernitur limoſa & turbida, *putrefactione* Vaſa diſſolvens, *tabemque*, nec non ejus effectus producens. Si in Vaſis Nervoſis fiat *lentor*, oriuntur Morbi Nervis *proprii*; forſan *apoplexia* quòque ſive *ſenſuum* abolitio: iſtud verò rarò accidit, quia Nervorum Liquidum ſive Spiritus nunquam poteſt, vel *caloris* vel *frigoris* vi, concreſcere; ob ſoliditatem ferè immutabilem: Nervi verò *externi* afficiuntur, compreſſi ſcil. à Vaſis Arterioſis nimiùm diſtentis; unde *inſenſibilitas*, & *immobilitas* non rarò oriuntur.

2. Cauſæ *lentoris* in Liquido noſtro ſunt variæ. Prima quidem eſt *exhalatio* partis *fluidioris*; hinc in Venis Sanguis tamdiu manet *fluidus*, quamdíu in illas ſeſe exonerant Vaſa Lymphatica. Remedium autem eſt reſtitutio Liquidi *avolati*. Cauſa 2. eſt quilibet *caloris* gradus *naturalem* Corporis noſtri *calorem* excedens; & qui, quantus ſit, Thermometri ope cognoſci poteſt: *calor* hic, partes *tenuiores* & *ſpirituoſas* evaporando,

Sanguinem *inspissat*; & reverâ talis *lentor*, remanente *calore*, nullo artificio tolli potest, nec *spiritu salis*, nec *oleosis*, similibus-ve; *calor* enim ejusmodi partes *tenuiores* evehit, etiam vase manente *clauso*, ut patet in Sanguinis *digestione*: inde videmus omnes *calidas* causas in Sanguine, extra Corpus, pro *effectu* suo habere *inspissationem*. Hinc in omnibus morbis *inflammatoriis*, nimius *calor* maximè cavendus est, ut in *variolis* &c. metu scilicet *inspissationis*. Idem *caloris* effectus, scilicet *inspissatio*, locum habet in omnibus nostris Liquidis, exceptis *excretoriis*, ut Urinâ, Sudore, & quibusdam *secretoriis*, ut Succo Pancreatico, Bile, Salivâ, Muco; quæ quidem aliquo modo *coalescunt*, sed iterùm facilè *dissolvuntur*. Causa 3. est *frigus* immensum, quo *congelari* potest Aqua, ita & Liquidum nostrum: si enim Hominis *sani* Sanguis Aëri *frigidissimo* exponatur, separabitur pars *crassa* in *insulam*, & *aquea* sive *serosa*, in *glaciem* convertetur, utì patet in Hominibus *frigore* extinctis; attamen omnes Sanguinis *secretiones* non facilè *congelantur*, ut Aqueus humor Oculorum qui *nunquam*, Bilis & Serum quæ *difficulter*, verùm Saliva *facilè congelari* potest; Urina autem partem suam *spiri-*

tuoſo-ſalinam in medio *fluidam* conſervat, dum pars *aquoſa congelatur*. Morbi ab hoc *frigore* mirifici pendent: ita obſervamus, carnes *congelatas*, ſuccedente *calore*, concipere *putredinem*; hinc enim naturalis *nexus* reſolvitur, atque Liquidum *alcalinum volatile* evadit hâc *obſtructione*; imò ſunt aliquando in *Norvegiâ* ita *frigore* correpti Homines, ut Naſum ſibi avellant emungendo: Morbus autem ille *frigore* inductus vocatur imprimis *Scorbutus*. Cauſa 4. eſt quies Humoribus ſuperinducta, quæ in iiſdem ferè omnibus, præſertim *arterioſis* producit *coagulum*: ſi enim Homo *ſaniſſimus* ſubito corripiatur *metu*, orietur ſtatim *pallor* & *frigus*, atque, ſi paſſio vehemens ſit, diùque perſeverans, *ſtupor*, Liquidi *defectus* in Cerebro, nec non motûs *privatio*; hinc *obſtructiones* ſive *coagulationes* Humorum in Viſceribus quibuſdam contingunt, quæ, ſi in Corde fiant, *palpitationem* producunt; idque uſu venire ſolet Hominibus *animi deliquia* ſæpe paſſis; hi enim, poſtquàm per aliquod temporis ſpatium, forſan horæ quadrantem, *ſenſu motuque* privati jacuerint, inter refocillandum, incredibiles plerumque *anxietates* circa Cordis regionem, & ut plurimùm ad Arteriam

Pulmonalem percipiunt; Cor quippe tunc temporis, motu *accelerato* & quasi *reduplicato*, magnam Sanguinis *copiam*, in Ventriculis suis, Vasisque superincumbentibus *stagnantem*, inde pellere conatur, & hinc fit illius *palpitatio*; propter Sanguinis copiam *advenientem*, & exactam expressionem *negatam*: quòd si massam Sanguinis inde removere nequeat, oritur *polypus*, tandemque *mors* ipsa. Causa 5. est corporum plurimorum Sanguinem *coagulantium* admissio: sic *acida* omnia igne violento ex Mineralibus *destillata* Sanguinem subitò *coagulant*; lentiùs *spiritus salis*, omnium citissimè & validissimè *spiritus vitrioli*, *nitri*, & *aluminis*, qui, si Venis *injiciantur*, Sanguinem illicò *coagulant*; isque, propter laxitatem & amplitudinem Venarum, in Cor usquè & Pulmonalem Arteriam devolutus, brevi Animal suffocat (*a*). Observandum verò, quòd omnia *acida* non *inspissent* Sanguinem; *nitrum* enim, & *sal marinus* illum *diluunt*, ut & *acetum*, (*b*) aliique *spiritus acidi* Vegetabilium; sed *salia alcalina* interdum eumdem

(*a*) De hâc re conferri merentur Experimenta clariss. FRIEND, in ejus *Emmenologiâ Cap.* 14.

(*b*) Istud quidem de *modicâ* dosi, Ore

inspissant, aliquando diluunt; ex his verò spiritibus quidam eum coagulant, ut *spiritus vini*, qui, licèt à nonnullis pro tenuissimo *diluente* habeatur, in Venas tamen *injectus* omne Liquidum vitale *coagulat*. Causa 6. & ultima est *motus* nimius, itemque in *minimis* Vasis *obstructio*: in omni quippe obstructione Arteriæ, *distenditur* Vas, tandemque obstructione perseverante *rumpitur*; unde sequitur *liquidioris* Sanguinis partis *extravasatio*. Hæc aptitudo sive proclivitas ad *coagulandum* non est quid *morbosum*, verùm proprietas Sanguini in statu *sano* hærens: docet enim experientia, quòd, quò magis *sanus* est Homo, eò citiùs & faciliùs Sanguis illius extravasatus *lentorem* inducat; cùm è contrà *ægri* quàm plurimi habeant Sanguinem *fluidissimum*, præsertim *leucophlegmatici*; imò Hominum nonnullorum in *mortis* agone versantium Sanguis nequaquam *coalescit*. Omnis causa illam *concretionem* promovet, quæ vehementissimè *agit* in Sanguinem; qui enim exercitiis violentis

assumptâ, tantùm intelligas; aliter enim Sanguinem *inspissant*, imò & *coagulant*; ut probant Experimenta ejusdem FRIEND, de *aceto* in Venam *canis* Jugularem injecto, &c. vide *Emmenolog. Cap.* 14. *sub finem.*

dediti *musculos* suos plurimùm movent, Sanguine *crasso* donantur. *Excretiones* porrò, & *evacuationes* nimiæ Sanguinem *inspissant* in *majoribus* Vasis, unde *subsidentia* contingit in *minoribus*, & hinc *atrophia*; quoniam in Lymphatica *lateralia* non ingreditur Liquidum: cùm igitur tale quid accidat in omnibus *evacuationibus* immodicis, non mirum est, isthæc mala subsequi.

3. Hactenus de nimiâ Sanguinis *tenacitate*, proximo jam loco ejus nimia *fluiditas* consideranda est; cùm verò hæc pendeat à nimiâ partium suarum *tenuitate*, de quâ antea dictum est, necesse non est, ut in eâ explicandâ tempus teramus: sufficiat observare, *fluiditatem* Sanguini nostro, si modò opus sit, conciliari posse vi *salium volatilium*, ex Unguibus, Cornubus, Medullâ, aliisque Animalium partibus extractorum; quin & *aqua*, largâ satis copiâ assumpta, optimè *resolvit*, *attenuat*, *diluitque*; ut & acria *ligna guajaci*, *sassafras*, &c. itemque *salia* omnia *fixa* ex Vegetabilibus, & Mineralibus, præsertimque Metallis, quæ, quò *graviora*, eò *meliora*; hinc si *Aurum* reddi posset *fluidum*, absque *gravitatis* diminutione, vel *molis* incremento, optimum esset *dissolvens*.

CAPUT X.

De Gravitate Sanguinis.

GRavitas corporum nil aliud est, quàm *nisus* eorumdem descendendi versùs Terræ centrum; & est semper *proportionalis* corporum *Soliditati.* Sanguis dum in Corpore circulatur, *calidus* est & *rarefactus*; extractus autem è Corpore *frigescit*, & *inspissatur*; ideòque *Gravitatem* illius, respectu *molis*, exactè non possumus investigare. Sed in variis Regionibus tàm frigidis, quàm calidis, Sanguis, simul ac è Corpore profluxerat *ponderatus*, sese habuit ad Aquam *salsam* ut 25 ad 26: Serum autem se habet ad *eandem* Aquam, ut 300 ad 253, adeòque Serum *gravius* est Sanguine *unâ sextâ* circiter parte; quod quidem videtur experientiæ adversari, cùm Serum *insulæ* supernaret: hoc autem inde procedit, quòd partes *insulam* componentes, vi *frigoris*, simul & *attractionis mutuæ*, in massam magis solidam & compactam *coalescant*; prout hoc inde patet, quòd *insula* ista & Serum simul sumpta non occupent tantum *spatium*,

quantum occupabant ante ſeparationem ipſorum. *Levitas* in Sanguine hactenus non eſt comperta, is enim ponderatus ubique Aquam *ſalſam* pondere excedebat, *unâ viceſimâ ſextâ* parte; ſi verò detur, poterit oriri ab *aquoſis, oleoſis, ſpirituoſiſque* omnibus, hæc enim Aquâ *ſalsâ* ſunt *leviora.* Jam verò à particulis *vegetabilibus* conſolidatis, & *mineralibus* Sanguis fit gravior: quod optimè conſpicitur in *ſcorbuto lento*; Sanguis enim in eo caſu *compactus*, & *ſalinus* plurimùm eſt, Urina verò *graviſſima* reſpectu *ſani* Hominis: fit hoc autem ab abundantiâ *ſalis muriatici*, qui in debitâ copiâ optimus eſt, & ad Vitam omnino neceſſarius; ſi verò quantitate excedat, peſſimos producit effectus: ideò corpora quæ Sanguine *graviora* ſunt, ut *ſales fixi*, integrè per Urinam excernuntur; ita *ſal marinus* prodit *immutatus* in Urinâ; ejus autem uſus eſt ad Sanguinem diluendum. Porrò *gravia* Medicamenta *venenoſa* fiunt, quatenus Vaſa deſtruunt, atque Secretiones nimis augent.

CAPUT XI.

De Motu Projectili.

1. PEr *motum projectilem* intelligitur *motus* Liquidorum per Vasa *circulatorius*: cùmque ab eo Morbi plurimi, Vita, Sanitas, & Senectus pendeant, operæ pretium erit videre, quid *augeat*, quid-ve *diminuat*, aut *depravet* huncce *motum*.

2. Augetur 1°. *motus* iste ab ipso Corporis *motu adaucto*; sic enim Homine *currente* plurimùm *crescit*; oritur quippe tunc temporis *pulsus frequens*, *sudor*, *sitis*, *anhelitus*, omniaque Febris *symptomata*; quæ quidem citò evanescunt, Homine *quiescente*: at si in *cursu* ultra vires persistat, omnia prædicta *vehementiora* evadent, simul & *inflammationis* species totum Corpus occupabit; hujus autem Urina à Medico conspecta *febricitantis ardenter* esse putabitur: jam verò si hoc exercitium diutiùs continuetur, reverâ orietur Morbus. Igitur à solo *motu projectili adaucto*, absque mutatione ullâ Fluidorum *internâ*, oriri potest Morbus. Ita quòque ex eodem *motu diminuto* sæpe-

numerò naſcuntur Morbi ; hujus verò *diminutionis* cauſa plerùmque eſt *triſtitia* : ſic ex. gr. ſi Homo ſatis *hilaris* inter epulandum nuntium accipiat magni alicujus infortunii, ſubito perculſus dolore, paviduſque, Liquidis ſuis ſtagnationem inducit ; unde ſtatim oriturus eſt Morbus, niſi magnâ liquidi *diluentis* alicujus copiâ prohibeatur. Pari ratione plurimorum Morborum cauſam eſſe vel *incrementum*, vel *diminutionem motûs projectilis* Fluidorum comperiemus.

3. *Primaria* cauſa *motûs* hujus *projectilis* eſt Cor. Si Liquida noſtra à Canalibus, per quos fluunt, non ſiſterentur, nec Canalium continuitas interrupta eſſet, tum ſemel *mota* ſemper *moveri* pergerent ; ſed datur reſiſtentia in Canalibus, iique non ſunt continui ; prope Cor enim Liquida Sinum Venoſum & Auriculas ingrediuntur, ubi per aliquod temporis ſpatiolum *quieſcunt* is & continuatio fluxûs: cùm verò corpus nullum ſe *movere* poſſit, ex ſemet ipſo ſolo, neceſſe eſt, ut Liquida noſtta *motum* de novo accipiant à causâ quâdam externâ, vim ſuam ibi exerente ubi *motum* amiſerint; cauſa autem iſta eſt Cor, quod *muſculus* eſt ſolidiſſimus, figurâ ſuâ repræſentans *helicem*, cujus ope, (ut do-

cet Mechanice) vis debilis incredibilem resistentiam superare potest: ita ut Cor *sola & sufficiens* causa sit omnis *motûs*.

4. Præter hanc causam *primariam*, datur quòque & alia, nempe Vasorum *elasticitas*, sive *vis* illa, quâ eorumdem *latera* à Liquido influente *distenta* sese statim *restituunt*, & quidem in *pristinum* statum: Fluidum enim à Corde, *vi* magnâ, in Arterias adactum, easdem statim *distendit*; hæque, cùm *elasticæ* sint, *vi* Cordis cessante, sese statim *restituunt*, & quidem eò majore cum *vi*, quò magis *distentæ* fuerunt.

5. Sanguinis è Corde exitus, sive *motus* ejus *projectilis*, ipsius Cordis *actioni*, non verò *motui intestino* Sanguinis (utì nonnullis visum est) debetur; quod quidem ita probatur. Liquida, quæ loco angusto contenta & *coercita*, inde, vi *motûs intestini* partium suarum, per foramen apertum *prorumpunt*, & in *motum projectilem* aguntur, *tripliciter* suum consequuntur effectum; nempe (1) si partes in *motum* satis violentum cieantur vi *caloris*: sed *calor sufficiens* ad istum motum producendum minimè datur in Corpore nostro; licèt enim Sanguis è Corpore *extractus* ad eumdem *caloris* gradum promoveatur, quem ha-

ere poteſt in Vaſis noſtris *contentus*, ni-
il tamen inde ſequetur, præter ipſius
utrefactionem: Piſces præterea Sangui-
em *frigidum* habent, qui nihilominùs
irculatur; & eô *calefactô* ipſi moriun-
ur. (2) Liquidum, in circumſtantiis ſu-
radictis poſitum, in *motum projectilem*
gi poteſt, *vi* partium ſuarum *elaſticâ*;
imirum, ſi Liquidum aliquod *elaſticum*
n vaſe undique *clauſo* condenſaretur,
perto foramine ſtatim pars quædam ejus
rodiret: id autem minimè locum ha-
et in Sanguine; quoniam *elaſticitas* ab
Atmoſphæræ Corpus *ambientis* pondere
ompenſatur, adeò ut, ſeſe nequaquam
xpandere poſſit, ad *motum projectilem*
roducendum: præterea Sanguis in Vaſis
ontentus eâdem *vi* ſuæ *elaſticitatis* ſe
xpandere nequit, ob *incumbentis* Aëris
xterni *preſſionem*; ergo cùm ſit *elaſticus*,
ecundùm corporum *elaſticorum* natu-
am, *vim* ſuam exercet, ubi *minor* eſt
eſiſtentia, h. e. versùs Cor *premit*; in
oc autem continetur ejuſdem Fluidi
ortio, quæ agit *æquali vi*; ac proin
ullus inde ſequi poteſt effectus. (3) Vi
ermentationis procurari poteſt Liquidi
motus projectilis: jam verò *ebullitio* San-
guinis, quæ Fermentatio dicitur, nun-
quam obſervatur in Corde.

6. Circulatio autem in genere Sanguinis *tripliciter* acceleratur; 1°. Cordis ictuum frequentiâ, 2°. ab aucto illius robore, 3°. ab auctâ mole sanguineâ, manentibus iisdem Cordis ictibus; quia tum *tota* massa *eodem* temporis spatio *eumdem* circuitum perficit, quem absolvere debet *minor* copia: *velocitas* enim pendet à *pressione* unius particulæ in aliam.

7. Hæc verò Circulatio *retardatur*, 1°. ab imminutâ vi Cordis, 2°. à Vasis laxioribus & minùs elasticis, 3°. ab ineptitudine ipsorum Liquidorum ad motum.

8. Sanguinis itaque *velocitatem* augent, (1) omnia quæ *vim* Cordis adaugent; quod quidem fit, 1°. *robur* ipsi conciliando, & 2°. simul reddendo Liquida ad *motum* idonea: porrò nulla causa Sanguinis *velocitatem* auget, nisi urgeat *contractionem* Cordis; excitant autem, & augent eam quæcumque *genus nervosum* validiùs *afficiunt*; qualia sunt *olea aromatica*, item *corpora metallica*, *alcalina caustica*, *salina*, nec non *crystalli &c.* quæ Circulationem promovent, non quia Fermentum Sanguini inducunt, sed quia Vasa, Nervosque stimulant, *motusque oscillatorios* adaugent.

(2) Animi

2) Animi *affectus* violenti & calefacientes, ut *ira*, *furor* &c. (3) Musculorum exercitatio *diuturna*; nam ex *frequenti* musculorum actione, *motus* Sanguinis in Vasis inter musculos valdè promovetur. (4) Respiratio *aucta*, quæ, si sæpiùs iteratur, maximè facit ad accelerandum *motum* Sanguinis. Causæ porrò Circulationem *retardantes* sunt modò traditis contrariæ.

CAPUT XII.

De Medicamentis.

CUm pro *variarum* partium naturâ & Morbis, *varia* requirantur Medicamenta; itaque examinanda sunt illorum *nomina*, *classes*, *natura*, *vires*, & *actiones*: in quibus agendis ordo *duplex* observari potest; nempe, vel (1) enumerando ordine *alphabetico* singula, quæque *simplicia*, unà cum eorum *viribus*, *usu* &c. hæc verò methodus, tanquam minùs utilis, rejicienda est: (2) simul enumerando omnia illa Medicamenta, quibus *eadem* attributa, *eosdemque* effectus convenire, ex Historiâ Naturali constat. Hâc autem methodo GALENUS

primus usus est (& post ipsum alii plurimi, ut DIOSCORIDES, ÆGINETA, ac deinde omnes *Botanici*) reducens Medicamenta omnia ad *certas* Classes ; atque sic Vires Medicamentorum omnium *quadruplices* esse statuit ; nimirum, (1) Vires medicas *elementarias*, (2) *materiales*, (3) *singulares* sive *speciales*, (4) *substantiales incognitas*, experientiâ verò solâ cognoscendas. Quid autem 1°. per Vires *elementarias* voluerit, statim apparebit, ejus mente cognitâ: dicit enim, illud quod in rerum Naturâ corpus unum ab alio *distinguit*, vocari *Qualitatem*; ergo tot essent *Qualitates*, quot *diversa* corpora ; hæ porrò sunt 4 juxta GALENUM, nempe, Humidum, Siccum, Calidum, & Frigidum : quapropter corpora omnia ad Classes 4 reduxit. Cùm verò istæ *Qualitates* rarò *seorsim* & *singulatim* inveniantur, ideò 4 illarum combinationes, *Temperamenta* dictas, addidit ; scilicet, Calidum & Humidum, Calidum & Siccum, Frigidum & Humidum, Frigidum & Siccum. Corpora quæ unam ex 4 *simplicibus* possidebant, *Elementa* vocavit ; quæ porrò exinde 4 ei videbantur, scilicet, Aër, quia *siccus*; Aqua, quia *humida* ; Ignis, quia *calidus*; Terra, quia *frigida*. Ex hisce fu-

rà dictis videbantur ipſi omnia corpora omponi; & pro ratione illarum *Qualiatum* agere: idem affirmabat de Medicamentis; hinc illorum Vires in 4 Claſſes ſunt diſtributæ. Ex his 4, pari quantitate commixtis, conflata, *elementaria* vocavit, ut & Corpus noſtrum *elementatum*: & à *prædominio* cujuſlibet ex *Elementis* Morbos oriri aſſeruit. *Gradus* quòque 4 eſſe voluit; ſecundùm quos hoc, illud-ve *Elementum prædominaretur*: Medicamenta quæ Corpori *ſano* applicata, nullam *mutationem* in eodem producebant, *gradûs primi* eſſe dixit; ex. gr. Violæ & Roſæ *frigidæ* & *humidæ* in *primo gradu* dictæ ſunt: hæ tamen in *frigido* morbo nocere poſſunt. *Secundus gradus* eſt, quando Medicamenta Corpus *ſanum* aliquo modo *afficere* vel *mutare*, non autem *lædere* poſſunt. *Tertius gradus* eſt, ſi vis eò accedat, ut *ſanum* Corpus non *deſtruat*, ſed ipſi *noceat*, idq; *morboſum* reddat: & hæc Medicamenta adhibenda cenſuit, quando Morbus in *eodem gradu* ægrum occupat. *Quartus gradus* eſt *deleterius*; v. gr. in Euphorbio, Veneniſque cæteris, quæ, ſi applicentur Corpori, illud ita *afficiunt*, ut *mors* inde ſequatur.

Vires *materiales* vocavit 2°. Galenus

illas, quæ pendent à *proportione* quâdam inter ipſas & Materiam exiſtente: hincque diſtinguebat Vires *materiales* ab *elementariis*, tanquam corpori *proprias*; illaſque *manifeſtas* nominavit, quia *compoſitæ* ſunt, & *compoſita* magis conſpicua ſunt, quàm *ſimplicia*; Materia enim componitur ex duobus *Elementis* ad minimum; ideòque conſpicua magis eſt, quàm ipſa *Elementa*: ſecundùm dictam expoſitionem, Herba *emolliens* dicitur *laxare* & *emollire* ſimul, Viribus *materialibus*; *calefacere* verò, Vi *elementari* ſive Calore.

Vim *ſpecificam* 3°. pendere voluit ex his 2 præcedentibus, variis modis inter ſe combinatis: eaque Medicamenta *hâc* Vi prædita eſſe voluit, quæ *peculiari* alicui parti *propria* ſunt, aut *peculiari* alicui operationi deſtinantur; talia ſunt *purgantia* quæ *ſpecificum* liquorem, ut Serum, Bilem, Menſes, &c. *purgant*; tum quæ *cicatriſant*, quæ *carnem generant*, &c. ea omnia agere dixit propter Vires *ſpecificas*.

Per Vires *ſubſtantiales incognitas* 4°. voluit eas, quæ nullâ aliâ ratione inveſtigari poſſunt, præterquàm *experientiâ*; talis eſt Vis Opii *ſoporifera*, quæ neque ex ejus *humiditate*, neque *calore*,

neque *siccitate*, nec *frigore*, sed *experiundo* tantùm colligitur. Itaque patet ex dictis, erraſſe GALENUM in eo, quòd per illas *Qualitates ſolas* conatus ſit omnium Medicamentorum *effecta* explicare; quod cùm non potuerit in Antidotis, Alexipharmacis, Topicis &c. hæc *divina* nuncupavit, & *incognita*: præterea deceptus eſt in eo, quòd tantùm 4 *Qualitates* admiſerit; cùm plurimæ aliæ enumerari poſſint.

2. Medicamentum eſt corpus, quod Corpori noſtro *viventi* applicatum, ſtatum ejus *morboſum* tollit: jam verò Medicamentum omne conſiderari poteſt, vel (1) quatenus in Solida *agit*, vel (2) quatenus *agit* in Liquida *ſola*, vel (3) quatenus in *utraque* ſimul *vim* ſuam exerit; ac proinde ad has 3 Claſſes *generales* omnia reduci poſſunt.

Porrò quæ *agunt* in Solida, hæc *agunt* vel 1°. reſolvendo, & deſtruendo eorum texturam & cohæſionem, vel 2°. Canales obſtruendo, dilatandoque, & eorum laterum figuram mutando.

Quæ autem *agunt* in Fluida *ſola*, hæc *agunt* vel 1°. proprietates eorum *alterando*, vel 2°. eadem è Corpore *educendo*: at verò cuncta ferè Medicamenta tàm in Solida, quàm in Fluida *agunt*;

vix enim *alterari* possunt Fluida, quin simul aliquâ ratione *afficiantur* Solida, & vice versâ: attamen *actiones* Medicamentorum, quatenus *respiciunt* Fluida, considerari possunt, non consideratis iisdem, quatenùs Solida *afficiunt*, ac etiam vice versâ; pari omnino ratione, quâ Mathematici corporis *longitudinem* considerant *solam*, nullâ ratione habitâ vel *superficiei*, vel *soliditatis*; licèt *seorsim* non existant. Ut autem sequentia clariùs intelligantur, præmittenda sunt *THEOREMATA* quædam.

I. Levissimus solus *motus externus*, & purè *mechanicus* potest omne *mutationum* genus in Corpore nostro producere, quod adhuc Medicamentum ullum produxit: ponamus enim Hominem quemdam perfectè *sanum* esse, *plumamque* in ejus Naribus leniter agitari; non poterit ille uno momento se continere, absque motu Corporis *convulsivo*, ejusdem *flexurâ*, *sternutatione* &c. quòd si consideremus, quantô musculorum numerô, vi, & nisu fiat *sternutatio*, admirabimur causæ *levitatem*; hæc enim actio peragitur *motu* violento musculorum Scapulæ, Abdominis, Diaphragmatis, Thoracis, Pulmonum &c. præterea si actio *perseveret*, orietur Liquido-

rum *expulſio univerſalis*, nempe *expreſſio* Lacrymarum, Muci, Salivæ Oris, Palati, & Aſperæ Arteriæ; item *excretio* Urinæ, Sudoris &c. hinc igitur abſque ullo Humido, Sicco, Calido, Frigido, Sulphureo, Salinis, & *ſimilibus*, poteſt, applicatione ſolâ *plumæ* ad *interna* Narium, induci omnium Solidorum & Fluidorum *motus* in Corpore noſtro: jam verò ſi *ſternutatio* talis diu *perſtet*, ut ſolet ab aſſumptione $\frac{1}{100}$ partis *grani* Euphorbii intra Nares, orientur graves *convulſiones* diuque durantes, *cephalalgiæ*, Urinæ & Alvi *excretiones* involuntariæ, *vomitus*, *æſtus febriles*, aliaque dira *phænomena*, tandemque *mors* ipſa.

II. Si jam *tanta* mutatio in Corpore noſtro fiat à *levi* & *externo motu*, quid non fieri poteſt, ſi Nervi *interiùs afficiantur?* patetque hinc, *leviſſima* corpora *ſummoperè* Corpus noſtrum *mutare* poſſe. Licèt verò nullum corpus poſſit agere in Solida, quin Fluida ſimul *afficiat*, & vice verſâ; diſtingui tamen poſſunt Medicamenta, in ea quæ *immediatè* ſive *primariò* Solida, Fluida verò *mediatè* & *ſecundariò afficiunt*, ac vice verſâ.

III. Ex hoc *mechanico motu* omnia noſtra Liquida, licèt iis nihil *internè* acce-

dat, *mutari* posse patet; prout ex *casu* modò memorato constat.

IV. Solo *motu* Spirituum Animalium *mutato*, absque ullâ *impressione* à corpore vel *externo* vel *interno*, contactûs ope, communicatâ, oriri possunt omnes *effectus*, quos in *re medicâ* quilibet Medicamento adscribere potest: supponamus enim Hominem, cæteroquin *sanum*, irritationi *generis nervosi* sive Passioni Hystericæ *obnoxium*; huic in beatiore *sanitate* detur occasio *iræ*, *metûs*, *tristitiæ*, summa statim orietur *mutatio* in ejus *statu*: nam quod antea per *poros* Cutis ad pondus circiter 5 *libr.* horarum 24 spatio, *perspirare* solebat, jam *mutato* cursu per Renes viam sibi quærit; quin etiam inde *turbantur* Vasa *trajectoria*, *secretoria*, & *excretoria*: quis jam novit aliquod *diureticum* quod tantis polleat viribus? præterea *liquor* modò dictus excretus, non est Urina, sed mera Lympha, *sale*, *spiritu*, *odore*, & *colore* Urinæ in Corpore penè relictis. Pari ratione Homines nonnunquam in *diarrhœas* ex *metu* conjiciuntur; unde *meticulosi* dicuntur & sunt *cacatores*. Ex *irâ* quòque magna copia *bilis* nonnunquam rejicitur. *Sudores* etiam ex *metu* sæpiùs oriuntur. *Vomitus* in Hominibus excitatur

ab

ab objecti *nauseabundi* aspectu, vel fabulæ *nauseabundæ* narratione; his enim primò oritur *ructus*, deinde *nausea*, *expressio* Salivæ, *convulsio* Ventriculi, *vomitus*, & nonnunquam Alvi, Sudorisque excretio. Omne quoque *evacuationum* genus *solo* Corporis *motu insueto* solet excitari; sic *primâ vice* navigantes, sive jejuni, sive cibis referti sint, *pallidi* primò fiunt & *anxii*, paulò post *nutant*, *vertigine* corripiuntur, tandemque *vomunt*. Inde patet Machinam nostram ita comparatam esse, ut licèt illi nihil à quovis corpore contingat, tamen ex *motu mechanico* Spirituum *perverso*, iis omnibus *effectibus* affici possit, qui à Medicamentis produci solent.

5. Motus ille tam mirificus *excitari* potest in nobis à *particulis* corporum *insensibilibus* Machinæ nostræ applicatis; sic nonnulli, simul ac ingrediuntur cubiculum in quo *felis*, *mus*, *caseus-ve* fuerit, licèt non *in conspectu*, tamen in *sudores* conjiciuntur, & quandoque *lipothymiam* patiuntur, quidam verò *concidunt*, & *hystericæ* Mulieres ex odore *moschi* statim *laborant*.

6. Medicamenta dividi possunt in partes adeò *minutas*, ut imaginationis vim penè eludant, quæ tamen *singula*

retinebunt *vires*, quæ quidem erant antea *propria* toti *moli*: cujus rei *tria* dabimus exempla ex *triplici* Regno, nempe Minerali, Animali, & Vegetabili desumpta.

(1) Constat experimentis à Metallorum exploratoribus sæpiùs factis, quòd si *granum unum* Auri per *fusionem* exactè admisceatur cum Argenti *librâ*, singula *grana* Argenti *participabunt* de Auro; idemque etiam eveniet, si millesima pars *grani* Auri cum dicto Argenti *pondere* commisceatur: attamen Aurum, in tantas *minutias* redactum, *vires* & *proprietates* Auro *particulares* retinet; & istud exinde patet, quòd istæ *minutiæ* in *unum* iterùm corpus verè *aureum* colligi possint. Hoc etiam alio modo probatur; si enim Auri *gr. 1.* in Aquæ Regalis ℥ x *solvatur*, nulla erit liquoris *gutta*, quæ non habeat in se *particulam* Auri, ut ex *sapore* constabit: ideòque cùm nulla sit proportio inter Liquidum & Metallum, necesse est, ut Metallum in *tenuissimas* partes dividatur; sed interim manet *immutatum*, ut ex ejus *præcipitatione*, & in Auri formam *reductione* patet. Si verò loco Auri sumatur Cuprum, res adhuc fiet clarior; Cuprum enim totum *menstruum* imbuet *viridi*

colore. Ex dictis ergo patet, quare corpora *metallica dissoluta* & in Liquidorum formam redacta, tam *pertinaces* producant effectus: nimirum, quia *singulæ* particulæ figuram suam servant, *rigidæ* & *immutabiles* permanentes; quod quidem in Vegetabilibus locum non habet.

(2) Ut verò sciamus in quàm *minutas* partes dividi possint ea quæ ex Regno Animali desumuntur, experimentum à BOYLEO in hunc finem institutum exhibebimus: ille *sericeum* involucrum *vermiculi* evolvebat, idque *300 ulnas* longum comperuit esse; idem verò ex *duplici filo* constare detexit LEEUWENHOEKIUS: erat ergo *600 ulnas* longum, & *duo* tantùm *grana* pendebat; atque ita forte, ut *duo grana* suspensa sustineret. Quòd si addamus Mechanicos dividere posse *pollicem* in nescio quot *milliones* partium, antequam *figura*, respectu sui principalis, detrimentum patiatur, inde quivis facillimè potest colligere magnam partium Animalium *divisibilitatem*: quam quidem demonstrant *odorifera* omnia, præsertim *castoreum*; id enim *bilanci* inditum intra *4 dierum* spatium nihil *ponderis* amisit, interim tamen in sphæram *3* circiter *pedum* exhalationes continuas & *odorem* insignem spargebat, novoque

aëri expositum, eumdem intra 2 *minuta* suo inficiebat *odore*, sine sensibili ponderis jacturâ.

(3) Ex Vegetabilibus, si sumatur *Extracti Croci* gr. 1. & in *spiritûs vini* ℥ x injiciatur, totum *spiritum* tinget, & *guttula* quælibet *odorem* & *saporem croceum* præ se feret. Ex dictis igitur patet, partes Medicamentorum eò usque *comminui* posse, ut captum nostrum fugiant; & quidem licèt hæ partes sint *diaphanæ*, sensusque fugiant, nihilominùs *effectus* notabiles in Corpore nostro producere: quippe pro exemplo potest esse *vitrum antimonii*, cujus si scrup. j. *vini* libr. viij. infundatur, & digerantur simul; *vinum* adeò vehementer *emeticum* evadit, ut ejus ℥ IV *epotæ* Ventriculum in motus ita *convulsivos* adigant, ut penè invertatur; cùm tamen de *antimonii vitro*, quod in fundo vasis manet *indissolutum*, nihil omnino *decessisse* deprehendatur: idem etiam obtinet in *croco antimonii* &c. (*a*)

(*a*) In unoquoque igitur Medicamento quemdam *spiritum rectorem* inesse constat; ex quo quidem *solo* dependet *tota* Medicamenti *vis* & ἐνέργεια: hic verò *spiritus* quantitate adest tam *exiguâ*, ratione totiûs *molis*, ut fidem omnem superet; de quâ re conferri meretur

7. Medicamentorum particulæ prout *variis* applicantur Nervis, *varios* effectus producunt : exemplum ſit *turbith minerale*, quod ex *oleo vitrioli* & *mercurio* conficitur ; ſi enim hujus *ſemi-granum* Naribus indatur, omnes Secretiones *violentas* reddit ; ſi detur internè, *languorem* & *angorem* excitabit ; ſi verò majori quantitate, ut ad *8 gr.* adhibeatur, *ſeceſſum, vomitum,* & *ſudorem* movet, *nervoſumque genus* admodùm irritat : de quâ re BOYLEUS narrat, Tribunum Militum quemdam *cataractâ* laboraſſe,

AUTHOR noſter, in *Tom. 2. Chemiæ*, pag. 81, & alibi paſſim. Quin etiam notatu dignum hic loci videtur, præclariſſimum AUTHOREM, dum hocce *de Medicamentorum Viribus* Collegium ſuis dictaret Auditoribus, tunc temporis de *ſpiritu rectore* differentem dixiſſe, (licèt iſtud omiſſum fuerit in hujus Collegii *editione priori*) jam quidem SENDIVOGIUM, quem vulgò COSMOPOLITAM vocitant, veritatem hanc annotaſſe ; nempe dum aſſeruit, " quòd in *uno-*
" *quoque* Corpore *centrum* ſit certuſque *locus*,
" in quo *ſperma* hæret, & ubi eſt ſemper tan-
" quam *punctum*, i. e. quaſi circiter *octies mil-*
" *leſima & ducenteſima pars Corporis*, quantu-
" lumcunque hoc ſit, imò & in *uno* grano
" Frumenti ; & iſtud aliter eſſe nequit : &c.

Vide COSMOPOLITÆ *Novum Lumen Chymicum*, *Tract. 3. de verâ & primâ materie Metallorum*, editionis gallicæ *pag.* 15.

hujuſque *turbith* ope, ad *gran. 1.* formâ *ſternutatorii* exhibiti, curatum eſſe; excitatis primùm *tumore* Capitis, Alvi *dejectione*, *Sudore* &c. vide *Tract.* ejus *de utilitate Philoſophiæ.*

8. Pro variâ igitur applicatione Medicamenti, *varii* ſequuntur effectus, quos novimus ſolùm *à poſteriori*; ſi autem conjecturis locus ſit dandus, forſitan hæ *conſiderationes* non erunt ſpernendæ. (1) *Major*, *minor-ve* alicujus Nervi *nuditas* facit ad *majores*, *minores-ve*, ac etiam *diverſos* effectus adeò violentos producendos: quippe *tunica* quæ Nares inveſtit, *nervoſa* eſt *expanſio*, nulliſque ferè involucris tegitur; & omnis Nervus quando *ſenſilis* evaſurus eſt, abit in ſubſtantiam *mollem* & *mucoſam*; quod quidem hoc in loco maximè fit. (2) Quò Nervi ſunt propiores *origini* ſuæ, eò magis *ſenſibiles* extant; & hinc faciliùs à *remotioribus* irritantur: ſic ex. gr. Nervi Olfactorii à *turbith* per modum *ſternutatorii* exhibito valdè irritantur; cùm idem *alibi* Nervis applicatum vix quandoque ſentiatur. (3) Communicatio uniûs Nervi cum aliis poteſt effectus Medicamenti *variare*: nonnulli enim Nervi, *diverſâ* origine orti, ſæpè concurrunt & *communi* nodulo colligantur; ſed cùm

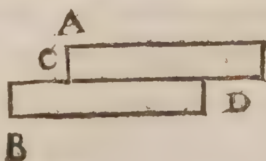
omnibus *iidem* non sint concursus, hinc *idem* Medicamentum in *variis* Hominibus *diverso modo* agit. (4) Prout Nervus, cui Medicamentum aliquod applicatur, tendit ad *glandulas*, *emissaria*, *emunctoria*, Medicamenti effectus *variantur.*

CAPUT XIII.

Classes Medicamentorum.

SEcundùm ea quæ paulò antè dicta sunt, omnia Medicamenta, ex ipsorum primâ divisione, in 3 Classes distribuuntur.

I. Classis est eorum quæ *agunt* in Solida: (intelligimus autem per Solida, partes illas nostras *ultimas* CAP. IV. explicatas) Medicamenta porrò in hæc *agunt*, ea valde *movendo*, non destructâ tamen eorum *cohæsione*. Ex. gr. sint A B duæ partes *ultimæ*, *cohærentes* ad C D, eæ *moveri* possunt absq; separatione, vel solutione. Medicamenta hujus Classis sunt, 1°. *Stimulantia*, 2°. *Contrahentia*, i. e. quæ faciunt, ut Soli-

da *minorem* habeant longitudinem, crassitiem verò *majorem*; ita tamen ut eorum *cohæsio* non destruatur: adeòque Medicamenta *Contrahentia* corpora *incrassant*, eaque magis firmiter *connexa* reddunt. 3o. *Laxantia*, quæ partes *laxè* cohærentes reddunt, ita ut mobiles, flexiles, dilatabiles, & tenuiores fiant. 4o. *Constipantia*, quæ capacitatem Canalium minuunt. Ad hæc autem referenda sunt, (α) *Emplastica*, sive omnia quæ *glutinis* instar Canalibus adhærent; (β) *Illinentia*, quæ *Emplasticis* magis fluida sunt; (γ) *Obstruentia*, quæ non tantùm angustiores reddunt Canales, sed etiam implent. 5o. *Chirurgica specifica*, ut *Sarcotica* sive carnem generantia, *Cicatrisantia*, & similia. 6o. *Solventia*, quæ dividi possunt in 6 Classes; nempe, (α) *Rubefacientia*, quæ levem inflammationem producunt; (β) *Vesicatoria*, quæ Vasa Lymphatica suâ actione destruunt; (γ) *Escharotica*, quæ non tantùm Vasa *minima*, sed & Cutim ipsam destruunt; (δ) *Corrodentia*, quæ omnia, quibus applicantur, consumunt; (ε) *Caustica*, quæ partes *adurendo* consumunt; (ζ) *Putrefacientia*, quæ partes nostras in Fluidum putridum convertunt.

II. Class. complectitur Medicamenta, quæ *agunt* in Fluida; nempe vel *totam* Fluidi massam *afficiendo*, vel *particularum* quarumdam Fluidi molem aut figuram *mutando*: talia sunt, 1°. *Attenuantia*, quæ particularum molem minuunt. 2°. *Condensantia*, sive *Incrassantia*, quæ molem particularum augent: hæc tamen quoad *modum operandi* distingui possunt; *condensatio* enim fit à corpore comprimente partes antea liberas, quæ verò inde *coalescunt*, & in *majores* moleculas abeunt; istud porrò fit à causâ *condensante*, & *comprimente* externâ, ut ab externâ *pressione* Aëris *frigidi*; atque sic *hyeme* Aqua congelatur: *incrassatio* fit autem, cùm hæc partium combinatio contingit propter privationem partis *liquidioris* à *calore dissipatæ*. 3°. *Acrimoniam conciliantia*, scilicet ex *mutatâ* molecularum figurâ. Cæterùm *acria* sunt, quæ motum suum per *pauca* puncta communicant; adeòque *acerrima*, quæ per *unum* tantùm: horum autem natura antea fuit considerata; quin & observatum est, omnes particulas Fluidorum nostrorum *obtusâ figurâ* donatas esse. Huc pertinent *putrefacientia* nostra Liquida: jam verò accidit *putrefactio* Liquidorum, quando eadem, à partium *at-*

tritu mutuo, *acria* redduntur, nimisque *velocia*, & ex dulcibus *fœtida*; qui *fœtor* plerumque ab *oleo volatili*, per *salem acri* reddito, procedit: ita ut quivis *fumus* cum *sale* ascendens Nares *ingrato* odore feriat. 4°. *Demulcentia*; quæ sunt antecedentibus contraria, eaque temperantia, *obtundendo* scilicet eorum spicula. 5°. *Immutantia*, quæ quidem ita Liquida *mutant*, ut tamen *mutationis* modum nesciamus: hoc *dubium* genus est, ad quod referenda sunt omnia quorum *operandi modus* nos latet. 6°. *Diluentia*; hæc *totam* Liquidi massam spectant, cùm antecedentia in ejus particulas *speciatim agant*: & sunt illa, quæ Fluidis nostris commissa, partes eorum *cohærentes* à contactu dimovent, aliasque particulas *cohæsionem* impedientes interponunt. 7°. *Coagulantia*, quæ partes fluidas *coalescere* faciunt, scilicet vel exhalando *diluens*, vel addendo *glutinans*, vel partes inter se *compingendo*. 8°. *Moventia*, quæ particulis *motum* imprimunt. 9°. *Sistentia*, quæ eorumdem motum *minuunt*, & toti massæ *quietem* inducunt.

III. Class. est eorum quæ in Solida & Fluida simul *agunt*. Hæc autem in classes 5 dividuntur, in quibus continentur omnia quæ Veteres scripsere *à posteriori* ratiocinantes.

1. Classis continet antecedentes Classes, quatenus sub iis contenta Medicamenta actionibus combinatis *agunt.*

2. Classis complectitur omnia Circulationem Sanguinis & Secretiones promoventia, nec non ea quæ Fluidorum Excretionem à Sanguine suscitant. Cùm autem *varii* Liquores, *diversis* iu locis excernantur, *variæ* sunt etiam Classes eorum quæ cient Excretiones; nempe (1) *Lacrymas moventia.* (2) *Apophlegmatizantia*, quæ Narium Mucum educunt: huc etiam referuntur *Sternutatoria*, quæ propriè Serum è Naribus eliciunt. (3) *Sialogoga*, quæ Salivam educunt: talia verò sunt vel *externa*, ut *Masticatoria*, vel *interna*, ut *Mercurialia*, & *Vomitoria.* (4) *Expectorantia*, quæ promovent excretionem Phlegmatis ex Pulmone. (5) *Purgantia per alvum*, quæ verò sub se continent, 1°. *Lubricantia*, quæ parietes Intestinorum lubricant; 2°. *Laxantia*, quæ, fibras Intestinales stimulando, contenta expellunt; 3°. *Eccoprotica*, quæ, motum Intestinorum leviter adaugendo, Fæces eliminant; 4°. *Phlegmagoga*, quæ Lympham pituitosam educunt; 5°. *Cholagoga*, quæ Bilem ejiciunt; 6°. *Melanagoga*, quæ *atram* Bilem expellunt; 7°. *Hydragoga*, quæ San-

guinem in Serum dissolvunt, solutum velociùs movent; ut majori copiâ ad Intestinales Glandulas applicetur, tumque foràs amandant: hæ verò sunt septem Classes *Purgantium per alvum.* In istâ porrò secundâ Classe continentur adhuc (6) *Vomitoria*, quorum vi contenta in Ventriculo sursùm per Gulam & Os ejiciuntur. (7) *Diuretica*, quæ Urinam excitant. (8) *Sudorifera*, quæ Liquida per tubulos Cutis sudoriferos sensibiliter expellunt. (9) *Diaphoretica*, quæ Perspirationem promovent: (10) *Uterina* sive Medicamenta Utero dicata, & hæc in tres Classes dividuntur; scilicet 1°. *Emmenagoga*, quæ Menses pellunt; 2°. *Aristolochica*, quæ Lochia eliminant; 3°. *Ecbolica*, quæ Abortum procurant, Partumque facilem reddunt.

3. Class. continet plurima quæ à Veteribus confusè tradita erant; ut (1) *Attrahentia*, quæ Liquida ex loco in locum derivant. (2) *Repercutientia*, quæ Liquidum in parte aliquâ externâ hærens intùs pellunt. (3) *Refrigerantia*, quæ Calorem præternaturalem tollunt. (4) *Calefacientia*, quæ Calorem inducunt. (5) *Emollientia*, quæ partes rigidas magis flexiles reddunt, i. e Solida laxant. (6) *Maturantia*, quæ *concretum* humorem

dissolvunt, & ad exitum disponunt. (7) *Suppurantia*, quæ Liquidum *resolutum* æqualem & homogeneum reddunt, ita ut faciliùs educi possit. (8) *Indurantia*, quæ robur & rigiditatem Fibrarum augent, & partes laxas reddunt firmiores. (9) *Resolventia*, quæ Liquidi partes coagulatas dividunt, easque Circulationi aptas faciunt. (10) *Discutientia*, quæ Liquidum extravasatum, vel intra Vas stagnans, resolvunt & ad fluxum disponunt, atque Solida stimulant ad propulsionem Liquidi: hinc igitur omne *discutiens* est *resolvens*. (11) *Aperientia*, quæ Liquidum attenuant, & attenuatum expellunt. (12) *Astringentia*, quæ Vasorum latera magis ad se invicem accedere faciunt. (13) *Styptica*, quæ Vasorum aperturas claudunt. (14) *Expurgantia*, quæ in Vasis concreta resolvunt, & expellunt. (15) *Detergentia*, quæ induratas sordes liquescere faciunt, & eliminant, nec non fibras mortuas absque sensu doloris auferunt. (16) *Catharteria* seu *Emundantia*, quæ majori vi detergunt, ad interiora magis penetrant, carnem sanam etiam extergentia. (17) *Erodentia*, quæ sunt quoque *detersiva* & *mundificantia*, sed potentissima; nam vivas & sanas partes tantumnon auferunt.

4. Classis varia similiter continet; nempe, *Topica*, quæ *vires* suas exerunt, quatenus loco Corporis *particulari* applicantur, eidemque *soli* conducunt. Hæc verò pro *diversis* Corporis partibus in *genera sequentia* distribuuntur. (1) *Cephalica*, quæ morbis Capitis conferunt: cujus morbi omnes *dolorosi* pendent ab *imminente rupturâ*, propter *tensionem* Membranarum cerebri; quæ & ipsa vel à *distensione*, ex nimiâ Sanguinis aut alîus humoris copiâ ortâ, vel ab *obstructione* pendet: adeòque tunc *laxantia*, *temperantia*, *refrigerantia*, & *minuentia* conducunt, quippe quæ *cephalica* fiant. (2) *Ophthalmica*, quæ Oculorum affectibus medentur, taliaque sunt *calida*, & *frigida*. (3) *Odontalgica*, quæ Dentibus dolentibus succurrunt; qualia sunt *caustica*, *erodentia* &c. ipsi Nervo applicata. (4) *Otalgica*, quæ dolores Aurium sedant, & fibras summè *tensas* laxant; etenim nullæ membranæ plus *tendi* solent, quàm *tympanum* & illa quæ meatum Auditorium investit: hîc autem adhiberi debent *calida*, ut *aqua* aut *lac tepescens*; etiam quandoque & *frigida*, quæ vitiis ab *oleo amaro* Aurium ortis medentur. (5) *Stomatica*, quæ respiciunt inflammationes Oris, Gingivarum, Pa-

lati, Faucium: quæ quidem eodem modo debellantur, ac aliæ inflammationes; si verò *gangræna* adsit, sanatur *oleo tartari*; alioquin autem *alcalina* non prosunt, quippe quæ corrodunt Dentes. (5) *Arteriaca*, quæ Fistulæ Pulmonali *exasperatæ* statim medentur, emolliendo scilicet & leniendo illam: quod obtinetur *oleo amygdalarum*, & *Eclegmatis* sive *Linctibus*; quæ tamen non semper prosunt, quoniam *asperitas* dicta sæpe oritur ab *obstructione* Glandularum internarum; quo in casu plus conferunt *vapor aquæ calidæ* Ore receptus, & varia *Decocta emollientia*, ex *hordeo*, *glycyrrhizâ*, *malvâ*, & similibus parata. (7) *Thoracica* seu *Pulmonica*, quæ *acrem* materiam Pulmonibus *impactam* obtundunt, viasque laxant: & reverâ hæc in Humorum *tenuitate* juvant; at nocent in Peripneumoniâ *pituitosâ*, quæ neque *sulphuri*, neque illius *balsamo* cedit, *spiritûs* verò *sulphuris per campanam* vires quodammodo agnoscit. (8) *Cardiaca*, quæ vel *frigida* sunt, vel *calida*: nam in nimio fervore & æstu, ad refocillandum, adhibentur *frigida acida*, ex *citri succo*, *vino rhenano* &c. sed in *frigido* statu *aromatica* quævis, quæ, subitò replentia, locum partium avolatarum sup-

plent, partesque stimulant. (9) *Stomachica*, quæ etiam vel *frigida* sunt, vel *calida*: nam in Ventriculi *calidis* affectibus, *poma citria*, *succus limonum*, *acetum*, & similia conducunt; in *frigidis* autem *calida*. (10) *Splanchnica*, quæ Viscerum *obstructiones* reserant: inter quæ locum primum obtinent *aquæ minerales chalybeatæ*; utì & omnia quæ ex *marte* & *mercurio* componuntur; nec non *Dissolventia*, & *aromatica*. (11) *Intestinalia*, quæ verò duplicia sunt; nempe 1°. *Carminativa*, quæ *flatus* discutiunt. *Flatus* autem sunt partes Aëris *elasticæ*, interceptæ inter duas extremitates *spasmo* contractas & occlusas; ibi quippe *rarescit* Aër, & se *expandit*; & à *distensione* oritur *dolor*: ad quem tollendum primariò requiritur, ut Aër è suo carcere liberetur; ne à nimiâ partium *distensione* oriantur Inflammationes, Sphaceli, Gangrænæ, Herniæ &c. Ideò *Carminativum* omne *agit* extremitates illas tantummodò *reserando*; licèt putaverint Veteres *Carminantia* bullas discutere, cùm reverâ tollant solummodò actionem *spasmodicam*; truculentaque ista Symptomata non *venenosæ acredini*, sed soli *distensioni* & *spasmo* sint attribuenda: unde nullum felicius datur *Carminans*, quàm *opium*

opium ipsum, & illa Medicamenta quæ *spasmorum* causas destruunt, Spiritus Animales compescendo, vel *acidum* involvendo: nam si supponamus Hominem *arsenicum* sumpsisse, tumebit ejus Abdomen ad crepaturam usque; hic verò tumor ab assumpto *oleo* quodam, quod *acidum*, huncce *spasmum* creans, involvere potest, ut *oleo tartari per deliquium* multâ *aquâ* diluto, statim tollitur: atque sic quando *colicæ spasmodicæ* invadunt Fœminas *hystericas* (quibus admodùm sunt familiares; & quidem haud rarò *anus* ipsis ita clauditur, ut fistula Clysteris immitti nequeat; interdum etiam Ventriculi orificium obseratur) tunc, inquam, optimum remedium est *opium*, *castoreum*, vel *galbanum* in *aquâ calidâ* assumptum. *Intestinalium* Classis continet 2°. *Anthelmintica*, quæ *vermes* in Ventriculo & Intestinis latentes necant: qualia sunt *emetica*, & *purgantia* fortiora; dein *aspera corpora*, ut sunt *capita spinosa anguillarum* cum butyro juncta, & *jejuno* Stomacho immissa; insuper *conchylia* grosso modo contusa, aut *ostreorum conchæ*, quæ dictos vellicant, necant, & fugant *vermes*. (12) *Hepatica*, quæ nihil aliud sunt, nisi *aperientia*: qualia sunt omnia *salina* non *acria*, sed *attenuan-*

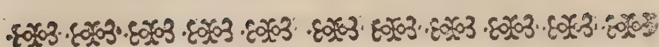
tia; v. gr. *sal tartari*, *sal polychrestus* &c. (13) *Cystica*, quæ Vesicam Felleam depurgant: qualia sunt *cathartica*, & *emetica*. (14) *Splenica*, quæ Lieni dicata sunt: qualia sunt *aperientia*. (15) *Mesenterica*, quæ Mesenterii partibus sunt dicata; suntque vel *salina*, vel *saponacea*, vel *aromatica*, vel *stimulantia*. (16) *Nephritica*, quæ vel Calculum frangunt, *Lithontriptica* dicta, vel eum expellunt: an verò dentur quæ prius istud agant, meritò dubitatur. (17) *Hysterica*, quæ Utero dicantur; suntque vel *stimulantia*, vel *topica*, vel *antispasmodica*. (18) *Arthritica* sive *Neurotica*, quæ *specificè* in Nervos *agere* dicuntur, & in Ossium membranas atq; ligamenta Articulorum. (19) *Anodyna*, quæ dolorem tollunt; & sub se complectuntur, *Paregorica*, *Hypnotica*, & *Narcotica*: de quibus autem vide suo loco.

5. Classis continet *Antidota*, sive *Alexipharmaca*, quæ Venenis specificè resistunt: porrò cùm Venena *tripliciter agant*, nempe 1°. quatenus Solidis *spasmum* inducunt; 2°. quatenus Liquida attenuant, vel coagulant nimis; 3°. quatenus Vasa disrumpunt, & Liquida stagnare faciunt, hinc & *Antidota* sunt *triplicia*; nempe, quæ vel in Solida,

vel in Fluida, vel in utraque ſimul *agunt.* Jam verò Venena *agunt* vi *acrimoniæ* ſuæ; ſi enim Cani ℥ 2. *vitrioli* dentur, ſtatim in ejus Ventriculo *calor intenſus*, *eroſio*, *ſpaſmus* excitantur; & hæc ſymptomata tolluntur ab *Antidotis* deſtruentibus *acrimoniam*: qualia ſunt *aqua*, *oleum*, vel corpus aliquod *gelatinoſum* &c. nulla quippe dantur *Antidota* quæ Venena *ſpecificè* deſtruant, aut *agant* aliâ ratione, quàm *mechanicâ*. ———— Sunt tamen

quae agunt chemicâ —— sic [illegible] in ☿° sic hepar sulphuris in [illegible]

PARS PRIMA.

De Medicamentis operantibus in Solida.

CAPUT I.

De Stimulantibus.

HActenus de *variis* Medicamentorum Classibus actum est, jam igitur accedimus ad historiam magis peculiarem cujuslibet *tituli* : ac 1°. quidem agendum est de iis, quæ in Solida *agunt*; inter quæ primum locum *Stimulantia* tenent. *Stimulans* autem *est illud*, *quod fibræ motricis oscillatorios motus auget*. Porrò ut augeatur *oscillatio fibræ* requiritur, ut augmentum *motûs* concilietur isti *fibræ* ad *punctum*, unde *oscillationis* augmentum incipit : jam verò causa augmenti *motûs* potest esse *duplex*; nempe 1°. *particula* libera Vasi non annexa, impetu proprio *ruens* in illud *punctum*, hæc enim idem extra suum naturalem *situm* pellit; *particulæ* verò impulsu cessante, *fi-*

bra ſtatim ſe *contrahit*, ut *punctum* è loco *pulſum* iterum reſtituatur; & quidem eò magis ſe *contrahit*, quò dictum *punctum* longiùs è *ſitu* ſuo fuerat remotum: cauſæ autem hujuſmodi *effectûs* non diu durant, ſed citò evaneſcunt. 2°. Cauſa altera, & cujus *effectus* magis durabiles ſunt, eſſe poteſt *particula* lateribus Vaſis *infixa*, vel *internè* à præterlabente Fluido, vel *externè* à cauſis *externis*: ubi verò de *acribus* egimus, modum explicavimus, quo *particulæ fibris infixæ eas ſtimulant*.

2. Conditiones in omnibus *Stimulantibus* ſunt. (1) Ut tam *tenue* ſit *Stimulans*, ut intra Canales ire queat minimos, eorumque *poris* minimis ſemet infigere. (2) Ut tanta *acrimonia* ipſi inſit, ut ſibi in Canalium lateribus *aperturam* facere poſſit, intra quam ſemet inſinuare queat. (3) Ut hoc *acre* nec non *tenue* tam longum ſit, ut jam infixum *eminere* poſſit extra ſuperficiem, aliter enim fit particula *nutritiva*. Hinc ergo colligitur, omne *Stimulans* eſſe *acre*; ſed tamen non ſequitur, quaſlibet particulas & *minutas*, & *acres* pro *Stimulantibus* habendas eſſe; quia poſſunt eſſe adeò *parvæ*, ut earum nulla pars *planum*, cui eſt infixa, ſupernatet. (4) Ut *Stimulans* ſit

adeò *tenax*, ut loco, cui infixum eſt, diu inhæreat.

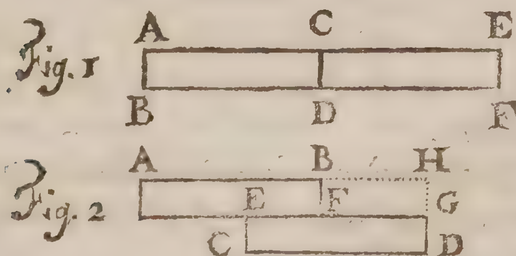
3. Cauſæ *Stimulationem* efficientes ſunt. (1) Omnes cauſæ vulnerantes: *vulnerare* enim eſt, *facere ſolutionem continui per rem duram & acutam*, i. e. quæ momentum ſui motûs *paucis* applicat punctis. Hinc (2) *urticæ*, aliæque *herbæ urentes* dictæ, *Stimulationem* pariunt. (3) Omnia *ſalium* genera. (4) *Olea* omnia: quæ quidem duplici modo *ſtimulare* poſſunt; 1°. quatenus ſe infigunt *oſculis* meatuum, eaque obſtruunt; unde *impetus* Liquidorum in extrema *puncta* Vaſculorum exercetur: ſic *oleum olivarum* Corpori inunctum, illud tumeſcere & rubeſcere facit; imò & *febrim* aliquando inducit, ob Perſpirationem impeditam: 2°. quatenus *acria* ſunt, vel naturâ, vel arte. (5) *Stimulationem* excitant *ſapones*, ſive *artificiales*, ſive *nativi*: quales ſunt omnes *ſucci* Vegetabilium, quatenus *oleum* & *ſalem* ſimul mixta continent. (6) *Spiritus* omnes. (7) *Terræ* omnes *acutæ*. (8) *Calor* quicumque frequenter applicatus: huc verò revocantur *ſulphurea*, atque *ſales metallici*; ſiquidem omne *metallum*, etſi per ſe ſatis *blandum* ſit ac *mite*, (ut apparet ex Auro & Argento indiſſolutis, quæ nullo modo nocent

ſumpta) ſi ſolvatur in *ſalibus*, aut *aquis fortibus*, fit *cauſticum*, maximèque *ſtimulans*. (9) Omnes *motus* externi. (10) *Frigus* vehemens, quod primo momento *agit* quidem ſenſum *frigoris* inducendo, verùm paulò pòſt ſummum excitat *calorem*: iſtud autem præcipuè videmus in *febribus*, quæ cum *frigore*, *horrore*, *tremore* &c. invadere ſolent; hiſce quippe *ſymptomatibus* ſtatim ſuccedit magna *incaleſcentia*.

CAPUT II.

De Contrahentibus.

Contrahentia ſunt, quæ duo puncta diſtantia fibræ motricis in propiorem contactum, & in magis firmam cohæſionem adigunt. Quod ut meliùs concipiamus, ſupponamus A B, in Fig. 1. eſſe

Solidum minimum ultimum; & ad C D adhærere E F, quod eſt etiam *Solidum*

ejusdem naturæ; ita ut hæc *duo Solida* sint in *directum* opposita: his positis, dico illa *contrahi* non posse; nam particula A B solida & compacta, non potest *intrare* particulam E F solidam quoque & compactam, cui connectitur; nec proinde magis *curtam* reddere lineam A E, hoc est, se *contrahere* nequeunt. Si verò in Fig. 2. supponamus, particulam A B adhærere alteri C D, per puncta inter E F comprehensa: hôc positô, facilè concipere possumus, particulam *situm* suum mutare posse, ita ut ex A B fiat E H; unde fit, ut particulæ C D, per puncta inter E G comprehensa, jam adhæreat: sicque *longitudo*, quam habebant istæ *binæ* particulæ, *minor* evadit, h. e. fit *contractio* particularum. Unde sequitur, *minima* nostra *Solida* non posse *per se* sive *singulatim contrahi*; & consequenter *contractionem* solummodò fieri respectu duorum, plurium-ve *Solidorum ejusmodi* juxta se invicem positorum.

Jam verò causæ *contractionem* promoventes ad hæc *IV. THEOREMATA* reduci possunt.

THEOR. I. Quicquid solvit *fibræ* alicujus *continuationem*, id naturalem illius *contractionem* promovet; prout antè demonstratum

monſtratum eſt : ſic igitur Arteriæ, Venæ, Fibræque noſtræ *vulneratæ* & *ſciſſæ* ſeſe *contrahunt*; hinc etiam *ignis*, *corroſiva*, & *vulnerantia* ſunt cauſæ *contractionis*.

COROLL. Ergo Medicamenta plurima *Contrahentia* agunt *vulnerando*, & *lædendo*. Porrò *lædere* vocamus hîc loci, *minima* Vaſcula vi quâdam *diſcindere*: Corpus enim noſtrum ex infinitis Vaſculis *minimis* conſtat; & hæc Vaſcula non ſecundùm longitudinem majorum Vaſculurum excurrunt, ſed inter ſe *componuntur*, & *funium* inſtar *intorquentur*; (de quâ re plura ſuperiùs vide ſis, in CAP. V.) adeò ut *magnum* Vas vix lædi poſſit, quin aliquot ex *minimis* planè diffringantur; cùm igitur Arteriæ & Venæ *diſſectæ* ſe *contrahant*, ſic & illa Vaſa *minima*: itaque *læſio* cauſa eſt *contractionis* Vaſorum; & Medicamenta quæ *lædunt* hæc Vaſcula, *contractionem* producunt; taliaque ſunt omnia *acrium* genera. *Contractionis* autem Vaſorum, hoc modo procuratæ, effectus eſt Liquidorum *extravaſatio*.

THEOR. II. Contractionem promovent omnia illa, quæ valido ſuo *niſu* Canales ita dilatant, ut diameter *longitudinalis* minor, *latitudinalis* verò major

fiat: (& hæc *duplicia* sunt, nempe *replentia*, & *stimulantia*; ista porrò de fibris excavatis sunt intelligenda) hinc etiam in *vulneribus* labia fiunt *retorrida*.

THEOR. III. Contractionem promovet quicquid causas Vasa *distendentes* tollit; & hoc fit *depletionibus* quibuscunque; ut clarè videmus in illis quæ in *genus nervosum* agunt, *salivationem* & inde *marasmum* inducentia; nam Vasa nimis *depleta* se *contrahunt*, unde Corpus *gracilescit*: hoc etiam faciunt *calida* omnia, quæ *liquidissima* nimis dissipare solent.

THEOR. IV. Contractionem efficit *insinuatio* exiguarum particularum inter superficies *minimorum staminum*; sic enim si inter duas Fibrillas contiguas Liquidum aliquod se *insinuet*, tum *contrahuntur* hæ Fibrillæ pro ratione quantitatis Liquidi *inserti*; nam Liquidum hoc *insertum* hasce Fibrillas à se dimovens, ac proinde ex *rectis* lineis in *curvas* mutans, totam Fibræ longitudinem *accurtet* necesse est. Hinc adeò mirabiles oriuntur effectus; *funes* enim *exsiccati* Aquæ immissi *contrahuntur* & *rigescunt*, ut chordæ musicæ; ita quoque Nervi nostri, & Cor ipsum, quod in *spiritu vini* maximè *contrahitur*, & *solidescit*:

jam verò *contractionem* hujuſmodi creant *ſpiritus vini* & *oleum terebinthinæ*, quæ, cùm ſe inſinuaverint, ibi *hærent* & *ſolideſcunt*; unde fit, ut tam diverſa ex illorum abuſu ſequantur ſymptomata: quin & inde liquet, quàm periculoſa ſint omnia *Contrahentia* in *minimis* Vaſis, quia cum ipſis *concreſcunt*.

COR. I. Hinc augeri poteſt Fibræ cujuſdam *ſoliditas*; quippe particula ſe *inſinuans* applicat ſe lateribus, ibique *concreſcens*, majorem Fibræ conciliat *ſoliditatem*.

COR. II. Ergo, cæteris paribus, *contractio* Fibrarum vim earum auget in Fluida intra Canales contenta.

COR. III. Igitur à *contractione* Fibrarum Corporis *robur* augetur; hinc omnes Homines quorum Fibræ ſunt ita *contractæ*, majori quoque *robore* donantur.

CAPUT III.

De Laxantibus.

1. L*Axatio* dicitur, *ejuſmodi mutatio in Solidis, per quam elongari magis poſſunt, abſque rupturâ, quàm antea*;

itaque patet, *flexibilitatem* & *dilatationem* hâc *definitione* comprehendi: nulla quippe fit *flexura*, nulla *dilatatio*, nisi corpus quodammodo *elongetur*.

2. Hæc autem *elongatio* considerari potest, vel respectu Fibrillarum omnium *minimarum*, vel respectu Vasculorum ex Fibrillis *illis* constantium: porrò hæc *elongatio* in Fibrillis *minimis* concipi non potest; ut enim Fibrillæ *minimæ* longiùs à se invicem removeri queant, requiritur omnino, ut particulæ nonnullæ *lubricantes* sese inter partes istas *insinuent*; istud autem in *minimis istis* fieri nequit, absque *continui solutione*.

3. Medica ergo & propria *Laxatio* solummodò obtinet in *ultimis* nostris Canalibus, qui ex *istis* Fibrillis componuntur; qui verò si *rigidi* fiant, & Liquidis suis priventur, ita ut ipsorum *cohæreant* latera, tunc perit eorum *laxitas*, quam arte nullâ restituere possumus, nisi Liquida *amissa* suppeditando, unde *lubricantur*, & ad motus *flexionis* apti redduntur.

4. Quapropter *Laxantia* sunt ea, quæ Canales ingrediendo eorum parietes ab invicem removent, eosque *lubricando* molles reddunt: talia sunt. (1) *Aqua tepida*, vel *internè* sumpta, vel *externè*

applicata, ut *balneis*, *fomentationibus*, &c. (2) *Olea* omnia *vegetabilia* ex maturis Seminibus mitibus, non verò acribus, *expressa*; ut *oleum amygdalarum dulcium*, *olivarum*, *lini*, &c. (3) Ex Animali Regno, *medulla* Ossium, quæ, cùm per meatus valde exiguos in Ossium cavitates derivetur, subtilissima est; item *adeps* & *pinguedo*, præsertim Omenti. (4) *Decocta farinacea glutinosa* Emulsionis formâ; qualia fieri solent ex *hordeo*, *lini semine*, aliisque Seminibus *oleum* inter premendum exhibentibus; & ex Herbis *oleosis*, lactescentibus, non acribus; item ex Herbis *emollientibus* dictis. (5) *Saponacea* omnia, præsertim Animalium *bilis*, quæ maximè emollit.

COR. Hinc solvitur PROBLEMA, cur *Aqua* priùs *laxet*, deinde *rigidum faciat*; ut in *corio* quod in *Aquâ* maceratum, valde *molle* & *flexile* fit; arefactum verò, *durius* magisque *inflexibile* quàm anteà redditur: nempe, cùm *Aqua* primùm penetrat, habet rationem *Fluidi*, ideòq; partes madefaciendo *molles* reddit; ejusdem verò parte *subtilissimâ* vi caloris *expulsâ*, quod remanet, ad naturam *Solidi* accedit, & cum Fibris *concrescit*, earumque firmitudinem auget. Porrò *Laxantium* effectus sunt *duo*, 1°. dilata-

tio Canalium minimorum; 2°. inde libera magis Humorum circulatio.

CAPUT IV.

De Constipantibus.

1. C*Onstipantia sunt, quæ Vasorum emissaria ita obstruunt, ut fluxus vitalis intercipiatur*; ideòque omne *Constipans* agit, vel quatenus Canali *externè* adhæret, eumque comprimit; vel quatenus *internè* Canalium lateribus inhæret, eosque infarcit: an verò sensu posteriori *Constipantia* talia dentur, est cur dubitemus; idque propter hasce rationes. 1°. Quia Vasa Lactea adeò minuta sunt, ut per ea nihil ingredi posse videatur, quod in aliis Vasis *obstructionem* modò dictam creare queat. 2°. Si tale *Obstruens* Lactea intraret, Pulmones primùm impeteret, ejusque effectus ibi sentiretur; quia ab ipsius ingressu in Vasa Lactea, usque ad introitum in Pulmones, continuò movetur ex *angustiori* in *latiorem* Canalem; (ut ex *anatomicis* constat) quàm primùm autem in Arteriam Pulmonalem defertur, ex *latiori* in *angustius* spatium moveri incipit; tandem

que in Vascula Pulmonum *arctissima* fertur, quæ, cùm totius Corporis *minima* sint, vel in iisdem *obstructionem* patiet, vel nullibi præterea. 3o. Sanguis in Pulmonibus Aëris externi *comprimentis* vi plurimùm *atteritur* & *comminuitur*; ac proinde *Obstructioni* dictæ producendæ minùs aptus redditur. Porrò notandum est, ex naturâ nostri Sanguinis esse, ut *concrescat* simul ac *quiescit*; non verò *quiescit*, nisi motus Cordis & Arteriarum *minuatur*: adeòque *interna Obstruentia* dici possunt, quæ *vires* Cordis & Arteriarum *debilitant*; quod quidem plerùmque fit *æquabiliter* per totum Corpus, in Pulmonibus verò primùm sentitur. Sic igitur in parte singulari fit *obstructio*, quando, aliquâ de causâ, *quiescit* Liquidum in ea parte; adeòque talia *Obstruentia* tantùm *agunt*, Humores nostros *coagulando*.

2. *Constipantia* sunt *duplicia*; scil. *Illinentia*, & *Emplastica*. *Illinentia* sunt. (1) Omnia *Olea expressa*, sive extrinsecus, sive intrinsecus applicata; quippe cum *aqua* non permiscentur, hinc ejus *fluxum* per Canales impediunt, ut apparet in chartâ oleo oblinitâ. (2) *Semina farinacea mucilaginosa*, ut *papaveris*, *lactucæ*, &c. cum aquâ ad gelatinam cocta; item 4 *semina*

frigida. (3) *Olea composita*, nimirum ex Vegetabilibus & *oleo* simul coctis. (4) *Olea stillatitia* ex Vegetabilibus. (5) *Balsama nativa liquida* quæcunque.

Emplastica dicuntur, *quæ externè meatus, glutinis instar, compingunt* : horum autem *duo* sunt effectus; 1°. enim plurima Vasa simul obstipant & illinunt; 2o. Liquidum ibidem stagnare, & putrescere faciunt. Jam verò *Emplasticorum* Classes 5 sunt. (1) *Farinæ* omnes *oleo* & *terrâ* constantes, cum *aquæ* pauxillo in *pastam* redactæ. (2) Omnis *liquor* è Vegetabilibus defluens, qui tenax est atque conglutinans : Plantæ porrò *triplex liquidum* effundunt; *primum* quidem quod in *spiritu vini* solo *solvi* potest, & *Oleum* dicitur; *secundum* quod spissius est, & *solvitur* in *aquâ*, vocaturque *Balsamum*, constans ex *oleo* & *mucilagine*; quibus autem *duobus*, si accedat *terra*, tunc *tertium* fit corpus *Gummi* dictum; hoc verò si solidius evadat, ex avolatione scilicet partis tenuioris, *Resina* nuncupatur. (3) *Resinosa* quælibet. (4) Omnes *Gelatinæ*, sive *Decocta*, diuturnâ decoctione inspissata, ex partibus *solidis* Animalium; ut ex Piscibus *Ichthyocolla*, quæ *gluten* est optimum : quippe Naturæ Author, ne Pisces con-

tinuò malè afficerentur ab *aquâ salsâ* ipsos circumambiente, posuit in eorum *Cute*, innumeras *glandulas* quæ *oleum* secernunt; unde Piscium *Cutis* est valde *balsamica*, & ex illâ coctâ *gluten* Ichthyocolla dictum, conficitur. (5) Composita ex his 4 prædictis; ut *Cataplasmata* &c.

3. Effectus autem omnium *Illinentium*, *Obstruentium*, & *Constipantium* sunt; 1°. impedire trajectum Liquidorum, adeò ut in Vasis *stagnent*; sic enim *Cadavera* conservare solemus, eadem illinendo aliquâ re *unctuosâ*, quæ Fluidorum ingressum impediat: 2°. producere omnia illa, quæ produci solent *vi vitæ* in Vas quodlibet *obstructum*. Etenim *stagnantia* Liquida *vi vitæ* à tergo urgentur, alterantur, & augentur copiâ; unde *tumores*, qui, si circum Vasa Arteriosa sint, fiunt *inflammationes*: si circa Vasa Lymphatica oriantur, fit *tumor albus vesicularis* sive *œdema*: si circa Vasa omnium *minima*, nascitur *tumor flatulentus*; ut fieri solet in Podagrâ, ex applicatione *Emplastri*; ab hoc enim Liquidi transfluxus impeditur, ideòque pars illa tanquam *flatibus* distenra apparet. Porrò si maneant *obstructio* & *inflammatio*, atque *vis vitæ* adsit, orietur *apostema*: si *vis vitæ* ingens, & *obstructio* magna, fiet *gangræ-*

na : si omne *liquidum* exprimatur, & *crassa* materies coëat, proveniet *schirrus* : si illa materia *moveatur*, evadet *cancer* : si magna copia Vasorum *vi vitali* & *obstructione* pertinaci destruantur, fiet *sphacelus* sive *mors partis*. Si verò hæc *Illinentia* & *Obstruentia* applicentur *Cadaveri*, in quo nulla *vis vitæ*, nihil producent, præter conservationem à *corruptione*.

CAPUT V.

De Chirurgicis Specificis.

1. CHirurgica *Specifica* distinguuntur in *Sarcotica* sive *Carnem generantia*, *Cicatrisantia* & *Callum generantia*; quæ omnia nihil agunt in *Cadaver*, sed *vitalem* Liquidi *fluxum* supponunt. *Sarcotica* sunt, quæ tollunt id quod impediebat concretionem & exsiccationem Vasorum. *Callum generantia* sunt, quæ impedimenta nutritionis sive accretionis in *minimis* Vasis osseis seu cartilagineis auferunt.

2. Jam verò, ut hæc Medicamenta *cum effectu* operentur, quædam *conditiones* requiruntur in Fluidis nostris, & non-

nullæ in Solidis. In Fluidis requiritur, 1°. ut ſint *mitia* ſive *blanda*, 2°. ut ſint *mobilia* per *minima* Vaſa, 3°. ut ſint aliquantulùm *glutinoſa*: horum quippe Medicamentorum *actiones* fiunt in Vaſis *minimis* & *tenerrimis*, & vix à Fluido differentibus; adeòque Fluida, quæ per hæc tranſeunt, omni *acrimoniâ* deſtituta debent eſſe, ne iſta Vaſa deſtruant; debent quoque talia eſſe, ut per eadem facilè *fluant*; non tamen adeò eſſe *tenuia*, ut *defluant*, ſed talis conſiſtentiæ, ut Vaſis *adhæreant*. In Solidis autem ſeu Vaſis requiritur, 1°. ut ſint *apta* ad Fluidum recipiendum, 2°. ut ſint *flexibilia* & *dilatabilia*, ita ut aliquando facilè *diſtendi* poſſint.

3. Hiſce poſitis, ſequuntur horum Medicamentorum *effectus* ſubſequentes; nempe, 1°. Canales ſejuncti uniuntur per modum *anaſtomoſeos*. 2°. Canalium fines per impetum Liquidi vel eò uſque tantùm *diſtenduntur*, ut Tranſpirationi Inſenſibili ſolummodò pateſcant, vel eò uſque, ut etiam Sudorem emittant: eſtque hæc *poſterior* optima methodus curandi abſque *cicatrice*; at raro fit, quia citiùs & faciliùs vulgari modo conſolidatur *vulnus*; ſed tum pars illa non eſt apta Perſpirationi. 3°. Vaſorum fit

accretio & *arescentia*, quando scilicet ita resistunt, ut Liquida intrare nequeant; unde *cicatrix*, *stagnatio succi nutritii* in Vasis ultimis, nec non ejusdem *concretio* & *agglutinatio*: siquidem omne Liquidum in Vase suo *stagnans* cum ipso *concrescit*; unde *cicatrice* pars obducitur, aliasque partes *soliditate*, *duritie*, *insensibilitate*, *candore*, ac etiam difficiliore & parciore *Perspirabilitate* superat. Hinc ob pressionem Atmosphæræ nonnunquam *dolores* in istis partibus, quæ *vulneratæ* fuerunt, sentiuntur: ad quod evitandum, in *vulnerum* curatione Vasa tam *mollia* servari debent, ut *distendi* possint; sed plerumque Chirurgi ad sanationem citiùs expediendam Vasorum *vires* ita augent, ut plus *resistant*, quàm Liquida *urgeant*, quæ proinde intrare nequeunt; adeòque ista Vasa *complanantur*, & fit *callus*.

4. Ex dictis ergo patet Medicamenta, de quibus nunc agitur, tàm in Fluida quàm in Solida *vires* suas exercere debere; ideòque sunt, vel *externa*, vel *interna*. Porrò *interna* sunt, quæ *chylum blandum*, nullis salibus, nullo oleo acri sive aromatico, aut terrestribus acribus scatentem, præbent; tum quæ dant *chylum tenuem*, sed aliquantulùm *lentescen-*

tem; non enim ita *tenuis* esse debet, ut fluorem *vulneri* conciliet: talia sunt. 1°. *Decocta carnium* & *Juscula*. 2°. *Decocta farinarum blandarum*, ut *hordei*, *avenæ*, *tritici*, *oryzæ*. 3°. Omnes *Emulsiones* ex similibus paratæ. 4°. Illa quæ *acre prædominans* tollunt. Jam verò *acria* sunt vel *salina*, vel *acida*, vel *oleosa*, vel *terrestria*, vel tandem ex his *quatuor* combinata. Adversùs autem singula *acida*, singula quoque habemus *temperantia*: siquidem *acidum* omne domari potest, dum vel *oleo* obvolvitur, vel *aquâ* diluitur, vel *mucilaginosis* obtunditur, aut per *sales oppositos*, scilicet *alcalinos*, destruitur. *Alcalia* porrò *aquâ*, *oleo*, *mucilagine*, & *acidis* domantur. *Oleosa acria* fiunt vel ex *aromaticis*, vel *alliatis*, vel ex *oleis expressis* factis *rancidis*: & non adeò facilè tolluntur, quoniam *olea* pertinaciùs adhærent, nec ita facilè *aquæ diluenti* auscultant, nisi *aquæ* isti *sal acidus*, & parum *mucilaginis* addatur. *Acria terrestria* sunt corpora dura & scindentia; ut *vitrum comminutum*, *crystalli*, *metalla*, *semi-metalla*, cunctaque *solida* corpora ita comminuta, ut Canales subire queant, eorumque latera penetrare: hæc autem vix superari possunt, aut si Canalium lateribus altiùs

impacta ſint, avelli; & quidem ad ea removenda nihil aliud agendum tunc ſupereſt, quàm ut Vaſa *oleo* multo & *aquâ* laxentur. 5°. Quæ *craſſa* attenuant; etenim ſi *pus* nimis *craſſum* ſit, *vulnus* conſolidari nequit: horum verò Medicamentorum optimum eſt *aqua pura* calida, cui addi poſſunt *ſales alcalini fixi*; quippe *volatiles* citò nimis avolant, atq; ſi magnâ copiâ ſumantur, nimiùm ſtimulant. 6°. Quæ *motum æquabilem* Liquidis conciliant: talia ſunt, quæ Liquida *æquabiliter laxa* tenent; ut *aqua* moderatè *calida*. Hæc ſunt autem *interna*, quæ ad *vulnerum* curationem requiruntur Medicamenta.

Externa ſunt, quorum ope ſervatur *æquilibrium* inter Vaſorum *reſiſtentiam* & *vim* Liquidorum influentium; ita ut Vaſa nec minùs nec plùs *reſiſtant* quàm debent: ſi verò Vaſa ita diſpoſita ſint, ut in *æquilibrio* cum ſuis Liquidis maneant, tum curabitur *vulnus* abſque ullâ *cicatrice*. Huc autem faciunt. 1°. Quæ Vaſa *laxant*; & inter hæc optima eſt *aqua tepida*. 2°. Quæ *putredinem* coercent; ut ſunt *ſpirituoſa* omnia, quæ *mundificare* dicuntur, & *putredini alcalinæ* reſiſtere; tum *ſalina* quæcunque, exceptis *alcalinis*; *olea* omnia, ut & *balſama*,

v. gr. *terebinthina*, *balsamum Copaivæ*, *Peruvianum*, &c. dein omnes *tincturæ* cum *spiritu vini* & *balsamis* factæ, ut cum *absinthio*, *scordio*, & aliis *resinosis oleosisque*; tum *balsama naturalia*, *unguentum* ex *aromatibus* paratum, & ex iisdem *balsamum*; cuncta siquidem *aromata* continent *balsamum*, quod ab *oleo* ipsorum provenit, & *spiritu vini* extrahi potest: tandem omnia *cerata*, *unguenta oleosa*, sed lenia, & *emplastra*; quorum unicum sufficere posset, ex *cerâ* nempe, *terebinthinâ*, & *oleo* confectum. 3°. Quæ nimis *humida* Vasa *exsiccant*: si enim Caro sit *luxurians*, vel *excrescens* atque *fungosa*, tunc temporis planè indicat Vasa nimiùm distendi & dilatari, ob Liquidum copiosè nimis influens: ideòque exsiccatio requiritur; & hoc Chirurgi vocant *exedere*. Porrò *Exsiccantia* sunt, *ossa Piscium* leni igne *calcinata* & *pulverisata*; ut sunt *Lucii mandibulæ*, quæ *acre acidum* absorbent, si verò nimis diù applicentur, *exsiccant* & *cicatricem* inducunt: tum omnes *lapides Piscium* & *Cancrorum*, *margaritæ* &c. plurimùm quoque valet *colophonia* contusa, quæ componitur ex *terebinthinâ* in *aquâ coctâ* & exsiccatâ, donec contundi possit; & ultimum est remedium in *fistulis*

exsiccandis : omnes quoque *terræ*, ut *cretæ*, *boli*, *rubrica*, *osteocolla* : dein *terræ* Metallorum, ut *calx vitrioli* probè edulcorati, *lapis hæmatites*, *crocus martis* tàm *aperiens* quàm *astringens*, *cerussa*, *minium*, *calx stanni*, quæ absorbent omnia Liquida. 4°. Quæ *contrahendo* Vasa, *soliditatem* & *robur* iis addunt : talia sunt *alcohol vini*, *oleum terebinthinæ* ferè fervens, &c.

CAPUT VI.

De Solventibus sive Dolorem Cientibus.

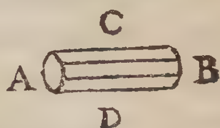
I. D*Olor est perceptio ingrata, quæ fibræ nerveæ distensionem comitatur* : nulla quippe fit *tensio* in parte *nervosâ*, alicubi in Corpore nostro, quin oriatur *dolor*, licèt nihil *acris*, nihil *corrosivi* accesserit ; utì patet in carnificum *torturis*. Jam verò si pars quædam *strictè* ligetur, *nimis* comprimatur, contundatur, corrodatur, vel dissecetur, aut *igne* destruatur, tum perit in eâ parte *sensus* & *dolor* : si enim in Cane *nervum* ad *crus* pertingentem dissecueris, licèt omni modo *membrum* illud malè tractes, dolorem *tamen* non sentiet Canis. Nullus

igitur in nobis excitari poteſt *dolor corporeus*, niſi à *læſo nervo*; qui cùm variis modis *lædi* poſſit, hinc pro *variis* iſtius *læſionis* gradibus, *diverſi* quoque in nobis excitantur *dolores*.

2. Cæterùm *diſtractionis nervoſæ partis*, ſimul & *ſenſationis doloris* inde orti *tres* ſunt gradus. *Primus* gradus eſt omnium *leviſſimus*, ſcilicet quando *nervus* ita *tenditur*, ut Mens animadvertat, *vim fibrarum* adhuc ſuperare *vim illatam*; unde oritur *pruritus* ſive *titillatio*, i. e. medium quid inter *voluptatem* & *dolorem*. Quicquid ergo facit, ut pars, per *levem tenſionem*, irritata maneat in *eodem* ſtatu, iſtud *lætitiam* excitabit: Mens enim tunc advertit, *vim fibrarum* adhuc ſuperare *vim* quæ *nervo* eſt *illata*. [Gradus *ſecundus* eſt, cùm *fibræ nervoſæ* ita *diſtrahuntur*, ut jam perceptio *doloris* (major minor-ve, pro gradu ſcilicet *diſtractionis*) inde fiat.] *Tertius* denique gradus eſt, quando *ſolvitur continuum*; tunc verò *titillatio*, non ſecùs ac *dolor* in partibus *diſſolutis* ceſſant.

3. *Tenſio* autem ſive *diſtractio* nimia *duas* ob cauſas *dolorem* inducit; nempe 1°. propter ea quæ *ſolutionem* aliquot *fibrillarum nervearum* antecedebant; qualia ſunt, *inflammatio*, *eroſio*, &c. unde

fit *distractio*: 2°. propter ea quæ *dissolutionem* hanc sequuntur, scilicet ob *fibrarum* tenorem *destructum*; ita ut quod antea *quinque fibris*, v. gr. sustinebatur, post *solutionem* ab *unâ* tantùm sit sustinendum. Ex. gr. sit A B C D, in FIGURA appositâ, *nervus* ex aliquot *fibris* constans; si

jam causa quædam *fibras* inter C D contentas, quæ *omnes* simul *impetum* sive *vim* punctorum A B sustinere debent, *solverit* ita ut *una* maneat *illæsa*, hæc jam *totam vim* punctorum illorum sustinebit; indeque orietur *dolor*: si verò ista quoque *rumpatur*, tunc peribit *sensus* & *dolor* in illâ parte.

4. *Dolorem* creare possunt. (1) Omnia quæ *internè* Vasa *distendunt*; quatenus nimirum ex eâ *distensione* tenerrimorum Vasculorum nonnunquam sequitur *ruptura*. (2) Eâdem de causâ quicquid *externè* Vasa *premit*, potest *dolorem* excitare. (3) Quicquid aliquâ ratione *fibras* nimiùm tendit; ut *distorsio* seu *luxatio* (4) Quicquid *fibras* quasdam, *reliquis* intactis, *dissolvit*: jam verò *solvi* potest *continuum* vel instrumento *mechanico*, ut *gladio*, vel Medicamentis *acribus*, vel *ignis* actione.

5. Porrò *pruritum* ſive *titillationem* excitant. 1°. Medicamenta *Rubefacientia*, ita dicta, quoniam obſervatum eſt, à *titillatione* colorem *rubrum* in Corpore oriri. 2°. Quicquid inflammationem *leviſſimam* creat, idem quoque *titillationem* producit, i. e. primum gradum *doloris* excitat: ſic omnis *rubra* puſtula *prurit*, nimis verò tractata *dolet*; ita quoque omnibus Animalibus *æſtro venereo* percitis *rubent* Genitalia, & Penis ob ſolam Mentis cogitationem, quâ *nervuli* ejuſdem irritantur, *rubeſcit*, & *extenditur*: adeòque omnis *pruritus* eſt inflammationis ſpecies. Inflammatio autem oritur ab *impedito* transfluxu Sanguinis ex *ultimis* Arteriis in *primas* Venas; unde in illis ſiſtitur pars *craſſior*, dum *tenuior* per *lateralia* fluit Vaſa: ſicque naſcitur *rubedo*.

Cauſæ *rubedinem* inducentes ſunt. (1) Omnes *frictiones*, i. e. compreſſiones & remiſſiones *reciprocæ*, ita ut Canales nunc claudantur, nunc diſtendantur; & ab hâc *reciprocatione* oritur *grata* perceptio. (2) Omnes *fotus*, ſive applicationes *emollientium* & *lavantium* tepidæ, vel *internè*, vel *externè*: quippe *fotus calore* ſuo *preſſionem* Aëris minuit, *humiditate* verò ſuâ Vaſa *laxat*; ideòque

Sanguis eadem copiosè ingreditur: unde *rubedo*. (3) Omnia *emplaſtra denſa*, & ſimul *non acria*, ſed *tenacia* & *glutinoſa*: hæc enim, *poros* obſtruendo, Perſpirationem impediunt; & inde *humores* accumulantur. (4) *Cataplaſmata* ſimilia, i. e. corpora *aquâ* ſubacta, & ad Pultis *tenacitatem* cocta, adeòque mediæ rationis inter *emplaſtra* & *aquam*; hinc agunt ratione *aquæ*, ut *fotus*, atque *tenacitatis*, ut *emplaſtra*. (5) Omnes *ſuctiones*, ſive à *ſanguiſugis*, ſive à *cucurbitis*, vel à quâcunque aliâ causâ provenientes; Aëris enim *preſſionem* auferentes, Sanguinem in partes, ubi fiunt, deducunt. (6) *Calor* quilibet noſtri Corporis *calorem* ſuperans; hic enim motum Fluidorum adauget. (7) Omnia *acria ſtimulantia*, quæ per *fibras* externarum partium, i. e. Epidermidis penetrantia, & in *meatus* proximè ſubjacentes ſe inſinuantia, *lateribus* Vaſculorum ſeſe *infigunt*; atque *motu vitali* Liquidorum pulſa, ita in Vaſcula *agunt*, ut eadem inde in primo diſtributionis gradu conſtituantur.

Talia ſunt. 1°. *Plantæ* omnes *aromaticæ*, in quibus *ſal* & *oleum* prædominantur: ut *ruta*, *ſinapi*, *naſturtium aquaticum* & *hortenſe*, *cochlearia*, & *raphanus*,

urticæ, &c. quæ omnes Analyſi Chemicâ examinatæ, multùm *olei tenuis* & *ſalis* continere reperiuntur; præterea *urticæ*, Microſcopio examinatæ, *jacula bifida* exhibent, quæ Corpori noſtro immiſſa, motus *tremulos*, & inflammationem excitant: unde ſi applicentur Membris *paralyticis*, *languidis* & *ſopitis*, plurimùm proſunt. 2°. Ex Animalibus etiam talia dantur: etenim *formicæ*, quæ multùm *ſalis* & *olei* præbent, eundem in noſtro Corpore ſortiuntur effectum; ſic etiam *carnes* & *pelles putreſcentes* præbent *ſal alcalinum volatile*, quod vellicando *levem* excitat inflammationem; *columbæ* quoque recenter trucidatæ, & Corpori applicatæ *calidæ*, tum ibi ad putredinem uſque relictæ, inflammationem *levem* ſive *pruritum* producunt. 3°. Omnia naturalia, in quibus eſt *ſal alcalinus* qualiſcunque, ſive *fixus*, ſive *volatilis*, ſive *muriaticus*; item omnia *acida* non *acria* nimiùm; cuncta quoque ſive *oleoſa*, ſive *ſalina*, vel Fermentatione, vel Diſtillatione, vel etiam Expreſſione parata; modò non ſint nimis *acria*. Hæc autem inflammatio ſive *pruritus*, ſive primus *doloris* gradus, *duos* habet effectus; nempe 1°. Solidorum attritum, 2°. derivationem majoris copiæ Liquidi in Vaſa lateralia & ſecretoria.

6. *Secundum* verò gradum *doloris* excitant, *Epispastica* quælibet, i. e. Medicamenta quæ *derivant* Liquidum in partem, cui applicantur, tantâ vi ut Vasa tenerrima *rumpantur*; liquor autem hinc *effusus* ab Epidermide *illæsâ* in *vesiculas* elevatâ retinetur: ideòque Medicamenta *Epispastica* debent constare ex partibus *acribus* & *tenuibus*, quæ, per Epidermidem *illæsam* transeuntes, sese *insigant* lateribus Vasculorum *sudori*, *materiæ perspirabili*, & *lymphæ* dicatorum, eaque *rumpant*; Epidermidem verò non destruant, quia *pauca* tantùm [si forsan *ulla*] habet Vasa; & ideò *vis vitæ* in eâdem admodùm *debilis* est.

Medicamenta dictum effectum producentia sunt. (1) Omnes *Phænigmi*, sive Medicamenta *Rubefacientia* diu applicata; sic enim *semen sinapi* applicatum, primò *ruborem* inducit, si verò per *duas* horas remanet, *vesicam* excitat. (2) Quæcunque *sale acri volatili* & *oleo penetranti* gaudent: ut *ranunculus*, *Radices thapsiæ*, *raphani rusticani*, *flammulæ Jovis*, *cyclaminis*; nec non *cepæ*, *allia*, *Succi* ex *euphorbio*, *tithymalo*, *stramonio*, & similes *Succi acres purgantes*; item *lixivia saponacea* diu applicata, *fermenta acria*, *fimus columbarum*, præsertim ea-

rum quæ *fabis* plurimùm veſcuntur; hinc enim *fimus columbinus* plus *ſalis acris* obtinet: dein *cantharides*, utì & *venena* nonnulla; *punctura apum, veſparum*, &c. (3) *Ignis*, qui, cùm *lentus* eſt, *rubefacit* ſolummodò, verùm *auctus* excitat *veſicam*; idque vel *mortuis* ipſis, quoniam ſeipſum *movere* valet; cùm alia *veſicantia* in hâc occaſione ſint *inertia*, & ab alterâ causâ in *actionem* deducantur. (4) Omnia *ſalina alcalina* tàm *volatilia* quàm *fixa*; quælibet *olea acria aromatica*; tum *urina putrefacta, caro putrida*, &c. Hæc ergo adhibenda ſunt, ubi major motus requiritur, ad *obstructiones* Vaſorum *ſolvendas*, & *infarcta* per ſtimulationem expellenda.

COR. I. Hæc omnia Medicamenta, *igne* excepto, vices gerunt *inſtrumentalis* cauſæ.

COR. II. Hæc verò non *agunt*, niſi in *Solidas* partes.

7. *Tertium* gradum *doloris* excitant *Eſcharotica*: apud Veteres autē *Eſchara* vocabatur *focus Deorum*, & hinc deducta eſt ad ſignificandam *cruſtam* vi *foci* factam. Porrò differunt hæc à *Veſicatoriis* gradu tantùm, quatenus ſcilicet Epidermidem lacerant, & Carnem corrodunt. Hujus verò Claſſis ſunt. 1o. *Eſcharotica* propriè

dicta, quæ Vascula destruunt, ita ut Liquida effundantur: horum parte tenuissimâ *avolatâ*, fit *inspissatio*, dein *exsiccatio*, quam sequitur *crusta*, quæ verò Liquoris, è Vasis fractis erumpentis, evaporationem impedit; unde Liquor stagnando *acris* evadit, & corrodendo ulteriùs penetrat, & destruit omnia, non secùs ac si *ignis* esset. 2°. Omnia corpora *vegetabilia*, *animalia*, & *fossilia*, quibus ea inest *vis*, ut possint Vascula destruere, & Liquida expellere, atque, tenuissimam Liquidi partem inspissando, *crustam* superinducere: *agunt* hoc modo *vitriolum*, *arsenicum*, *aqua fortis*, *lapis infernalis*, & similia. Huc autem retulerunt Veteres sequentia. (α) *Caustica*, quorum primarium est *ignis*; unde quidem ea quæ *ignis* instar *agunt*, appellantur *Caustica*; suntque. (1) *Spiritus acidi fossiles* ex *salibus*, v. gr. *sale marino*, *nitro*, *vitriolo*, nec non *sulphure* vi ignis fortissimi distillato. (2) *Metalla*, istis *spiritibus acidis salinis* soluta, & in *crystallos* redacta; ut *solis* & *lunæ crystalli*: item *mercurialia*. (3) *Semi-metalla* in iisdem *spiritibus* soluta; ut *cobaltum*, *antimonium*, &c. (4) *Spiritus* Animalium *alcalini*, qui ex omnibus Animalium partibus, exceptis Chylo & Lacte, educi solent;

ſolent: etenim in Diſtillatione poſt *aquam* ſeu *phlegma* quod primum exit, aſcendit *ſal volatile*, deinde *liquidum fœtens* quod *ſpiritus* eſt, qui verò, Corpori applicatus, præſentaneum eſt *cauſticum*. (6) *Spiritus acidi* ſimili modo ex Vegetabilibus parati. (7) *Succi* Vegetabilium acerrimorum, ut *ranunculi*, *euphorbii*, *laureolæ*, &c. Huc etiam relata fuere. (β) *Septica*, quæ talem mutationem *carni* in Corpore *vivo* inducunt, qualis in *cadavere* Aëri *humido* & *calido* expoſito contingere ſolet, i. e. *putrefactionem*. Humores quippe *cadaveris* vi *caloris* agitati moventur, iiſque, per Liquidum *fibras* emolliens, via ad *evaporationem* aperitur; quapropter partes *balſamicæ aquoſæ* Humorum, ut *ſubtiles*, ſtatim *avolant*; quibus remotis, *ſal volatile* fœtidiſſimum & acerrimum erumpit; unde fit, ut Solida & Liquida quæ remanent, in unam maſſam *diſſolutam* & *putridam* abeant, h. e. *putreſcat cadaver*: ſimilem porrò *putrefactionem* inducit *arſenicum* aſſatis *cepis* humiditatem conſervantibus *immixtum*; ut & *mercurius ſublimatus corroſivus* farinaceis humidis & Cataplaſmatibus *admixtus*.

COR. I. Medicamenta quæcunque *dolorem excitantia*, à primo gradu *titil-*

lationis usque ad summum *destructionis*, differunt gradu *solo*; quatenus scilicet quædam *magis*, alia *minùs* violenter operantur.

COR. II. Medicamenta hæc etiam *propriâ vi* nunquam *agunt*, excepto *igne*; si enim Cuti *siccæ* applicentur, ibique immota maneant, nihil *agunt*; sed si Liquidis commisceantur, nimirum in Corpore quod in continuo motu existit, effectus vehementes producunt; sic *oleum vitrioli* fortissimum congelatum, parti *siccæ* admotum nihil efficit; contrà verò Liquidis *vivi* Corporis admixtum.

COR. III. Calor omnium horum Medicamentorum est causa *excitans* & *stimulans*, quatenus *velocitatem* eorum motûs auget; quippe *styptica* si *calidè* applicentur, majori cum effectu solent operari. Erunt ergo hæc Medicamenta, pro *diversis* gradibus *caloris*, vel *stimulantia*, vel *attenuantia*, vel *putrefacientia*.

COR. IV. Causæ demùm hæc Medicamenta in *actionem completam* excitantes sunt, *calor* & *humiditas* simul; non enim satis est, ut in *humido* solvantur, nisi accedat *calor*, pro stimulo; unde in Corpore nostro optimè *agunt*, propter ejus *calorem* & *humiditatem*.

Hæc verò de Medicamentis in Solida *operantibus* dicta sufficiant; nunc autem ad ea quæ *agunt* in Fluida transgrediamur.

PARS SECUNDA.

DE MEDICAMENTIS QUÆ AGUNT IN FLUIDA.

DIximus jam antea, Fluidum nostrum considerari posse, vel respectu particularum suarum *ultimarum Solidarum* seorsim sumptarum, vel quatenus est *massa* quædam ex particulis istis conflata. *Priori sensu* consideratum mutationes quatuor subire potest; (1) quælibet particula potest augeri vel minui in solâ mole suâ; (2) hanc vel illam figuram potest recipere; (3) solidior vel minùs solida reddi potis est; (4) nec non etiam hoc vel illo modo moveri. *Posteriori* verò *sensu* sumptum potest, vel velociori motu projectili vel tardiori ferri.

CAPUT I.

De Attenuantibus sive Resolventibus.

1. *ATtenuantia sunt illa, quæ vim habent singulas Liquidi moleculas in minutiores reducendi*; eadem verò dicuntur *Resolventia*, quatenus Liquidorum moleculas præternaturaliter coalescentes *resolvendo* in naturalem reducunt statum: utraque igitur *dividendo* semper agunt.

2. *Divisio* autem *dupliciter* tantùm fieri potest; nempe, 1°. quando corpus *dividens* sese in *dividendi* poros insinuat, ejusque partes ab invicem secernit; 2°. externo *attritu* diversorum Corporum. *Prius* non fit nisi à Fluidis, aut ab iis quæ Fluidorum indolem habent; *posterius* verò locum habet in omnibus iis, quæ motum in Liquidis nostris excitare possunt.

3. Porrò notandum est, Medicamentorum *vires* non solâ Ratione, sed & Experientiâ teste determinandas; ne in errores incidamus, ut solent ii, qui ex *fluiditate* Spiritûs Vini colligunt, eum *attenuatrice vi* præditum esse; cùm ta-

men Sanguinem celeriter *coagulet*, ut docet nos Experientia. Hâc poſitâ cautelâ, *Attenuantia* ſunt igitur omnia illa naturalia, quæ *niſum* particularum ad *cohærendum* tollunt.

4. Iſte verò *niſus* à *duplici* causâ oriri poteſt; nempe, 1°. à *Vi* particularum *Attractrice*, quæ ſingulis Materiæ particulis ineſſe videtur, ſed tamen non adhuc ſatis eſt cognita & explicata; 2°. à causâ *externè* premente: ſic duo Specula optimè polita, ſibi mutuò impoſita, ita vehementer ab Aëre premente versùs invicem urgentur, ut non niſi vi ſatis magnâ ſejungi poſſint. Hîc autem loci conſiderabimus particularum in ſe invicem *niſum*, tanquam à causâ *poſteriori* ſolummodò profluentem; ideòque particularum ab invicem *ſeceſſus*, qui vocatur *attenuatio*, fit tantummodò *ponderis* prementis *ablatione*; in Corpore verò noſtro *pondus* illud nihil aliud eſt, quàm Liquidi multi in aliquo loco anguſto *congeſtio*, unde partes in ſe urgentur.

5. Optima igitur in hoc caſu *Attenuantia* ſunt hæc. (1) *Evacuationes*; ut ſunt *depletio* Vaſorum Sanguiferorum, *ſalivatio*, *diureſis*, *alvi dejectio*, &c. demptâ etenim Fluidorum parte, relictæ in

Corpore parti major conceditur libertas sese movendi, quin & cæteris *Attenuantibus* aditus paratur. Notandum verò, quòd licèt Vasorum Sanguiferorum *depletio debita* ad Sanguinis *attenuationem* conferat, *nimia* tamen eandem impediat; quoniam in hoc casu Vasa sese contrahere nequeunt eò usque, ut Sanguinem contentum propellant: unde fit ut Sanguis stagnet & coaguletur. (2) Omnia *Diluentia*, quæ, particularum interpositione, corpora à se invicem disjungunt: talia verò sunt, 1°. *Aqua*, quæ omnium optimè *diluit*. 2°. Omnes *Sales alcalini volatiles* & *mites*; ut *Sales vol. cornu cervi*, *sanguinis*, *urinæ*, & similes ex Animalium partibus parati. 3°. *Sales alcalini fixi* omnes *plantarum incineratarum*, non tamen admodùm *acres*, ne rodant. 4°. *Sales* omnes *volatiles ammoniaci*; qui constant *sale volatili* & *acido* unitis, ita tamen ut *alcalinum*, non *acidum* prædominetur; aliter enim coagularent. 5°. *Sales* omnes *volatiles oleosi acres*, ex *sale volatili* & *oleo* combinati. 6°. *Sales* quilibet *fossiles*; ut *sal marinus*, *nitrum*, *borax*: non verò *metallici*; hi siquidem incrassant, quia constant ex terrâ in *acidis* solutâ. 7°. Cuncti *Sapones artificiales*, qui, nullis exceptis, semper

refolvunt, & attenuant: ut & *Sapones naturales Plantarum*, i. e. fucci earum aromatici. 8°. *Extracta* ex his facta. 9°. *Vina* tandem omnia, modò *acidum* in iis non prædominetur. (3) Omnia, quæ per attritum partes Liquidorum comminuunt: & hoc *dupliciter* poteft fieri; nempe, 1°. ab aucto inteftino Fluidorum motu, 2°. ab auctâ Solidorum vi.

6. Jam verò *motus inteftinus* Fluidorum 4 modis augetur. (1) A *calore*: fed reverâ parum admodùm hîc efficit; quia *nativus* nofter *calor* non eft *caufa*, fed *effectus* attritûs fluentis Liquidi: *calor* autem *artificialis*, fi magnus fit, exficcat; fi parvus, effectu caret: & quidem *humidum calefcens* hîc loci folummodò utile poterit effe; ut *fotus*, *balnea*, &c. in quorum tamen ufu fæpè contingit, ut licèt bene temperata fint, ratione ftatûs Ægri coagulent, non attenuent. (2) Ab *effervefcentiâ*: talis autem, prout à Chemicis definitur, nempe, quòd fit *pugna falium oppofitorum inter fe, cum magno calore & motu*, in nobis fieri nequit; utì nec illa, quæ fit inter *fpiritus acidos* & *olea*, ut inter Spiritum Vini & Spiritum Nitri; nec ea, quæ fit inter *terreftria* & *acida*. (3) A *fermentatione*: verùm neq; hæc in nobis fieri poteft; defunt enim re-

quiſita ad *fermentationem*; unde nec ejus *effectus*, nempe *ſpirituum ardentium* productio, in noſtris Liquidis unquam deprehenditur. (4) A *putredine*: ſed cùm hæc non niſi in Liquidis corruptis, aut ſaltem jamjam corrumpendis obtineat, ſi foret in Corpore noſtro, brevi deſtrueremur. Atque ſic omnes hæ *quatuor* cauſæ, excepto *humido calente*, in Corporibus noſtris ad *attenuationem* Liquidorum nihil conferunt.

7. *Motus* Solidorum *duplici* modo augetur in nobis; nimirum, 1°. per ea, quæ *vi externâ* magnas *oſcillationes* excitant; 2°. per *ſtimulantia interna*: ad illud verò pertinent *Frictiones*, quæ, comprimendo & laxando *alternatim* Vaſorum ſuperficies, *motum* & *attritum* augent.

COR. I. Igitur patet ex dictis, actionem *Attenuantium* & *Reſolventium* non tam facilè concipi & determinari poſſe, ac nonnulli ſibi fingunt: ſic enim ſæpenumerò miramur, quare *levis* inflammatio non niſi *difficulter* diſſipetur, ut & cur Sanguis à *contuſione* effuſus & coagulatus diu hæreat; cùm tamen hujus ratio ſit, quòd Medicamenta *agere* debeant in iſtam potiùs partem *affectam*, quàm in *totum* Corpus: unde verò

determinationem in iſtam partem poſſunt accipere? ponamus enim, quempiam, ad attenuandum Sanguinem in quavis Corporis parte concretum, ſumpſiſſe *6 gr.* cujuſlibet *ſalis volatilis*; hæc quantitas miſcebitur cum totâ Sanguinis maſſâ, quæ ad minimum eſt *30 libr.* quantilla pars igitur, Circulationis lege, ad partem *affectam* perveniet.

COR. II. Ergo Medici prudentis eſt, præcavere potiùs, ne Sanguis in coagulum abeat, quàm eundem jam coagulatum *reſolvere* conari.

CAPUT II.

De Incraſſantibus ſeu Condenſantibus.

1. I*Ncraſſans ſive Condenſans eſt illud, quod Liquidorum particulas tenuiores expellens, craſſiores arctiùs inter ſe compingit.* Experimentis in *Angliâ* factis conſtat, quòd corpora præter partes ſuas *ſolidas* multos habeant *meatus*, qui *phyſicè* pro *vacuis* haberi poſſunt, quique corpori ingredienti reſiſtunt: *Incraſſans* igitur *agit* minuendo iſtos *meatus*; quod verò fit *compreſſione* partium *Solidarum*, ita ut *propiùs* ad ſe invicem accedant:

hoc autem fieri nequit, quin simul particulæ *liquidiores* & *tenuiores* exprimantur.

2. *Incrassantia* porrò sunt. (1) Omnis *Calor* satis vehemens, vel à *foco*, vel à *sole*, vel à *frictione* ortus: hujus autem *effectus* est, *movere* Liquida, ac proin augere *attritum* ad Vasa; unde sequitur *expulsio* liquidissimorum, *relictis* crassioribus & minùs mobilibus, quæ tum *coeunt*: adeòque nullum Liquidum est in Corpore nostro, quod ad *ignem* non *inspissetur*; ergo *Calor* Liquida *incrassat*: si verò eadem aliquando *dissolvit*, id efficit *agendo* in Solida, eaque *stimulando*; Fluida verò *immediatè* per se nunquam *attenuat*: immò *stimulatione* finitâ, tandem fit *inspissatio*. (2) Omnis *motus muscularis* nimis vehemens; is enim Perspirationem Sanctorianam primùm auget, deinde sub specie Sudoris expellit Lympham, & quod exprimi non potest, *inspissatur*: idem verò *motus* aliquando *attenuat*, modò non sit nimis vehemens; quod quidem efficit, quatenus *vim* Nervorum *contractilem* adauget, eorumque *actionem* in Fluida promovet: verùm si *motus* iste *muscularis* nimiùm exerceatur, tunc, HIPPOCRATE monente, Sanguis quasi *assatur*, oriturque *Causus*, nisi *aquæ*

potu præcaveatur. (3) Sanguinis *motus circulatorius* nimis vehemens; hic enim auget applicationes particularum ad Vaſorum ſuperficiem: nam, ut velocitas Fluidi ad velocitatem, ita applicatio dicta ad applicationem; ideòque ſi *duplo* velocior ſit *motus projectilis*, cæteris paribus, *duplo* major erit etiam derivatio versùs *lateralia* Vaſa; quæ, cùm *rectis* minora ſint, *liquidiſſima* ſola, eaque ſatis largâ copiâ, admittent: unde particulæ, quæ *rectè* feruntur, *inſpiſſabuntur* & quaſi *ſolidæ* fient à *vi vitali* penè urgente. Porrò *motus* hic interdum quoque *attenuat*, ſed non niſi interim multùm *bibatur*, ut *amiſſum* reſtituatur liquidum. (4) Omnis *motus excretorius* nimis auctus; quia ſcilicet *liquidiſſima* nimiùm extra Corpus derivantur, utì fit in nimiis Sudoribus, Purgationibus, Diabete, &c. (5) Quælibet cauſa *externè* Vaſa *comprimens*; hæc enim *liquidiſſima* expellit: prout apparet in iis qui *fodinas*, ubi *preſſio* Aëris magna eſt, ingrediuntur; hi quippe primò quidem *frigent*, quia transfluxus per *extrema minima* Vaſa aliquantulùm impeditur; paulò pòſt verò *ſudant*, non à loci *calore*, ut docet Thermometrum, ſed quia *vis* Cordis manet, dum interim Vaſorum

capacitas imminuitur : quapropter eadem Liquidi copia per Canales jam *angustatos* transmittitur; unde major fit *motus*, & *attritus*, & consequenter *sudor*. (6) Medicamentorum omne genus, quod potest *præcedentia* vel excitare, vel augere : qualia sunt omnia *Stimulantia*, *Sudorifera*, *Emetica*, &c. quorum abusus Liquida *inspissat*. Hinc in *morbis* ab Humorum *crassitie* pendentibus, infelix sequitur effectus, si *Sudorifera* adhibeantur, cùm è contrario *Diluentia* tunc indicentur.

COR. I. Remedia cuncta quæ Sanguinem ad *datum* gradum *inspissant*, Corpus nostrum *corroborant*, & ad *longævitatem* disponunt. Etenim si *debita* Sanguinis *crassities* absit, Liquida nimis uberi copiâ in Vasa *lateralia* derivantur, & à Corpore secedunt : unde perit *robur*; quod consistit in *magnitudine* Venarum & Arteriarum, & *debitâ* Sanguinis per has fluentis *crassitie* & *firmitudine*; quemadmodum in Sanguine Rusticorum, *vena-sectione* educto, clarè patet.

COR. II. Ubi Sanguis nimiùm *tenuis* est, valido Musculorum *motu* denuò compingi & *incrassari* potest; ut in *Phthisicis* observari licet.

CAPUT III.

De Acrimoniam Inducentibus.

1. PEr *Acrimoniam* intelligimus *eam corporis figuram, cujus ope vim ſuam mechanicam ſecundùm exiguam ſuperficiem alteri corpori applicare poteſt.* Jam verò *acria* corpora queunt eſſe infinita ratione *figuræ*; poſſunt enim eſſe, vel *conica*, vel *pyramydalia*, &c. ita gladius, culter, planum inclinatum, cuneus, &c. ſunt *acria* corpora. Vis autem ſive potiùs Momentum illorum, ſicut & omnium corporum, *dupliciter* conſiderari poteſt; nempe vel *abſolutè*, vel *ſpecificè*: porrò Momentum *abſolutum* dicitur illud, quod habetur ex Velocitate corporis in ejuſdem Pondus ductâ; *ſpecificum* verò deſumitur ex Reſiſtentiâ ad Momentum *abſolutum* conſideratâ. Ex. gr. ſi *duo* ſint corpora, quorum *alterum* habeat *unum* Ponderis gradum, & *unum* Velocitatis; *alterum* verò *duos* Ponderis gradus, & *totidem* Velocitatis, tunc Momentum *abſolutum* primi erit ad Momentum *abſolutum* ſecundi, ut Velocitas primi in ſuum Pondus ducta ad Velo-

citatem secundi in suum Pondus ductam, i. e. ut 1 ad 4. Si jam supponamus, hæc corpora in aliâ Resistentiâ eâ lege *impingi*, ut Resistentia quam secundum invenit, sit *quadruplo* major eâ quam invenit primum; eorum Momenta *specifica* erunt *æqualia*: quòd si Resistentia secundi *majori* adhuc ratione superet *eam* primi, tunc Momentum *specificum* primi Momentum *specificum* secundi *excedet*. Hinc etiam quò *minor* est superficies *resistens*, in quam *acris* aliqua particula *impingit*, & quò *plus* Ponderis & Velocitatis habet hæc particula, eò *major* erit illius effectus.

2. Porrò corpus omne *blandum* potest *acre* fieri, & vice versâ: in nobis autem *acria* possunt esse *duplicia*; nempe, vel ibi *nata*, vel extrinsecus *illata*. Corpora verò quæ *blanda* sunt, *acria* evadunt *dupliciter*; 1°. scilicet mutando figuram; 2°. remotis involucris, quibus *acria* erant involuta: verùm in *statu sano* nulla ferè in nobis sunt *acria*; nam siquæ sint, statim extra Corpus eliminantur, ut Bilis & Urina. Ergo *acria innata*, hisce duobus exceptis, nulla dantur; quippe pars *aquosa*, quæ maximam Liquidorum partem in nobis constituit, nunquam fit *acris*; ut patet in

distillatione Sanguinis. Partes *terrestres* in nobis ferè nunquam mutantur in *acres*, saltem nondum experimentis hoc fieri constat; interdum autem, ex. gr. in *calculo*, particulæ dantur *acres*; hæ verò sunt particulæ *salinæ* cum *terrestribus* commixtæ: adeòque in aliis partibus quærenda sunt *acria*. Nostrum *oleum* est materia *blandissima*, vulneribus enim instillatum *lenit*; idem verò facilè mutatur in *acre*, nam siquis multùm *olei* sumpserit, brevi *ructus nidorosos* emittet, & mutabitur hoc *oleum* in substantiam *acerrimam* Ossa vel ipsa adurentem & exulcerantem. *Sales* etiam *acerrimi* fiunt, si nimio motu & calore *atteruntur*; atque *triplici* de causâ *acres* evadunt. 1°. Omne quod Sanguinis *velocitatem* & consequenter *attritum* auget, mirificè in nobis *sales acres* producit. 2°. Quicquid *attenuat* Liquida, *sales* plerumque *acres* efficit; nam inde multiplicantur *anguli*, à quibus *acredo* pendet. 3°. Omnis modus *resolutionis* idem facit; partes enim quæ concreverant, *resolutæ* & à globoso contextu liberatæ, fiunt *acres*. Quin etiam *acre* nascitur in nobis ex *putrefactione*, quæ *stagnationem* sequitur; per calorem enim & motum vicinorum Vasorum fit *attritus* in humore *stagnante*, & *figurarum* inde mutatio.

3. *Acre* verò in nobis oritur *triplex.* 1°. *Acidum acre*; quod fit *stagnatione* ciborum ex Vegetabilibus, qui, si diu maneant in Ventriculo, evadunt *acerrimi*, nisi simul aliquid ex Animalibus commixtum fuerit; *Lac* verò, quamvis humor sit *animalis*, non excipiendum; nam & illud in Ventriculo *acescit* sæpissime. 2°. *Acre oleosum*: omnia quippe Corporis nostri Liquida, si modò alicui *calori*, qui Corporis nostri *calori* sit æqualis, exponuntur, *dissolvuntur* utìque, & ingentem *fœtorem* concipiunt, i. e. *putrescunt*: quæ *putrefactio* à *sale volatili* & *oleo* procedit; nam si distillaveris inde *salem* & *oleum*, illud quod remanet erit insipidum & inodorum; si autem *oleum* à *sale* liberatur, non ampliùs *fœtet*; unde patet *oleum* suam *putrescentiam* à *sale* habere, qui tandem *dissolvi* debet, ut *fœtorem* excitet. 3°. *Acre alcalinum.*

4. Cæterùm *acria* quæ Corpori nostro extrinsecus inferuntur, sunt diversa; scilicet, (1) *Fossilia* & *Mineralia*, quæ viribus integris Corpus ingrediuntur, & non facilè mutantur; ut *sal gemmæ*, *borax*, *sal ammoniacus*, *vitriolum*, *nitrum*; simul & omnia *salia metallica*: huc pertinent quoque *terrestria*, ut *alumen*; nec non *olea* falsò sic dicta, ut *oleum petræ.*

(2)

(2) *Acida acria*, quæ vel *volatilia* sunt, vel *naturalia*; ut omnes *Succi fructuum horæorum*, scilicet *cerasorum*, *pomorum*, &c. vel *arte facta*, nempe per Fermentationem, sic enim ex *musto* fit *vinum*, & ex hoc *acetum*; quæ quidem *acria* levissima sunt: *fixa* verò sunt ponderosiora, & hinc *acriora*; quippe *acidum* quò ponderosius est, eò est *acidius*; ut patet ex *aceto* & *oleo vitrioli*, illius enim Pondus ad hujus est, ut 1 ad 3: *fixa* autem *acida* sunt omnes *sales fossiles* in liquamen conversi, ut *oleum vitrioli*, &c. (3) *Alcalia acria*, quæ, vel *volatilia*, vel *fixa* sunt; hæc *terram* habent adjunctam, à quâ liberata fiunt *volatilia*: hinc etiam *fixa* sunt *acriora*, quoniam ponderosiora. (4) *Oleosa acria*; & hæc vel *expressa*, vel *distillata* sunt: *priora* ex se semper sunt *blanda*, tempore verò evadunt *acria*: *posteriora* autem omnia ferè sunt *acria*; quæ, si in nobis non digerantur nec *viribus vitæ* superentur, fiunt *acerrima*, ita ut instar *ignis* adurant: hæc porrò simul acria & tenacia sunt. Huc pertinent *spirituosa*; qualia sunt omnes *spiritus fermentati*, qui *acerrimi* sunt, ut patet ex *spiritu vini*. (5) *Sales* ex Vegetabilibus; qui sunt vel *essentiales*, ut *mel*, *manna*, *saccha-*

rum; vel *artificiales*, nempe qui ex *succis* Plantarum maturarum ſucculentarum *expreſſis*, & calore *inſpiſſatis*, frigoris *vi* coguntur in *cryſtallos* in *aquâ* ſolubiles; hi verò omnes inertiores extant: vel ſunt *fermentatione* producti, ut *tartarus*, qui poſt depurationem *vini* lateribus Vaſorum adhæret. (6) Omnia *acria aromatica*, quæ *oleo* & *ſale acri* conjunctis abundant; hæc enim *calida* ſunt, *odora*, & *ſaporis acris*; ut *piper*, *zingiber*, *cepa*, *allium*, *cinnamomum*, *caſſia lignea*, *caryophylli*, *nux moſchata*, *macis*, *cardamomum*, *galanga*; nec non *aromata* noſtra quæ naſcuntur in Europâ. Si quidem hæc omnia *ſtimulando* agunt, ſi verò nimiâ copiâ ſumantur, *adurunt* Ventriculum & reliqua Viſcera. (7) Omnia *dolorem excitantia*: de quibus autem conferatur CAP. *De Solventibus*.

CAPUT IV.

De Demulcentibus.

1. D*Emulcentia ſunt illa, quæ Humorum noſtrorum morboſorum particulas acres obtundunt*; quod quidem faciunt, non *figuras* earum mutando,

ſed tantummodò involvendo, & quaſi in *capſulâ* includendo: atque hoc ſenſu *vagina* continens *cultros, acus*, alia-ve *acria* inſtrumenta, dici poteſt *acredinem* illorum *demulcere*.

2. Jam verò *Demulcentia* ſunt *duplicia*; nimirum, vel *generalia*, quæ omnia *acrium* genera, qualiſcunque ſin. naturæ, indiſcriminatim & ex æquo *involvunt*; vel *ſpecifica*, quæ certam ſolummodò *acrium* ſpeciem *obtundunt*.

Claſſes autem *Demulcentium generalium* ſunt ſequentes.

(1) Omnia *oleoſa*, his 4 capitibus contenta; nempe, 1°. *Olea* ex Seminibus farinaceis maturis *recenter expreſſa*, ut ex *amygdalis, avellanis, ſeminibus 4 frigidis majoribus & minoribus, papavere, &c.* 2°. *Infuſa* quælibet *aquoſa* ex Seminibus farinoſis in tenacem mucilaginem redactis; ſicut ex *Semine hyperici, liliorum alborum, ſolani, violarum, trifolii odorati, verbaſci, Cydoniorum, &c.* 3°. *Oleum ſtillatitium* unicum *non acre*, ſcilicet *oleum ceræ*. 4°. Animalium *Olea nativa*; ut *butyrum* recens, *cremor lactis, pinguedines* ſecretæ & collectæ, imprimiſque Animalium *medulla*; item *pinguedines* circa Oſſa, nec non præſertim circa Meſenterium collectæ & circa Re-

nes; ſic & *Gallinarum*, *Anſerum*, *Anatum*, &c. *pinguedo*. Hæc autem *Demulcentia* uſum habent optimum, ubi ſignum multæ *acredinis* adeſt, immò Venena *acerrima* hiſce enervari poſſunt: *internè* quoque ſumuntur, multùmque proſunt, quando Sanguis plurimis particulis *acribus* ſcatet; ſic in Scorbuto peſſimo, ſi *æger*, licèt languidiſſimus, aſſumat jejuno Ventriculo, repetitis vicibus, *cremorem lactis*, *butyrum recens*, &, quæ optima eſt, *medullam* Animalium, mirificè curabitur; ita & illis quibus Oſſa adeò ſunt *arida*, ut non ſine ſtrepitu moveri poſſint, aſſumpta *medulla* plurimùm confert; quin & in Arthritide *vagâ* Rheumatiſmo dictâ, nihil magis juvat, quàm *oleum lini* ad ℥ *jj* ſumptum quolibet mane.

(2) *Plantæ* omnes *inſipidæ* & *inodoræ*, *maturæ*, ex quibus non habetur *oleum*, ſive formâ Emulſionis, ſive Infuſionis, ſive Decocti, ſive Paſtæ alicujus aſſumptæ: qui autem *olea cruda* primæ Claſſis numero 1°. contenta ferre nequeunt, hæc aſſumant; in his enim partes *oleoſæ* aliis involutæ *latent*. Iſta porrò operantur partim ratione ſui *glutinis*, quod *acria* inveſtit in Corpore noſtro, partimque ratione *tecti olei* ſui:

talia ſunt. *Decocta althææ, borraginis, malvæ*, omnium *graminum*, *brancæ urſinæ*, *mercurialis*, *parietariæ*, *violarum*, *verbaſci*, *liliorum alborum*, *cucumerum*, *peponum*, *melonum*, *citrullorum*, *lactucæ*, *papaveris*, *ſymphyti*, *nymphææ*; nec non *Semina cydoniorum*, *Succus fragorum*, *&c.* Horum enim præparationes omnes ſunt *demulcentes*, & parum refert, quales ſint; ita ſolâ *lactucæ* aſſumptione continuatâ curari poteſt aliquando *Phthiſis*: notandum autem, hæc non prodeſſe ubi *acre* adeſt *lentum* & *inſpiſſatum*, ſed in *acri calido*, plurimùm juvare; unde Veteres contra Venena præſcripſere *lactucas*, *malvas*, *cucumeres*, *&c.*

(3) *Semina* cuncta, ex quibus exprimi poteſt *oleum*, & inde fieri Pultes ſeu Emulſiones: talia ſunt *amygdalæ*, *piſtaciæ*, *hordeum*, *avena*, *triticum*, *ſecale*, *oryza*, *milium*, *juglandes*, *avellanæ*, *Semina peponum*, *citrullorum*, *liliorum*, *nymphææ*, *lini*, *&c.*

(4) *Gummata viſcoſa* & *inſipida*; imprimiſque *gummi tragacanthæ*, *ceraſorum*, *pomorum*, *pyrorum*, *&c.* in *aquâ* ſolutâ: hæc enim operantur optimè, & etiam Mictum cruentum in Variolis placidè curant.

(5) Omnes Animalium ſanorum par-

tes *succulentæ* & *concrescentes* (exceptis Bile & Urinâ) quælibet enim, vel *oculo*, vel *vulneri* absque *doloris* sensu possunt admoveri : omnes itaque *gelatinosæ* partes, quæ ex Animalibus coctis habentur, hîc loci prosunt; sic *ova*, *carnes*, & omnia nostra *Solida* (demptâ pinguedine) in *gelatinam* redigi possunt: suntque *gelatinæ* nihil aliud, quàm *succi nutritii* ex *Solidis* vi coctionis *expressi*; ut ex *cornu cervino* patet, post coctionem enim nihil inde restat præter *caput mortuum* ; ita quoque *caro* ad consumptionem humidi cocta, si modò distilletur, nihil præbet præter *oleum empyreumaticum* : adeòque *gelatinæ* & *decocta* Tendinum, Membranarum, Intestinorum, Viscerum, sunt *Demulcentia* : quapropter innumeri *morbi* ab *acredine* solâ orti, *diætâ* ex hisce *jusculis* facilè curantur.

Classes porrò *Demulcentium specificorum sunt* subsequentes.

(1) *Absorbentia* omnia *terrestria* dicta: quorum nonnulla, licèt ob figuram pro lædentibus & vulnerantibus haberi possent, attamen *demulcent* ; etenim *acri acido* occurrentia, illud *absorbendo* enervant: ita *chalybis limatura*, etsi spicula habeat *acria*, tamen *oleum vitrioli* enervat. *Acidi Absorbentia* sunt hæc. *Oculi*

cancrorum, *testæ calcinatæ*, *corallia*, o-nes *margaritæ*, cuncta *ostracodermata*, *mater perlarum*, omnia *Piscium ossa*, omnes *calces* ex Animalium partibus combustis restantes: hæc inquam omnia *Acidum absorbent*, & ei juncta tertium *dulce* corpus constituunt. Huc etiam pertinent *lapides* nonnulli; ut *bezoar*, & *lapis hystricus* dictus *pedro del porco* (a): hi verò *lapides*, quatenus *insipidi*, nullam aliam habent *vim*, quam *demulcendi*; sed si adsit *sapor*, tunc aliâ ratione *agere*

(a) *Lapis* ille defertur ad nos potissimùm ex *Malacâ* Orientalis Indiæ regione, vocaturque ab Indigenis *mastica de soho*, à Lusitanis & Hispanis *pedro de vassar* ac *piedra de puerco*, & à Batavis ut plurimùm *pedro del porco*, in Officinis verò *lapis porcinus*: nascitur enim in *vesiculâ felleâ* cujusdam *Porci* sive *Hystricis*; unde & *hystricus* quoque dicitur, perperam autem & abusivè à nonnullis *lapis hystericus*; cùm hicce posterior planè sit diversus, reperiaturque in *Hispaniâ Novâ*, nec sit *Bezoar* utì prior. Porrò quod pertinet ad *vires*, ab Empiricis ita decantatas, *lapidis porcini*, quandoquidem *saponaceæ* naturæ sit, utpote ex induratâ concretâque *bile* formatus, hinc optimus sanè censeri debet plurimis in casibus; sed tamen non tanti faciendus videtur, ac vulgò fit apud multos, nec fortè pluris, quàm alii *lapides* in *vesiculâ felleâ* quorumcunque ferè Animalium inventi.

queunt: ita *lapis hystricus*, quia naturæ est *saponaceæ*, stimulando *agere* potest; at nihil *specifici* præ cæteris Stimulantibus habet. *Acidum* etiam *absorbent* omnes *Terræ nativæ*; ut *argillæ*, *cretæ* quælibet, *bolus Armena aliæque*, &c. item *calces* nonnullæ Metallorum; ut & *marcassitæ*, *chalybs*, *plumbum*, *stannum* in pulverem redacta. Hæc imprimis opponuntur *acido*; atque his Venena *acerrima* maximaque *demulceri* possunt: ita *mercurius corrosivus* cum *limaturâ chalybis* multùm contritus *innoxius* evadit; quin & *vitriolum* quod *chalybe* saturatum est, medicamentum est *innocuum*; sic etiam *lapis infernalis* omni suâ *vi causticâ* per *chalybis limaturam* vel similem privari potest, immò si cum *oculis cancrorum* conteratur.

(2) *Acida* omnia, respectu *Alcalicorum* sunt *Demulcentia*, licèt per se considerata sint *acerrima*: talia verò sunt. 1°. *Succi recentes fructuum* maturorum & acidorum; ut sunt *cerasa*, *mespila*, *uvæ*, *pyra*, *mala*, *ribesia*, *mora*, &c. quæ medicamenta præstantissima extant in iis *morbis* ubi dominari patet *Alcali*; sicut in Peste, Variolis, Morbillis, Febribus ardentibus, &c. 2°. *Serum lactis subacidum*, *lac ebutyratum*, *lac* ipsum *acescens*: hæc

hæc enim *Alcali* ſive *fixum*, ſive *volatile* valent *obtundere*; ſic TULPIUS obſervavit *diarrhœam* peſſimam, ab *Alcali bilis* prædominanti ortam, uſu ſolo *lactis ebutyrati* ſanatam eſſe; ab hujus etiam hauſtu frequenti *febrem tertianam* fuiſſe curatam obſervatum eſt. 3°. Omnia *Fermenta acida*, ex omnibus *fructibus horæis* vel ex *farinaceis* parata, & *acetoſa* dicta; quæ potiùs diſſolvunt, quàm coagulant: hinc etiam *vina Moſellana* & *Rhenana* ſunt optima (præſertim addito *ſpiritûs ſalis ammoniaci* pauxillo) in iis Morbis, in quibus *ſitis* eſt intenſa, & *bilis* admodùm vitiata: huc verò pertinent *Acida diſtillata* & *fermentata*, nec non *tartarus* crudus, qui eſt *acetum ſiccum*: hujus quoque ſunt Claſſis *Pultes* per aliquot dies in calore retentæ, indeque *aceſcentes*. 4°. Omnia *Acida* ex Foſſilibus ponderoſioribus; hæc enim *Alcali* plurimùm *abſorbent*, ſed ante *abſorptionem* maximè corrodunt: ſuntque vel *nativa*, ut *petroleum*; vel *arte facta*, nempe diſtillata, ſicut *Spiritus ſalis marini*, *ſulphuris*, *vitrioli*, *nitri*; hæc autem *Alcali* ſaturata corpus *blandum* conſtituunt, ut liquet ex *tartaro vitriolato*.

(3) *Alcalia* omnia reſpectu omnium

Acidorum : per *Alcalia* verò *triplicia* genera *Salium* vulgò intelliguntur ; nimirum , 1°. Omnia *Salia fixa* ex Vegetabilibus crematis extracta ; hæc autem maximè *rodentia* ſunt , ſed omnibus *acidis* oppoſita ; & poſt *conflictum* cum illis *blandiſſimum* corpus conſtituunt. 2°. *Salia* omnia *alcalina volatilia* ex Vegetabilibus poſt Plantarum putrefactionem Diſtillatione parata. 3°. *Sales volatiles alcalini* ex Animalibus per Diſtillationem educti, & *urinoſi* dicti ; omnes porrò Animalium partes putrefactæ talem exhibent *ſalem alcalinum* fœtidum.

(4) Omnia *Spirituoſa ardentia* , reſpectu *Acidorum* : ita *ſpiritus vini* cum *acido* quodam *ſpiritu* , ſicut *nitri* , aut *vitrioli*, vel *ſalis*, aut cum *aquâ forti*, digeſtus vel diſtillatus, eorum *aciditatem* nimiam deſtruit , eoſque *dulcificat*.

COR. Hiſce jam conſideratis patet , quænam ſint Antidota mechanicorum (ſive chymicorum) Venenorum ; per hæc autem intelligimus omnia illa, quæ ratione *figuræ* & *motûs* effectus ſuos producunt ; ut ſunt *vitra contuſa* , *cryſtalli*, *metalla*, &c. quorum Antidota ea ſunt , quæ Venenis iſtis involvendis idonea ſe præbent. Alia porrò extant

Venena quæ *coagulando* agunt ; de quibus verò inferiùs erit ſermo.

CAPUT V.

De Immutantibus.

1. *Immutantia ſunt, illa quorum ope particularum Fluidum componentium figuræ ita mutantur, ut inde magis, minus-ve ad pungendum evadant aptæ.* Jam verò multa quidem *Immutantia* cenſentur eſſe, cùm pauciſſima ſint: nam reverâ Solidorum *attritus* in Fluida *contenta* videtur eſſe ſola atque unica cauſa *efficiens* immediatæ *mutationis figuræ* in particulis horum Fluidorum; *mutationes* enim quæ fieri ſolent in Fluidis ab *efferveſcentiâ* aut *fermentatione*, locum non habent in Corpore noſtro, ut antea demonſtratum eſt.

2. Porrò ab *attritu* ſupràdicto ſequentes oriuntur *effectus*; nempe, 1°. Particulæ lentiores, hebetiores, & craſſiores impinguntur *cuſpidibus* aliarum partium; unde fit, ut *rigidiores* particulæ *flexilioribus* involvantur. Hinc patet ratio, cur *Sales* in nobis ita *mutentur*, ut poſt horas 24 omnem ſuam

acredinem deponant. 2°. Partes maximè *flexiles* omnium etiam maximè *mutantur*: tales enim maximâ donantur *superficie*, & minimâ *soliditate*; adeòque minimam habent *resistentiam*. 3°. Particulæ *angulosæ* immutantur maximè: *anguli* siquidem abraduntur, unde ex *angulosis* evadunt *globosæ* & *obtusæ*.

3. Hic autem attritus *variatur* pro *variâ* celeritate Circulationis Fluidorum in Corpore nostro: ideòque *immutare* Liquida, est *immutare gradum* velocitatis Circulationis. Jam verò quærendum est, quinam velocitatis *gradus* ad hanc, illam-ve *mutationem* inferendam sufficiat: Ad hoc solvendum, ponamus aliquem *varia* sumpsisse Ciborum & Potulentorum genera, ut carnes *salitas*, res *acidas*, &c. si *regularis* sit motus *circulatorius*, omnia hæc Ingesta *blanda* reddet & *innocua*; si verò motus ille à quâlibet causâ, ut à Febre *augeatur*, tunc ex iisdem Ingestis fiet *massa* crassa, depravata, & ad putredinem vergens.

4. Hinc igitur concludimus, 1°. Motum *lenem* & *æquabilem* omnia *blanda* producere. 2°. Motum minorem *solito* Fluida, præcipuè verò Chylum, in materiem *acidam* convertere: sic in Infan-

tibus & Pueris, nec non in Fœminis *phlegmaticis*, & nimis quieſcentibus *morbi* ſæpius oriuntur ab *Acido*; ideòque juvantur *ſalibus volatilibus*, nec non *chalybeatis*, *abſorbentibus*, *&c.* 3°. A velocitate *nimis auctâ* omnes particulas *acredinem* acquirere, eamque quam *alcalinam volatilem* appellant.

CAPUT VI.

De Diluentibus.

1. D*Iluentia ſunt, illa quæ Fluido permiſta partes ejus reddunt fluidiores, ita tamen ut eas non immutent.* Fluidum vocatur ea maſſa, cujus *minimæ* particulæ ſunt ſibi invicem *continuæ*, ſed tamen facilè *ſeparari* queunt; (*vide CAP. I.*) *fluidius* ergo reddere, eſt facere ut *minori vi* partes ab invicem ſint *ſeparabiles*.

2. Iſtud autem *dupliciter* fieri poteſt; nempe, 1°. Particulas ſingulas in *minutiores* dividendo; qui verò modus non eſt hujus loci. 2°. *Diluendo*, ſive aliud admiſcendo, quod quidem *tres* ſequentes debet habere conditiones, ſcil. (1) quicquid *diluit*, debet eſſe *fluidum*;

(2) debet esse *fluidius* humore *diluendo*; (3) post *miscelam* debet *fluorem* suum retinere.

3. Corpus hisce *tribus* conditionibus præditum, præter *Aquam*, nullum est; *Vinum* quidem dicitur *diluere*, sed *vis* ejus *diluens* pendet ab *aquositate* suâ *vi stimulanti* conjunctâ: jam verò *Olea* massam potiùs *immeabilem* reddunt; *Spiritus fermentati* plerumque massam *coagulant*, non autem *diluunt*; porrò *Sales* sunt *solidi*, adeòque non habent *Diluentium* conditiones, sed *stimulando* attenuant; *Terra* quoque *solida*, & *iners* est. Ergo si *diluendum* sit, *Aquâ* oportet uti.

THEOR. I. Aquâ si *calore* adjuvetur *diluit* magis; hinc *Aqua calida* ad istud est optima.

THEOR. II. Salinæ particulæ *stimulando*, actionem *Aquæ calidæ* multùm promovent; igitur si sumamus *Salem marinum*, *polychrestum*, *ammoniacum*, vel *Boracem* cum *Aquâ*, tunc optimum *dilutionis* effectum obtinebimus.

THEOR. III. Respirationis motus *auctus*, nec non *voluntarius* summa sunt ad *diluendum* adminicula: hinc ubi citâ *dilutione* opus est, ut in Pleuritide, Peripneumoniâ, &c. tum *Ægri* quan-

tùm possunt *respirent*; nam præter effectum Pulmonis moti *proprium*, scilicet Humorum *attenuationem*, insuper eâdem ratione comprimuntur Ventriculus & Intestina; atque sic *Aquæ diluentis* citior inde fit *expulsio*, & in Vasa Lactea *derivatio*; hinc etiam Ductus Chyliferus magis *per vices* premitur, unde *Aquæ* per eundem *fluxus* acceleratur; ita quoque motu Musculorum *voluntario* augetur Liquidorum *trajectus*: quod quidem maximi est usûs in *morbis Chronicis*, ubi constat, Liquida esse incrassata; quapropter qui talibus *morbis* affecti sunt, *gradiantur*, *ambulent*, *saltent*, & omnes vehementes *motus* exerceant, iteratâ interim *Aquæ* potatione; quippe multò meliùs inde se habebunt, ut ex *equitatione*, *vectione in rhedà*, & similibus.

CAPUT VII.

De Coagulantibus.

1. *Coagulantia sunt, ea quæ partes Fluidum constituentes in massam strictam & concrescentem mutant, ita ut multæ particulæ sub unâ superficie moveantur.* Hoc autem *dupliciter* fieri

poteſt; ſcilicet, 1°. Expellendo particulas *fluidiſſimas*, quæ cæteris interjacent. 2°. Uniendo partes inter ſe, nimirum inter Fluidi partes aliquid interponendo quod eas inter ſe *nectat*, ita ut in *majores* abeant *moles*, & ampliùs *fluere* non poſſint. Porrò quæ Sanguinem hoc modo *coagulant* ſemper *perniciosa* ſunt, & intra Corpus admitti vix queunt, quin ſtatim *mortem* accerſant.

2. Claſſes Medicamentorum, quæ Fluidum noſtrum *primo* modo *coagulant*, ſunt *duæ*; nempe, 1°. *Exprimentia* ſive *Expellentia* propriè dicta. 2°. *Abſorbentia*, quæ *liquidum* intermedium *tenuius* intra *poros* ſuos accipiunt, unde reliquum *craſſius* evadit. *Priora* noſtrorum Humorum minuunt copiam; *poſteriora* verò eam *augent*: ſed hæc non adeò facilè in nobis operantur, ac nonnulli ſibi fingunt; *aſſumpta* quippe Vaſa Lactea nequeunt ingredi.

3. *Coagulantia* porrò *primæ* Claſſis ſunt. 1°. Inter Vegetabilia, ea omnia quæ cum *martis vitriolo* commiſta, tincturam *nigram* & teterrimam producere ſolent: v. gr. *gallæ*, quæ cum noſtris Liquidis miſtæ, ut & cum Lacte, Ovi albumine, Salivâ, eadem *coagulant*; ſic etiam *roſarum rubrarum Succus* recenter

expressus; ita quoque *Succi* ferè omnes *immaturi*; tum *Nuces juglandes*, præsertim earum *Cortices*, nec non *Cortex* & *Flores granatorum*; *Succus Acaciæ immaturus*, *mespillorum*, *omphacii*, *ribesiorum*, *cotoneorum*, & similes *Succi* plerimi in Ore retenti Salivam *coagulant*: si verò, tales quales sunt, Sanguinem attingunt, ut si Venis injiciuntur, ipsum *coagulant*, & *polypos* in Corde & Arteriâ Pulmonali producunt. Eorundem porrò *Succorum* nonnulli, si *maturi* sint, *attenuant* aliquantulùm. 2°. *Spiritus acidi fermentati*, præsertim si vires habeant maximè concentratas, i. e. si sint ad *summam aciditatem* deducti; nam *Acida simplicia*, sive *diluta*, ut *acetum simplex*, non *coagulant*, sed potiùs *diluunt*. 3°. *Spiritus* omnes *fermentati ardentes*, ad eam subtilitatem perducti ut mereantur nomen *alcohol*, sive ut *pulverem pyrium* accendere possint: hi verò ex omnibus Vegetabilibus haberi possunt ope Fermentationis primò ad *vinositatem* deductæ, dein ad *aceti* naturam; etenim si Distillatio fiat antequam *aciditas* supervenerit, tum habetur *spiritus inflammabilis*, qui ipsam Salivam *coagulat*: hinc pessimè agunt *Practici* commendantes hosce *spiri-*

tus in Humorum *tenacitate* nimiâ.

Inter Fossilia *coagulant*. 1°. *Sales vitriolici* : ut sunt *Vitriola martis, plumbi, lunæ, cupri, mercurii*; item *alumen*, & *mercurius sublimatus*, si tam parvâ quantitate sumantur, ut solummodò *stimulent*, non autem *dissolvant*; ita *lapis infernalis* minori quantitate *coagulat*, majori verò *dissolvit*. 2°. *Spiritus* omnes *acidi* è Fossilibus igne violento educti : ut *spiritus sulphuris*; qui verò si *aperiat*, id *agit* quatenùs Solida *stimulat*, sed hîc loci consideratur quatenus immediatè *agit* in Liquida, eaque *coagulat* cum iis immixtus ; idem etiam efficit *Spiritus salis gemmæ*, & *marini*, nec non *aluminis*, *vitrioli*, *nitri*; simul & *aqua fortis* siue ex *vitriolo* & *nitro* tantùm, sive addito hisce duobus *alumine* confecta : inter hæc autem *coagulant* maximè *spiritus nitri*, & *aqua fortis*.

Porrò hæc omnia *duplicem* in nobis *vim* exercent; nempe, 1°. *Agunt* in Solida, eaque *corroborant*, i. e. in contractionem *stimulant*; itaque majori *distensioni*, & consequenter Cordis *actioni* magis resistunt : hinc *mutuus* eorum *motus* augetur, ipsorumque *actio* in Liquida nostra *major* evadit; unde Liquidorum *attenuatio*, fluidissimarum par-

tium *dissipatio*, & inde tandem *coagulum*. 2°. Liquidis nostris sufficienti quantitate permista, protinus ea *coagulant*. Hinc ergo videmus, quomodo idem Medicamentum *solvens* & *coagulans* simul esse possit.

4. Ad *secundam* Classem *Coagulantium*, scilicet *Absorbentium*, pertinent sequentia.

(1) *Terræ* omnes, tam *exustæ* quàm *exustionis* immunes, *nativæ* nimirum & *pingues*: ut sunt *cretæ*, atque *boli*, nec non *Terræ figulinæ* omnes, & *argillaceæ*; quæ verò quò plus *exustæ* & *tenues* sunt, eò magis *absorbent*. (2) *Ostracodermata* quælibet in cineres redacta: ut *conchæ marinæ*, unde *calx* habetur, præsertimque *chelæ Cancrorum*, *ostrea*, *corallia*, *mater perlarum*, *&c.* (3) Omnes partes *solidæ* & *fluidæ* Animalium *exustæ*: sicut Ossa, Cornua, Caro, Membranæ, &c. quæ in cineres redacta, *styptica* sunt, & *coagulant*; ut *hepar tostum*, *sanguis ustus*, *&c.* atque omnia quæ in cineres insulsos redigi possunt. (4) *Calces* Metallorum igne vehementi *exustorum*: ut *colcothar vitrioli*, quod Ore assumptum ipsam *coagulat* Salivam; sic & *vitriolum martis* igne summo *calcinatum*, si *calidum*

applicetur Sanguini, eundem inſtar lapidis *durum* efficit.

CAPUT VIII.

De Moventibus.

1. DUplex in noſtris Liquidis *motus* conſiderari poteſt; *unus* ſcilicet *inteſtinus* particularum, quem verò hîc loci minimè conſideramus; *alter* autem quo Fluida noſtra per Vaſa, durante *vitâ*, circumaguntur. *Moventia* itaque (de quibus hîc loquimur) *ſunt illa, quæ motum Liquidorum per Vaſa accelerant.*

2. Ad *motum* Fluidi *circulatorium* requiruntur conditiones 4. nempe, 1°. *Vis* Cordis in Fluidum, utpote à quâ principium *motûs* dependet: cùm autem ea non ſit continua, ſed interrupta, ne *motus* pereat requiritur 2°. Arteriarum *contractio*: quâ poſitâ, tum adhuc requiritur 3°. ipſius *materiæ* tranſmittendæ *fluiditas*; quæ nihil aliud eſt, quàm facilitas *receſſûs* partium à ſe invicem abſque notabili reſiſtentiâ: 4°. Vaſorum *laxitas* ſive *libertas*, i. e minima reſiſtentia versùs extrema, ita ut

Vaſa ſe liberè *explicare* & *diſtendere* poſſint. Quicquid ergo *vires* Cordis & Arteriarum, vel Liquidi *fluiditatem*, vel Vaſorum *dilatabilitatem* auget, idem quoque *Movens* eſt; præcipuè verò illud quod Cordis *vires* adauget: per auctum enim Cordis *motum*, fit major etiam omnium Humorum, ac proinde Liquidi Nervoſi *ſecretio*; quod quidem in *villos muſculoſos* Cordis copioſiùs *influens*, ipſi *novas* addit *vires*, unde *circuitus* magis adhuc promovetur, & acceleratur.

3. Claſſes porrò *Moventium* ſunt *tres* quæ ſubſequuntur.

I. Claſſis continet. (1) *Stimulantia* cuncta, quæ, Nervos *afficiendo*, uberiorem Spirituum *ſecretionem* & *fluxum* promovent; unde major *vis* Cordi accedit: atque ſic in Morbis *languidis*, *apoplecticis*, *&c.* ubi *motus circulatorius* fatiſcit, ſolemus Nervos, vel re quâdam ingratâ *ſtimulando*, vel *pilos* extrahendo, *irritare*. (2) Omnia *Stimulantia laxantia*, i. e. quæ Vaſa *dilatabilia* faciunt, ut Liquida facilè poſſint admittere. (3) Quæcunque Sanguinem *attenuant*. (4) Omnia quæ generant *Acrimoniam* in Liquidis. (5) *Diluentia* quælibet. De his autem *quinque* capiti-

bus jam quidem antea, suis in locis, egimus.

II. Classis continet quæcunque Sanguinis *motum* per Venas accelerant: inter quæ præcipuum locum obtinet Venarum *compressio*; hæc autem *dupliciter* fieri potest, nempe, 1°. Partes *fricando* ab extremis versùs Cor: huc verò pertinent *frictiones*, *balnea*, atque *fomenta tepida*. (confer CAP. VI. *Sect.* 5.) 2°. Musculos plurimùm *movendo*; quod quidem multò magis prodest in *hydrope*, *hysterica passione*, *pallore virgineo* sive *chlorosi*, &c. quàm plurima *interna* medicamenta; Respiratione siquidem *auctâ*, multùm *augetur* Sanguinis velocitas, Venâ utpote Pulmonali ab *aëre* in Pulmonibus contento subinde compressâ & depletâ: hinc etiam *Sternutatio*, *cantus*, *tussis*, atque *risus* Leucophlematicis valdè prosunt.

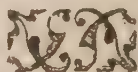
III. Classis continet Remedia quæ *vitia* in Fluidis hærentia tollunt. Liquidum verò vel *copiâ* potest *deficere*, vel *crassitie* nimiâ *peccare*: porrò si tanta sit Liquidi *penuria*, ut ejus *continuitas* in Vasis tollatur, necessariò sistetur ipsius *motus*; pars enim antecedens semper *pelli* debet à parte subsequenti; hanc autem *deficere* supponimus. Ergo Liqui-

dum *amissum* in hac occasione restitui debet: atque sic Homines *calido temperamento* præditos, non secùs ac eos qui *sudoribus* nimiis emaciati sunt *serum lactis* plurimùm juvat, *penuriam* scilicet amissi Liquidi resarciendo. Jam verò si Liquidum *crassitie* suâ *peccet*, tum adhiberi debent *Incidentia*, *Diluentia*, & *Attenuantia.*

CAPUT IX.

De Sistentibus.

Sistentia sunt, quæ accelerationis causas modò memoratas vel tollunt, vel minuunt: ut sunt ea quæ *stimulum* Nervorum sedant, Vasorum versùs extrema *laxitatem* tollunt, *crassitiem* Sanguini conciliant, ac *tenuiora* Liquida absorbent; nec non quæ *motum* Musculorum & Respirationis inhibent: præterea nonnulla dantur quæ *stimulum* Nervorum *specificè* destruunt; ut *Opium*, ita & in Febribus intermittentibus *Cortex Peruvianus.* &c.

PARS TERTIA

DE MEDICAMENTIS IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL AGENTIBUS.

MEdicamenta quæ in Fluida & Solida ſimul *agunt*, ſæpenumerò *varia* nomina & *diverſos* effectus ſortiuntur, prout *huic*, vel *illi* Corporis parti applicantur: ſic enim ex. gr. *radix Jalappæ* Cuti applicata inſtar *Veſicatorii* agit; eadem Glandulis Inteſtinalibus admota, fit merum *Hydragogum*; ſi cum *theriaca* & *opio* detur, fit *Sudorificum*, nam ad *interiora* pellitur; ſi *vitello ovi* admiſta vulneri *externè* applicetur, *Detergens* & *dolorem excitans* evadit: ita quoque ſi circa *fauces* Vas aliquod nimis patulum ſit, adeò ut inde Liquidum extillet, *China* in *pulverem* redacta eidem ſuccurrit.

Medicamenta porrò quæ tam in Solida quàm in Fluida ſuas *vires* ſimul *exerunt*, commodè ſatis ad *duas* Claſſes reduci poſſunt.

[Claſſis

[Classis *prior* continet omnia illa quæ Circulationem Sanguinis, & Secretiones promovent; item & ea quæ *contrarium* producunt effectum, nempe Circulationem, Secretionesque retardant ac debilitant.

Posterior verò complectitur omnia quæ promovent Excretiones è quibuscunque Corporis nostri partibus.

PRIMA CLASSIS

MEDICAMENTORUM IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL OPERANTIUM.

Licèt hæc Medicamenta in *duas* tantummodò Classes (utì mox vidimus) *in genere* dividi queant; cùm tamen superiùs, nimirum in PROLEGOMENIS *CAP. XIII.* eadem in *quinque* Classes distribuerimus, (de quibus verò conferatur *dictum Caput pag. 131. & sequ.*) hunc etiam ordinem hìc loci sequemur.

Porrò quoniam ad *primam* Classem (juxta divisionem ibidem expositam) referenda sint omnia Medicamenta de quibus jam in I. & II. PARTE mentionem fecimus, quatenus scilicet actionibus combinatis *agunt*, hæc ergo non repetemus impræsentiarum: at verò quandoquidem in *enumeratione* Classium obliti simus referre Classem Medicamentorum quæ Secretiones *peculiariter* promovent, & hæc ad Classem eorum quæ in Solida & Fluida *simul agunt* referri debeat, ideò ab *eâ* nunc ordie-

mur : ſub *hâc* verò continentur imprimis *Galactophora* , & *Spermatopœa* ; de quibus igitur jam agamus.]

CAPUT I.

De Galactophoris.

1. LAc, græcè Γάλα , eſt ipſa *chyli* materies in Ventriculo *elaborata* , in Inteſtinis ulteriùs *ſubacta* , intra Venas Lacteas *abſorpta* , per Ductum Thoracicum ad Venam Subclaviam *deducta*, & ibidem Sanguini *commixta*, hinc verò ad Cor dextrum , & mox ad Pulmones *delata* , ibique *comminuta* & accuratiùs Sanguini *permixta* , dein ad ſiniſtrum Cordis thalamum, & inde per Aortam , ejuſque ramos *diſtributa* ; quæ porrò quatuor aut quinque horis , aut longiori intervallo, poſt largiorem *paſtum* , Cruori è quacunque Venâ , vel Arteriâ detracto magnâ copiâ *innatare* deprehenditur, teſte LOWERO; *(a)* atque tunc in omnibus cum *lacte* convenit : poſt illud verò tempus, per con-

(*a*) Vide LOWER. *Tract. de Corde*, Cap. 5. pag. 238.

tinuatum in Corpore *circulum*, ſenſim *mutatur* in Sanguinem: pars autem hujuſce *chyli lacteſcentis*, à reliquo ſeparata, devenit ad Mammas, & ibidem proprio nomine *lactis* inſignitur; quod proinde à reliquo *chylo* diverſum non eſt, licèt aliquando, propter *ſitim* à Muliere toleratam, *ramoſius* evadat.

2. Jam verò *Galactophora dicuntur, ea Medicamenta quæ Lac generant.* Quod quidem à Sanguine (utì modò diximus) immediatè *ſecerni* vel inde clarè patet, quòd ſi Nutrix jejuno ſtomacho aliquid liquidi *colorati* vel *odorati* bibat, intra breve tempus *lac* ejus eodem utcunque *colore* & *odore* inficietur: (*a*) porrò ſi per 12 horarum ſpatium à *cibo* &

(*a*) Unde & *pharmacum* Nutrici propinatum (imprimiſque ſi fuerit fortius) in ipſius Mammas protrahi ſtatim, atque *lac* inficere *exemplis* manifeſtum eſt; quin etiam conſtat, Infantem (ſi protinus ac aſſumptum eſt à Nutrice *purgans* Uberibus admoveatur, ſuctionemque continuet, donec nihil ſuppetat materiæ) certò *expurgatum* iri, Nutrice *ſalvâ*: quod quidem *experientia* nos docet, vel ipſo jam aſſentiente HIPPOCRATE, *Libr. 6 Epidem. Sect. 5. verſ. 51. Edit.* LIND. ubi ſic loquitur. Γυνὴ, αἲξ, ἐλατήριον ἢ σικῦον ἄγριον βεβρωκυῖαι, καὶ παιδίοισι καθάρσιος: h. e. *Mulier, Capra, Elaterium* (alii malunt *Elleborum* hic intelligere) *aut Cucumerem ſylveſtrem comeden-*

potu abſtineat Nutrix, ejus *lac* adeò *ſeroſum*, ſive *urinoſum*, ob novi *chyli* defectum, reddetur, ut illud planè ſit averſaturus Infans: idem etiam in *febribus* Nutricum accidit.

3. Hinc patet quænam in noſtro Corpore *lac* producant; nimirum, (1) Omnia quæ *chylum* generant *copioſum*. Alimenta verò iſtud præſtantia, ſunt omnia quæ *chylo* ſimillima ſe præbent: qualia ſunt, 1°. *Lac* recens & dulce; præſertim ſi *ſalis* & *ſacchari* pauxillo condiatur, quod quidem præſtantiſſimam *chyli* materiem ſuppeditat: porrò ſæpe contigit, imprimìs apud lautè viventes, Matres, ob defectum *lactis* ortum à nimis frequenti *carnium* uſu,

tes, Pueris purgatio Hujus verò *ſententiæ* explanationem vide ſis apud PROSP. MARTIANUM, præſtantiſſimum HIPPOCRATIS Interpretem, *Commentar. pag.* 353. *Edit. Rom.* qui porrò alibi, nempe *Comment. in Libr. de Naturâ Pueri*, *pag.* 43. egregiam & hanc in rem optimè appoſitam narrat *hiſtoriam*, de quâdam Muliere cui tale quid contigit; "cùm
„ enim aſſumpto medicamento *purgante*, ſta-
„ tim porrexiſſet Puellæ anniculæ Mammam,
„ hæc Infans adeò fortiter *purgata* fuit,
„ ut de *ſuperpurgatione* lethali dubitaretur,
„ ipſi tamen Matri ne ſemel quidem *alvus ſub-*
„ *ducta* eſt: ſignum evidens, medicamentum ad
„ Mammas *ſuctionis* vi ſtatim raptū fuiſſe, &c.

ſuos Infantes non potuiſſe *lactare*, utentes autem hoc *præſcripto* lætas redditas fuiſſe ſuorum Infantium *nutrices*; prout experimentis conſtitit. 2°. *Cremor lactis* recens & dulcis; præſertim ſi *lac* Nutricum nimis *aquoſum* ſit. 3°. *Ptiſanæ* omnes craſſiores ex *hordeo*, ſive potiùs ex *avenaceis* cum *lacte* coctis. 4°. *Panatellæ* quælibet, ſive ex *lacte*, ſive ex *vino*, ſive ex *cereviſiâ*. 5°. *Oryzata* cum *piſtaciis*, & ſimilibus *farinaceis*, item *Emulſiones* ex iiſdem. 6°. *Juſcula carnium* non nimis craſſa; quæ verò ferè ſtatim eunt ad Mammas. 7°. *Ova recentia* variis modis parata. 8°. *Cereviſiæ recentes* non diu fermentatæ, craſſæ & dulces. Ab his autem omnibus brevî ſecernitur *lac*, quod poſt horæ $\frac{1}{4}$ commodè ſumi poteſt ab Infante.

(2) Omnia, quæ *chylum* generatum ad Mammas derivant; ſuntque illa quæ *chylificationem* promovent: ut 1°. *Stomachica*, quæ augent Ventriculi *robur*, ita ut cum effectu ſeſe *contrahat* ad *liquidi* expulſionem: hinc obſervandum eſt, an Nutrix *depravato* laboret Stomacho. 2°. *Splanchnica*, quæ *fluxum* Bilis, Succi Pancreatici, & Inteſtinalis excitant. 3°. Muſculorum motus omnes: ut *ambulatio*, *labores domeſtici*, &c.

Hæc omnia, *chylificationem* promovendo, *lac* copiosum ad Mammas derivant.

(3) Quæcunque *lactis* excitant *effluxum* seu *eductionem* è Mammis: etenim quò plus extrahitur, eò plus derivatur. Porrò *chylum* per *eductionem* promoventia dantur nonnulla; qualia sunt illa omnia quæ Vasorum Lactiferorum *resistentiam* minuunt: ut 1°. *Cucurbitæ.* 2°. *Fomenta emollientia* sæpius applicata. 3°. *Frictiones.* 4°. *Suctiones.* Quibus omnibus si Mulieres uterentur, ea tenellis Infantibus, *lacti* propriâ *suctione* educendo imparibus, ex usu forent; ita quoque *catuli recèns nati* Papillæ *butyro* oblitæ magno cum fructu applicari possunt. Jam verò *calidiora*, quæ vulgò hîc enumerantur, *agunt* solummodò *stimulando*, ideòque huc propriè non referuntur.

COR. Ex dictis autem patet, Nutrices istas quibus *laxa* est *caro* aliis præcellere; quippe *chylum* æquè laudabilem generant, ac *robustiores*, & insuper uberiori copiâ reddunt.

CAPUT II.

De Spermatopœis.

S*Permatopœa ſunt, illa quæ Semen generant.* Jam verò ad *Semen* conficiendum *triplex* Liquidum requiritur; nempe, 1°. Liquidum Proſtatarum, 2°. Veſicularum Seminalium, 3°. Teſticulorum; quod autem ſolum *prolificum* eſt, ut conſtat ex Eunuchis: quapropter Medicamentum *Semen generans* eſt illud, quod hujus Liquidi in Teſtibus *elaborationem* promovet: qualia ſunt.

(1) Omnia quæ *chylum* benignum, ac proinde *lac* & *ſanguinem* augent: hinc etiam Animalia, uberrimo *lacte* utentia, *ſalaciſſima* ſunt.

(2) Medicamenta quælibet *Relaxantia*, ſive *reſiſtentiam* in Teſticulis tollentia: uti ſunt *fotus*, *balnea calida*; nec non omnia *Oleoſa*, ut *oleum rutæ*, *&c.* atque *Præparata* ſpecie *balſami* aut *cataplaſmatis* Scroto applicata. *Specificè* verò laudantur pro medicamentis *Spermatopœis* varia *Præparata* ex *abrotano*, *maro odorato*, *ariſtolochiâ*, *calaminthâ*, *eryſimo*, *eryngio*, *naſturtio aquatico* & *hortenſi*, *dictamno*, *leviſtico*, *origano cre-*

tico

tico (unde Homines in *Cretâ* adeò *ſalaces*) *nepetâ* , *petroſelino* , *ſabinâ* , *ſerpyllo* , *thymo*. Hæc etiam *externè* applicata Liquidum huc deducunt.

(3) Quæcunque *nervoſum liquidum* valde ſtimulant , *internè* ſumpta , atque *priapiſmos* producere ſolent : talia ſunt. *Allia* , *cepæ* , *porri* ; nec non omnia quæ in *ſecunda* Claſſe numerantur ; ita quoque cuncta *Gummi aromatica* , utì *myrrha* , *aloe* , *galbanum* , *ſagapenum* , *gummi ammoniacum* , *bdellium* , *elemi* , *tacamahaca* ; nec non *balſamum Peruvianum* , *Tolutanum* , *è Mechâ* , *Copaybæ* , *opobalſamum* ; ut & *alimenta opipara* , quæ nimiâ copiâ aſſumpta *ſatyriaſin* producunt. Vis autem horum omnium *ſeminifica* patet inde , quòd Hominibus à *gonorrhœâ* convaleſcentibus propinata *Seminis* ſtillicidium excitent.

Ad hanc Claſſem quoque referendi ſunt omnes *Sales* , (*nitro* & *vitriolo* exceptis) ut *borax* , *alumen* , *ſal marinus* ; *Sales* omnes *volatiles* , & imprimis *oleoſi* ; omnes etiam *Sapones* , item *Diuretica* quælibet , (Aquâ ſolâ exceptâ) ſimul & Animalium *Olea* , ut *caſtoreum* ; nec non *Olea aromatica* Vegetabilium. Notandum eſt tamen , iſta non propriè *Semen* generare , ſed ſolummodò , Ner-

vos ſtimulando, Secretionem *Seminis* promovere: hinc igitur Senibus non danda, utpote quibus deficit *Semen* & Humor Nervoſus. Hiſce tandem omnibus addi poſſunt *Cogitationes venereæ*; unde ſæpe nocturnæ fiunt pollutiones, &c.

(4) *Specifica* à Veteribus laudata: qualia ſunt. *Anethum*, *fæniculum*, *eruca*, *ciceres*, *ſatyrion*, quæ omnia modo ſtatim dicto *operantur*; ita quoque *Teſtes* Animalium *ſalacium*, nimirum *hirci*, *caballi*, *galli gallinacei*, ut & *paſſeris Cerebrum* à Veteribus commendantur, ſed incerta ſunt & fortè vana.

SECUNDA CLASSIS

DE MEDICAMENTIS EXCRETIONES PROMOVENTIBUS.

CAPUT I.

De Apophlegmatizantibus.

1. PHlegma vocatur lenta hæc & subalbida *pituitosa* materies, quæ secernitur in Membranâ *pituitariâ* dictâ; quæ quidem *investit* duos magnos *sinus* Ossis Frontis, Ossa Genarum, Os Cribriforme, Cristam Galli, Sellam Turcicam, Ossicula omnia Narium, & Nares ipsas: *de quâ vide* SCHNEIDERUM *in Tractatu de Catarrhis.* Notandum est verò, quòd in nullâ Corporis parte Vasa Sanguifera magis *nuda* sint, aut Nervi minùs *tecti*, quàm in hâc Membranâ; quin & ex hujus Membranæ situ clarè patet, *Apophlegmatizantium* vim sese in *cavitates* Ossis Frontis undecunque extendere: hinc Veteribus

dicebantur *Cerebrum purgantia*, quasi ad ipsum Cerebrum pertingerent; sed demonstravit SCHNEIDERUS, nihil ex ipso Cerebro ad dictæ Membranæ *glandulas* profluere, ast in iisdem secerni materiem quandam à Sanguine *arterioso*, antequam ille ad Cerebrum deferatur; unde fit ut magis purus & defæcatus evadat: & reverâ materies hæc ubi primùm secernitur, *tenuis* est & *ichorosa*; brevî verò, vi Caloris, in *crassam* materiam *mucum* dictam, inspissatur.

2. Medicamenta itaque ad *Apophlegmatizantium* Classem pertinentia sunt *Detergentia* omnia, *Diluentia*, & *Stimulantia*: qualia sunt. *Aquosa*, *Sales*, *Sapones*, *Spirituosa*, *Aromatica*, utì *Decocta aromatica*, sive cum *aquâ*, sive cum *vino*, sive cum *spiritu vini*: & hæc adhibentur; 1°. Specie *Errhini*, quod materiem per Nares educit; hujus autem usus est optimus, ubi à *cancro* vel *lue venereâ* aliquid morbosi in Naribus hæret. 2°. *Gargarismi*, qui materiem è Faucibus educit; hic verò semper *liquidus* est. 3°. *Masticatorii*, quod *phlegma* per Os educit; & plerumque constat ex cerâ, & aromaticis mixtis. 4°. *Collutorii*, sive id fiat per *syringa*, sive per *linteum*, aut aliter. 5°. *Linctûs*, qui, dum *lentè* deglutitur,

Fauces *ſtimulat* ; indeque prodeſt . 6°. *Fumi* , qui ex Herbis omnibus *aromaticis* per *fiſtulam* , aut alio artificio recipitur. Cùm autem *prima* ſpecies ſola per Nares *purget*, *quinque* verò ſequentes per Os , hinc *Apophlegmatizantia* cuncta ſatis commodè reduci poſſunt ad *Ptarmica* ſive *Errhina* , & *Sialogoga* ſeu *Salivam moventia.*

3. *Ptarmica* porrò ſive *Sternutatoria* ſunt illa quæ , *Sternutationem* procurando , *mucum* è *glandulis* Membranæ SCHNEIDERIANÆ educunt. Jam verò *Sternutatio* ſequenti modo peragitur ; primò valde dilatatur Thorax , unde fit ut Aër magnâ copiâ Pulmones ingrediatur ; qui , poſt aliquod tempus à *calore* rarefactus , magnâ cum vi inde pellitur per anguſtias Narium , ibique dividitur in 6 partes ab oſſibus in Naſo efformatas ; dumque per iſtas anguſtias pellitur , violenter in Membranam ruit, *mucumque* in Glandulis contentum movet , & ſecum abripit. *Sternutationis* igitur hi ſunt effectus. 1°. Omnium foraminum & cavernarum Narium expurgatio. 2°. Pulmonum etiam expurgatio. 3°. Corporis validiſſima concuſſio. Hinc in *morbis* , ubi *liquida nervoſa* moveri debent , optimè conducit ;

ut in Apoplexiâ, Scorbuto lento, nec non in Partu difficili, ubi *matris* vires deficiunt. *Sternutatio* autem nimis diu durans admodùm fatigat, & non raro Convulsiones & Mortem ipsam inducit; hinc mos *sternutantes* salutandi.

4. *Duæ* sunt *Errhinorum* Classes. *Prior* nempe complectitur omnia illa, quæ mechanico modo *vellicare* possunt Membranam SCHNEIDERIANAM: ut sunt *pulvis*, *pluma*, *animalcula*, *sanguis* ibidem propter obstructionem, sive inflammationem accumulatus; unde quidem evenit, ut incipiente Gravedine *mucus* Narium maximâ copiâ extillare soleat. *Posterior* verò continet omnia *acria tenuia*, *volatilia*: quorum quodlibet quò *acrius* est, eò *violentiùs* operatur; sic *hyssopus* levem excitat *Sternutationem*, *satureia* paulò majorem, graviorem adhuc *piper*, multò graviorem *euphorbium*, at gravissimam *mercurius sublimatus corrosivus*, qui Homines in actu *Sternutationis* per plures horas detinet, etiamsi quantitate admodùm exiguâ sumatur.

5. *Sialogoga* sunt medicamenta, quæ Salivam movent. Glandulæ porrò quæ Salivam suppeditant sunt *multiplices*; nempe, (1) Glandulæ *salivales* STENO-

NIANÆ, *Parotides* dictæ. (2) WARTHONIANÆ, ad majorem angulum Maxillæ inferioris sitæ. (3) BARTHOLINIANÆ sub ipsâ Linguâ positæ. (4) SCHNEIDERIANÆ, sive *Palatinæ*; huc etiam pertinent Tonsillæ & Uvula. (5) Glandulæ MALPIGHII *Linguales.* (6) NUCKIANÆ *Oculares,* i. e. ad Oculum positæ, & *Ductu* suo in Os hiantes. (*a*) Jam verò *Sialogoga* ad 3. Classes reducuntur.

Prima continet ea, quæ in Glandulas modò dictas *agunt*: qualia sunt, 1o. *Fotus*, *frictio*, & *suctio* vel *interna*, vel *externa* harum partium; hinc porrò Cataplasmata ad *Parotides* applicata Os madere faciunt, & à *suctione tabaci* Os humidum evadit. 2o. Omnia *Apophlegmatizantia* modò memorata. No-

(*a*) Harum omnium Glandularum accuratiorem vide descriptionem in *Institut. Med.* praclariss. AUCTORIS nostri, *Cap. de Salivâ*, *paragr. 65.* tum & apud NUCKIUM *Sialograph. pag. 8. ad 23.* Porrò hìc loci notandum est, Glandulas *Oculares* NUCKIANAS ex isto *catalogo* expungi posse, quippe quæ in Canibus quidem inveniuntur, sed in Homine semper deficiunt. Verùm *enumeratis* hisce Glandulis Salivalibus *novam* quoque cum *Ductu* suo *Glandulosam Expansionem* addidit aliquot ab hinc annis ABRAH. VATER Med. Professor *Vitembergæ*; quam autem *injectionis* ope in

randum autem hîc summoperè, quòd hæc Medicamenta nunquam *morbos* curent *salivatione*, ut plurimi opinantur; non enim *salivatio* curat Luem Veneream, sed subsequitur *salivatio*, quia curari incipit *morbus*.

Classis *secunda* complectitur omnia illa quæ *humorem* in Os derivant, fluxum ejus in alias Corporis partes intercipiendo: observatur enim, quòd si Viscera quædam sint *obstructa*, ut Hepar, Lien, Pancreas, item Renes, Ductus-ve Intestinales, tum semper Os *madeat*; unde Hypochondriaci *sputatores* dicti sunt: adeòque quicquid *lymphæ* Secretionem in illis locis impedit, habendum est pro *Sialogogo*; an autem bono vel malo, hîc non quæritur.

linguâ Puellæ se detexisse perhibuit; & in *Programmate*, quod anno 1720. publici juris fecit, *Ductum* hunc ipse vocavit *Salivalem novum eumque præcipuum in Linguâ excretorium Glandulæ insignis, ad latera Linguæ, & sub eâdem sitæ, itemque super radicem Linguæ, Epiglottidem, circa Glottidem, super Arytænoideas usque intra Æsophagum expansæ.* Hujus verò Glandulæ *foramen* jam à Collins (Anatom. Tab. 2.) tum à Morgagnio (Adversar. Anatom. 1. Sect. 8. Tab. 1.) & ab Heistero (Compend. Anat. Tab. 4. Fig. 20.) detectum atque delineatum habetur.

Tertia continet ea quæ maſſam ſanguineam *ſolvunt*, ejuſque ſic *ſolutæ* magnam copiam in Os derivant: qualia ſunt. 1°. *Antimonium* eò uſque per Nitrum fixatum, ut non valeat *vomitum* vel *alvum* movere, ſed *nauſeam* ſolummodò; hinc enim copioſam Salivam in Os derivat: quippe conſtat, quòd omnia *Vomitoria*, priùſquam Ventriculum ad contractionem moveant, producant *nauſeam*, quam verò ſemper comitatur Faucium *humiditas* inſolita. 2°. *Mercurius* qui variis modis in uſum venit; nempe. (α) *Mercurius* crudus Corpori applicatus excitat *ſalivationem*: poteſt autem applicari, 1°. ſpecie *linimenti*, ut in Unguento Neapolitano: 2°. ſpecie *fumi*; ſi enim v. gr. *Hydrargyri* grana 12 imponantur igni, *fumum* emittent, qui, ſi Naribus excipiatur, intra 2 vel 3 dies *ſalivationem* excitabit: 3°. ſumi poteſt *internè*, ut in Pilulis BARBAROSSÆ ad *ſalivationem* excitandam, ſed ſolummodò parvâ quantitate, aliàs viam ſibi quæret per *anum*: 4°. ſi multùm, diuque *tractetur* Manibus, inde poteſt excitari *ſalivatio*; ut docet nos experientia, etenim Aurifabri qui eodem plurimùm utuntur, ſæpenumerò in *ptyaliſmum* incidunt. (β) *Mercurius* per

Sublimationem *Salibus* unitus *salivationem* movet; 1°. si parvâ dosi *internè* sumatur, 2°. si Vulneribus vel Ulceribus *externè* immissus fuerit; 3°. si Naribus attractus sit.

Ex dictis ergo patet, quòd quâcunque ratione *Mercurius* applicetur Corpori nostro, *salivationem* excitabit; & quidem eundem in nobis producet effectum quocunque modo præparatus, ni sumatur cum aliquâ re, quæ *dissolutionem* ejus in Ventriculo & Intestinis, atque consequenter *transitum* per Vasa Lactea impediat: tum enim nequaquam *sputum* movebit, sed per *anum* è Corpore discedet; ut observari licet in *cinnabari*, & *æthiope minerali*, quæ quidem ex *sulphure* & *mercurio* unitis & commixtis constant. *Mercurius* porrò omnium *liquidorum* ponderosissimus est: quin etiam maximè divisus & divisibilis extat; ut patet ex ejus *vi penetrante*, quâ omnia corpora præter *vitrum* permeat: singulæ quoque ejus particulæ, quantùmvis *minutæ*, Specificam suam Gravitatem *fluidorum* aliorum Gravitate majorem, & totius molis *ponderi* proportionalem retinent; ut à NEWTONO demonstratum est. Hinc si *Mercurius* cum aliis *liquidis* sit commixtus, &

utriſque *motus* ab eâdem causâ impreſſus ſit, multò *celeriùs* feretur *Mercurius*, & *diutius* ſervabit *motum* ſuum, quàm reliqua *liquida* : quapropter illius particulæ in *fluidorum* reliquorum particulas minùs motas impingentes, eaſdem, *vi* quâdam ab exceſſu *velocitatis* ſuæ ortâ, penetrabunt, diſcindent & comminuent, nec non majorem *motum* iis imprimen t. Hæc verò *Mercurii* in alia *fluida* actio licèt pendeat ab ejus *ſoliditate*, tanquam à ſolâ cauſâ, poteſt tamen *augeri*, ſcilicet eum in *minutias* redigendo : tunc enim quælibet particula proportionatam adhuc accipiet *agendi* facultatem ab *auctâ* ſuperficie. *Mercurius* autem in Corpore noſtro receptus non agit in Fluida, niſi in *minimis* Vaſis ; quamdiu enim in Vaſis *majoribus* movetur, in *guttas* coït, nec Liquidis noſtris ibi *internè* permiſcetur ; idem verò in Vaſa *minima* delatus, propter viarum anguſtias in *minutias* dividitur, & cum Liquidis noſtris probè commiſcetur. Unde conſtat, quòd non *immediatè* in Sanguinem *agat*, ſed in Lympham, utpote in Vaſis *minimis* contentam. Hinc etiam elici poteſt ratio, cur in Corporibus *obſtructis*, ut in iis qui Lue Venereâ, Hydrope, Scorbuto,

&c. laborant, *majori* cum *effectu* operetur, quàm in iis quorum Vaſa omnia *aperta* ſunt: cujus quidem rei notabile *exemplum* non ita pridem vidimus in Homine quodam, qui Lue Venereâ *bis* laboraverat, & toties erat curatus; cùm autem *tertiâ vice* in eandem incidiſſet, *curatio*, propter *cariem* Oſſium, *Decoctis aperientibus* tentata fuit; quibus non ſuccedentibus, adhibitus eſt *Mercurius*; qui tamen *ſalivationem* nequaquam excitavit: tandem verò *ſemi-anno* jam elapſo, Corpus à Leucophlegmatiâ, in quam inciderat, *obſtructum*, vim *Mercurii*, quantitate licèt exiguâ applicati, ſtatim agnovit; unde quidem in *ſalivationem* violentiſſimam incidit.

Ex dictis porrò colligi poteſt, *Mercurii* in Corporibus noſtris recepti *vim* in eo conſiſtere, quòd Fluidorum noſtrorum *moleculas* nimis inter ſe compactas dividat ac diſſolvat, & conſequenter tollat *obſtructiones*: etenim quâcunque ratione *mechanicâ* Liquida noſtra conterantur, comminuantur, confringantur, ita ut in partes admodùm *minutas* redigantur, eâdem pariter apta & habilia redduntur ad facilem & copioſum *fluxum* in Vaſa *lateralia* Lymphatica, & proinde ad *ſalivationem*: quòd

autem *Mercurii* effectus talis sit, qualem descripsimus, hoc inde patet, quòd si Saliva vel Urina in partes *minutas* dirimatur sive *attritione*, sive Solis, aut Foci *calore*, eundem emittat *fœtorem* ac Saliva *Mercurio* mota. *Vis* porrò *Mercurii* multùm promovetur, si *stimulus* aliquis addatur ipsi, v. gr. si *caustici* aliquid aut *acidi* adjunctum habeat; tunc enim *salivationes* horrendas & *purgationes* intolerabiles producit. Notandum est denique, quòd ineptè asserant nonnulli partes *Mercurii* lateribus Vasorum adhærere, cùm sit corpus maximè mobile.

CAPUT II.

De Expectorantibus.

1. E*xpectorantia sunt, quæ materiam morbosam in Bronchiis Pulmonum hærentem per Laryngem expellunt*: ad hoc autem 4 requiruntur; nempe, 1°. Ut materies ibi contenta reddatur *mobilis* & *meabilis*, ac proinde ut partes ejus fluidissimæ non dissipentur, ne postea materies sit viscida, tenax, & inextricabilis: hinc ergo nimis *calida* & *sti-*

mulantia nocent. 2°. Ut *viæ* aperiantur, detergeantur, & lubricentur. 3°. Ut materies ad *excretionem* incitetur: quòd quidem optimè fit per *tussim*; ad quam requiruntur stimulus & vires sufficientes. 4°. Ut *quies* Vasis infarctis concilietur, quò laxari queant; etenim si continuò irritarentur, *humor* è *glandulis* Asperæ Arteriæ perpetuò ejiceretur cum sensu *doloris*.

2. Medicamenta itaque *Expectorantia*, quatenus respectum habent ad hæc 4 *requisita*, in 4. Classes etiam dividuntur.

Prima continet *Stimulantia* omnia *aromatica*, *amara* & simul *oleosa blanda*: ut sunt. *Absinthium*, *carduus benedictus*, *marrubium*, *hyssopus*, *majorana*, *helenium*, *pulegium*, *valeriana*, *&c.* huc etiam spectant *Sulphurea* cum *Alcalinis* mixta; omnia *Saponacea fixa*, utì *sapo Venetus* in *pilulis*, vel cum *lacte* sumptus; omnes *Sapones volatiles oleosi*; atque *Sales volatiles & fixi*; ac in genere cuncta *Stimulantia* & *Diluentia* simul.

Secunda continet *Aperientia* & *Detergentia*; sicutì *Olea blanda papaveris*, *amygdalarum*, *olivarum*, *&c.* ut & *Mel*, quod aperit, incidit, attenuat, deterget, ac lubricat: huc quoque pertinent *Emulsiones*, *Sapones*, *vitelli Ovo-*

rum cum *Oleosis*, atque *Saccharum*, saltem in pauciori dosi; licèt enim hoc à quibusdam improbetur, certum tamen est illud esse *sal rectificatum*, nec *balsamo* nostro *naturali* adeò perniciosum, ac nonnulli opinantur: huc spectat etiam *manna*, quæ optimè lubricat: hujus loci quoque sunt *Balsama*; ut *terebinthina*, *balsamum Peruvianum*, *&* *è Mechâ*, *Gummi elemi*, *&c.* quæ agunt stimulo aromatico & oleo lubricante: huc denique pariter attinent *Decocta* omnia *laxantia* & *emollientia*.

Tertia continet ea quæ *tussim* excitant; ut *vinum*, *acetum*, *spiritus acres*, & *Errhina*: hinc patet, cur HIPPOCRATES in Vomicâ, die *critico* instante, vel *vinum*, vel *acetum*, vel utrumque simul, vel *oxymel* permisto *pipere* dederit.

Quarta Classis tandem includit *Demulcentia*, *Anodyna*, & *Narcotica*; quorum præcipuum est *Opium*: cùm enim Aspera Arteria semel excoriata est, facilè in *tussim* violentam, & *spasmos* non nisi *Opio* compescendos, movetur.

CAPUT III.

De Purgantibus per Alvum.

1. PUrgantia per Alvum sunt illa Medicamenta, quæ, vivo Corpori vel externè vel internè applicata, materiem morbosam per Intestinum Rectum evacuant. Medici ab omni tempore ea vocavêre *Purgantia*, quæ per Intestinum ultimum materiam *impuram* deturbant: per *impurum* autem intelligebant quicquid inimicum erat *Naturæ*; & per *Naturam* omne quod ad Vitam & Sanitatem est necessarium, i. e. *Functiones vitales*, *naturales*, & *animales* benè constitutas: ergo materies *impura* iis erat, quicquid hasce *Functiones* lædit.

2. *Purgatio est excretio per Alvum eorum omnium, quæ ex aliquâ Corporis parte per Intestina fluere possunt.* Considerandum est itaque, 1°. Quænam & quotuplex materia sit, quæ in Intestinis reperitur. 2°. A quibus locis adveniat. 3°. Quotuplex sit ejus natura. 4°. Quantâ copiâ ad Intestina fluere possit ex reliquis Corporis partibus. Unde quidem

quidem videbimus, totum ferè Corpus per Inteſtina *expurgari* poſſe.

3. Claſſes eorum quæ in Inteſtinis *contineri* poſſunt, indeque *expurgari*, ſunt 7 ſequentes.

I. Claſſis includit omnia quæ *deglutiuntur*: qualia ſunt. 1°. *Aër*; qui ſe *permiſcet* cum *ſalivâ*, *liquore* Æſophagi, & præcipuè *muco* Palatino, qui eum inviſcat: quòd autem cum his *permiſceatur*, eorum *ſpuma* docet, & idem demonſtrat *antlia pneumatica*; quòd verò *deglutiatur*, porrò patet ex *torminibus*, quæ ab eodem, in Inteſtinis rarefacto, ſæpenumerò excitantur. 2°. Omnis *ſaliva*, *mucus*, aliique *humores* ſecreti ex Naribus, Faucibus, Palato, Membranâ SCHNEIDERIANA, &c. quorum verò tanta copia eſt, ut quandoque *catharſin* moveant; ſicut in *diarrhœâ catarrhali*, quo in caſu ad libras aliquot intra 24 horas aliquandò fluunt. 3°. Ciborum & Potulentorum omnia genera.

II. Continet *reliquias omnes* ex Cibo & Potu, nullus enim Potus deglutitur, (*aquâ* forſan puriſſimâ exceptâ) quin *fæces* aliquot relinquat, ut patet in Infantibus ſolo *lacte* utentibus, in Ægris ſolis *juſculis* victitantibus, & in aliquot Hominibus *ſpiritum vini* ſolum biben

tibus : *ultima* quippe Rerum omnium *Solida*, ut patet ex *Chemiâ*, vix ſunt *ſeparabilia*; hinc à Viſceribus in eas *minutias* redigi nequeunt, ut Vaſa Lactea ingredi poſſint; igitur hæ particulæ in Inteſtinis coacervatæ *ſtercus* conſtituunt : præterea ex partibus *fluidis* Ingeſtorum generantur *fæces*; quatenus Viſcerum *vis* non poteſt Ingeſta ita ſubigere, ut *Solida* omne ſuum *Liquidum* deponere cogantur, ſive ut Liquidum adeò bene ſubactum & diviſum ſit, ut totum intra Lactea recipi poſſit. Hinc etiam ſolvitur PROBLEMA, cur Homines *duo* Cibis *iiſdem* utentes tantùm ab invicem, quoad *excretionem Alvi*, aliquando diſcrepent; ut *unus* ſingulis, *alter* verò non niſi alternis forſan diebus *ventrem deponat*; licèt uterque ſatis *ſanus* videatur & ſit.

III. *Bilem* includit *duplicem*, ſcilicet *hepaticam* & *cyſticam*. Quòd autem hæ continuò in Inteſtina fluant, præſertim *hepatica*, (quippe *cyſtica* non omni momento fluere poteſt ob ſitum, & inactivitatem ſui *receptaculi*, niſi prematur à Stomacho repleto, aut motu fortiori Viſcerum) quiſque facilè percipiet, ſi modò conſideret, quòd Excrementa ſemper *flava* ſint, niſi in Ictero; tùm enim

albeſcunt, ob *ductus* Bilis obſtructos : ſed quomodo intra 24 horas, tanta ejus copia *excerni* poſſit, ut ad 3 libras aliquando aſſurgat, non niſi ex ſequentium conſideratione patere poteſt; nempe. 1°. Quò *velocitas* Liquidi ad Glandulam appulſi eſt major, eò etiam *ſecretio.* 2°. Ut *moles* unius Glandulæ ad *molem* alterius, ita, cæteris paribus, eſt *ſecretio* : quanta verò ſit Glandula, ubi Bilis ſecernitur, nimirum Hepar, videri poteſt apud GLISSONIUM *Tract. de Hepate*, & WARTHONUM *de Glandulis.* Unde quidem colligi poteſt, quòd Hepatis *ſecretio* ſit ad *ſecretionem* Parotidis, ut 3 ad 1. 3°. Jecoris *emiſſarium* magnum eſt & patulum. 4°. Huic *emiſſario* nihil obſtat.

IV. *Succum* complectitur *Pancreaticum*, qui tenacitate, ſapore, odore, &c. Salivam plurimùm refert; Glandula quoque eundem *ſecernens*, nempe Pancreas à Glandulis *ſalivalibus* non niſi magnitudine differt : habet enim hæc Glandula *emiſſarium* ſatis magnum; unde Liquidi ſui ingentem copiam in Inteſtina deponere conſtat : atque ſic habitâ comparatione hujus Glandulæ cum *Salivalibus*, quæ, in naturali ſuo ſtatu, Salivam ad quantitatem *12 unciarum* ſpa-

tio 24 horarum ſecernunt ; *mercurio* verò ſtimulatæ *libr. duas*: item comparatione factâ Arteriæ Carotidis cum Cœliacâ , quarum *hæc* ſe habet ad *illam* , ut 2 ad 1 , atque Ductûs *Pancreatici* cum *Salivalibus* , ad quos *ille* ſe habet, ut 2 ad 1 ; inde colligi poteſt , quòd Pancreas, in naturali ſuo ſtatu, *Succum* ad quantitatem *unc. 27* ſpatio 24. horarum emittat ; ſtimulatum autem *libr. jv.* Jam verò *triplici* ratione augetur Glandulæ *ſecretio.* 1°. Cùm augetur Glandulæ magnitudo ; de quâ *vide* WARTHONUM. 2°. Quando Liquidi ad *ſecretionem* proclivitas major fit. 3°. Cùm à continuâ Liquidi expreſſione minuitur *reſiſtentia* in cavo Glandulæ ; unde ſequitur copioſior Liquidi in eandem *influxus* , ut in Mammis *lactantium* apparet. Hinc facilè reddi poteſt ratio , cur tanta Liquidorum copia quandoque ab Inteſtinis *excernatur* in Diarrhœa ; quia ſcilicet inter alios *Succus Pancreaticus* , qui in ſtatu *ſano* redit in Sanguinem per Vaſa Lactea & Venas Meſeraicas , *obſtructis* iis Canalibus , neceſſariò per *anum* ejicitur.

V. *Succum* continet Glandularum Inteſtinalium : quarum *continuitatem* per totam Inteſtinorum ſeriem demonſtra-

vit PEYERUS; quantaque illarum ſit copia, facilè concipi poteſt ex Inteſtinorum *longitudine*, Hominis altitudinem *ſexies* ad minimum ſuperante.

VI. Complectitur omnia in Inteſtinis *præternaturaliter* hærentia; quæ verò vel *fluida* ſunt, vel *ſolida*. Porrò *fluida* in Inteſtinis *præternaturalia* ſunt hæc. 1°. *Pus* omne, quod ſemper eſt effectus Inflammationis: hæc autem eſt *ſtagnatio* Sanguinis Arterioſi in Vaſis *minimis capillaribus*, cum Sanguine à tergo urgente; cujus quidem effectus eſt *contritio* Vaſorum *minimorum*, & *mutatio* materiæ *rubræ*, tum & ipſorum Vaſorum in *albam* materiem, *Pus* dictam: jam verò poteſt generari *Pus* illud, de quo nunc agimus, in Liene, Hepate, Pancreate, ipſis Inteſtinis, aliiſque partibus. Hinc *quæſito* huic reſpondere poſſumus, cur tanta *Puris* copia dejiciatur, & unde? nimirum provenire poteſt ex Liene per Vaſa Epiploïca ad Hepar ducentia, unde per *corroſum* Ductum *hepaticum* deferri poteſt ad Inteſtina; (de tali *Pure* ſcripſit HIPPOCRATES) vel ex Hepate, aut Pancreate per Ductus *proprios*; vel tandem ex Inteſtinis ipſis. Hinc etiam ſolvitur PROBLEMA illud notiſſimum, ſcilicet, quomodo *Empyema* per *Alvum* ſolvi queat? nempe,

quia *Pus*, Diaphragmati incumbens, afficit loca vicina, exedit & perforat Diaphragma, dein Hepar aut Intestinum *Colon* corrodit & ingreditur. Sanguis autem qui sæpè effluit magnâ copiâ, idque sæpenumerò post *Purgantia* malè adhibita, vel in Dysenteriâ, provenire potest ex variis *emissariis*, quorum *duo* sunt maximè notanda; scilicet, 1°. Ductus *Communis* Hepatis, qui quinque ramos ab Hepate accipit, & unum à Vesicâ Felleâ: si ergo structura Hepatis ita lædatur *internè*, ut fiat verum *vulnus*, idemque in aliquo ex Ductibus *Biliaribus* hiet, tunc Sanguis magnâ copiâ in Intestina desluet, indeque aliquando proveniet Diarrhœa. 2°. Ductus *Pancreaticus*, per quem, læsâ Pancreatis texturâ, Sanguis *excerni* potest; hoc verò sæpè fit, cùm Homini, Pancreate *scirrhoso* laboranti, *catharticum* exhibetur; siquidem per *catharticum* augetur Circulatio, & inde Vasa juxta *scirrhum* sita valde premuntur, tandemque rumpuntur; unde diræ *hæmorrhagiæ*, ut satis hoc norunt Chirurgi. Præter hosce *duos* Ductus Intestinorum *cavitati* Sanguinem suppeditantes, aliquando dantur quoque & alii, ex quibus Sanguis effluere potest in Intestina; ut 1°. Æsophagus & Ventriculus *læsi*. 2°. Lien ipse; unde,

ſi modò *ſcirrhoſus* fiat & *inflammetur*, poſt 3 vel 4 dies Sanguis evomitur, aut per ſedes amandatur; quæ quidem fuit Veterum *ſententia*, verùm Sanguis ille ex Liene per Hepar tranſit. Sanguis porrò *grumefactus* è Stomacho profluens *ulcus vetus* denotat, præſertim ſi *grumi* iſti donentur ſuperficie ex unâ parte convexâ à figurâ Ventriculi ortâ: Stomachus enim poteſt *liquida* & *ſolida* diu retinere, ut patet ex *cibis* nimiâ copiâ deglutitis; qui verò poſt 12 horas *putrefacti* redduntur. 3°. *Ichor* è Vaſis Lymphaticis ruptis provenire poteſt: conſtat enim ex *anatomicis* hæc Vaſa ramos ſuos in formam *conicam* diſpergere; unde in iis etiam Inflammationes oriri queunt, licèt non *rubræ*, attamen cum *dolore*; Lymphæ verò ſtagnantis pars *tenuior* facilè poteſt tranſiſire, dum *craſſior* ſtagnando *acris* evadit, & *Ichoris* nomine donatur, qui *puſtularum* & *ſcabiei* cauſa eſt. Hinc patet igitur, quòd ex Vaſis Lymphaticis, in Abdomine copioſis, ſat magna deferri queat *Ichoris* copia. 4°. *Lympha* ipſa extravaſarur à vulneribus Vaſis Lymphaticis inflictis.

Solida porrò *præternaturalia* in Inteſtinis contenta, ſunt. 1°. *Pinguedines* inſ-

tar lardi ſciſſi, quæ ab infarctis concretiſque Alimentis per gluten mucoſum procedunt. 2°. Tunicæ interioris Inteſtinorum *filamenta*, *carunculæ*, & quaſi *parvæ glandulæ*; tales enim Fibræ reſolutæ oriuntur ab interiori tunicâ Inteſtinorum exesâ, reſolutâ, & abrasâ per particulas *acres* & *venenatas*. 3°. Notandum eſt, omnia noſtra Vaſa, quæ nondum cartilaginea ſunt facta, *indeterminatam* habere *dimenſionem*; uti videmus in Varice, Anevriſmate, &c. ideòque, ſi cauſa ſufficiens adſit, ſummoperè *dilatari* poteſt Ductus Hepatis, Pancreatis, &c. hinc ergo ſi hæreat aliquid in Viſceribus, è quibus exeunt iſti Ductus, quod ibi poſt *gangrænam*, vel *ulcus* remanſerit, per illos ad Inteſtina ferri poteſt: v. gr. ſi Hepar *gangrænâ* afficiatur, partes ejus *ſolutæ* per Ductum Hepaticum *dilatatum* tranſire poſſunt; Jecur autem inflammari poſſe, dein Inflammationem iſtam in *apoſtema* aut *gangrænam* abire teſtantur Forestus & Tulpius. 4°. *Inteſtina* quoque ipſa valdè inflammata *gangrænâ* perire queunt, & *fruſtulatim* expelli. 5°. *Aphthæ* ſæpe etiam per *Alvum* expurgantur. 6°. *Lumbrici* ſeu *vermes*, aliaque Animalia inde nonnunquam exeunt.

VII.

VII. Classis denique continet *Lympham*, aliosque Liquores qui extravasati, *receptacula* sibi formant, aut alicubi non naturaliter colliguntur: hi quippe vi *catharticorum* per *sedes* interdum à Corpore amandantur; quâ verò ratione istud fiat, vix dici potest, fieri tamen certum est; nam in Hydrope à *Cathartico* exhibito magna nonnunquam *Lymphæ* copia, subsequente Ventris *detumescentiâ*, expellitur.

Ex antèdictis porrò sequentia inferuntur *COROLLARIA.*

I. Per Intestina expelli possunt corpora valde *diversa*, & ex *quâcunque* Machinæ nostræ parte: siquidem omnia *Purgantia* minuunt *resistentiam* in Vasis quæ Intestinis *proxima* sunt; unde *vi* Atmosphæræ eò deducitur plus Liquidi; quod fit etiam à *contractione* aut *elasticitate* Vasorum: si verò per violentas *Purgationes* reiteratas valde minuatur *resistentia* in Intestinis, omnis *Lympha* ad Vasa eorum *inanita* deducetur; indeque ejusdem fiet *excretio*. Quapropter ex *omni* Corporis parte per *Cathartica* expelli *Lympha* potest.

II. Hujus copia tanta quandoque potest esse, ut penè fidem superet.

III. Liquida, quæ *naturaliter* in In-

testina solebant *deponi*, indeque in Venas per Vasa Lactea, vel Meseraïcas Venas *secedere*, si modò *rectà* versùs *anum* ferantur, *excerni* possunt ad quantitatem *librarum jjjj* aut plus, 12 horarum spatio. Ex. gr. deglutiamus, per 12 horas, omnem nostram *Salivam*, *mucum*, & *liquorem* Oesophagi, & hæc ad Ventriculum medium perveniant, ibi ℥ *x* circiter conficient, Ventriculus autem *xj* circiter *liquidi* sui *uncias* suppeditabit, tum Glandulæ Intestinales *libram 1*, Pancreas ℥ *xj*, Hepar quoque suum reddet: ex quibus omnibus, simul sumptis, habebimus 4 circiter *libras*. Unde videmus, quòd totus Homo brevi tempore *per Alvum* possit *expurgari*.

IV. *Septem* antèdicta *Secretorum* & *Excretorum* genera possunt vel stagnatione, vel permistione adeò *mutari*, ut dignosci nullo modo possint; ita quippe *mucus* Narium ubi primùm *excernitur*, est Lympha *tenuis*; brevî verò pòst sic *inspissatur*, ut evadat *crusta* dura & ferè cartilaginea.

V. Horum nonnulla *vi* multò *minori* expelluntur è Corpore quàm alia; *fæces* enim à *cibo* relictæ, *motu* Intestinorum *peristaltico* facilè detruduntur, adeòque *vi* Viscerum naturali absque

ſtimuli ope expelluntur. Jam verò ad Liquidum *extravaſatum* educendum plùs requiritur, quàm *motus periſtalticus*; nempe, 1°. ut *attrahatur* in Inteſtina: ad quòd autem requiritur, 2°. ut Vaſa vicina illud *recipiant*: ad hoc verò iterum 3°. ut Vaſorum iſtorum *reſiſtentia* minor fiat, quàm *vis* quæ Liquidum in eadem impellit. Quicquid ergo ſatis minuere poteſt Vaſorum *reſiſtentiam*, efficiet ut Liquidum in eadem recipiatur; *reſiſtentia* verò minuitur ſufficienter ab aliquâ causâ, quæ Vaſa *emungit* & *inanit*: hujus autem cauſæ *vis* debet eſſe major *vi* Viſcerum *naturali*; nimirum ut Vaſa fortiter *ſtimulet*, & in *ſecretionem* deducat. Ergo major, minorve *expulſionis* facilitas omnino pendet à *variâ* materiæ expellendæ *diſtantiâ* ab Inteſtinis: ita *ſtercus* faciliùs movetur quàm *liquor pancreaticus*, hic verò faciliùs quàm *lympha* extravaſata.

VI. Vires expultrices, quæ (utì in *præced. COROLL.* patet) *variæ* ſunt pro *variâ* materiæ expellendæ *diſtantiâ*, omnino pendent à *ſtimulis* quibuſdam: *ſtimuli* autem iſti tales ſunt, ut ſuâ *figurâ* & *ſoliditate* moleſtiam quandam creent; ſic in Oculo *arena* motum *convulſivum* ſtatim excitat, quo motu Glandu-

læ comprimuntur, & ex istâ compressione evacuantur; unde quoque novo *liquido* ingressus facilis conceditur. Eâdem ratione se habet *Purgatio*: v. gr. siquis solo Pane *albissimo* vescens, *alvumque* quotidie *semel* tantùm *exonerare* solitus, comederet Panem *furfuraceum*, tunc sanè *bis ter-ve* de die, & quidem aliquando cum torminibus *alvum* jam *deponeret*; quia particulæ *furfuraceæ*, indissolubiles ratione suæ *molis* & *figuræ*, Viscera *vellicarent*, & in *contractiones* agerent. Eodem modo operantur etiam alia, ut *uvæ*, *&c*.

4. Perspectis jam iis quæ in Intestina *naturaliter* & *præternaturaliter* deferuntur, videndum est jam, quid *in genere* requiratur ut *expellantur*.

Requisita porrò ad *expulsionem* materiæ sunt 6.

Nimirum 1°. requiritur, ut *via* sit *aperta*; per *viam* autem intelligimus *continuam cavitatem* ab Ore usque ad Anum: hæc verò *duplici* ratione *claudi* potest; nempe ( ) A *mutatâ* ipsius *figurâ*: quod quidem fieri potest, si una pars aliam ingrediatur, ut in Passione Iliacâ; aut si Mesenterium per inflammationem separetur ab aliquâ Intestinorum parte; vel tandem à motu Intesti-

norum *spasmodico.* (β) A *materiâ* quâdam Inteſtinis *hærente*; v. gr. quando *ſtercora* indurantur, ope materiæ glutinoſæ, in ſubſtantiam duram & ferè lapideam, ut interdum in Fœminis, *gravidis* præſertim, fieri ſolet; vel cùm aliquid *duri* hæret in Inteſtino Cæco *valvulam* ibi poſitam *claudens*; vel quando *ſcirrhus* naſcitur in Inteſtinis.

2°. Requiritur *viæ lubricitas*: poſuit enim Deus in toto *Inteſtinali* tractu *ſmegma* quoddam, ut *fæces*, partis liquidioris expreſſione *arefactæ*, facilè perlabi poſſint, nec immobiles maneant & alicubi hæreant: quòd ſi *ſmegma* illud deſit, *adſtringitur* tunc *alvus*; unde *vis* longè quidem major ad *fæces* detrudendas requiritur: itaque aſſumi debent in hoc caſu *mel*, *manna*, *oleum*, *ſaccharum*, &c. hinc in Aphthis *alvus*, quæ tunc temporis *ſtrictiſſima* eſt, *laxa* redditur *clyſteribus* glutinoſis, mellitis, ſaccharatis, & ſimilibus.

3°. *Contractio* Fibrarum *muſcularium Spiralium*, quæ Inteſtina per totum ipſorum *tractum* ambiunt, & cùm *agunt*, Vaſorum latera versùs *centrum* urgent; item *contractio* Fibrarum *Longitudinalium*: nullum enim Medicamentum *pur-*

gans poteſt agere, quin hoſce *motus* augeat, acceleret, roboretque *ſtimulando*; quod quidem ex *doloribus* patet, qui à *Purgantibus* oriuntur.

4°. *Motus* omnium partium Reſpirationi inſervientium *auctus*; hunc autem *auctum* dico, quia *naturaliter* neque *fæces* neque *urina* expelluntur ſine quâdam Reſpiratione: hoc enim patet ex Infantibus in Utero materno hærentibus, qui ſi, fractis involucris in *partu* non admodùm proſpero, *aërem* hauriant, *alvum* deponunt, & *defædant* Matres; cæterùm videmus, quòd cùm aliquis *alvum* deponit, magnam *aëris* copiam hauriat, ſtatimque Glottidem claudat, tum autem *aër* rarefactus diſtendit Pulmones, hique Diaphragma deorſum pellunt, interim *decem* Abdominis *muſculi* ſeſe contrahunt, unde Inteſtina preſſa *fæces* foràs expellunt; verùm ſimul ac Pulmones remittuntur, remittitur etiam & Abdomen, deſinitque depoſitio *fæcum*. Hinc perſpicimus, cur in Ægris *morituris* effectus *Purgationis* fruſtrà expectetur; deficit quippe Reſpiratio tunc temporis.

5°. Materiæ alicujus in ipſis Inteſtinis *præſentia*.

6°. Hujus materiæ *meabilitas*, i. e. ut

facilè propelli queat. Hæc verò semper requiruntur ut *Purgatio* rectè procedat; quòd si ob unius defectum non succedat *Purgatio*, defectus iste per Remedia *appropriata* tolli debet. Itaque (α) si *via* vel scirrho vel inflammatione *obstructa* sit, *venæ-sectio* adhibenda est. (β) Si desit *lubricitas*, vel Melle, vel Oleo, vel Clysmatibus *glutinosis* procuranda est. (γ) Si deficiat *contractio* Musculorum, restituenda est leni *stimulo* Fructuum horæorum: si verò iste defectus ab Animi deliquio oriatur, tum *cardiaca* juvant. (δ) Si transfluxus impediatur propter *crustas* Intestinis adnatas, adhibeatur Balneum *aquæ frigidæ*: atque sic quod per Poros Cutaneos excerni solebat, determinabitur versùs Intestina; unde solventur *crustæ*, & *Purgatio* bene procedet. (ε) Si nihil Intestinis insit, nihil etiam inde potest educi: hinc Hominibus per duos tres-ve dies *jejunantibus* non danda est *Purgatio*; quia nullum hoc in casu habitura foret effectum, ob *debilem* Respirationem, & materiæ *penuriam*. (ζ) Si materia adeò *dura* sit, ut moveri nequeat, per potum *aquæ* & *olei* diu continuatum *resolvi* potest.

5. Jam vidimus quænam materia

in ipsis Intestinis *naturaliter*, & *præternaturaliter* hærere soleat, & quænam versùs ea derivari possit; cùmque *multiplex* sit, inde facilè patet, Medicamentorum, ad illam *expellendam* destinatorum, *nomina* necessariò *varia* esse.

Atque sic (1) *Eccoprotica* dicuntur, illa quæ solummodò *fæces Alvi*, h. e. *reliquias* Ingestorum Stomachi & Intestinorum *naturales* expellunt, nec aliquid ex aliis Corporis partibus in Intestina derivant; qualia sunt ea quæ *vias* aperiunt: huc ergo pertinent *Oleosa*, *Diluentia*, & *Clysmata*; requiritur verò, ut *levis* aliquis *stimulus* his addatur, prout sunt *Salina* & *Aromata blanda*.

(2) *Phlegmagoga* nuncupantur, illa quæ *pituitam* per *Alvum* educunt: porrò *phlegma* sive *pituitam vitream* dixere Veteres, omne Liquidum Sero *crassius*, ut est *mucus* Narium; itaque si ex apparentiâ describatur, omnis materia subalbida, limpida, & tenax instar albuminis Ovi (quam verò strictè magis *pituitam vitream* vocavere Veteres) erit *phlegma*: quod quidem *triplici* materiâ constat, nempe 1°. Ex materiâ *inquilinâ* Stomachi *morbosâ*; hæc autem est materies nata ex quibusdam *glutinosis* hærentibus in Stomacho, vel ex *villis*

eminentibus, à *liquido* illo Ventriculi *mucoso* per acredinem & vehementem ſtimulum *abraſis.* 2°. Ex *muco deglutito*, cujus præſentia in Inteſtinis nemini non nota eſt. 3o. Ex tali materie per ſtagnationem aut permiſtionem *productâ*: ſtagnatione ſiquidem & permiſtione mirabiles *produci* poſſunt *maſſæ*; prout videre eſt in BONETI *Sepulchreto Anatomico*, *Cap. de morbis Inteſtinorum.* Hinc vario opus eſt *ſtimulo*, ut expurgetur *phlegma*: quippe ſi *mucus* ſolummodò *naturalis* expurgandus ſit, facilè *Eccoproticorum* ope eliminari poteſt; ſed ſi Homini Viſcera ſint *debilia*, majori *Stimulo* indigemus, qualem *Phlegmagoga* ſuppeditant.

(3) *Cholagoga* vocantur, ea quæ tantâ vi *ſtimulant*, ut non modò *mucum* expellant, verùm etiam à Vaſis Meſentericis recepta *ſolutionem* & *motum* Sanguinis in Hepate augeant, vel *ſtimulando* Vaſa *fluxum* Sanguinis uberiorem versùs Hepar promoveant: talia verò ſunt *ſemi-cauſtica*; ut *Scammonium*, *Jalappa*, *Mercurius*, *&c.* quæ *bilem* ex Hepate in Inteſtina deferunt, & inde expellunt.

(4) *Hydragoga* ſunt, illa quæ non tantùm *Bilem*, ſed & *mucum Inteſtinalem*

& ipſum *ſuccum Pancreaticum* expellunt: idque, 1°. Impediendo ne quidquam eorum quæ in Lactea redire ſolebant, eadem ingrediatur; & hoc fit interdum à *leviſſimâ* causâ: *ambulet* enim quis ſub *Jove frigido*, indeque Pedibus *frigeat*; tum illicò totum Corpus ejus, & Glandulæ Inteſtinales, ut & Abdomen *frigore* conſtringentur, emungentur Ductus Excretorii, claudentur verò Ductus qui Liquida in Sanguinem deferunt; hinc ergo prohibebitur *refluxus*, orienturque Ventris *tormina*, h. e. *ſpaſmodicæ contractiones*; jam verò promovebitur Liquidi trajectus per Inteſtina, unde tandem evacuationes *ſeroſæ* ſubſequentur. 2°. Augendo Liquidorum, imprimiſque Succi Pancreatici & Glandularum Inteſtinalium *ſecretionem*: quod verò fit minuendo Vaſorum Secretoriorum *reſiſtentiam*, ſimul & *motum* Liquidi cùm *ſpecialis* tùm *generalis* per totum Corpus augendo. Quæ porrò hæc efficiunt, *cauſtica* ſunt & Venena; ut *Helleborus albus & niger*, *Euphorbium*, *Lapis infernalis*, *Purgans* BOYLEI *ex Argento*, *&c.*

(5) *Melanagoga* denique ſunt, ea quæ *materiem atram* educunt per Inteſtina. Cæterùm hæc *atra materies* vario

odore, ſapore, acrimoniâ, & tenacitate, *gluten* referente, donatur; Veteres autem eandem *bilem atram* vocavere: cùm enim obſervarent *talem* materiam ab hominibus *melancholiâ* & *tumido* Liene laborantibus, quibus *Purgans* fortè exhibitum erat, *dejici*; inde concludebant, iſtam materiem ex *aduſto* Sanguine collectam eſſe, & in Liene, tanquam in *cloacâ*, depoſitam; unde quidem per Vaſa huic operi propria, ſed incognita, eandem in Inteſtinorum *cavitatem* deferri voluerunt: notum autem eſt, quòd quicquid Lien in ſe recipit, idem rurſus per Vaſa *Gaſtro-epiploica* in Venam Portam & Hepar remittat; ſi porrò Sanguinis è Liene *effluxus*, propter Vaſa aliquâ de causâ *obſtructa*, impeditur, idem ſtagnando *coagulatur*, & *ater* evadit; quòd ſi tum *Purgantibus* vehementibus moveatur, versùs Hepar pellitur, ibique *impetum* faciens, ſuccuſſione nimirum validâ totius Corporis atque muſculorum Abdominis (quæ ab enormi *Purgantis* ſtimulo oritur) adjutus, Vaſa Biliaria vel *dilatat*, vel *rumpit*; & hâc ratione in Inteſtina ſibi *viam* facit. Ad *talem* materiam itaque *movendam*, vi maximâ & *cauſticâ* quidem eſt opus, quæ totius

Corporis tam Solida quàm Fluida *turbet*, motusque *spasmodicos* excitet. Hæc autem *atra materies* non solùm ex Liene, verùm etiam ex aliis Corporis locis provenire potest, & solet: etenim in ipso Hepate eodem modo *talis* materies à Vasis *ruptis* colligi potest; tùm & in Pancreate; potest etiam à Sanguine, ubicunque in Intestinis *extravasato*, & cum *pituitâ* ibidem *coalescente*, constitui talis *massa*: hæc verò *ultima* species aliquando potis est solo motu Intestinorum, *naturali*, sive per Medicamentum *eccoproticum* aliquantulùm *aucto*, excerni: potest quoque *bilis atra* in Hepate collecta, solâ Corporis *succussione*, prognatâ ex ejus inclinatione, aut vectione in rhedâ, *expelli*. Hinc autem concludere possumus, quòd *atra bilis* quandoque *leni Cathartico*, interdumque non nisi *forti*, prout magis minus-ve ab Intestinis remota est, *educatur*.

6. Jam verò antequam ipsam *Purgantium* historiam aggrediamur, præmittenda sunt quædam *OBSERVATA* huc maximè pertinentia.

I. Purgantia quædam *agunt* solummodò *irritando* fibras & partes musculares Intestinorum; *alia* verò non priùs

agunt, quàm Vaſa Sanguifera ingrediantur, & cum Sanguinis *maſſà* permiſceantur.

II. Quædam *varios* effectus vehementes, ut *nauſeam*, *Animi deliquium*, *&c.* antequam *purgent*, producunt; hæc autem videntur ſe per totum Corpus *diſpergere*: alia verò iſtos effectus non producunt, ac proinde videntur non adeò univerſaliter *diſpergi* ac antè dicta; talia porrò ſunt *cryſtalli Tartari.* Unde patet, non debere *nauſeam* produci ab omnibus *Purgantibus*, antequam fiat *Purgatio.*

III. Omnia *Purgantia* per ſe ſunt *Vomitoria*, & neceſſariò talia fiunt, ſi *doſi* aliquantulùm *auctà* dentur; immò *Purgans* quodvis leniſſimum, copiâ nimis largâ datum, fit *Vomitorium*: atque ſic *oleum* recenter expreſſum, quod omnium *Purgantium* ferè leniſſimum eſt, nimis copiosè ſumptum *Vomitum* ciet.

IV. Animi *pathemata* ſola in Hominibus *Sedes* & *Vomitum* non minùs efficaciter *movent*, ac ipſa Medicamenta; quod quidem obſervatur in Hominibus *irà* percitis, aut *metu* valdè perculſis: hoc verò pendet ad Humorum Spirituumque *motu* per *pathemata* turbato.

V. Homines plurimi *odore* solo Medicamenti *purgari* possunt; hique si in tales Morbos incidant, qui *Olfactum* destruant, deinceps non *purgantur*, licèt Medicamenta ipsa Naribus eorum admoveantur. *Purgationis* autem ab *odore* solo productæ non pauca sanè dantur Exempla; ut in *Histor. Academ. Reg. Paris. anno primo* (*a*) & apud BOYLEUM, *de Effluviis*. Quin etiam interdum à solo Medicamentorum *conspectu* excitatur quibusdam *Catharsis*; utì quidem videre est apud BARTHOLINUM, *Histor. Anat. & Med. Centur. 5. Observ. 64.* (*b*) tum & apud PECHLINUM. (*c*)

(*a*) Scilicet *pag. 69. Edit. Amstel.* ubi refertur Exemplum insigne *Purgationis* ἄνω & κάτω violentissimæ ex *odore* solo Rosarum pallidarum ortæ. Conferatur etiam de simili *Purgatione* PECHLIN. *Exercitat. de Purgantibus Cap. 10. pag. 115.* ubi prostant Exempla ex CARDANO, FALLOPIO, atque SALMUTHO petita. Vide sis quoque TH. ERASTUM, *Disputat. de Propr. Medic. Cap. 60.*

(*b*) Ubi nimirum extat Exemplum validissimæ *Purgationis* ex *antimonio viso.* Adde & illud quod narrat idem AUCTOR in *Actis Hafniens. Vol. 5. Observ. 49. pag. 136.* ex observatione OLAI BORRICHII, de *Purgatione* liberali à *conspectu solo* Pilularum catharticarum. Confer adhuc MARCELL. DONATUM, *de Histor. Med. mirab. Libr. 2. Cap. 1. pag. m. 91.*

(*c*) *Exercitat. de Purgant. Cap. 30. pag. 409.*

VI. Solâ externâ *applicatione Purgantium* nonnulli *moventur*; prout videri poteſt in *Ephemeridibus Germaniæ, Decur. 2. anno 10. n. 43.* & probatur ex *Emplaſtro* illo ſat noto ex Felle taurino, Colocynthide, &c. compoſito, [quodque *Unguentum de Arthanitâ majus* nuncupatur.]

VII. Quidam vehementer *purgantur* ob ſolam Perſpirationem Sanctorianam *impeditam*, aut *imminutam*: hoc verò plerumque fit ab *humido* Aëre atque *nebuloſo* præſertim; unde dixit HIPPOCRATES, quòd *Auſter producit Alvi laxitatem, diarrhœas, colliquationes; Boreas verò Alvi conſtrictionem & ſiccitatem.* (*a*)

VIII. Accidit etiam aliquando, ut ab externo *motu* ſolo excitetur *Purgatio*; quod quidem primâ vice *navigantes*, non ſecùs ac nonnullos *rhedâ vectos* experiri ſatis notum eſt.

COR. I. Admodùm *exigua* corporis *moles* ſæpenumerò ſufficit ad *maximos* effectus producendos.

COR. II. Corpus quod *agit* eſt plerumque *tenuiſſimum*; ut patet ex Emplaſtris *purgantibus*, horum quippe *moles*,

(*a*) *Aphoriſm. Sect. 3. Aph. 17.*

operatione finitâ, vix minuitur.

COR. III. Corpus *agens* est ſæpe *volatiliſſimum*; prout liquet ex *Aloe*, cujus ſuffitus *purgat*, cùm verò partes ejus *ſubtiles* avolavêre, illud quod remanet planè *iners* est.

COR. IV. Pars Corporis *cathartica* est *minima* reſpectu totius *molis*; (*a*) utì patet ex Euphorbio, & Colocynthide, quæ in *aquâ* ſoluta, & leniter evaporata, maſſæ fiunt *inertes*; cùm tamen pars *exigua* valde, atque vix *ſenſibilis* fuerit evaporata.

(*a*) Confer *Annotationem* pag. 124. & 125. annexam.

CAPUT

CAPUT IV.

De Eccoproticis.

1. E*Ccoprotica* (prout antè dictum eſt) ſunt illa Medicamenta *per Alvum purgantia*, quæ Corpus *inter operandum* non multùm *turbant*, & quæ, præter Ventriculi Inteſtinorumque *contenta*, vix quicquam, aut ſaltem valde parum *expellunt* è Corpore noſtro: ſiquidem impoſſibile eſt invenire *Eccoproticum* abſolutè ſic dictum, quod ex Glandulis Inteſtinalibus aliquid non *educat*; ſicut enim *aqua* ſimpliciſſima, videlicet *pluvialis*, in Oculum ad ſabulum educendum injecta, eum leviſſimè *ſtimulando*, lachrymas elicit; ita quoque *Eccoproticum*, utut *blandum* ſit, attamen aliquid ſemper cum *fæcibus* ſimul *expellit*, Glandulas nimirum Inteſtinales *commovendo*.

2. Jam verò *Eccoprotica* quælibet ad *tres* Claſſes *generales* reduci poſſunt.

I. Claſſis continet quæcunque agunt *lubricando* Inteſtinorum *membranas*, & eorum *contenta*: qualia ſunt. (1) *Olea recentia* Animalium; *recentia* inquam,

etenim si talia non sint, at è contrario nimis diu *servata*, tunc *acria* fiunt, & ad Classem *Purgantium acriorum* referri debent; verum enimverò quamdiu sunt *recentia*, tamdiu *oleositate* suâ blandâ *lubricant*: huc igitur pertinent. (1) *Butyrum*, i. e. partes pingues & oleosæ *Chyli*, ab aquosis & salinis partibus, vehementi concussione, separatæ. (2) *Lactis cremor*, sed *recens*, utì jam dictum est. (3) Omnia *Juscula pinguia* ex Animalibus parata, præsertim *Juscula* partium earum quæ circa Mesenterium sitæ sunt; hinc etiam Intestinorum & Mesenterii *decocta* pro remedio habentur optimo, apud *Italos*, ad *fæces* induratas. (4) *Medulla* & *medullosæ* partes Animalium. (5) Horum *Pinguedines* omnes *recentes*. (6) Eorundem *Bilis*, quæ licèt *agat* virtute suâ *saponaceâ* & *stimulante*, quatenus tamen *oleosa* est, inter *Lubricantia* debet etiam haberi. (7) *Olea* cuncta è Vegetabilibus, ut ex *olivis*, *amygdalis*, *pistaciis*, *&c.* expressa: porrò attendendum est, 1°. ut Fructus & Semina, è quibus exprimuntur, sint *matura*; nam alioquin *astringunt*: 2°. ut sint quoque *recentia*; aliter enim *acria*, & valdè *purgativa* fiunt: 3°. ut *blanda* sint; quâ notâ sci-

licet diſtinguuntur ab *Oleis eſulæ*, *euphorbii*, *tithymali*, *nicotianæ*, ſimiliumque Plantarum *acrium*. Diſputatur nonnunquam, an illa *Olea* blanda *conſtipent*, an autem *laxent*; quoniam in Dyſenteriâ ſi ſumantur, *Alvum conſtipant*, ſed in Affectibus Hypochondriacis eandem *laxant*: verùm enimverò ſi conſideremus, Dyſenteriæ cauſam eſſe quoddam *Acre* fibras Inteſtinorum *vellicans*, atque *blandorum* corporum proprietatem in eo conſiſtere, quòd *acria* involvendo eadem *obtundant*, facilè quidem intelligemus, cur in Dyſenteriâ proſint: porrò in Affectibus Hypochondriacis, Inteſtinorum *viæ* ſicciſſimæ ſunt & criſpatæ, eorumque ſuperficies inæquales & aſperæ; hinc *Olea blanda* iiſdem applicata, criſpaturam ipſam & corrugationes, *lubricando*, tollunt, indeque *laxant*. (8) *Fructus* omnes *blandi*, *maturi* & *pingues*: ut ſunt. *Amygdalæ dulces*, *avellanæ*, *nuces*, *coco*, *piſtaciæ*, *ficus*, *Semen lini*, *&c.* atque omnia *farinacea* quæ *viſcoſa* ſunt: hi Fructus omnes dicuntur *lenitivi*; horumque manè maſticatorum *ſuccus* deglutitus, parte reſiduâ ex Ore rejectâ, blandè *laxat Alvum*. (9) Omnia *Decocta emollientia* dicta, h. e. quæ *ſuccum* pinguem, te-

nuem & blandum è Vegetabilibus eliciunt : qualia ſunt. *Decocta malvæ*, *althææ*, *parietariæ*, *hordei*, *avenæ*, *milii ſolis*, *fagopyri*, *&c.* hæc enim *cocta* ſpeciem Emulſionis lubricantis conſtituunt. (10) *Saponaceæ partes* Vegetabilium : eſt autem *Sapo* corpus ex *Oleo* & *Sale* ita ſimul combinatis conſtans, ut in *Aquâ* reſolvi poſſit æquabili ſolutione, h. e. ut *Oleum* non ſupernatet *Aquæ*, ſed cum eâdem permiſceatur. *Sapones* porrò *duplicis* ſunt generis; nempe, vel *naturales*, vel *artificiales*: jam verò *ſapones naturales* ſunt Vegetabilium *ſucci*; quorum quidem *ſex* dantur ſpecies, quæ blandè *lubricant*. 1°. *Manna*, quæ nihil aliud eſt, quàm *ſuccus* è Fraxino exudans, *concretus*, atque ſapore *abſterſivo* & *ſaponaceo* donatus; hinc ejus *ſaponacea* pars *lubricat*, altera verò *ſtimulat*. 2°. *Caſſia*, quæ fructus eſt cum *viſcoſitate* ferè *mellea*; unde leviter *lubricat*. 3°. *Mel*, quod nihil aliud eſt, quàm *ſuccus ſalinus* & *oleoſus*, vi *Solis* è *floribus* Plantarum excoctus, tum *frigore* concretus & in guttulas collectus, quem verò ita conſtitutum colligunt Apes. 4°. *Saccharum*, quod *viſcoſitate* ſuâ *lubricat*. 5°. *Syrupi* ex his *quatuor* præcedentibus, aliiſque

Vegetabilium *ſuccis* confecti. 6°. *Mulſum*, quod etiam *Hydromeli* & *Melicratum* dicitur, nec aliud eſt quàm *Mel* ſolutum *aquâ* & coctum. In hâc *Eccoproticorum* Claſſe continentur adhuc. (11) *Sapones artificiales*, nimirum illi qui ex Salibus & Oleis *arte* commixtis conſtant: horumque *duæ* ſunt ſpecies; *prima* continet. 1°. *Saponem* ex *ſale* alcalino fixo, & *oleo* expreſſò confectum; ſic ex *ſale* Tartari & *oleo* Olivarum fit *ſapo* Venetus. 2°. *Saponem* ex *ſale* alcalino fixo, & *oleo* ſtillatitio factum, qui *ſapo chemicus* vocatur. 3°. *Saponem* ex *ſale* alcalino volatili Animalium cum *oleo* diſtillato confectum; qui verò *ſal volatile oleoſum* ſolet appellari. *Secunda* ſpecies includit *ſapones* ex Acidis & Oleoſis confectos; ut ex *aceto* & *oleo* diu ſimul *coctis*, item ex *oleo vitrioli* cum triplo aut quadruplo *olei communis*. Ad hanc Claſſem *Eccopr.* referri debent etiam (12) *prædicta* omnia *externè* applicata, ſive per modum *balſami*, ſive *frictûs*, ſive *fomenti*. (13) Eadem omnia *Enematis* ſpecie *injecta*; quod quidem ſæpenumerò magis prodeſt, quàm ſimilia quælibet Ore *aſſumpta*, præſertim ſi *malum* hæreat in Inteſtinis *craſſis*.

Cæterùm ut videamus, quibus hæc *noceant*, & quibus *prosint*, sive ut *Eccoproticorum* dictorum *usus* determinetur, ad *COROLLARIA sequentia* attendendum est.

COR. I. Lubricantium istorum *usus* prodest Corporibus siccis, calidis, atrabilariis, Hæmorrhoïdibus vexatis, Perspiratione uberiori gaudentibus, & robustissimis Visceribus donatis; quibus proinde omne Liquidum in Intestinis *contentum* intra Venas Lacteas pellitur, & *absorbetur*; utì demonstrat SANCTORIUS: hæc autem Viscerum *ariditas* Regionum *calidarum* Incolis accidit sæpissime; per *calorem* enim *externum*, semper *absorbetur* & detergetur quicquid hæret in *exteriori* Corporis parte; jam verò notum est, quò Vasa Secretoria *plùs* emulgentur, eò *majorem* fieri Liquidi in eadem *influxum*; unde fit ut arescant *interiora*: atque sic ejusmodi Regionum Incolæ tam frequenter *atrabilarii* & *hæmorrhoidales* evadunt. *Atrabilarii* porrò sunt illi, quibus, ob rationem modò dictam, Corporis habitus est *siccus* ac *strigosus*: quoniam scilicet, Sanguinis *liquidissima* pars *exhauritur*; ita ut eorum Sanguis è Corpore quomodocunque eductus, *ater* quadantenus

appareat; hiſce verò *fæces alvinæ*, ob humidi *defectum*, lapidis ad inſtar dureſcunt. *Hæmorrhoidales* autem dicuntur illi, quibus, propter liquidi Inteſtinalis *penuriam*, indurantur *fæces*; quæ quidem tunc temporis *hærent* in angulo hoc *açuto*, qui à Colo & Recto Inteſtino formatur; unde fit ut Venæ Inteſtinorum ibi ſitæ, nempe juxta pondus iſtud, validè premantur & anguſtentur; quapropter Sanguis aſcendere non valens, hæc Vaſa ita *inflat* atque *diſtendit*, ut *rumpantur* in locis ubi minima datur *reſiſtentia*, nimirum circa *podicem*; interdum autem *intrà*, tumque *hæmorrhoides cæcæ* nuncupantur; quandoque verò *extrà*, & tunc *apertæ* dicuntur. Hominibus porrò iſtis *Lubricantia* plurimùm proſunt.

COR. II. Lubricantia ſuperiùs memorata ſæpenumerò plùs conferunt ad *Purgationem* promovendam, quàm validiſſima quæque *Purgantia*; præſertimque in Hominibus *præcedenti COROLL.* deſcriptis: norunt enim *Itali & Hiſpani* Medici, quòd ſi Homines hujuſmodi *purgandi* forent, iiſque *Purgantia* exhiberenrur *acria*, tum Anxietates, Sudores, Vomitus, aliaque dira *ſymptomata*, nullâ verò ſequente *Purga-*

tione oritura essent; verùm si *Lubricans* aliquod, ut *oleum*, *&c.* iis propinetur, *laxam Alvum* illicò secuturam non ignorant. Cæterùm ratio, cur Hominibus hisce noceant *acria* & *fortia*, in promptu est; nimirum, quia vis *acrium purgantium* in parte tenuissimâ & volatili consistit; illi porrò, qui Viscerum *robore* magno donantur, omnes hasce partes *purgantes* in *interiora* pellunt & *absorbent*; unde quidem totum Corpus *stimulatur*, *turbaturque*; quin & hoc pacto *Diaphoretica Sudoriferaque* fiunt quæ *Purgantium* munus obire solummodò debuerant. In *frigidioribus* autem Regionibus *contrarium* obtinet: in quibus itaque conveniunt *fortiora*, ut *Hydragoga* & *Cholagoga*.

COR. III. Alvus horum Medicamentorum ope *mota*, non evadit *stricta* deinceps; ut ab aliorum *Purgantium* operatione fieri solet: ratio est, quoniam Intestinorum tùm Vasa tùm Glandulæ, non adeò *deplentur* & exhauriuntur ab hisce, ac à *fortioribus Catharticis*; proinde *finitâ* eorum operatione, *sufficiens*, ad Intestina *lubricanda*, Liquidi quantitas in Glandulis præsto est: verùm in Hominibus quibus *fortiora* sunt Viscera secùs se habet res.

COR.

COR. IV. Optimus eſt *Lubricantium* iſtorum *uſus*, cùm in Inteſtino *Colo* infarctæ & indurаtæ hærent *fæces*; quod quidem accidit Hominibus *COROLL. primo* deſcriptis, & Infantibus *recèns natis*, quibus *ſolvi* debet *Alvus* ope *Suppoſitorii* ex *ſapone* confecti; etenim ſi per *Catharticum* ore *aſſumptum* expulſio *fæcum* tentetur, *convulſi* pereunt.

COR. V. Medicamenta hæc *nocent* Hominibus vel *bilioſis*, vel *laxis*, vel *aquoſis*. Porrò *bilioſi* propriè ſunt, illi quibus *nimia* copia *bilis* per Inteſtina fertur, *refluxu* versùs Hepar *impedito*; cùm itaque *bilis* per Inteſtina fluens, eadem ſatis ſuperque *lubricet*, non debent alia *Lubricantia* hiſce propinari. *Laxos* autem vocamus eos, quibus Ventriculi & Inteſtinorum *viæ* nimiùm *lubricæ* ſunt, unde & *flaccidæ* fiunt. *Aquoſi* verò dicuntur illi, quibus in omni parte Corporis *aquea* Sanguinis pars accumulatur: porrò tales ii ſunt, quibus Calor expellens, & Perſpiratio deficiunt, ac proinde iis omnia ſunt *laxa*; hinc Homines ejuſmodi non *Lubricantibus*, ſed *acerrimis* debent moveri *Purgantibus*.

II. Claſſis *Eccoproticorum* continet ea,

quæ *fæces* nimis cohærentes diluendo *movent*: qualia ſunt. (1) *Aqua communis*; quæ verò, ſi eâ lege *potetur* ut ad Inteſtina *vergat*, non autem ad Corporis peripheriam, *diluens purgativum* evadit; ad Inteſtina porrò *verget*, modò *quatuor* obſerventur *ſequentia*; (quæ quidem in *uſu* omnium *Eccoproticorum* debent etiam obſervari) nempe, 1°. Sumatur manè, Ventriculo vacuo. 2°. Frigido ſub Jove bibatur. 3°. Sudor vitetur. 4°. Determinetur *aqua* versùs Inteſtina, leni deambulatione in Aëre frigido. (2) *Aquæ minerales* ſeu *Acidulæ*, utì *Spadanæ*; ſive ſint ſemi-merculiales, ut *Aguiſgranenſes*, ſive ſulphureæ aut vitriolicæ, ut ſunt *Britannicæ*, *&c.* (3) Animalium *aquæ*: quales ſunt. 1°. *Lac*, quod, ſi *recens* hauriatur, obſervatis conditionibus antè dictis, *fæces* diluit, *alvumque* laxat. 2°. *Serum lactis* eodem modo *ſumptum*; ſi verò Corpus *moveatur*, tunc *diaphoreticum*, vel *diureticum* evadit. 3°. *Lac ebutyratum*. (4) *Juſcula* ex partibus Animalium parata. (5) Omnia *compoſita* ex præcedentibus. (6) *Fomenta* & *Clyſmata* ex iiſdem præparata.

COR. I. Hæc omnia conveniunt Hominibus in *COROLL. primo* Claſſis *Lu-*

bricantium deſcriptis : ergo nocent *bi-lioſis*, *laxis*, & *aquoſis*, magis verò *la-xis*; porrò *bilioſis* minùs noxia ſunt quàm *Lubricantia*, quippe quæ ſint hiſ-ce magis *aquoſa* : atque ſic ſi *minerales aquæ* propinentur in Hydrope à *laxita-te* Vaſorum ortâ, certiſſimè *mortem* ac-cerſunt.

COR. II. Hæc optima ſunt *adjumen-ta* in Febribus ardentibus, & Morbis omnibus Inflammatoriis, ſive ſumantur per *os*, ſive per *anum*, vel *fomenti* ſpe-cie, vel aliâ quâcunque ratione.

III. Claſſis *Eccoproticorum* includit ea, quæ leviter Inteſtina ſtimulando, *fæ-ces* inde *expellunt*, abſque tamen reli-qui Corporis *turbatione* : hæc verò apud nos hodie *Lenitiva* audiunt; Veteres autem ea dixere *Minorativa*, i. e. quæ copiam *fæcis expellendæ* non ſemel & ſimul, ſed per vices *eliminant*. Huc ita-que pertinent omnia Medicamenta, quæ quidem *aſſumpta*, Ventriculi & In-teſtinorum *villos* in *excretorios* motus excitare valent : cæterùm hoc fieri de-bet reliquo Corpore non *perturbato*; ideòque ſequentes *duæ* conditiones om-nino ſunt neceſſariæ; ſcilicet, 1°. Ut hæc Medicamenta ſint aliquantulùm *acria*. 2°. Vel ſint adeò *craſſa*, ut Vaſa

Lactea *ingredi* nequeant, vel ut *determinentur* versùs Inteſtina, nec in maſſam *ſanguineam* recipiantur; conſtat enim aliquot *Purgantia*, ſi cum Sanguine *miſceri* prohibeantur, per *inferiora* ducere; ſin *contrà*, tum per *alias vias* operari, ut patet in uſu *Seri lactis.*

Medicamentorum autem iſtorum nonnulla ex Animalibus deſumuntur; ſuntque. (1) *Succi acres* Animalium: ut 1°. *Urina*, quæ quidem epota, & *aëre* frigidiuſculo ad *inferiora* determinata, *purgare* valet; eadem verò quandoque evaporatur in *ſmegma*, unde Pilulæ conficiuntur quæ laxant *alvum*, dummodò impediatur Perſpiratio. 2°. *Bilis*, quæ agit *acrimoniâ* ſuâ; debet autem aliquantulùm *inſpiſſari*, ut fiat inſtar *Saponis*, cum quo magnam habet affinitatem; [atque ſic ex hâc *inſpiſſatâ Bile* conficiuntur Pilulæ *ſtimulantes* & *cathartica*; quæ verò poſſunt *inaurari*, ſiquis hujuſce remedii *genus* occultare velit.] 3°. *Lac*, quod aliquando dum *aceſcit* in Ventriculo, ſuâ itidem *acrimoniâ* fit *purgativum*: unde videmus, optimos quoſque Practicos *lac ovillum*, *caprinum*, vel *aſininum* Phthiſicis exhibere; quo *laxa* ſervetur *alvus.* 4°. *Serum lactis*, quod *ſaponaceum* habet ſa-

porem; si autem *acescat*, tum fit *acre*, unde stimulando *purgat* post lenia *tormina*; quæ quidem ideò contingunt, quoniam ab hujusmodi *acredine* irritantur *Fibræ*, hæ verò semel irritatæ se *contrahunt*, & hoc pacto inter partes *contractas* Aër, aliaque tunc *includuntur*; Aër autem ille sic *inclusus* vi *suâ elasticâ* expanditur, *Fibrasque* urget ac distendit summoperè; inde igitur ortum ducunt hæc *tormina*, quippe quæ statim desinant *contractione solutâ*; tumque sentimus illicò ut plurimùm *fæces*, è loco ubi *spasmus* erat, versùs *anum* descendere, quæ verò paulò pòst expelluntur. 5°. *Lac acidum*. 6°. *Caseus recens*; hic enim in Corporibus ubi non bene *digeritur*, nec à *bile* ut oportet *subigitur*, dum in Ventriculo remanet, ibi *acescit*; sicutì sæpe contingit in Infantibus. 7°. *Coagulum lactis* quod in *ventriculis* Vitulorum reperitur; namque hoc aliquando degustatum, *Alvum* cum horrore movet. 8°. *Ova putrescentia*, quæ nonnunquam, *olfacta* tantùm, Ventriculum per *superiora* & *inferiora* movent; si verò intus quantitate admodùm exigua sumantur, vehementer *purgant*.

Quædam (2) dantur *Eccoprotica* ex

ſolidis Animalium partibus deſumpta : utì , 1°. *Salia* quæ in omnibus hiſce *Solidis* continentur , nimirum in Oſſibus, Unguibus, Carnibus, &c. hæ quippe partes , ſi *recentes* fuerint & in meracum liquidum excoquantur , *ſalinæ* fiunt ; jam verò *Sal* iſtiuſmodi non eſt *volatilis* planè , ſed inſtar Salis Ammoniaci *ſemi-volatilis* & *ſemi-fixus* ; quæ quidem proprietas hîc loci requiritur. 2°. *Semi-putridæ* omnium Animalium partes : ſic enim Caro *ſemi-putrefacta* laxat *alvum* ; ſi magis *putrida* ſit, *diarrhœam* parit ; ſi verò majorem adhuc contraxerit *putredinem* , tum ipſam *dyſenteriam* excitat, utì ſæpenumerò tale quid accidit Hominibus *oleoſis* & *obeſis* : idem porrò dicendum eſt de Lardo , Pinguedine , & Medullâ *ſemi-putridà.* 3°. Animalia quædam *integra* , eaque *cruda* devorata ; utì ſunt *Oſtrea* , quibus *alcalina* eſt natura , prout patet ex *liquore* illo *ſubſalſo* gratiſſimo in eorum conchis contento : ſic & aliquot *Piſciculi* qui *ſpiculis* ſunt armati ; quorum verò *vis laxativa* Qualitati cuidam *Specificæ* non debetur , ſed iſtis tantùm *ſpiculis* ſtimulantibus. 4°. Animalium *ſucci* , *carnes* , *pinguedines* , *ova* , & cætera cuncta, ſi *murià* ſeu *ſale marino* con-

dita ſint ; ex eorum autem *oleoſo ſmegmate* & *ſale* tertium quoddam fit compoſitum quaſi *ſaponaceum* : huc etiam pertinent omnia *Salſamenta*, ex quorum uſu diuturno in claſſibus Navalibus oritur ſæpenumerò *diarrhœa.* 5°. Animalium *ſtercora* quæ *ſalem* continent ad *nitri* naturam accedentem ; atque ſic Itali ſimilibus (ut *ſtercore* Pavonum , Columbarum , &c.) ad *alvum laxandam* utuntur : optima porrò ſunt ex hiſce ea quæ deſumuntur ex Animalibus Vegetabilia ſolummodò depaſcentibus ; quoniam aceſcunt. *Sales* autem è *ſtercoribus* extractos *nitroſos* eſſe inde conſtat , quòd ſi talia *ſtercora* in acervos collecta , & Plantarum exuſtarum cineribus conſperſa *putreſcere* ſinantur , *ſal* quidem qui ſolvendo , evaporando & cryſtallizando ex iiſdem colligitur , in *cryſtallos* planè *nitroſas* concreſcit ; hoc verò præſertim obtinet in Animalibus *ſale marino* non utentibus. Huc referendi quoque ſunt *ſucci* ex Animalium *ſtercore* expreſſi ; hinc in Febribus aliiſque Morbis *acutis* , ut in Variolis , Morbillis , &c. in quibus *laxari* debet *alvus* leniter ac ſine multâ *turbatione* , laudantur *ſucci Stercoris caprini*, *ovilli*,

& *equini*, aliorum-ve ſimilium (*a*).

Medicamenta *Eccoprotica* leniter *ſtimulantia* ex Vegetabilibus quoque habentur plurima; ſuntque. (1) *Fructus* omnes *horæi* crudi, maturi, acres, acerbi, acidi, dulces; ut *poma*, *pyra*, *pruna*, *&c.* item & *baccæ*, nullis exceptis; quorum autem alia *plùs*, alia *minùs*, omnia verò *flatus* excitare ſolent:

(*a*) Confer ETTMULLER, *Schroder. Dilucidat. P. I. Sect. 3. pag. m.* 223. qui quidem *Stercus ovillum* in Variolis præfert, in Morbillis verò *caprillum*, & *equinum* in utríſque commendat, &c. Cæterùm de Remediis iſtiuſmodi, præſertimque de *Stercore equino* (cujus *ſucci* vulgatiſſimus omnium eſt uſus) ſequens judicium fertur à JUNCKERO, *Conſpect. Therap. General. pag. 345. & 346.* " (1) Ex pabulo „ avenaceo *diſcuſſoriam* qualitatem haurire cre- „ ditur, & magnam vulgò gloriam habet in „ Colicâ ſpaſmodicâ, Paſſione Hyſtericâ, Icte- „ ro, Morbillis & Variolis, (quas à *ſucco* ejus „ expelli perhibent) Anginâ, & cumprimis „ in Pleuritide; unde ſunt qui *Syrupum* B. „ LUTHERI ex hiſce *excrementis* paratum eſſe „ adfirmant, in Colicâ & Malo Hyſterico ma- „ ximè celebratum: (Confer ETTMULLER.) co- „ quunt autem communiter hæc *excrementa* „ cum Cereviſiâ, atque hoc *decoctum* in Ca- „ tharralibus Pectoris pathematibus multâ „ cum jucunditate à nonnullis bibitur, vul- „ gò *das Pferde-Bier.* (2) *Externè* etiam in An-

porrò *vis* eorum *eccoprotica* à *ſale acri* dependet, qui leviter & ſucceſſivè *ſtimulat* Inteſtina. (2) *Fructuum* iſtorum *ſucci* expreſſi ſive crudi, ſive in Syrupum decocti. (3) *Fructuum* horum partes non *ſolubiles*; ut *cortices*, *acini*, *&c.* quæ quidem in Ventriculo retenta, notabilem ſatis contrahunt *acorem*, unde *lenia* quaſi *Epiſpaſtica* ſive *Stimulantia*

„ ginâ & Stranguriâ laudatur. At ubique non „ modò remedium eſt elogiis impar, ſed & „ multis nauſeoſum; ideòque talibus relinquendum qui jucunditatem ex ipſius *uſu* percipiunt. „ Hæc JUNCKERUS. De iſtis etiam Medicamentis jam quidem antea DAN. LUDOVICI (de *re pharmaceuticâ* Scriptor omnium perſpicaciſſimus) pronuntiaverat, " quòd hæc „ ſordida eſſent, aut temulentorum vexationibus, Medicaſtrarum-ve vel Superſtitioſorum negotiationibus, quàm *compta* Medicorum *praxi* aptiora. „ *Videatur ejus Pharmacia Mod. Sæc. applic. Diſſert. I. Cap. de Purgantibus Vomit. pag. m. 85.* Idem verò *Ibid. Cap. de Aperientibus*, *&c. pag. 227.* dicit, „ quòd Batavorum ſanè militibus incurſantes „ in *Javâ* Indos *ſtercore* depuliſſe laudi fuit; „ Medico *gratioſo* non item. „ Hinc igitur, paulò pòſt, totum hoc *magma* Ægyptiis pro *foco* legendum ſiccandumque relinquit. Porrò ſi quis de hiſce *ſordibus* (quatenus ad *medicos* uſus pertinere poſſunt) plura voluerit, conſulat *Tractatum* illum, in *Germaniâ* nî fallor editum, cui titulus eſt, *Medicina Stercoraria.*

fiunt, & cum torminibus *purgant*: atque sic sæpenumerò in tenellis Infantibus, quorum Ventriculus ista minùs solvere ac digerere valet, inde mala oritur *diarrhœa*; ut etiam aliquando ex *uvis corinthiacis*, *prunis*, & similibus; hæ siquidem *uvæ* non dissolvuntur in Ventriculo, sed integræ cum reliquis ejiciuntur *fæcibus*; itaque nisi sat citò expellantur, *acorem* maximum contrahunt, & Intestina vehementer *stimulant*; unde *diarrhœa* nascitur. (4) *Flores* Plantarum nonnullarum; utì sunt *violæ*, *rosæ pallidæ* sive *subrubræ*, *flores persicorum*, vel in Pulvere, vel in Conservâ assumpti. (5) *Sapones nativi*; prout sunt. 1°. *Mel*; cujus quidem *acrimonia* patet inde, quòd Ulcera & Vulnera detergeat: huc etiam pertinet *Mulsum* 2°. *Saccharum*; hoc enim cùm sit quidam *sal* ex Arundinibus Sacchariferis collectus, ideò ex suâ naturâ *stimulare* debet. 3°. *Manna*; quæ verò (sicut alibi dictum est) *succus* est *Fraxini*, ex hâc arbore exudans eo tempore, quo *sal* & *oleum* intimè sunt unita. 4°. *Sapæ* omnes, i. e. Spissamenta ex *succis* maturis *coctis*: huc etiam referuntur *Succi fructuum maturorum* recenter expressi; ut *cassiæ*, *tamarindorum*; item & ille

ſapo egregius *Aloe* dictus : his quoque ſunt addenda *Gummata aromatica acria* ; ut *gummi ammoniacum* (cujus autem vis *ſtimulans* non ſolùm ex *acri* ſapore manifeſtatur , verùm etiam ex eo quòd Cuti applicatum , *ſtimulando* Perſpirationem promoveat) dein *bdellium*, *ſagapenum*, *opopanax* , *myrrha* , & hujus generis omnia , quæ ſuis *viſcidis* partibus *lubricant* Inteſtina , *acribus* verò *ſtimulant*.

Nonnulla porrò dantur *Eccoprotica* ex *Salibus* ſolis conſtantia : qualia ſunt. (1) *Sales fixi nativi* Vegetabilium ; hique ſunt *duplices* , nempe 1°. Illi qui ex *ſuccis* Plantarum *crudis* extrahuntur *cryſtallizationis* ope : hi verò vel *(α)* è *ſuccis* Plantarum *minimè acidarum* educuntur ; & iſti *Sales* quandoque ſunt *alcalini* , quandoque *nitroſi* , ac omnes in Aere *diſſolvi* in liquamen , atque *diffluere* ſolent : vel *(β)* è *ſuccis* Plantarum *acidarum* ; taleſque magis *terreſtres* , nec non *tartareæ* ferè ſunt naturæ : horum autem *Doſis* eſt à ℈. jv. ad ʒvj. *in juſculo*. Notandum eſt verò maximam Plantarum *vim* hiſce in *Salibus* conſiſtere ; unde quidem *Eſſentiales* dicuntur. (2) *Sal* qui Vaſorum lateribus , in quibus *ſucci* Plantarum *fermenteſcunt* , ad-

hærere ſolet, diciturque *Tartarus*: hic autem eſt *ſal acidus*, in Aëre nequaquam diffluens; ejus verò Cryſtalli *cremor Tartari* vocantur, cujus *Doſis* eſt à ℥ ſs. ad ℥ j. *in juſculo*: porrò *ſal* ille Vini *eſſentialis* vi quidem *acoris* ſui operatur, Inteſtina nempe *ſtimulando*; verùm nunquam Lactea ingreditur Vaſa, quippe qui *ſolvi* nequit, niſi per aliquod *Alcali* fortiſſimum, *ebullitionem* vehementem, & *aquam* copioſam; uti docet Experientia: proinde nec à *Lymphâ* noſtrâ, nec à *Calore* noſtro ita *ſolvi* poteſt, ut ingrediatur Vaſa; quin & difficilis *ſalis* hujuſce *ſolutio* patet exinde, quòd ſi *aquam* ubi *ebullierit* refrigerari, & parumper evaporari ſinamus, *cremor* utìque ſupernatabit, & reliqua pars quæ magis eſt *fixa* gradatim ſubſidet, uſque dum *ſal* totus *aquam* deſeruerit.

Secunda Claſſis *Eccoproticorum Salium* continet *Sales* Vegetabilium *fixos artificiales*, qui ſcilicet ex Plantarum combuſtarum cineribus extrahuntur: hique ſunt *duplices*; nempe, 1°. Qui ex Plantis *leni igne* combuſtis educuntur; hi verò non ſunt valdè *acres* aut *urentes*, quoniam *olei* paululum habent admixti: porrò iſti facilè *diſſolvuntur*, adeòque Vaſa intrabunt Lactea, niſi ſuprà

dicto *regimine* prohibeantur: *Dosis* autem eorum est ʒ j. ad ʒ j ſs. 2°. Qui ex Plantis *igne valido* combuſtis extrahuntur: hi verò ſunt omnes *corroſivi*; ac proinde ſumi debent in largâ ſatis *aquæ* copiâ: *Dosis* eſt gr. IV. ad ʒ ſs.

Salium iſtorum *tertia* Claſſis includit *Sales* omnes *foſſiles nativos*: ſic enim *ſal marinus* ad ℥ iij. aſſumptus, *Eccoprotici* vices gerit, ſi modò *regimen* antè dictum obſervetur; nam alioquin, ſi ſumatur v. gr. in Lecto *calido*, aut in *Aere* ad eundem *calorem* cum Lecto *incaleſcente*, fit *diureticus*, & in *calore* adhuc majori *diaphoreſin* excitat; facilè ſiquidem ab Humoribus noſtris *diſſolvitur*, & Lactea ingreditur: idem porrò dicendum eſt de *borace*, *ſale gemmæ*, & *ammoniaco*, qui ad ℥ ſs. ſumuntur; idem quoque de *nitro*, & *alumine*, quorum *Dosis* eſt ʒ j. nec non de *vitriolo*, quod ad ʒ j. ſumptum, *vomitum* ciet; verùm ad gr. VI. *catharticum* eſt, præſertim ſi ad *albedinem* calcinatum ſit.

Pro Medicamentis *Eccoproticis* quæ *ſtimulando* agunt, habenda quoque ſunt omnia *dura acuta* & *rigida* corpora, quæ *digeri* nequeunt: ut *limatura Ferri*, *&c.* nec non *Antimonium*; hoc enim

constat *stimulantibus* & *rigidis* partibus, quarum verò vis *stimulans*, & *rigiditas* à nullo Menstruo destrui possunt; adeòque *gravitate* suâ, & *figurâ* Liquidum è Glandulis Intestinalibus eliciunt: huc porrò spectant *corpora* quælibet *aspera*, ut *ossicula*, & *spinæ* Animalium; atque sic *anguillæ* cum *spinis* suis coctæ ab helluonibus quibusdam, ad *Catharsin* movendam, devorantur: quin etiam omnes *acini* Vegetabilium, ut *uvarum*, *baccarum sambucearum*, *&c.* stimulando *purgant*; nec non *coctorum* Vegetabilium *cadavera*, (utì vocantur) qualia sunt *Olera* quæcunque *cocta*, nimirum *spinachia*, *endivia*, *lactuca*, *&c.* quorum *ultima* Solida cùm *dissolvi* nequeant, eapropter *rigiditate* suâ *stimulantia* fiunt.

Denique ad hanc *Eccoproticorum* Classem referri debent *Sapones* omnes, tam *naturales*, quàm *artificiales*; quatenus nempe stimulando *agunt*, sive *Ore* sumantur, sive *infernè* formâ Suppositorii, Clysmatis, aut Fumi adhibeantur; & quidem inter hosce *Fumos* præstat ille qui ex Tabaco, aut Colocynthide, vel ex utrisque simul habetur. v. gr.

℞. *Fol. Tabaci Brasil.* ʒ j, vel ʒ j ſs, *Colocynth.* gr. IV.

Comburantur ſimul, & *fumus* per idoneam *fiſtulam* in *Rectum* Inteſtinum injiciatur. (*a*)

COR. I. Medicamenta hujus *tertiæ* Claſſis, *Stimulantia* ſcilicet, *proſunt*, vel *nocent* omnibus iis, quibus Remedia *primæ* & *ſecundæ* Claſſis *utilia* ſunt, aut *noxia*.

COR. II. Medicamenta quæ numero *primo* & *ſecundo* Claſſis hujus *tertiæ* deſcribuntur, in omnibus Morbis Inflammatoriis conveniunt.

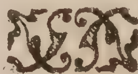
COR. generale ad *tres* Claſſes ſimul pertinens.

Eccoprotica hæc omnia in Inteſtinorum *craſſorum*, Coli præſertim, *infarctu* & *obſtructione* ſolâ congruunt. Porrò notandum eſt hîc loci, Mulieres habitûs *rari* ac *macilenti* quæ *ſtrictam* habent *alvum*, poſt Partum imprimis, inde *languere* & *melancholicas* fieri; quippe quæ pertinaciſſimâ & miſerrimâ laborant *obſtructione* ex materiâ in Inteſtino Colo *induratâ*: hæc autem *durities* in iſto loco ſatis manifeſtè ſe prodit ad tactum, atque modò pro Placen-

(*a*) Confer TH. BARTHOLIN. *Hiſtor. Anatom. & Med. Centur. 6. Hiſtor. 66.* ubi quoque *ſchema* ipſum idoneæ ad hoc opus *fiſtulæ* exhibetur.

tâ uterinâ, modò pro Liene ab imperitis habetur; cùm tamen reverâ nihil aliud ſit, quàm *infarcta* materies in Inteſtinis *craſſis* hærens: unde nec aliis Medicamentis, quàm *Eccoproticis*, tolli poteſt; etenim ſi *fortiora* dentur Fœminis hiſce *Purgantia*, dira ſtatim excitantur Symptomata, ut *vomitus*, *colica*, & *hyſterica paſſio*: quapropter *Eccoprotica* tunc temporis formâ Clyſteris injicienda ſunt, ad *fartum* iſtud amovendum & expellendum. Conducunt etiam hæc Medicamenta *melancholicis* quibuſdam Artificibus, ut & omnibus Viris Literatis, quibus Abdomen multùm & frequenter *comprimi* ſolet (*a*). Denique ad profligandos *morbos* omnes Hepatis, Lienis, &c. ex *obſtructione* ortos, maximè conferunt *Eccoprotica.*

(*a*) Quoniam ſcilicet dum ſtudiis operam dant, *incurvato corpore*, Abdominis contenta ſibi *comprimunt*. Confer RAMAZZIN. *de Morb. Artificum*, *Cap. de Literat. Morb.* item & CHEYNÆUM, *Tract. de Infirm. Sanit. Tuendâ, pag.* 221, *Edit. nov.*

CAPUT

CAPUT V.

De Phlegmagogis.

1. P*Hlegmagoga ſunt, illa quæ Lympham pituitoſam è Corpore per anum expellunt.* Jam verò *pituita* eſt quædam *tenax* & *viſcida* materies, *muco* iſti ſimilis qui ex Hominis ſani Naribus tempore matutino defluit.

2. *Pituitæ* hujus *duplex* eſt origo. 1°. In *primis viis* ſæpenumerò naſcitur, nimirum ex *viſcido* victu, in iis quibus Viſcera ita *debilia* ſunt, ut validè ſatis ſeſe *contrahere* nequeant, vel in quibus Bilis & Succus Pancreaticus *vitium* contraxerunt, adeò ut *munus* ſuum, ſcilicet attenuandi & à coagulo ſervandi *Chyli*, præſtare non poſſint. 2°. *Pituita* ſæpiſſimè fit ex Liquido non *pituitoſo*; ut ex *Salivâ*, *muco* Palati, Oeſophagi, Ventriculi, & Inteſtinorum; quæ quidem omnia *liquida* ſunt *aquoſa*, ſed tamen partes habent quaſdam facilè *coaleſcentes*. Porrò *pituita* ex iſtis Liquidis *dupliciter* fit. (α) Si *caloris* vi parte *liquidiſſimâ* priventur Humores iſti; ſic v. gr. in Febribus ardentibus inſ-

piſſantur Liquida noſtra : quippe docet
Experientia, quòd ſi noſtri Liquores *gra-
dui caloris* eidem, ac eſt *ille* Corporis
ardenti Febre laborantis, exponantur :
haud multò pòſt inſpiſſentur. (β) Flui-
da quoque noſtri Corporis inter *ſtag-
nandum* inſpiſſantur; etenim hæc Liqui-
da niſi moveantur & agitentur, brevi
coëunt inter ſe, *avolatâ* ſcilicet eorum
parte *liquidiſſimâ*; unde quidem oritur
Inſpiſſatio.

3. Cùm ex *mechanicâ* Corporis Hu-
mani ſtructurâ pateat, Vaſa Secretori
longè *minora* eſſe Vaſis Sanguiferis, (d
quâ re vide CAP. V. PROLEG.) hinc pe
illa *tenuiſſima* tantùm Liquida *ſecern*
poſſunt, & quidem longè *tenuiora* quàm
iſte Sanguis : ergo *pituita* quæ *tenax* e
& *craſſa* non immediatè *ſecernitur*
Sanguine; quod enim credunt & dicun
imperiti de *craſſo muco*, nimirum hun
è *glandulis* Membranæ *Pituitariæ* tale
ſecerni qualis apparet, minimè verum
eſt; quippe ſi Membrana hæc, Frigo
re *contracta*, inflammetur, [utì fit in *c
ryza*] tunc equidem *ſecernet* Humorem
aqueum & *limpidum*, qui, mane pro
ximo poſtquam Homo dormiverit, G
nuſque Nervoſum quieverit, *muc*
evadet *craſſus*, utpote qui talis *ſtagnan*

redditus eſt. Non adſunt igitur ulla Vaſa quæ *pituitam* hujuſmodi, præexiſtentem in Sanguine, ſecernant; unde quidem ſequitur, talia non dari Medicamenta quæ *pituitam* hanc, ita *craſſam* in Sanguine præexiſtentem, è Vaſis Secretoriis educant: ergo ſupereſt ut inquiramus, quænam ſint vera *Phlegmagoga.*

4. Medicamenta quæ nomine *Phlegmagogorum* inſigniri debent, *duplicia* ſunt. 1°. Illa quæ *materiam* ex ſuâ naturâ ad *coaleſcendum* aptam è Sanguine per Inteſtina educunt. 2°. Quæcunque *materiem viſcidam* in Inteſtinis exiſtentem inde pellunt. Omne porrò *Phlegmagogum* vel in ipſa Inteſtina, vel in ipſam *pituitam* agit; ut enim hæc educatur, *apta* debet utìque reddi ad *fluorem*; hoc autem obtinetur vel *pituitam* corpore quodam *acri* dividendo, eidemque ſimul *liquidum* aliquod *fluidius* addendo; vel augendo *motum* Solidorum ope *ſtimuli* cujuſdam, ita ut *pituita* ab iiſdem *conteratur.*

I. *Phlegmagogorum* Claſſis continet ea, quæ *pituitam diluendo* educunt: utì ſunt. 1°. Aqua *ſimplex* calida epota, vel formâ Clyſteris injecta, dummodò quidem Aër ſit *frigidus*, & Æger *deambulet* leniter, (quippe ne *ſudet* cavendum

est) si verò per Os assumatur, *vacuus* sit Ventriculus. 2°. Aqua cum *saponaceis*; ut Aqua *mulsa*, fervida epota cum supradicto *regimine*; hæc porrò valde *resolvit*, etenim si Sanguinis *coagulum* adsit, *Aqua* fervida *simplex* lentè *dissolvit* illud, sed *mulsa* citiùs hoc *præstat*; idem quoque *facit* Aqua cum *cassia* & *manna* permixta, ut & cum *sapone* Veneto, Philosophorum, atque *naturali* Animalium, i. e. *bile*. 3°. *Gummata saponacea*; scilicet *viscida* corpora quæ simul in Aquâ *solubilia* sunt, & quadantenus *acria*: talia sunt autem. *Aloe*, *gummi ammoniacum*, *assa fœtida*, *bdellium*, *galbanum*, *myrrha*, *opopanax*, *sagapenum*, *terebinthina nativa*, *&c.* Hæc verò sumuntur *aquâ* fervidâ *soluta*; siquidem hâc ratione multò meliùs *agunt*. 4°. Aqua *calida* cum omnibus Salibus *vegetabilibus*, (exceptis *acidis*) quales sunt *tartarus*, aliique in *tertiâ* Classe *Eccoproticorum* recensiti. 5°. Quæcunque continentur in *secundâ* & *tertiâ* horum Medicamentorum Classe.

II. Classis *Phlegmagogorum* includit ea, quæ operantur quatenus *fibras* ipsas Intestinales excitant in *motus*, quorum ope *pituita* pressa & *contrita*, in varias partes dividitur, divisaque tan-

dem exprimitur: talia ſunt *Acria* omnia *viſcida*, & non nimis *volatilia*; nimirum ea corpora in quibus *Acre* ab aliis partibus ita irretitum eſt, ut licèt *hæ* ſolvantur, *illud* tamen ab iiſdem non ſeparetur, verùm loco, cui partes iſtæ applicantur, defixum maneat; ac proïnde nec *exhalare*, nec in Vaſa Lactea *penetrare* poſſit: hujus verò generis ſunt omnia *Viſcida* in Claſſe *præcedenti* recenſita: huc etiam ſpectat *Oxymel*, quo nihil datur melius ad *pituitam* ſolvendam; tum *Elixir proprietatis*, ſi addito *melle* inſpiſſetur; *Tinctura acetoſa* cum Aromatibus acerrimis; *Hiera picra* Galeni; omnia *Gummi purgantia* numero *tertio* Claſſis primæ memorata; *Mercurialia lenia*; ſicutì Mercurius *dulcis* in Aere *frigido* ſumptus, quippe qui ad *inferiora* determinari debet ad evitandam *ſalivationem*; Mercurius *ſublimatus* copiâ *minimâ* ſumptus, ut doſi $\frac{1}{20}$ partis unius grani; *Antimonium* cum *nitri* pauxillo, ut Antimonii *diaphoretici* gr. xv; Medicamenta quælibet *emetica*, & vehementer *ſtimulantia* doſi *minori* ſumpta. Præterea dantur adhuc *Phlegmagoga* quæ quidem *Officinalia* dicuntur; hæc autem omnia agunt *ſtimulando* Fibras ope cujuſdam *acris volati-*

lis maximè *ſtimulantis*, quod verò per partes *viſcoſas* irretitum & coërcitum eſt: talia ſunt. 1°. *Agaricus*, qui *fungus* eſt arbori *Larici* accreſcens: hujus *crudi* Doſis *minima* eſt gr. x. *maxima* ℥jj. & aliquando ℥ jjj. in Hominibus robuſtis; ſi verò decoquatur in *aquâ*, & deinde *ſuccus* expreſſus coletur & bibatur, *duplicari* debet prædicta Doſis; porrò Spiritui Vini immiſſus *diſſolvitur* non ſecùs ac ſi eſſet Sperma Ceti: Doſis hujus *Extracti* tunc eſt ℈jj. ſed ita intumeſcit & ſpongiæ inſtar dilatatur, ut vix elici *tinctura* queat: *Agaricus* autem bonus guſtui præbet initio ſaporem *ſubdulcem* & *viſcidum*, aſt *acredinem* denique admodùm *amaram* poſt ſe relinquentem; unde patet, *vim* ejus eſſe planè *ſtimulantem.* (2) Semina *Carthami*; quorum Doſis eſt à ℈j ad ℥ jjj, ſi autem *in decocto* ſumantur, *duplicanda* eſt iſta Doſis: *tormina* verò vehementia cum Abdominis *inflatione* excitant, ſi *in ſubſtantiâ* ſumuntur; hinc *corrigi* ſolent Zingibere, Galangâ, Aniſo, Cardamomo, &c. quibus diſcutiuntur *flatus*: ſapore porrò *viſcido* & *ſubdulci*, ſed poſtea *acri* & *nauſeoſo* donantur. (3) *Colocynthis*, quæ ſpecies eſt Cucumeris: *fructus* hujus, ſeminibus ſuis

orbatus & exſiccatus, Medicamentum conſtituit vehementer *purgans*, [quod ſub nomine *pulpæ Colocynth.* præſcribitur;] *amaritudinem* habet violentiſſimam, ſed *inviſcatam*, & propter *viſcoſitatem* ſuam facilè Inteſtinis *adhæreſcit*: tantaque eſt ejus *acrimonia*, ut *Mortem* poſſit afferre; hinc & à *filiis* Prophetarum *Mortis* nomine donatur, *Libr. 2. Regum. Cap. 4. verſ. 40.* Porrò *colocynth.* Doſis *in ſubſtantiâ* eſt à gran. IV. ad ℈j; ſed non ſine periculo *datur*, ſumma quippe *tormina* excitat atque *hypercatharſes*, & in Inteſtinis *ulcera* producit, ac interdum Sanguinem ipſum elicit (*a*): Menſtruum autem ejus optimum eſt *aqua*, cujus ope fit *Extractum* (*b*); hujus Doſis eadem eſt ac *in ſubſtantiâ*, & *effectus* non minùs efficax,

(*a*) Quapropter à *cautioribus* Practicis non datur iis quibus *debilia* ſunt Viſcera, quin & obſervatur ſedulò, ut *pulpa* Colocynth. immixta Clyſteribus, *in nodulo* ſemper includatur, ejuſque *ſolâ* uſurpetur *decoctio*; ne ſcilicet ſubtiliſſima *ramenta* inferant & poſt ſe relinquant horrenda *tormina*. Vide FULLER. *Pharmac. Extemp. pag. m. 113.*

(*b*) Præſertim ſi *Alcali tartarei* tantillo priùs alterata fuerit hæc *aqua*. Confer LUDOVICI *Pharmac. Cap. de Purgant. Vegetab. pag. m. 58.*

immò abſque tam horrendis torminibus; *Extractum* verò per Spiritum Vini factum in Corporibus *frigidis* & *pituitoſis* plurimùm valet: fuit hoc *arcanum* MARTINI RULANDI, titulo *Spiritûs vitæ aurei*, propter eum quem præbet colorem ita dicti (*a*); Doſis erat ad ʒ jj. vel ʒ jjj. Syrupo *edulcorat.* addere ſolebat *Caryoph.* aut tale quidpiam ne *fucus* detegeretur; hæc autem *tinctura* inſpiſſata & exſiccata dat *reſinam*, cujus Doſis eſt à gr. IV. ad VIII. (4) *Euphorbium*, quod eſt ſuccus Plantæ ſemine tricocco, maximè referentis Tithymalum noſtrum: ex pallido flaveſcit hic ſuccus *gummoſo-reſinoſus*, & Linguam urit *acrimoniâ* igneâ diu inhærente; maximè *viſcidus* eſt, indeque tenaciter admodùm *adhæret* Inteſtinis, nec niſi Spiritu Vini aut Salis hinc dimoveri poteſt & ſolvi: Doſi *mi-*

(*a*) Videatur ETTMULLER. *Schroder. Dilucid. P. I. Sect. 2. pag. m. 197.* Analyſin porrò *Colocynthidos* modò per Diſtillationem, modò per Fermentationem cum *muſto*, modò per Digeſtionem, & modò per Extractionem *inſtitutam* refert Dnus BOULDUC *in Actis Regiis Pariſinis*; tandemq; concludit, *optimum* eſſe illud Extractum, quod & *gummoſas* & *reſinoſas* partes contineat, dummodò per longas Digeſtiones, ad Fermentationem tendentes, particulæ *mucilaginoſæ*, irritationem efficientes, ſeparatæ ſint.

nimâ

nimâ ſcil. gr. ſs. valdè *purgat*, licèt ab Empiricis audacibus præſcripta ſit aliquando Doſis gr. XII. in Hominibus autem facilè *movendis* primò *mucum* Inteſtinorum abradit, deinde verò Sanguinem elicit; cæterùm optimè *juvat* Hydropicos, in quibus *vis* ejus plurimùm frangitur: *diſſolvi* poteſt in *aquâ*, ſed tunc ita horrendi ſaporis eſt, ut hoc modo in uſum non veniat; porrò ſi *ſolvatur* in Spiritu Vini, (in quo quidem extrahitur pars ejus *ſpirituoſa* & *reſinoſa*, relictâ *terreſtri*) vim *majorem* adiſpicitur, ideòque Doſis ejus *maxima* ad gr. IV. reducenda eſt; ſi verò cum *aceto* coquatur, tota *vis* ipſius perit. (5) *Hermodactylus*; hæc radix eſt *gummoſa*, Salivam, dum maſticatur, *viſcoſam* reddens, habetque ſaporem *amarum* & *nauſeoſum*: Doſis *in ſubſtantiâ* eſt à gr. x. ad ʒ jj. ſi autem cum *aquâ* decoquatur, *duplicatâ* Doſi dari poteſt: in Alcohole Vini *reſinoſa* tantùm educitur pars, & in Spiritu Vini *vulgari* extrahitur Corpus ex *reſinoſis* conſtans partibus. (6) *Jalappa*; hæc radix eſt Plantæ quæ *Mirabilis Peruviana* dicitur, atque tot Flores, tamque diverſis coloribus præditos fert: ſi *maſticetur* totum Os *viſco* primò quidem obducit, ſed

paulò post Fauces *exulcerat*; lentè *deglutita*, Linguam, Fauces & Oesophagum quasi *comburit*; hoc verò malum *aceto* corrigi potest: Dosis ejus *in substantiâ* pro Infantibus, maximè contra *vermes*, est ad gr. vjjj. vel jx. in Adultis autem *maxima* Dosis est ℈ jv. rarissimè fallit, nisi multum adsit *acidi* in Ventriculo; siquidem *acida* destruunt vires ejus: si coquatur in *aquâ*, Dosis etiam est *duplicanda*; operatur autem *citiùs* hoc modo, & minoribus cum torminibus; addatur verò *mel*, *saccharum*, vel simile quid, ne Fauces *exulcerentur*: porrò si *taleolæ* hujusce radicis cum Spiritu Vini *vulgari* q. s. decoquantur, *Extractum* elicitur, ex partibus *oleosis* sive *resinosis* & *salinis* constans, cujus Dosis eadem est ac *in substantia*: in Alcohole verò *soluta* & inspissata dat *resinam*, cujus ℈ j. æquivalet ʒ j. ejusdem *crudæ*. (7) *Mechoacanna*, quæ species est *Bryoniæ*, unde & quoque *Bryonia alba* dici solet; benigniùs hæc operatur quàm *Jalappa*; est autem *gummosa* radix, sapore *viscoso* & *acri* prædita: hujus Dosis est à gr. xjj. ad ʒ j ss. cæterùm in Aquâ & Spiritu Vini non secùs ac *Jalappa* dissolvitur. (8) *Pruna* quædam *Myrobalani* dicta, quoniam *vis-*

rosa sunt & *glandibus* similia: porrò variæ dantnr *species* eorum, quæ pro loci nativi, coloris, aut magnitudinis *diversitate* distinguuntur; in Officinis autem *quinque* prostant *genera*, binis hisce *versibus* recensita.

Myrobalanorum species sunt quinque bonorum,

Citrinus, Chebulus, Belliricus, Emblicus, Indus.

Omnes hi *fructus* sunt *viscosi* cum sapore *terreo*, *astringenti*, & *acri*; hinc satis vehementer *purgant*, postea verò *constipant*; sunt autem *acerbi* valdè, nec facilè *solubiles*: Dosis est à ʒ jj. ad ʒ vj. (9) *Gummi Gutta*, quod est Gummi *aromaticum* Indicum; expellit materiam instar *muci* Narium: Dosis ejus est à gr. ½. ad x. In *vitello ovi* aut *melle* solutum, *duplicem* acquirit *vim*; quippe Menstruum, interponendo sese inter partes *viscosas*, exitum præbet *acribus*: in *aquâ* pars ejus minima tantùm *dissolvitur*, quod tamen *solvitur* satis vehementer (a) agit. (10) *Turbith gum-*

(a) *Gummi Gutta*, quod alia quoque sortitur nomina (de quibus verò consulantur AUCTORES) sat bene *purgat* Infantes *dosi* j ss. vel jj. gr. cum *sacchαro*, pro Adultis autem requiruntur gr. jv. ad vj; porrò si *major* adhibeatur

mosum : hoc species est bulbi sive radicis *gummosæ* ; vocatur autem *gummosum* quia , si *masticetur* , talem qualem *gummi* exhibet *viscositatem* , cum *acri amaro* intermixto : Dosis est à gr. x. ad ℈jj, *decoctum* in aquâ ad ℥ j. *lentè* operatur, si verò *solvatur* Spiritu Vini *vulgari*, fit *clyssus* continens Aquam , Oleum & Salem , atque *benignè* satis agens ; si solvatur in Alcohole, fit *resina* optimè *purgans* : adeò ut parum referat , quâ ratione *præparetur.* Hæc verò sunt *Phlegmagoga* Veterum, [additis *Opopanace* & *Sagapeno.*]

Recentiores his etiam addidere *Mannam* & *Aloen* : jam verò *Manna* est corpus viscosum, & quâdam acrimoniâ præ-

dosis, plerumque tunc ἄνω & κάτω violentissimè *purgat*. Cæterùm licèt hoc Gummi tantâ donetur *acrimoniâ* , Fructus tamen Arboris, unde provenit , *dulcis* est *edulisque* ; siquidem instar aurantiorum ab Indigenis Cambodiæ *comedi* perhibetur. Plura de Gummi Guttâ videsis in *Act. Reg. Paris.* ubi Dnus Boulduc varia refert *experimenta* circa hujus *præparationem* à se instituta, Ejusdem verò legi potest *historia* præsertim apud Clusium, *Libr. 4. Exoticorum , Cap. 8.* dein apud Bontium, *de Methodo Medendi Indicâ , Cap. 9.* & omnium optimè in Horto Malabarico, *Tom. I. p. 41.* Confer. denique Lottichium *Tract. de Ghittâ Jemou.*

ditum; *Aloe* autem hoc habet, quòd viſcoſitate ſuâ & amaritie Bilem æmuletur, quæ Bilis ab HIPPOCRATE pro *clyſſo naturali* habetur. Doſis *Aloes* eſt à gr. jj. vel jjj. ad ℥ j. *Bryonia* quoque his additur; quæ quidem radix eſt fungoſa & craſſa, maximè pituitoſa, & ſaporem habens acrem, mordacem, atque nauſeabundum: Doſis ejus eſt *in ſubſtantiâ* à gr. jjj. ad ℈ j ſs. Radix hæc in Aquâ, aut Cereviſiâ decocta, *pituitam* lentè, ſed cum vomitu & virulentiâ educit, at ſapor ejus *in decocto* intolerabilis eſt; cæterùm in Spiritu Vini decocta & inſpiſſata, vim *duplicem* acquirit: convenit autem Mulieribus, quibus Menſtrua, ob *pituitam* Uterum obſidentem, ſupprimuntur. *Polypodii* porrò *quercini* radix *vi* quoque ſuæ viſcoſitatis & acrimoniæ operatur.

Mercurialia huc etiam ſpectant, & imprimis Mercurius Dulcis; qui verò, ſi detur ſubtiliſſimè *tritus*, fit *ſialogogus*, ſi autem groſſo modo, *phlegmagogus* evadit; non enim facilè *ſolvitur* in Menſtruis: cæterùm Doſis hujus eſt à gr. jj. ad ℈ jj.

COROLLARIA

Phlegmagogorum Solutionem spectantia.

Quandoquidem omnia recensita *Phlegmagoga* constent parte Viscosâ, quæ vel Gummosa vel Resinosa est, & Sale Volatili penetranti, sed *inviscato*, gaudeant, hæc inde sequuntur circa *solutionem* ipsorum *COROLLARIA.*

I. Si Corpus in quo neque Salina, neque Gummosa, neque Resinosa pars prædominetur, *solvatur* in Aquâ, illud quod post *solutionem* remanet, *vim purgatricem* retinebit, licèt etiam ipsi Aquæ *vis purgans* communicata sit. Porrò si residuum istud Spiritui Vini *vulgari* immittatur, id quod in eodem immissum remanet erit *purgativum.* At si residuum hoc secundum in Alcohole Vini *solvatur*, illud quod restabit *iners* prorsus erit instar Capitis Mortui, ac proinde non *purgativum.*

II. Si corpus in quo Salinum prædominetur, in Aquâ, quantùm fieri poterit, *solvatur*, tunc residuum erit *iners*; utì evenit in corporibus non Resinosis, sed Gummosis, qualia sunt *Agaricus* & *Bryonia.*

III. Si corpus fuerit Semi-ſalinum, & Semi-reſinoſum, atque in Spiritu Vini *vulgari*, quantùm fieri poteſt, *ſolvatur*, id quod remanebit haud ſecùs *iners* erit.

IV. Verùm ſi ſolum Reſinoſum prædominetur, tum omnis ejus *vis purgativa* extrahetur Alcohole Vini, & reſiduum erit *iners.*

V. Si tres *ſolutiones* in *COROLLAR. primo* memoratæ commiſceantur, & igne lento inſpiſſentur, *ſoluti* corporis *vires integras* ſive *quintam eſſentiam* inde habebimus.

VI. Omnia hæc Extracta in Aëre aperto conſervata, *nauſeoſum* ſpirant odorem, quo ceſſante, perit eorum *virtus*, ſed remanet *pondus.*

VII. Omnia hæc cum *acidis* cocta ut Aceto, Oleo Vitrioli, Oleo Sulphuris per campanam, &c. *vim* ſuam amittunt *(a).*

COROLLARIA *Practica.*

I. Medicamentorum expoſitorum *uſus*, neceſſarius eſt in Hominibus, quibus Viſcera *prima*, i. e. *organa* quæ

(*a*) Conf. de his Cor. *Colleg. Chem.* Auct.

chylum conficiunt, *debilia* ſunt. Hæc autem *organa* dantur *duplicis* generis; (α) Os cum ſuis Inſtrumentis *maſticationi* inſervientibus, Oeſophagus cum ſuis Muſculis *digerentibus*, & Inteſtina cum ſuis Muſculis comprimentibus. (β) Diaphragma quatenus *motum* iis omnibus communicat, Muſculi *abdominales*, & *pectorales*, denique *motus* Arteriarum, & Hepatis.

II. Phlegmagogorum perquàm neceſſarius eſt *uſus* in Morbis omnibus, ortis à *chylo* propter *inertiam* Bilis *vitiato*; Bilis enim *menſtruum* eſt, cujus efficaciâ *viſciditas* Ciborum maximè ſuperatur, & reſolvitur: eapropter quando nimis *iners* eſt, aut *parcè* nimis in Inteſtina *fluit*, intra breve tempus *pituita* & *phlegma* in Inteſtinis generantur & creſcunt; unde quidem Homines, hunc in modum affecti, redduntur *hydropici*, vel *pituitoſi*: his ergo *Phlegmagoga*, parvâ ſed ſæpe repetitâ *doſi*, valde proſunt. Maximè quoque conveniunt in *morbis* omnibus *frigidis*, iis nempe qui pendent ad *inertiâ* Viſcerum *primorum*, ſimul & Menſtruorum; ex quibus autem *binis vitiis* oriuntur *tumores albi leucophlegmatici* dicti, nec non *Abdominis infarctus*, ut & *hydrops*, *pal-*

lor virgineus sive chlorosis, *&c.*

III. Phlegmagoga prosunt iis, quibus *pallor* totius Corporis, *viſciditas* Salivæ, Succi Pancreatici, & Inteſtinalis adſunt, & in quibus *fæces* quaſi *pituitâ* obvolvuntur. Siquidem notandum eſt, *rubedinem* Corporis à Sanguinis pendere *rubedine*; hanc verò à *circulatione* per Vaſa, & imprimis per Pulmonalia, in quibus *minimæ* particulæ violenter compinguntur à *vi reſiſtente* Vaſorum contra *vim impellentem* Cordis; unde fit ut formentur in Moleculas *ſolidas*, & *rotundas*, ac proinde *rubras*. Itaque ſi *pallor* Corpus occupet, novimus ex naturâ *morbi*, 1°. vel Vaſa eſſe nimis *laxa*; 2°. vel Sanguinem *deficere*; 3°. vel denique Cor non ſatis validè ſe *contrahere*, adeòque *vim* Solidorum in Fluida *imminutam* eſſe: cùm enim *deſinit* hæc *vis*, ſtatim Sanguis *palleſcit*, ut docet Experientia; quippe Sanguis *ruber* extractus & quieſcens, brevî *palleſcit*, & *reſolvitur* in Serum *pituitoſum*. Hinc ergo *Phlegmagoga* quæ *diluunt*, *reſolvunt*, & *ſtimulant*, hoc in caſu plurimùm conferunt; utpote quæ *motûs* in primis viis *defectum*, ex quo quidem Cordis *defectus* maximè pendet, auferunt.

IV. Phlegmagoga conveniunt iis, qui ex Vitâ nimiùm *ſedentariâ*, aut Victu nimis *viſcido*, ut ſolis *farinaceis* non omnino vel ſaltem non ritè fermentatis, *palleſcunt* & *pituitoſi* fiunt.

V. Methodus optima *curandi* Morbos 4 præcedentibus *COROLL.* enumeratos, ſic ſe habet. 1°. Nempe per aliquot dies *præparetur* Corpus, exhibendo ſcilicet ea quæ Viſcera *ſtimulant*, & Pituitam *diluunt* ac *reſolvunt*; qualia ſunt illa quæ expoſita fuere in *primo* & *ſecundo* numero *primæ* Claſſis, ubi agitur de Saponaceis & Gummatibus fœtidis, nec non iis quæ conſtant ex Aquoſis, & Salibus artificialibus, nimirum alcalinis fixis. 2°. Materia *ſoluta*, & ad fluendum *habilis* optimè reddita *expellatur* per *Phlegmagoga* in *ſecundâ* Claſſe deſcripta. Ex. gr. ſit Homo toto Corpore *frigidus*, *pituitoſus* & *iners*, inſuper *crudis* ac non facilè *ſolubilibus* victitare ſolitus ille ſit Alimentis, indeque metuamus, ne brevî incidat in Hydropem; tum inquam *curatio* ſequentem in modum inſtitui debet: 1°. quidem dentur ipſi ſingulis horis, *Saponis Veneti* in Pilulas redacti *gr. ij*; & poſt ſingulas harum Pilularum

doses, *gr. v. ad x. Nitri*, vel *Salis fixi* GLAUBERI, vel *Salis Tartari fixi*, vel *Cinerum Clavellatorum*, aut *Gummi Ammoniaci*, ex *vino Hispanico*, *vel aquâ menthæ*: 2°. post harum rerum per aliquot dies *usum*, exhibeatur eidem, quolibet vespere, *pilula* j. ex *Aloe* ad *gr. jjj*. vel *jv*. & mane sequenti similis *pilula* cum *gran.* ½ vel *j. Euphorbii*: hoc autem pacto brevî curabitur Æger.

VI. Ita denique patet ex dictis, quòd *Purgantium* debitè exhibitorum ope, *Morbi* curari possint innumeri; non obstante *sententiâ* HELMONTII, & aliorum Chemicorum hujus asseclarum qui dicunt, omne *Purgans* esse *Venenum*, ac proinde Corpus nostrum semper debilitare (*a*).

(*a*) Conferatur HELMONT. *Lib. de Febribus, Cap. V. integr.* & alibi passim.

CAPUT VI.

De Cholagogis.

1. PRiuſquam *Cholagogorum* veram *naturam* & *effectum* exponamus, eorumque Claſſes enumeremus, Veterum de iiſdem expendamus *ſententiam.* Veteres *duplicem* agnovere Bilem; ſcilicet, unam *atram* ſive *Splenicam*, alteram verò *flavam* ſive *Hepaticam*; atque ſic Medicamenta *purgantia* priorem, *Melanagoga*, poſteriorem *Cholagoga* dixere: hoc autem ultimo nomine donabant omnia illa Medicamenta, eaque ſola, quæ *fæces*, Bilem *Cyſticam* colore *flavo* aliiſque proprietatibus referentes, expellebant: quâ quidem ratione in *duplicem* errorem delapſi ſunt; (α) Nimirum è *Cholagogorum* numero excludebant nonnulla Medicamenta verè tamen *Cholagoga*, nempe Medicamenta Bilem *Hepaticam* ſtrictè dictam moventia: *hæc* etenim Bilis, ſi in Sinu Glissoniano examinetur, antequam cum Bile *Cyſticâ* commixta ſit, omni *charactere*, ſcilicet ſapore, odore, colore, tenacitate, *Lympham* planè refert;

ac proinde licèt ope *Cholagogorum* educatur, *fæces* tamen inde non *flavescunt.* (β) Sæpenumerò pro *Cholagogis* habebant, quæ reverâ talia non sunt, utì statim patebit: cùm enim Bilis *Cystica* distinguatur ab omnibus aliis Corporis Liquidis 4 *hisce* characteribus; 1°. *amaritie* suâ, 2°. *flavedine*, 3°. *splendore* suo lucente, 4°. *spissitudine* sive *tenacitate* suâ; hinc ex præsentiâ *trium* posteriorum characterum in *fæcibus alvinis*, (de *primi* verò præsentiâ nihil dicere potuerunt, quippe qui *fæces* degustare soliti non essent) easdem *biliosas* esse concludebant Antiqui; ac proinde Medicamenta quæcunque *hujusmodi fæces* expellebant *Cholagoga* nominavere: sed perperam & temerariè admodum; etenim hæc *flavedo*, atque *splendor* relucens, quæ quandoque in *fæcibus viscidis*, per *Cathartica* expulsis, observantur, possunt esse *progenies* ipsorum Medicamentorum, *contenta* & præcipuè *mucum* Intestinorum *flavedine* relucente inficientium, licèt ne minimum quidem Bilis adsit: ita quippe *Cassia*, parvâ quantitate sumpta, *urinam* & *fæces* colore *flavo* tingit, (qui proinde falsò Bili tribueretur) si majori quantitate sumatur, *viridem* inducit colorem, si

majori adhuc, *atrum*; quin & ex *Mannâ* assumptâ *flavescunt* etiam *faeces*, nec non ex *Tamarindis*, à quibus *pituitosae* quoque fiunt; itidem *Aloe* in *aquâ* multâ soluta, valdè lentescit, ipsamque Bilem aemulatur, ac *faeces* semper *flavedine* tingit.

2. Ex dictis patet, quantùm errabant Antiqui, dum ex *effectu* quem habent Medicamenta quaedam expellendi *faeces* instar Bilis *coloratas*, eadem reverâ Bilem *purgare* concludebant. Rejectâ itaque Veterum *sententiâ*, omnia *Cholagoga* ad *binas* Classes reducemus; quarum *Prior* continet quaecunque Sanguinem *Hepaticum* attenuando, *secretionem* Bilis uberiorem promovent; *Posterior* autem includit omnia illa quae Diaphragma & Abdomen violenter *concutiendo*, Bilem ex Hepate & Vesicâ felleâ in Intestina derivant, unde postea per *sedes* è Corpore potest amandari, si modò opus sit.

Sub *priori* Classe continentur omnia *Saponacea naturalia*: qualia sunt *succi* cunctorum Fructuum *horaeorum* acidodulcium, & maturorum; ut *uvarum*, *cerasorum*, *mororum*, *baccarum sambubuci*, &c. *rubi idaei*, & *vulgaris*, *pomorum*, *pyrorum*, &c. haec enim ea li-

quefaciunt omnia quæ in Vasis hærent, adeòque & Bilem, quin etiam interdum ita vehementer & copiosè, ut *choleram morbum* arcessant. Huc etiam maximè referendi sunt, 1°. *succi* Plantarum aliquot manifestè *Saponacearum*; ut est *succus* Lychnidis *saponariæ* dictæ: huc pertinent quoque *cassia*, *manna*, *mel*, *saccharum*, *tamarindi*, *succus rosarum pallidarum*, *aloe*, *scammonium*, *myrobalani*, *rhabarbarum*. 2°. *Saponacea artificialia*, quæ ex Oleo & Sale *arte* combinatis constant, (ut antea dictum est) & quorum variæ dantur *species* superiùs enumeratæ; omnium autem præstantissima est *illa* quæ ex Sale alcalino volatili, & Oleo volatili conficitur. Tandem huc referuntur *Elixir proprietatis*, & *Syrupi* omnes moderatè *aromatici*; ut *Syrupus de artemisiâ* FERNELII, *botryos*, *quinque radicum aperientium*, *cichorei simplicis*, & *cum sennâ*, *violarum*, &c. sumantur isti omnes in *sero* Lactis, aut *decocto* Taraxaci, vel simili *diluente*, idque manè *vacuo* Ventriculo.

Classis *posterior* complectitur omnia *Emetica validiora*; ut sunt Asari *folia*, tum *emetica* Antimonialia, Mercurialia, &c.

COROLLARIA *Practica.*

I. Bilis nunquam *evacuari* debet; nunquam enim *copiâ* peccat, nisi in iis omnibus qui diu nimis à *cibo* abstinuere; quo in casu nihil aliud requiritur, quàm ut sumatur *cibus*.

II. Medicamenta hæc adhibenda sunt in omnibus *morbis*, qui ab *obstructione* Hepatis vel Ductûs Biliarii oriuntur, ac proinde in *Ictero*: verùm tamen cum aliquâ *cautione*; siquidem à Medicamentis *fortioribus* initio *morbi* abstinendum est; Febrem enim, sive potiùs Inflammationem à quâ Febris oritur, adaugent: *Icterus* autem sæpenumerò procedit ab Hepatis, per cretaceas, gypseas, calculosas, aliasque concretiones, *infarctione*; interdum verò à Ductûs Communis, per *lapillum* hærentem, *obstructione*, quam semper comitatur *vomitus* enormis. Hic porrò *morbus* Literatos, ob *vitam sedentariam*, ut plurimùm afficit; cujus *debellandi* sequens videtur optima *methodus*. V. gr. detur 1°. quotidie singulis horis, Pilula j. ex *Sapone Veneto*, vel ex tantillo *Aloes* cum *melle* vel *hierâ picrâ* parvâ dosi; aut exhibeatur *Sal Polychrestus* cum pauxillo

mellis

mellis & *smegmatis* ex *rhabarbaro*, atque superbibatur *potus* tenuis, saccharatus, aut mellitus, vel *syrupus violarum*, cum Diætâ *strictâ*; continueturque horum vel similium *usus*, donec concretiones *resolvi* incipiant; quod plerumque intra unum vel alterum *mensem* fieri solet, atque factum esse dignosci potest ex *mutatione* coloris in *urinâ*, *fæcibus*, & *cute*. Tum verò 2°. propinentur *Emetica valida*, quibus Abdomen violenter concutiatur, & materia *soluta* exprimatur: (hæc autem non sunt *initio* præscribenda, ne partem fluidissimam emungendo, concretiones magis duras fixasque reddant) porrò finitâ *Emetici* operatione, *vesperi* detur *Opiatum*, atque sensim Exercitio, Cibisque *crassioribus* assuescat *æger*. Cæterùm qui fiunt à *defectu* Bilis *morbi* curari debent, administrando ea quæ facilè *solvantur*; qualia sunt Prisanæ, vitelli ovorum, & similia, unà cum *saponis* Pilulâ.

CAPUT VII.

De Hydragogis.

1. **H***Ydragoga ſunt medicamenta Purgantia, quæ Aquam, i. e. Serum Inteſtinale ſalivoſum educunt.* Porrò *Serum* dicitur omne Liquidum à Sanguine ſecretum, quod nec *pingue*, nec *rubrum* eſt: eſtque vel *concreſcens* ad ignem, inſtar albuminis ovi, in duram maſſam; & hujuſmodi eſt *Serum* Sanguinis propriè dictum: vel *non concreſcens*, ſed *exhalans*, & poſt ſe *fæces* relinquens craſſas, at non coagulatas; taliaque ſunt Saliva, Sudor, Urina. *Serum* autem quod ab *Hydragogis* educitur, eſt *poſterius* illud. Vocatur porrò *inteſtinale*, quoniam in Inteſtina derivatur, idque *dupliciter*; nempe 1°. è *Glandulis* Oris *ſalivalibus*, nec non è Palati, & Oeſophagi *glandulis* extillat, ac deglutitur: 2°. ſecernitur atque fluit in Inteſtina non tantùm è *glandulis* Inteſtinalibus ipſis, ſed etiam à *glandulis* Hepatis per Ductum Hepaticum. Jam verò *liquidum* hoc *Hydragogorum* ope-

multò majori copia, quàm naturaliter fieri ſolet educitur, & per *anum* expellitur.

2. Cæterùm *Hydragoga* ad *tres* reduci poſſunt Claſſes; quarum *Prima* continet ea quæ *ſecretionem* hujuſce *liquidi* promovent, *glandulas* nimirum Inteſtinales ſtimulando. *Secunda* complectitur ea quæ *ſecretionem* dicti *liquidi* ſuſcitant, 1°. Sanguinem in partes *non rubras* diſſolvendo; 2°. eundem ita *ſolutum* velociùs movendo, quò majori copiâ ad *glandulas* Inteſtinorum *ſecretorias* applicetur. *Tertia* tandem includit illa Medicamenta quæ *utrumque* iſtud ſimul agunt.

De Primâ Classe Hydragogorum.

CLassis hujusce Medicamenta ad Intestinorum *membranam* intimam applicata, eandem instar *Vesicatorii* in *vesicas* elevant, quas verò deinde *solvunt* vi suâ *causticâ*, unde sequitur continuum Lachrymarum Intestinalium *stillicidium*. Corporis quippe tota superficies, cùm *externa* tùm *interna*, pullulat scatetque Vasis *liquidum* modò dictum continentibus; his autem Vasculis si corpora applicentur *acria*, quæ ipsa *solvere* valeant, simul & quæ tam *crassa* sint, ut eadem intrare nequeant, tunc temporis *liquidum* istud educent; & vocabuntur *Vesicatoria*, aut *Hydragoga*, prout *huic*, vel *alteri* superficiei admoventur, nimirum *internè*, vel *externè*: quapropter *acria* cuncta *Vesicantia* quæ ita *crassa* sunt, ut Venas Lacteas ingredi non possint, *Hydragoga* fiunt, nullo quidem excepto; & quò magis *acria*, *crassaque* sunt, eò quoque *fortiora* extant. Porrò Classis hujusce Medicamenta *duas* debent habere conditiones; 1°. nempe oportet, ut in se contineant aliquid *tenuis*, *acris*, *roden-*

tis, & *urentis*: 2°. ut illud *urens* ita sit corpore quodam gummoso vel resinoso *involutum*, ut non totum *simul* exhalet, sed *successivè*; unde quoque fiet, ut *successivè* rodat. Medicamenta verò hujusmodi *duplicia* sunt; vel enim ex Fossilibus, vel ex Vegetabilibus desumuntur. Quæ ex Vegetabilibus habentur, sunt sequentia. (1) *Mechoacannæ* radix, quæ jam inter *Phlegmagoga* numerata fuit: vires habet ferè instar *Jalappæ*; in Alcohole soluta *tincturam* præbet, quæ porrò inspissata fit *resina*; si *tinctura* hæc in Ore teneatur, ardore intolerabili Fauces afficit, & *salivationem* excitat; si verò deglutiatur, Fauces ac Oesophagum inflammat, & humoribus opplet; haud secùs ejus *resina*, si masticetur, *salivam* vehementer movet, Osque exulcerat; denique si, cum ovi albumine, sordidis Ulceribus applicetur, eadem *absterget*: Dosis hujusce radicis est à ℈ j. ad ʒ jj. quæ quidem Dosis major est, quàm pro scopo *Phlegmagogorum* requirebatur, quoniam in hoc casu *stimulus* fortior esse debet. *Hydragogum* nobilissimum est, sed non debet deglutiri, nisi *viscoso* quodam corpore involvatur, ne scilicet Fauces & Oesophagum lædat. (2) *Jalappa*; hæc si masticetur, primò quidem

iners esse videtur, sed tandem *acerrima* deprehenditur: *tinctura* ejus cum Alcohole facta, & in Ore detenta, Fauces itidem exulcerat; *resina* verò si masticetur, intolerabilem dolorem & tumorem excitat, *Salivæque* secretionem valdè promovet: porrò si in Aquâ soluta sumatur, vehementer *purgat*, ut & ejus *tinctura* saccharo edulcorata. (3) *Ebulus* sive *Sambucus humilis*; hujus *fructu* & *cortice mediano* utimur: Dos. *baccarum* est à ℈ j. ad ʒ v. *succus* earum ut & *summitatum* dari solet à ℈ ß. ad ℥ j. *cortex medianus* si ad ℈ ß. Infantibus, & ad ℥ ß. Adultis detur, *serum* educit vehementissimè, & *fortiùs* agit quàm *Sambucus*: jam verò *baccæ* & *cortex Ebuli* si degustentur, saporem acrem præbent & lædentem. (4) *Rhamnus Catharticus* vel *Spina cervina* sive *infectoria* (ita quidem dicta, quòd Pictoribus usui sit;) *baccarum* ejus *succus* expressus sumitur ad ℥ j. & in *syrupum* coctus ad ℥ jj. porrò secundùm SYDENHAMI observata *Syrupus* hic *de spinâ cervinâ* Hydropicis maximè confert, & in his, qui *Catharsi* promptè cedunt, *aquas* copiosè admodùm elicit (*a*). *Suc-*

(*a*) Confer SYDENHAM, *Tract. de Hydrope*, *pag.* 493. *Edit. in quarto.*

cus autem in Ore detentus ſaporem quaſi igneum exhibet. (5) *Soldanella minor*; hæc eſt herba maritima, & ſpecies *Convolvuli*: apud Batavos maritimos habetur pro divino Medicamento; ſaporem verò acerrimè ſalſum præbet: uſus eſt in *acetariis*, ſed ab *aceto* vis ejus plurimùm infringitur; herba hæc eſt limoſa, & tenax cum acredine, *alvumque purgat* cum torminibus: Doſis à ℈ j. ad ℥ ſs. (6) *Gratiola*; hæc ſaporem habet igneum amariſſimumque, cum ſucco viſcoſo; *aquas* educit cum torminibus ſummis, ſoletque *vomitum* excitare: Doſis à ℈ ſs. ad ʒ jj. *in infuſo.* (7) *Iris paluſtris*, quæ *noſtras* dicitur; hæc agit vehementiſſimè: Doſis *in ſubſtantiâ* eſt à ℈ j. ad ℥ j. *ſucci* autem ejus *eadem* eſt Doſis vel circiter; hic verò inter bibendum, ſi cautio non adhibeatur, Oeſophagum in *bullas* ſummo cum dolore elevat; ſed aſſumpto *aceto* tollitur iſte dolor. (8) *Eſula*; cujus *ſuccus*, quoad colorem & conſiſtentiam, *lac* æmulatur, ſed ita eſt *urens*, ut ſi *cuti* applicetur, inſtar ignis eam exulceret; & eſt adeò *tenax*, ut calore leni evaporatus, in *reſinam* abeat. MARTINUS RULANDUS habebat in *Germaniâ* quoddam *arcanum* pro Hydropicis, qui

ingenti numero ad eum confluebant; quosque omnes ferè sanabat; *arcanum* autem hoc erat *cortex Esulæ* decoctus in *sero lactis*, & *melle* edulcoratus: *Esulæ* Dosis est gr. jjj. ad vjjj. *in substantiâ*, verùm *in infuso* Dosis ista *duplicatur*: huc porrò referuntur etiam aliæ *Tithymalorum* species, ut & *Euphorbium*. (9) *Gummi Gutta*, sive *Gutta Cambodia*, seu *Gamandra*, &c. (de quâ jam dictum est, *CAP. de Phlegmag.*) hanc Plantam nonnulli dicunt esse speciem *Euphorbii*, ex quâ læsâ *succus* extillat, cui verò *flavus* conciliatur color, ne *fucus* detegatur: cæterùm si gustetur Fauces exulcerat, iisque tenacissimè adhæret, atque *vesicas* excitat; fortissimum quoque & optimum est *Hydragogum*: Dosis est à gr. $\frac{1}{2}$ ad xjj. in Corporibus autem difficulter movendis plerumque *vomitum* excitat. (10) *Elaterium*, sive *Cucumeris Asinini succus* ad Solem inspissatus; hoc porrò medicamentum est *acerrimum*, quin & ita *viscosum*, ut licèt per 100 annos servetur, nihilominùs *tenax* maneat: laudatur à SYDENHAMO tanquam *ultima anchora* in Hydrope (*a*): Dosis *Elaterii* est à gr. $\frac{1}{2}$ ad xjj. gr. est autem *Purgans* vehementissimum.

(*a*) *Tract. de Hydrope*, *pag.* 494.

Hydragoga

Hydragoga hujusce *primæ* Classis ex Fossilibus desumpta sunt hæc sequentia. (1) *Mercurius dulcis*; qui verò fit optimum *Hydragogum* si grosso modo contritus exhibeatur; à Liquidis enim nostris haud facilè solvitur, hinc Intestinis inhærens, eadem, vi *Acidi* quod in eo continetur, *stimulat*: Dosis autem ejus est à gr. jv. ad ℈ jj. *aquas* porrò violenter educit; verùm si exhibeatur tenuissimè attritus *salivationem* excitat, atque si grosè contritus *vulneri* applicetur, *callos* ad marginem natos optimè corrodit. (2) *Mercurius Præcipitatus albus*; cujus *vis* consistit in *spiculis acidis*, quæ non sunt recondita, sed aperta & nuda; unde si *alcalinis* infringantur, aut Ignis *vi* separentur & expellantur, *dulcis* evadit: Dosis ejus *maxima* est gr. x. & vehementer purgat. (3) *Merc. Præcipitatus ruber*; qui violentiùs adhuc agit, hinc Dosis hujus est à gr. jj. ad v. (4) *Merc. Præcipitatus flavus*; optimum est *Hydragogum*, sed cum moderamine exhibendum est, aliter enim *salivationem* excitat: dari debet itaque sub 4 legibus antea præscriptis; scilicet ut determinetur versùs Intestina, & assumatur absque Medicamentis aliis, quibus possit ad Corporis *habitum* derivari, qualia sunt *Diaphoretica* & *Opiata*; cæterùm Ulcera

quoque rodit & superfluitates consumit, in *callis* etiam pertinacissimis, at non sine dolore: PARACELSUS eum vocavit *Turbith minerale*, quia Lympham eodem modo expurgat ac *Turbith vegetabile*, quod eandem ex intimis *podagrici* Corporis articulis educere censetur: [Dosis autem *Præcipitati flavi* est à gr. jj. ad vj.] Addi potest (5) *Merc. Præcipitatus viridis*: [cujus Dosis eadem est ac flavi.] Huc etiam referuntur (6) *Metallorum crystalli*; ut 1°. *Vitriolum Lunæ*, ex quo fit *Lapis Infernalis*: Dos. est à $\frac{1}{6}$ gr. ad jjj. Tum 2°. *Vitriolum Veneris*: quæ quidem *Vitriola* violentissimè *aquas* educunt; Dosis verò *posterioris* eadem est ac *prioris*, aut circiter. Ad istam Classem potest quoque pertinere *Scobs Veneris*; quæ tùm à Veteribus tùm à Recentioribus tanquam *anchora sacra* laudatur: hoc Medicamento curatus est CAROLUS V. cùm *hydrope* laboraret; (vide FORESTUM) Dosis autem *Scobis* hujus est gr. vj. 3°. *Vitriolum Martis*: [Dos. à gr. vj. ad ℈ j.] Tandem (7) *Vitriolum commune* sive *album*: Dos. à ʒ j. ad ℈ jv.

COROLL. Hæc omnia Medicamenta operantur *acrimoniâ* tantùm suâ; ideòque non *specificâ* quâdam *virtute*: hoc enim ita se habere probant, 1°. *Sapor*

omnium acerrimus, 2°. *Ardor* quem Faucibus inducunt, 3°. *Vesiculæ* quas omnia, Jalappâ & Mechoacannâ non exceptis, excitant, 4°. *Dolor* quem Vulneribus applicata creant, 5°. *Analysis Chemica*; quippe si solvantur ex iis quæcunque vel in *aquâ*, vel in *spiritu vini* quantùm fieri potest, *vires acerrimas* Menstruis suis communicant: illud autem quod intactum & indissolutum remanet, *vires* planè nullas habet.

De Secundâ Hydragogorum Classe.

MEdicamenta hujusce Classis sunt ea, quæ Sanguinem in *serosum* Liquidum *solvunt*, eumque ita *solutum* velociùs *movent*; quò majori copiâ ad Intestinales applicetur Glandulas. Hæc autem *ambo* ut fiant, necessè est ut Medicamenta cum Sanguinis massâ *commisceantur*: & ne quis putet hujusmodi *Purgantia* cum Sanguine nunquam *misceri*, assertum hoc *triplici* confirmabimus argumento. 1°. *Infusiones* ex *croco Martis*, *sennâ*, & *rhabarbaro* Hominum & Brutorum corporibus, nempe Thoracis cavitati *injectæ*, apud Anglos, Gallos, Italos, post horæ dimidium *dejectiones* per

alvum produxere; ideòque non dubitandum est, quin Venis receptæ fuerint. 2°. *Mercurius*, ad *salivationem* excitandam, Pedibus affrictus, sæpenumerò *diarrhœam*, non nisi *Diaphoreticis* & *Opiatis* compescendam, arcessit. 3°. Cujuslibet *fluxûs serosi* per Alvum *curatio* felicissimè perficitur *Diaphoreticorum* & *Opiatorum* ope. In hâc porrò Classe *unum* Medicamentum solummodò novimus; nempe *Mercurium*: hic enim sive *crudus*, sive *dulcis*, parvâ Dosi, eâque sæpe repetitâ, & sub 4 istis legibus suprà dictis assumptus, post duos tres-ve dies *fluxum* Alvi *serosum* inducit.

De Tertiâ Hydragogorum Classe.

AD hanc Classem pertinent omnia Classis *primæ* Medicamenta, quatum *glandulas* stimulant, & *secretiones* augent, tum Sanguinem *solvunt*, eumque *solutum* movent: sicut enim *Cantharides* Cuti *externè* applicatæ *vesicas* excitant, simul & Sanguinem ita *solvunt*, ut *mictum* Sanguinis nonnunquam inducant, sic etiam omnia *Vesicantia* & *Acria*, utì sunt ea quæ in *primâ* Classe numerantur, Intestinis *internè* applicata, in iis

dem *vesicas* producunt, simulque Sanguinem *solvunt*, & eò derivant.

COROLLARIA *Practica.*

I. Hydragoga conveniunt in Morbis omnibus, ubi abundat *salivosa* in Sanguine *lympha* : tales autem sunt omnes illi Morbi, in quibus Viscera prima *debilia* & *infarcta* sunt ; unde partes Alimentorum non ita possunt *attenuari*, ut in Vasa Lactea introeant, & Lymphæ admisceantur : tales quoque sunt Morbi in quibus Cordis & Arteriarum *vis contractilis* est *debilis*, unde quidem Sanguis nimiùm *tenuis* evadit ; quippe constat ex Physiologicis quòd, quò *fortior* est *vis* Cordis & Arteriarum, eò *crassior* sit Sanguis, at è contrario eò *tenuior*, quò *debilior* est *vis* ista ; sic enim in Rusticis multùm laborantibus, nec non in Bajulis, & similibus, Sanguis valde *compactus* reperitur ; verùm in *delicatulis*, & omnibus iis quibus *debilia* sunt Viscera, ut in Leucophlegmaticis, Phthisicis, Scorbuticis, &c. planè *aquosus* est.

II. Conducunt eadem Medicamenta in omni Humorum *extravasatione* & *stagnatione* ; ac proinde in omni Tumore Oedematoso, & Contusione.

III. Proſunt etiam in Morbis in qui-
bus Liquidorum *ſubita ſolutio*, aut *eva-
cuatio* requiritur; ideòque in Fiſtulis,
Scabie, omnibuſque Hydropis ſpeciebus,
Apoplexiâ, quæ ſæpe à *ſero* in Cerebri
cavitatibus *extravaſato* oritur, Gonor-
rhœâ virulentâ, & ſimilibus.

IV. Quoties hæc Medicamenta pro-
pinanda ſunt, dentur primâ vice Doſi
ſatis *largâ*; etenim aliter, cùm *cauſticæ*
ſint, valdè *ſtimulabunt*, nihil verò *eva-
cuabunt*; unde quidem diræ exorientur
anxietates & tormina.

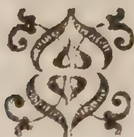
V. Hydragoga nocent in omni Morbo
inflammatorio, ſive *inflammatio* ſit in Ar-
teriis, ſive in Vaſis Lymphaticis; ideò-
que in Febribus omnibus, niſi *Venæ-ſec-
tio* præceſſerit, *noxia* ſunt.

VI. Hypochondriacis quoque & Hy-
ſtericis *nocent*; hi quippe ſæpenumerò ab
Hydragogis ita violenter purgantur, ut
inde in *animi deliquium* incidant.

VII. Hydragoga quælibet facilè *hyper-
catharſin* inducunt. Jam verò *hyperca-
tharſis* eſt *duplex*; ſpecies nempe *Prior*
fit per Medicamenta nimis *evacuantia*;
cùm ſcilicet Humorum velocitas & te-
nuitas à Medicamentis adeò *augentur*,
ut inde Vaſa Excretoria ultra ſuum *tonum*
diſtendantur, & evadant *paralytica*; un-

de fit ut ſeſe *contrahere* nequeant, ſed maneant *aperta*, & conſequenter Humores majori quàm par eſt copiâ *effluant*. Hujus *mali* inſtituitur optimè *curatio* per *Aſtringentia* ſumma cum *Opiatis* & *Spirituoſis*: quippe *Spirituoſa* cuncta *coagulant*, utì docet Chemia; ergo *Auſtera* & *Spirituoſa* ſemper in hoc caſu ſunt adhibenda. *Poſterior* ſpecies *hypercatharſeos* eſt *ſpaſmodica*, qualem HIPPOCRATES deſcribit ab *helleboro* oriundam (*a*); etenim validè concutiunt *ſpaſmi*, & hinc expelluntur Humores. In hâc autem occaſione conveniunt *Acida mineralia*, unà cum *Opiatis*, & calidis *Aromatibus*.

(*a*) *Aphor. Sect. V. Aph.* 1. & 4. item *Libr. de Veratri Uſu, art.* 7.

CAPUT VIII.

De Melanagogis.

1. VEteribus *atra Bilis* erat *duplex. Prior* ſcilicet ex Liene, & dicebatur *humor melancholicus*, *fæx* & *recrementum* Sanguinis; hujuſque materiam Sanguinem eſſe *melancholicum* affirmabant. *Poſterior* autem ex Hepate, & vocabatur *Bilis hepatica exaſſata.*

2. Ergo medicamenta *Melanagoga* ea dicebantur à Veteribus, 1°. Quæ *atrabilarium humorem* ex Liene per Inteſtina *purgant*; hoc autem fieri poſſe antea dictum eſt, ſimul & aſſignata *via* quà tranſit *humor iſte*: ac proinde hoc in caſu non errabant. 2°. Quæ *Bilem hepaticam* educunt: verùm ſi feriò attendamus, videbimus 1°. Medicamenta *purgantia* dari plurima, quæ fæces *atras* reddunt; ſic enim *Polypodium quernum*, quod pro principe *Melanagogorum* habetur, ſequens naturam omnium *Quercuum*, quarum proprietas eſt cuncta ferè colore *nigro* tingere, Mucum Inteſtinalem *atro* colore inficit; & ideò *melanagogum* dicitur à Veteribus: ita quoque *Lapis Armenus*, & *Lazuli*,

[nec non *Helleborus niger, Epithymum*, & *Senna*] ab iiſdem pro *Melanagogis* habebantur; jam verò ſatis notum eſt, quod iſti duo Lapides *fæces* colore *nigerrimo* tingant, ut & omnia *Vitriola.* 2°. Quòd aliquando Naturæ *vi* ſolius, abſque *Cathartico* adminiſtrato, per ſuperiora & inferiora materies ejiciatur *nigra*: quo in caſu omne illud dici poteſt *Melanagogum*, quod hancce materiam *blandè* expellit; etenim non debet *vehementer* tractari, ſed *lenibus* duntaxat moveri *Purgantibus*.

COROLLARIA

De Purgantibus in genere.

I. Corpus Humanum totum *depurari* poteſt per *alvum*; licèt contrarium aſſerat HELMONTIUS: *depurare* autem eſt *ſeparare* partes quaſdam *determinatæ texturæ*, & *acrimoniæ*; per quas proprietates à *reliquo* differunt Sanguine quocum circulantur: hæ porrò partes ut plurimùm *minores* extant partibus *ſanguineis*; ac proinde ſi in Liene, Hepate, aliiſque Viſceribus *laxitatem* Excretoriorum Vaſorum *minuere* poſſumus, Expulſoriorum verò Canalium *augere*, ſponte patet quòd *peccantes* illæ partes facilè *ſeparari* queant.

II. Purgantia non sunt *venenosa*, ut asseruit PARACELSUS, & HELMONTIUS probare voluit his Argumentis (*a*); nempe 1°. Quoniam *auctâ dosi* semper Mortem arcessant, 2°. Quia *Theriaca* quæ Venenis resistit, conducat ad *vim Purgantium* tollendam. Sed ad hæc respondemus, 1°. quòd non solummodò *Purgantia*, sed etiam quæcunque maximè *salubria*, si *nimiâ quantitate* sumantur, *mortifera* sint: deinde 2°. quòd *Theriaca* sistat *vim purgatricem* Medicamenti per vim *Opii* quod continet; hoc enim pro tempore sistit *motus* omnes *contractiles* Solidorum; unde *minor* fit *expulsio* Liquidorum per Secretoria & Excretoria Vasa.

III. Purgantia nulla dantur *Electiva*, i. e. quæ Bilem, Lympham, Pituitam, *reliquis intactis*, expellant: istud enim ex historiâ *Purgantium* abundè patuit; quippe cùm de iis *in specie* verba fecimus, clarè vidimus, quòd in omnia nostra Liquida *æqualiter* agant, sed movetur solummodò materies *fluxilis* & quæ *faciliùs* deponi potest.

IV. Purgantium vires falsò deducuntur ab *Acido*, vel ab *Alcali*, vel à *Sul-*

(*a*) Vide sis HELMONT. *loco* superiùs *citato*.

phure quodam inhærente: nam ex. gr. *ſuccus* Vegetabilium, & Spiritus Nitri *purgant*; quibus tamen nihil *ſulphurei* ineſt: verùm omne *Acre* quod *ſtimulare* poteſt, hanc ob cauſam *Purgans* evadit.

CAPUT IX.

De Vomitoriis.

1. PEr *Vomitoria* intelligimus *omnia Medicamenta quorum vi, contenta Ventriculi ſurſum in Os per Gulam projiciuntur*. Porrò *vomitûs* cauſa proxima & immediata eſt *compreſſio* Ventriculi in *contenta*: hæc autem *compreſſio* poteſt oriri vel à *contractione* fibrarum ipſius Ventriculi; vel à causâ *externâ* Ventriculi latera validè *premente*; vel denique ab *utroque* ſimul.

2. Hinc ergo *tres* dantur *vomitûs* ſpecies. *Prima* eſt Ventriculi per *ſuperiora* violenta *evacuatio*, ipſius Ventriculi fibrarum *contractione* procurata; & ad hanc ſpeciem requiritur, 1°. Materiæ expellendæ *aptitudo* ad *expulſionem*, i. e. *fluxilitas*. 2°. Pylori accurata *conſtrictio*, & Orificii Superioris *apertura*. 3°. Stomachi *diſtenſio*, eamque conſequens *contractio*, quæ

à fibris Ventriculi *ſimul* agentibus pendet. *Vomitûs* ejuſmodi ſpeciem agnovere Veteres; & hanc reverâ quandoque fieri (licèt negent quidam Neoterici, (*a*) qui volunt omnem *vomitum* oriri à *convulſione* muſculorum Abdominis) vel inde conſtare poteſt, quòd ſi Corpus *pleno* Ventriculo inflectatur, fiant primò *ructus*; qui ſolummodò inde oriuntur, quôd *ſuperius* Ventriculi *orificium* aperiatur, non autem à *convulſione* Diaphragmatis & muſculorum Abdominis præcedente.

3. Atque ſic excitare *vomitum* ſolent ſequentia. 1°. Quodlibet *acre topicum* Ventriculo applicatum. 2°. Omnis *inflammatio* Ventriculi; utì contingit in Morbis *malignis* & Variolis, nec non à Venenis aſſumptis: non tamen quòd Ventriculus, in ſtatu *quietis* ſive dum *flaccidus* eſt, ad *vomitum* per *inflammationem* moveatur, ſed tunc ſolummodò cùm aliquid *ingeſtum* ſit. 3°. *Scirrhus* inhærens Ventriculo. 4°. *Repletio nimia* & *ſubita* à quâcunque materiâ. 5°. *Inordinatus* Spirituum Animalium *motus* à re *nauſeabundâ* excitatus, [vel aliâ de causâ;] hinc *ſpaſ-*

(*a*) Imprimis verò clariſſ. CHIRAC hujus opinionis *Auctor*, nec non celeberrimus DU VERNEY. Confer *Hiſtoriam Academ. Reg. Pariſina, ann.* 1700.

mi hypochondriaci & hyſterici *vomitum* ciere ſolent. 6°. Ventriculi *ſpaſmus* ab *inuſitato* Corporis *motu*; ut à vectione in rhedâ, navigatione, circumgyratione, &c. ortus. 7°. *Spaſmus* Ventriculi *ſympatheticus*; v. gr. in *vulneribus* Capitis, Apoplexiâ ab extravaſato Liquido oriundâ, nec non in Colicâ, Nephritide, &c. qui verò *ſpaſmus* à communicatione *nervorum* Ventriculi cum *nervis* partium *affectarum* oritur; unde fit etiam, ut *vomitus* omnes ferè *morbos* Abdominis comitetur.

4. *Secunda* ſpecies *vomitûs* eſt illa quæ contingit à *compreſſione* laterum Ventriculi per *muſculos* Abdominis; hi ſiquidem interdum ita *convelluntur*, ut omnia Viſcera in Abdomine contenta validè *premantur*; quapropter ſi tunc temporis Ventriculi *ſuperius orificium* aperiatur, neceſſariò ſubſequetur *vomitus*. In hâc autem ſpecie *vomitûs* cavitas Abdominis à propriis muſculis, Diaphragmate & Peritonæo ſimul agentibus, valdè *coarctatur*: unde Sanguis in toto Abdomine plurimùm *comprimitur*; hinc verò *ſecretiones* maximè fiunt in omnibus Viſceribus contentis; quin & aliquando Vaſa Sanguinea in Hepate *diſrumpuntur*, unde quidem dira oriuntur *ſymptomata*:

ita quoque Sanguis, ob *compreſſionem* ſeu *reſiſtentiam* quam in Infimo Ventre patitur, versùs *ſuperiora* violenter actus, Hæmoptyſin interdum vel Apoplexiam parit. Porrò in hâc Abdominis *compreſſione*, ſi *ſphincteris* Ani tanta ſit *vis* ut *ſuperari* nequeat, *periſtalticus* Inteſtinorum *motus* invertitur nonnunquam, & fit Ileos; verùm ſi *vis* iſta *ſuperetur*, tum fit *excretio* ſimul per Alvum; in quâ quidem non ſolùm Inteſtinorum *contenta* excluduntur, at etiam *liquores* ſecreti & ab omnibus Abdominis *viſceribus* profluentes: cæterùm hæc ſpecies *vomitûs*, ſi nimis continuata ſit, ſpeciem primam ut plurimùm ſequitur; *nervis* quippe Stomachi *vellicatis*, tandem & etiam Abdominis muſculi *convelluntur*, ob *conſenſum* ſcilicet per *nervum* Paris Octavi.

5. Tertia ſpecies *vomitûs* eſt ea quæ à *contractione* fibrarum Ventriculi, & muſculorum Abdominis ſimul fit; hic autem *vomitus* violentiſſimus eſt.

COROLL. Expurgandus eſt *error* iſte Medicorum ferè univerſalis, ſcil. quòd *actio Vomitoriorum* explicari nequeat, niſi deſcriptis priùs Ventriculi *tunicis*; & hoc inculcant illi qui *vomitum* ex ſolo *motu* Ventriculi derivant: quod quàm preca-

rium & à vero alienum ſit, patet non ſolùm ex antèdictis, verùm etiam ex eo quòd, ſi Venenum aliquod *initium* Paris Intercoſtalis *nervorum* attigerit, ſtatim ſubſequatur *vomitus*. Unde quidem dubitare licet, an non hæc *Vomitoria* quæ non niſi poſt aliquot horas ſuos *effectus* produnt, priùs *agant* in Cerebrum, ac deinde per *conſenſum* Ventriculum *turbent*?

6. Jam verò *cauſæ* communes *trium* ſpecierum *vomitûs* ſunt ſequentes. 1°. *Vellicantia fortiora*; ſicutì *pluma* in Gulâ *agitata*. 2°. Omnia quæ Spiritus Animales *perturbant*, licèt *immediatè* non *agant* in Stomachum; ut *motus inſueti* Corporis. 3°. *Ideæ* nauſeabundæ. 4°. *Materies* mobilis *fluctuans* in Ventriculo, quæ *acris* eſt & *vellicat*. 5°. *Acre* quodlibet Stomacho ingeſtum in *teneris* Hominibus. 6°. *Purgantia* quæcunque, vel *auctâ doſi*, vel *teneris* propinata. 7°. *Acria* commixta Sanguini; v. gr. *infuſio Tabaci*, in quâ ſi Infantes ad *ſcabiem* ſanandam (ad quam plurimùm valet) laventur, *vomitu* corripiuntur; ſic etiam *infuſiones* Croci Metallorum, Hellebori, vitri Antimonii, &c. in *aquâ*, *vino* aut *lacte*, ſi Venis injiciantur, primò *vertiginem*, dein *titubationem*, paulò pòſt *nauſeam*, ac tan-

dem *vomitum* producunt. Cæterùm si formâ *Clysmatis* injiciantur *Vomitoria*, successum non habent nisi in iis quibus Valvula TULPIANA *laxa* est, utì solet esse in Hominibus *debilibus*.

7. Medicamenta porrò *Vomitoria* ad *quinque* Classes subsequentes reduci possunt.

I. Classis continet omnia corpora nobis nota, quæ quidem eâ copiâ Ventriculum ingrediuntur, ut eundem nimis *impleant*, & ejus *fibras* omnes distendant, atque *dorsales* in *contractionem* cogant; quò fit ut Pylorus *constringatur*, unde brevî *nausea* & *vomitus* subsequuntur: hinc etiam ipsamet Aqua, copiosè & subitò *ingesta*, Vinum itidem, Cerevisia, Cibi qualescunque hoc pacto fiunt *Vomitoria*.

II. Class. complectitur omnia corpora quæ Fauces, Oesophagum, Ventriculum, aut Intestina ita *laxant* & *lubricant*, ut inde Stomachi *contenta* minimo motu facilè versùs *superiora* ferantur: talia verò sunt *Pinguia* quælibet, sæpe & magnâ copiâ assumpta, modò non sint *acria*; ut *oleum*, *cerevisia* dulcis, recens, tenax, *mulsum*, *syrupi*, *lixivia*, *sapones*, *cerevisia* cum *butyro*.

III. Cl. includit *Applicationes mechanicas*,

nicas quæ, Fauces *irritando*, fibras Ventriculi & vicinarum partium in *contractiones* cient: demonſtrat enim WILLISIUS, Fauces, Pulmones, Cor, Muſculos Intercoſtales, Ventriculum, Diaphragma, & Meſenterium *nervos* habere ab *eâdem origine*; hinc etiam *nervis* Faucium *irritatis* facilè omnes enumeratæ partes *convelluntur*: ita ſi *digitus* aut *pluma* Faucibus immittatur, vel ſi Lingua deprimatur, *nauſea* ſtatim excitatur, hoc verò ſi continuetur, ſequitur tandem *vomitus*.

IV. Claſſ. continet quæcunque *topicè agunt* in ipſum Ventriculum, *irritando* ſcilicet eodem ferè temporis momento quo deglutita ſunt: jam verò talia ſunt. 1°. *Gilla Vitrioli* PARACELSI; hujus Doſis à ℈ jj. ad ʒ j. ſi ſumatur brevî *vomitum* arceſſit. 2°. *Viride Æris*; cujus Doſis eſt à gr. ſs. ad gr. jj. hoc autem vix citiùs deglutitur quàm operatur. 3°. *Nicotianæ tinctura*, ex foliis nempe Nicotianæ vulgaris ope Spiritûs Vini Rectificati educta; quæ ad ʒ j. vel jj. data ſtatim *vomitum* excitat; ſi verò diluatur *aquâ*, tum pro lubitu *ſiſti* poteſt ejus *operatio*: cæterùm in *conſuetis* Nicotianæ maſticatoribus tale quid non efficit. 4°. *Abſinthii*, aut *Card. Bened. ſuccus* recenter expreſſus: Doſ. ℥ j. ad ℥ jjj. 5°. *Oxy-*

mel Scilliticum : Dosis ℥ j. ad ℥ jv. 6°. *Succus* recèns expressus *Raphani rusticani*; qui verò nisi intra horam unam sumatur, *vires* amittit: [Dos. ℥ j. ad ℥ jj.] 7°. *Raphani semina* contusa: Dos. ℥ ss. 8°. *Atriplicis radix*, item & *succus* recenter expressus: Dos. ℈ j. ad ʒ j. 9°. *Persicorum flores*; [quorum *syrupus* Infantibus ad ℥ j. præscribi solet.] 10°. *Cydoniorum succus* recens; qui ad Cochl. j. sumptus præsentaneum est *Vomitorium*, licèt *vomitum* à *laxatis* Ventriculi *fibris* ortum sistat. 11°. *Anethi semina* : Dos. à ʒ jj. ad ℥ ss. verùm post se relinquunt *nauseam* diuturnam. 12°. *Cyclaminis succus*; [cujus autem *externus* est *usus*, scil. in *Ung. Arthanitæ.*] Porrò recensita Remedia idem *agunt* in Ventriculum, ac *penna* in Fauces; *irritant* nimirum & *vellicant*. Cæterùm *usus* horum convenit iis qui facilè *vomunt*, qui Ventriculum satis *sensilem* habent, quique in *vomitum* proni sunt & *nauseabundi* à solâ *repletione*. Ex his etiam eligi possunt conducentia in Morbis *acutis* & *chronicis*; inter hæc enim habemus Amara, Acida, & Aromatica.

V. Class. continet omnia illa quæ Sanguini communicata *spasmos* universales inducunt, sed qui in Ventriculo & In-

testinis sese maximè exerunt. Jam verò quæ huc spectant Remedia per horam unam & ultrà in Sanguine hærent, antequam *operentur*; sunt autem, 1°. *Helleborus albus*, & *niger*: quorum *priorem*, ob *spasmos* quos inducit violentos, præscribere non audent Medici prudentiores; siquidem ad ℈ ss. datus violentissimè agit: *niger* autem ad ʒ j. exhibetur. 2°. *Asari folia*: Dos. à numero v. ad x. sive in substantiâ, sive in infuso. 3°. *Gutta Cambodia*: [Dos. à gr. vj. ad xjj. in cochl. Vini.] 4°. *Turbith Gummosum*: [Dos. *in substantiâ* à ℈ j. ad ℈ jj. *resina* à gr. vjj. ad ℈ ss. *extractum*, quod omnium est optimum, à gr. xv. ad ℈ j. *infusum* à ℈ jj. ad ℥ ss.] 5°. *Cataputia major*, sive *radix*, sive *semen*: Dos. à ℈ j. ad ʒ j. sed violenter admodùm *operatur*. Hæc autem omnia per *Acida* ita mitigari ac cicurari possunt, ut iis nulla *vis* remaneat (*a*). 6°. *Mercurialia*; ut *Tur-*

(*a*) Dantur adhuc aliquot alia ex Vegetabili regno *Vomitoria*; utì *folia Gratiolæ*: Dos. *scrup.* j. ad jj. *Sedi vermicularis*: Dos. *drachm.* ss. nec non *Sambuci* & *Ebuli folia prima*, *iuli*, *gemmæ*, vel *turiones* dicta, *&c.* sed omnibus hisce palmam præripit nobilis illa radix *Ipecacuanhæ*, quam invenerunt Recentiores, & in usum maximo cum fructu vocârunt; hæc enim in

bith minerale, *Merc. Præcipitatus albus*, *ruber*, *viridis*, &c. 7°. *Antimonialia*; ut *crocus*, *regulus*, *vitrum*, [*flores*, *sulphur Antimonii*, *Mercur. Vitæ*, &c. imprimisq; *Tartarus Emeticus*, qui omnium tutissimus est & usitatissimus; Dos. ejus est à gr. jj. ad vj.] Cæterùm hæc omnia Oleo Vitrioli digesta *vim* suam amittunt. Porrò violenta hæc *Vomitoria*, si Sanguini Venoso immediatè injiciantur, *venenosa* sunt & *lethalia*: siquidem eorum *vires* in hoc casu satis evincit Experimentum WILLISII; "cùm enim Vinum *Sti-*

tenuem *pulverem* redacta, & à *scrup.* j. ad *drachm.* ss. propinata, *lene* ac egregium præbet *Vomitorium*; solet autem dari in *jusculo*, vel in *opiato*, usurpatur etiam à nonnullis in *infuso*. Cæterùm *historiam* & *vires* radicis hujusce Brasiliensis vide passim in AUCTORIBUS *recentioribus*, ac imprimis apud PISONEM, *Histor. Natural. Brasiliæ*, *Libr. IV. Cap. 65*. nec non in *Dictionariis* POMETI & LEMERYI; tum apud DALE, *Pharmacolog. Supplem. pag. m. 148.* & apud JUNCKER, *Conspect. Therap. pag. 33.* Adde TOURNEFORT, *Traité de la Matiere Medicale &c. Tom. I. pag. 438. & sequ.* Consuli quoque potest de *viribus* & *usu* radicis *Ypecacuanhæ*, qui primus ejus *usum* celebrem fecit Dnus HELVETIUS Pater, *Traité des Maladies &c. Tom. II. pag. 271. & sequ. Edit. ult.* Porrò de *chemicâ* hujus *analysi* à clariss. BOULDUC institutâ confer *Acta Reg. Parisina*, *ann. 1700*,

„ *bii infusione* impraegnatum in Canis „ robusti Venam Jugularem ad unc. „ vj. injiciendum curavisset, post 5 vel „ 6 circiter horae minuta, iste *cespitare*, „ inter progrediendum *titubare*, & dein „ immaniter *vomere* coepit. Attamen ar-„ bitrari fas sit (inquit AUCTOR) *effec-„ tum* istum à *pharmaco*, Cerebrum po-„ tiùs quàm Stomachum impetente, ex-„ citatum fuisse; cùm par *vomitio* post „ *linimentum*, aut *fotum* è succo aut de-„ cocto *Nicotianae* Capiti adhibitum pas-„ sim succedat. „ [Haec WILLIS, *Phar-macent. Rational. Part. I. Sect. 2. Cap.* 1. *pag.* 54. & 55. *Edit. Haganae.*] Praete-rea notandum est, quòd in Graeciâ & Hellesponto extet *Venenum* quo inficiun-tur *gladii*, à quibus inflicta Vulnera sem-per *lethalia* sunt, propter horrendos quos inducunt *spasmos*; Recentiorum au-tem observatio, & Ebriorum confessio detexit, *Venenum* istud esse *succum Hel-lebori* in Graeciâ & Hellesponto collecti.

COROLLARIA *Theoretica.*

I. Nondum demonstratum est, an *Pur-gantia* fortiora, & *Vomitoria* producant *spasmos excretorios* quatenus Ventriculo & Intestinis *immediatè* applicantur; an

quatenus Nervorum *origini?* Obſervatur autem in *vomitu* Excretiones omnes, ut *ſudoris*, *alvi*, *lachrymarum*, *ſalivæ*, *&c.* non minùs promoveri, quàm ab *Animi pathematibus*, aut à corpore quodam *originem* Nervorum *mechanicè* afficiente.

II. Hinc igitur patet, *Vomitoria* vehementiora in Nervorum *originem* agere.

III. Hinc etiam elucet ratio, cur inter Medicamenta, ſola quidem *Venena*, eaque ſumma, ut & *Vomitoria* violenta *ſpaſmos* producant.

COROLLARIA Practica.

I. Materia quæ per *Vomitoria* egeritur: *multiplex* eſt ſiquidem educitur 1°. *Saliva* copioſa. 2°. Narium *mucus*; unde quoque pateſcit mirabilis *Vomitoriorum* effectus in iis qui ex Lue Venereâ *muco* teterrimo infeſtantur. 3°. Faucium & Oeſophagi *liquor*; hinc *Vomitoria* optima remedia ſunt ad *ſuppurationes* iſtarum partium detergendas. 4°. Gaſtricus *liquor*. 5°. Lienaris *liquor*; itaque ſi Lien occupetur materie quâdam *lentiori*, incipiente *malo* dum *mobilis* eſt materia, plurimùm *Emetica* proſunt. 6°. Omenti *liquor oleoſus*; qui verò, ut dicit Malpi-

GHIUS, (*a*) in hunc usum colligitur & conservatur in Omento, ut scilicet Bilem Humoresque cæteros ex nimio Corporis motu *acrimoniam* concipientes contemperet: cæterùm hoc *liquidum*, si nimium abundet, ac Bilem nimis tenacem reddat, facilè *Vomitorio* educitur. 7°. Mesentericus *liquor.* 8°. Hepaticus *liquor*; nullum enim est Medicamentum quod in Hepar certiùs *agat*, quàm *Emeticum.* 9°. Pancreaticus *liquor.* 10°. Intestinorum *materies* ex dictis *liquidis* coagmentata.

II. Nullum promptius est Remedium (exceptâ *paracenthesi*) in Ascite sanabili; nihil enim ita promptè Abdominis *extravasata* evacuat: hinc etiam Veteres, ut & Recentiores semper coacti sunt tale violentum remedium tunc adhibere; siquidem optima sunt huic *morbo* quæcunque *spasmos* inducunt.

III. Non datur præstantius Medicamentum ad *apostemata* Pulmonum, Pleuræ, Mediastini, Diaphragmatis, Hepatis, omniumque Viscerum Abdominalium, si *matura* sint, rumpenda.

IV. Vomitoria valde conferunt ad tollendas *obstructiones* totius Corporis, præ-

(*a*) *Tract. de Omento* &c. *pag.* 44. *ad* 46. *Edit. Lond.*

ſertim ſi adſint in Infimo Ventre, ad ſolvenda *impacta*, & *ſtagnantia*, nec non ad *vim expellentem* augendam.

V. In innumeris ergo Morbis tùm *acutis*, tùm *chronicis* proſunt hæc Medicamenta.

VI. Vomitoria periculoſiſſima ſunt omnibus Plethoricis, (nam ſæpenumerò Apoplexiam aut Hæmoptoën in iis producunt) ut & omnibus Phthiſicis, Diatheſi *hæmoptoicâ* laborantibus, Calculoſis omnibus, (*mictus* etenim *cruentus* inde ſequitur, ob nimiam *frictionem* & *attritum* ſive Renum, ſive Veſicæ, ſive Hepatis in *calculum*; unde quidem læduntur Vaſa circumjacentia) tum omnibus qui Scirrho, [Cancro, vel Inflammatione contraindicante] laborant, nec non Apoplectizantibus à *copiâ* Sanguinis *nimiâ*, tandem omnibus Viſcera *corrupta* habentibus.

VII. In *plethoricis* & *acutis* Morbis, quoties *vomitus* excitandus eſt, præmitti debet *Venæ-ſectio.*

VIII. Iis quibus materies aliqua minùs *mobilis* hæret quâdam in parte, vel abſcondita eſt in intimis Viſcerum penetralibus ſi *vomitus* excitandus ſit, ante *Vomitorium* propinentur *Incidentia*, *Lubricantia*, *Laxantia*, & *Irritantia:* hoc

autem

autem ut par eſt obſervato, curari poſſunt Morbi incredibiliter plurimi.

IX. Ventriculi *contentis* per primum aut ſecundum *vomitionis* actum expreſſis, ſemper opus eſt *Diluentibus*, *Lubricantibus*, atque *Laxantibus*; aliter enim doloris & anxietatis multùm excitatur.

X. Hypercatharſis in *vomitu* ſemper & ſedulò præcavenda eſt; ſiquidem à nullis Medicamentis faciliùs oritur, quàm à *Vomitoriis*: verùm ſi ſubſequatur aliquando, tunc *ſiſti* poteſt, 1°. Remediis *antiſpaſmodicis*; ſcilicet *Diluentibus*, *Laxantibus*, & *Anodynis* ſive *impetum* ſiſtentibus; ut *aquâ calidâ* hauſtâ, *ſucco glycyrrhizæ*, *opio*, nec non *vinculis* Brachiis & Cruribus injectis. 2°. *Aromaticis* variis: utì ſunt omnes Confectiones Alexipharmacæ; nempe *Diaſcordium*, *Theriaca*, *Philonia* cuncta, *Mithridatium*, *&c.* hæc enim *motum* Humorum à *centro* ad *peripheriam* determinant; nam ope *Vomitorii* conſtringuntur *peripheriæ* Vaſa, unde quidem Liquida versùs *centrum* moveri coguntur. 3°. Si fiat *Hypercatharſis* à *laxatis* Vaſis & *flaccido* Ventriculo, tunc *Auſtera* & *Acida* requiruntur; utì *myva Cydoniorum*, ſatis *largâ doſi*, ut ad libr. ſs. aſſumpta; vel *radix tormentillæ*, aut *biſtortæ*, *cortex Peruvianus*, *mala*

aurantia, &c. 4°. *Spiritus fermentati* etiam valde prosunt, modò *largâ* satis *dosi* propinentur, ut ad ℥v. si autem *æger* hisce fuerit assuetus, tum *dosis* adhuc augenda est.

CAPUT X.

De Diureticis.

1. URinæ *excretio* semper fit per Urethram, in quam fluit ex Vesicâ; ex Ureteribus autem in Vesicam stillat, nullaque in hanc alia datur *via*; quod quidem patet, 1°. Quoniam *dysuriâ* laborantes, ob *calculum* Ureteribus impactum, nullam prorsus Urinam in Vesicâ observantur habere. 2°. Quia si *vivo animali*, aperto Abdomine, ligetur Ureter uterque *vinculo*, dein Vesica emulgeatur, & Abdomen consuatur, tunc *animal* ex Urinæ *suppressione* certissimè postea moritur, ne *guttulâ* quidem *unâ* ad Vesicam deveniente. Porrò quicquid in Vesicam per Ureteres ingreditur, id ex Pelvi fluit, quæ nihil aliud est quàm Ureterum *expansio*; jam verò in Pelvim venit ex Papillarum *ramis*, qui ab innumeris Canalibus Renalibus oriuntur, de-

monstrantibus MALPIGHIO & RUYSCHIO: omnes verò Canales isti *emissaria* sunt exiguarum Glandularum Renalium; quicquid autem *urinosi* in his hæret, id omne ex Arteriarum Emulgentium *ramis* derivatur.

2. Ex dictis ergo patet, *Diuretica* sola esse (manente *viâ* extra Corpus apertâ) quæ copiam *secernendi* Liquidi in hisce Glandulis *augent*: hoc verò *quinque* modis fieri potest, & consequenter *Diuretica* dantur *quintuplicia*; nempe (1) *Diuretica* sunt ea, quorum ope Vasa *arteriosa* Renalia, & eorum Lateralia *laxantur*, licèt integra & intacta maneat Sanguinis constitutio. (2) *Diureticum* est, quicquid solvit, sive diluit *plùs solitô*; porrò Sanguis *solvi* dicitur, quando partes ejus *sphæricæ* in *minores* rediguntur: Sanguine autem ita constituto, facilè *secretio* hæc augetur *laxatis* Vasis Renalibus, imò Vasa ista semper aliis sunt *laxiora*, i. e. minorem *resistentiam* influenti Liquido præbent, quàm alia quævis in Corpore nostro Vasa; utpote quæ in patulam Pelvim hient. (3) *Diuretica* sunt, 1°. Quæcunque Sanguinem *eundem* manentem ad Vasa *eadem* quoque manentia *majori* velocitate applicant. 2°. Quæ Sanguinem *dilutum* & *so-*

lutum ad Vaſa *laxata* & *dilatata* velocitate *majori* applicant: ſunt ergo *illa* ſecundi generis *duplici* nomine *Diuretica*, & *illa* tertii *triplici* nomine. (4) *Diuretica* ſunt, quæ *fluxum* Sanguinis ad Renes magis quàm ad alias Corporis partes determinant, nihil mutato in Vaſis, aut Liquidis, aut Velocitate motûs. (5) *Diuretica* tandem ſunt, ea quæ Vaſa *ſtimulant* in contractiones ſecretorias.

3. Ad has igitur *quinque* Claſſes reduci poſſunt *Diuretica*: priuſquam verò de his *ſigillatim* agamus, conſideranda eſt ipſa Urina: quæ quidem conſtat, 1°. Ex *potulentis*; & hæc pars eſt *aquoſa*. 2°. Ex partibus quibuſdam *chyli*; hæc verò *cruda* eſt. 3°. Ex *aquâ* Sanguinis; hæc autem eſt *cocta*. 4°. Ex partibus *Solidorum* noſtri Corporis per *vim vitæ* abraſorum & attritorum, nec non *Fluidorum* diuturnâ *circulatione* eò uſque ſolutorum ut *acria* fiant; & hæc eſt ordinariò *rubra*, *pauca*, *oleoſa*, *acris*, & *terreſtris*. 5°. Ex partibus *morboſis*; hæc verò *craſſa* & *varia* omnimodè excernitur. Pro *diversâ* igitur hâc Urinâ, *variari* debent etiam *Diuretica*.

4. Sequuntur jam *Diureticorum* Claſſes, quæ verò ſunt quinque.

I. Continet omnia *Decocta*, *Emulſio-*

nes, & *Olea*, quæ tum ex Vegetabilibus, tum ex Animalibus, ſub titulo *Laxantium*, & *Emollientium* ſuperiùs recenſita ſunt; ut *Decocta parietariæ, malvæ, mercurialis, Oleum olivarum, nucum juglandium, Terebinthina, &c.* Verùm iſta cum *regimine* ſunt adminiſtranda, ut ad Renes determinentur; ideòque 1°. Sumi debent *vacuo* Ventriculo, aëre *frigidiuſculo*, motu *leni* ſubſequente. 2°. Injicienda ſunt formâ *clyſmatis*, ut partes illas *foveant* & *emolliant*: hæc autem ſic adminiſtrata quandoque, cæteris Remediis fruſtrà tentatis, mirificè proſunt. 3°. Renibus etiam applicentur formâ *balnei* & *fomenti*; ſiquidem Experientia docet, Homines *balneis* Pectore tenùs inditos copioſam *urinam* reddere. Cæterùm uſus *Diureticorum* hujuſce Claſſis tantus eſt, ut iis *primus* detur locus; quippe ſi adſit *obſtructio*, hæc illam non augent, ut *Stimulantia*, ſed Vaſa *laxando* eam tollunt. Ad hanc etiam Claſſem pertinent illa quæ *Acre*, quod *ſpaſmos* excitat, corrigunt aut expellunt, qualecunque ſit iſtud *Acre*; ſic Infantibus *ſuppreſſione* Urinæ ab *aceſcente lacte* laborantibus *Terreſtria*, ut & *Alcalia* fixa & volatilia plurimùm proſunt, nec non Hyſtericis.

II. Claſſ. complectitur ea omnia quæ

Sanguinem *ſolvunt* & *diluunt* : porrò *unicum* duntaxat novimus *Diluens*, nimirum *Aquam*; cætera quippe quæ *diluunt*, id faciunt quatenus *Aquam* habent admixtam. *Solventia* verò *duplicia* ſunt; ſcil. vel ea quæ Liquido Sanguineo ingeſta, Moleculas ejus *diſſolvunt* & *dividunt*, ſeſe *interponendo*; vel ea quæ motum *majorem* excitando, Vaſorum augent *attritum*, atque ſic *comminutionem* Sanguinis promovent; ideòque ſunt vel *Salina* findentia penetrantiaque, vel *Stimulantia*. Ad hanc ergo Claſſem ſpectant, 1°. *Aquoſa*; ut ſunt omnes *aquæ Minerales*, *ſerum lactis*, *lac ebutyratum*, *infuſiones Theæ & Caffè*, *cerevíſia tenuis*, *&c.* quæ quidem omnia huc referuntur quatenus *Aquam* continent. 2°. *Salina* cuncta nobis nota, nullo excepto; ut (1) omnia *Salina Alcalina* fixa & volatilia. (2) *Sales* omnes *Ammoniaci*, qui ex Spiritu acido volatili & Sale alcalino volatili concreverunt. (3) *Sales compoſiti fixi*, ex Alcalino quocunque fixo cum Acido quovis (excepto Vegetabili fermentato) parati; qui verò quò ſubtiliores & acriores, eò ſunt meliores. (4) *Saponacea*, ex Alcalinis quolibet cum Oleo facta: huc autem pertinent omnes *Sales volatiles oleoſi*; talis eſt *Offa* HELMONTIANA, quæ à ℈ j. ad ʒ ſs.

dari solet; & constat ex *sale* quocunque alcalino volatili non oleoso, (v. gr. ex Spiritu alcalino Salis Ammoniaci meracissimo) cui superaffunditur æqualis copia Alcoholis Vini purissimi, quo facto, eâ parte quâ superficies horum Liquorum se contingunt, fit mox *coagulum*, tunc autem si concutias, illicò in formam glebæ *coagulantur* ambo Spiritus (*a*): atque sic talis *sal oleosus* brevî obtinetur; ad quem verò præparandum methodo STARKEYANA [scilicet affundendo oleum Terebinthinæ æthereum *sali* cuidam fixo alcalino fortissimo purissimoque, & ad summum ignem fuso atque liquefacto, &c. ut fiat *Sapo* STARKEYANUS vocatus,] menses aliquot requiruntur (*b*). Huc etiam spectant *Sapones fixi* dicti: qualis conficitur ex sale Tartari cum oleo Olivarum aut Terebinthinæ diu cocto. 5°. Animalium *Salinæ partes*; ut eorum *succi salini*, v. gr. *succus* recens *Ostreorum* marinorum, *succus* ex *Mytulis* marinis, & *Cancris* expressus, atque *succus Millepedum*, qui

(*a*) Confer HELMONT. *Tract. de Lithiasi*, *Cap. 3. Sect. 5.* item & BOERHAAVE, *Operat. Chem. pag.* 251.

(*b*) Vide STARKEY *Pyrotechn.* atque BOERHAAVE, *loco citato*, *pag. 160. & 163.*

Borraginis ſaporem refert. 6°. *Succi vegetabiles* earum Plantarum è quibus parum Olei, ſed multùm Salis Eſſentialis educit *Chemia*; ut eſt *Opium*, quod verò eâ de causâ inter *Diuretica* numeratur; ita & *Succus petroſelini*, *acetoſæ*, *fumariæ*, *chærefolii*, *eryngii*, &c. quorum *ſales* alii ad Tartarum, alii ad Nitrum magis accedunt.

III. Claſſ. continet *quatuor* diverſa Medicamentorum genera: qualia ſunt; 1°. *Acria* cuncta quæ *ſtimulant* Vaſa, & imprimis Renalia: inter hæc autem præcipuum locum obtinent *Inſecta* quædam; ut *apes*, *cicadæ*, *formicæ*, *cantharides*, *millepedes*; quæ verò Sanguinem etiam ſolvunt, ejuſque *motum* accelerant, & *febrem* quaſi *artificialem* excitant. 2°. *Salina* omnia, quæ Sanguinem *ſolvunt*, ſimul & *velocitatem* ejus adaugent: huc porrò maximè pertinent unum & alterum *Salis* genus, quale novimus ex *Succino* & Vegetabilibus expulſum; & *ſal Succini*, qui ſpecies eſt ſalis volatilis acidi rectificati, & antecellit omnes alios, ſi detur ad ℈ j. cum regimine. 3°. *Sales* omnes *alcalini fixi*, & *volatiles* ſine diſcrimine. 4°. *Calor* & *motus* Corporis moderatus abſque *ſudore*.

IV. Claſſ. includit *Diuretica* nonnulla

quasi *Specifica* : qualia sunt *Aromatica* quædam *balsamica*, h. e. Sale subtili cum Oleo involvente constantia ; ut *crocus*, *rhabarbarum*, *asparagus*, *cassia fistula*, *nux moschata* recens, *juniperus*, *terebinthina*, *Balsama nativa* omnia, *&c.* Hæc enim assumpta Urinæ *copiam* adaugent, quin & hujus *qualitates* omnes, ut Colorem, Odorem, & Saporem *immutant* ; ita quippe *Crocus* & *Rhabarbarum* ipsi colorem *flammeum* inducunt, *Cassia* in *parvâ* dosi sumpta, *viridem* ei dat colorem, in *majori* copiâ, *fuscum*, & in *majori* adhuc, *atrum* ; sic etiam *Asparagus* Urinæ *fætorem* tribuit ; *Terebinthina* verò *violaceum* ipsi conciliat odorem (*a*). Cæterùm ejusmodi *mutationes* reliquis Liquidis nostris nunquam accidunt ; unde est quòd hæc *Diuretica* soleamus *Specifica* vocare.

V. Class. continet ea, quorum *effectus* circa Renes & Vesicam præcipuè & magis sensibiliter se produnt ; utì sunt *Cantharides*, à quibus assumptis *calor* oritur in Lumbis, & Urinæ *stillicidium* sive *stranguria*. Huc etiam referenda sunt *Insecta* superiùs memorata, utì &

(*a*) Ita quoque *Balsamum Copaybæ* Urinam *sapore* manifestè *amaro* imbuit, teste FULLERO, *Pharmacop. Extempor. de Mist. Balsam. pag. m.* 247.

Cerevisia in *non assuetis*; ita quoque *Lac vappescens* stranguriam excitat. Tandem omnia *Diuretica acria* & *solventia* huc pertinent.

COROLLARIA Practica.

I. Quali describuntur, tali *ordine* praescribi debent ad Urinam ciendam *Diuretica*; h. e. semper à *primâ* Classe incipiendum, & dein ad reliquas *successivè* progrediendum est.

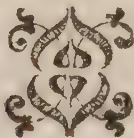
II. In Morbis *acutis* locus est tantummodò *tribus* harum Classium; nempe *Laxantibus*, *Diluentibus*, & *Acre temperantibus*.

III. In *chronicis* si per Renes materies *morbosa* sit expellenda, primò Vasa *laxanda* sunt, dein *solvendus* atque *diluendus* Sanguis, tum danda sunt *Accelerantia*, postremò *Stimulantia*.

IV. Hâc *viâ* magis *expurgatur* Sanguis, quàm omni per Alvum *evacuatione*; siquidem in ipsum Sanguinem agunt *Diuretica*, non verò *Purgantia* cuncta: ideòque per illa Medicamenta, in *violentis* Morbis, qui ad singula ut par est attendit, *crisin salutarem* saepenumerò procurare potest Medicus, absque notabili Corporis *perturbatione*. Praeterea *de-*

puratorium Sanguinis optimum ſunt Renes; quoniam per eos tranſire poſſunt *craſſiores* Sanguinis partes.

V. Urinæ *interceptæ* ſpecies *diverſæ* dantur; & quidem tot, quot ſunt enumeratæ Claſſes *Diureticorum*; unde ſequitur *diverſas* etiam eſſe debere Medendi *methodos*. Jam verò variæ ſunt Urinæ *interceptæ* cauſæ; ſcil. 1°. *Conſtrictio* viarum Urinariarum. 2°. *Infarctio* earundem à *calculo*, aut ab aliâ quâdam materiâ. 3°. *Siccitas* illarum *nimia*, Liquidique *defectus*; qui verò vel ab *acrimoniâ* oritur, ut in *Acutis*; vel à *nimiâ* Fluidorum *craſſitie* eorumque *lentore*, ut in *ſedentariis* Hominibus accidit; vel tandem ex eo quòd Liquida in alias partes nimis *deriventur*. 4°. Denique partium Renalium *paralyſis*; hæc autem *curationem* vix admittit.

CAPUT XI.

De Sudoriferis.

1. SUdoriferum, (Græcis Ἱδρωτικὸν dictum) *vocatur id omne medicamentum, cujus vi mador ſenſibilis per Cutim exhalat*; & conſequenter quicquid per eam Cutis partem quæ fiſtulis *Sudori* dicatis donatur Liquida *ſenſibiliter* expellit. Hæ porrò fiſtulæ demonſtrantur *emiſſaria* eſſe Glandularum Subcutanearum, ſive *minima* Vaſa ex Arteriis Lymphaticis exorta, ſive *fines* earum ultimi.

2. Inde patet ergo, materiem *Sudoris* ab Arterioſo Sanguine derivari, non autem *excrementitium humorem* eſſe, (ut vulgò putatur) ſed *ſuccum* omnino neceſſarium ad *flexilitatem* noſtræ Machinæ conſervandam : ut enim Corpus *flexile* maneat, plurima debent eſſe inter partes illud componentes interſtitia, *pori* vocata; ne verò *pori* iſti *concretione* partium Solidarum evaneſcerent, unde Corpus evaderet *inflexibile*, Deus illud Liquidum SANCTORIANUM dictum, perpetuò per hoſce *poros* effluere conſtituit; quod verò Liquidum eſt ipſa *Sudoris* materies, at-

que pars mobilissima, subtilissima, & Nervis amicissima, quamdiu in *statu naturali* versatur; nec magis è Corpore debet *educi* quàm ipse Sanguis, nisi ab alicujus *morbi* naturâ corrumpatur: & quidem ipse *Sudor* nunquam in *statu sano* Corpori suboritur; verùm simul ac applicatur Corpori aliqua causa, quæ inter Vasa & Fluida contenta tollat *æquilibrium*, ita ut *vis* Liquidorum *resistentiam* Vasorum *exuperet*, simul & Functio quædam nimis *augeatur*, tum demùm *Sudor* se manifestat. *Sudor* igitur semper indicat Corpus *ægrotare*, & hoc *ægrotare* perseverabit, donec causa *Sudorem* excitans dimoveatur, ejusque corrigantur effectus.

3. *Sudoris* itaque materies, quæ quidem in *statu naturali* sub nomine Perspirationis Insensibilis exit, est valde *blanda*, & summoperè ab Urinâ differt: *Sudor* verò *sensibilis*, si multùm urgeatur, ad Urinæ naturam propè accedit; quandoque *crassus*, *oleosus*, & *fœtidus* est, imò nonnunquam ferè *sanguineus* evadit, ut in Bajulis nonnullis videre est, quorum *sudor axillaris* linteamina *sanguinis* ad instar inficit aliquando.

4. *Sudor* autem non secùs ac *Diuresis* 5 modis promovetur; nempe, 1°. Emis-

ſaria *laxando*, omnibus Liquidis *iiſdem* manentibus. 2°. Sanguinem *diluendo* & *ſolvendo*: jam verò *dilutus* dicitur Sanguis, cùm ejus pars *ſubtilior* & *tenuior* partem *rubram* excedit; *ſolutuſque* vocatur, quando moleculæ *rubræ* reſolvuntur in iſtas *ſex* minores ex quibus conſtant, [prout alibi dictum eſt.] 3°. Applicando (α) Sanguinem *eundem* manentem ad Emiſſaria *eadem* quoque manentia, majori *velocitate*: (β) Sanguinem *ſolutum* & *dilutum*, ad Emiſſaria *laxata*, acceleratâ *velocitate*; quo in caſu *Sudor* ingens ſuboritur. 4°. Sanguinem ad *extrema* Corporis determinando: unde quicquid mutat *curſum* Sanguinis ab *interioribus* versùs *exteriora*, derivando *Sudorem* excitabit; ut Animi pathemata. 5°. *Spaſmos* in *villis* ultimis Glandularum Subcutanearum excitando.

5. *Sudorifera* porrò variari debent, pro *naturâ* materiæ evacuandæ diversâ: *Sudor* enim eſt *multiplex*; & fit, 1°. Ex *aquoſâ* Potulentorum parte. 2°. Ex *crudo* Chylo: hinc etiam omnibus iis qui *debilia* habent Viſcera, eo tempore quo Chylus miſceri debet cum Sanguine, *Sudor* prorumpere ſolet; ut in Phthiſicis, & nonnunquam in Puerperis lactantibus obſervatur. 3°. Ex Sanguine *coctto*; ma-

ximè verò in *obesis* Hominibus, quibus in dies imminuitur Insensibilis Perspiratio, propter *pinguedinem* Vasa obstipantem; verùm iidem etiam in dies plùs sudant. 4°. Ex Sanguine nimis *dissoluto* & Vasis nimiùm *contritis* fit *Sudor rubescens*, *pinguis*, *acer*, *ierrestris*, & *salinus*, adeò ut ipsi Cuti quasi infixus adhæreat. TACHENIUS accepit Lixivium istud in quo sordida *indusia* fuerant macerata & lota; tum hoc Lixivium (ex *sale alcalino* solo constans) *destillavit*, indeque *salem* habuit *sali* Urinæ *destillatæ* similem, [non tamen ita fœtentem] (*a*). Sic etiam in Equorum *sudore* deterso maxima copia Salis Volatilis invenitur (*b*). Hic autem *sudor* plerumque erumpit, ubi Sanguis *violenter* admodùm per Vasa sua movetur; ideòque in iis qui multùm defatigantur observari potest. 5°. *Sudor* est aliquando *morbosus*, & hic maximè *varius* est: interdum enim planè *aquosus* existit, ut in Puerperis & Phthisicis, in quorum *sudore* vix odor, color, aut sapor observantur; adeò ut videatur esse pars Sanguinis *dilùtissima*: nonnunquam autem est *viscosissimus*, *flavissimus*, *ruber*: quan-

(*a*) Vide TACHEN. *Hippocr. Chym. Cap.* 12. *pag. m.* 54.

(*b*) *Idem Ibid. pag.* 55.

doque verò maximè *fœtet* ; qualis eſt *ſudor* Peſte laborantium, qui *ægros* à *morbo* liberat.

5. Jam ſequuntur *Sudoriferorum* Claſſes, quæ quidem ſunt *quatuor*.

I. Continet ea omnia quæ Vaſa *laxant* : ſuntque vel *interna*, vel *externa*. Porrò *interna laxantia Sudorifera* ſunt omnia illa quæ memorantur inter *Diuretica*, iis exceptis quæ *ſpecificè* Renibus famulantur; ſic *aqua calida* melle edulcorata *ſudorem* copioſum excitat ; ita quoque in Febribus ardentibus *decoctum hordei*, vel ſimile quid egregium eſt *Sudoriferum*, quia Vaſa *conſtricta* relaxat. Huc pertinent etiam *ſpaſmum* Vaſorum tollentia, ſive *Demulcentia* & *acrimoniam* temperantia ; ſicut *opium*, *oculi cancrorum*, & *Abſorbentia terreſtria*. Jam verò *externa Laxantia* ſunt, 1°. *Frictiones* omnes. 2°. *Vapores* quicunque *tepidi*, & imprimis *aquoſi*. Huc etiam pertinent *Balnea* ; verùm iſta Corpus nimis premunt, unde ſæpe ſuboritur animi deliquium. Huc referri quoque debent *Inunctiones* per olea blanda, pinguedines, medullas, &c. quæ Cutim *laxam* & *mollem* efficiunt: licèt per ſe *Sudorem* potiùs *ſiſtant*; quemadmodum patet ex antiquis Athletis, qui ante certamen *oleo* Corpus inungebant ſuum,

suum, ut scilicet Artus *mobiles* redderent; *Sudor* enim hoc pacto prohibitus erat. Huc denique spectat Corporis *Lotio* per aquam saponaceam.

Cæterùm *usus* horum *Sudoriferorum* convenit, 1°. In omni *morbo* orto ex maximo *frigore*; quod quidem externam Cutim & Pulmones maximè lædit, eorum Vasa rigida reddens, & Fluida coagulans. 2°. In *morbo* quolibet ubi *sordes*, *crustæ ulcerosæ*, aut *morbosæ* quævis, *scabies*, *ulcera*, *elephantiasis* vel *lepra* Cuti adhærent. 3°. Ubi Emissariorum *spasmus* adest; qui verò cognosci potest ex *siccitate* & *duritie* Cutis. 4°. Quandocunque ab *Acri* quodam *externè* impacto *morbus* accidit; ideòque cùm Pestis sit de naturâ Veneni *externè* applicati, ad eam profligandam hæc *Sudorifera* plurimùm conferunt. 5°. In morbis *acutissimis*, ubi ad *interna* Viscera vehementer tendit Sanguis, ut in Variolis; (in quibus verò SYDENHAM provocationem *sudoris* per *Cardiaca* & *interna Sudorifera* meritò damnat:) hâc enim Classe *Sudoriferorum* feliciter tunc utuntur Medici, [& ipse clariss. AUCTOR;] quin etiam dubitari potest, an non *Sudoris* provocatio *Sudoriferis* hisce tentata plurimùm valeret in Morbis Inflammatoriis quibuscunque curandis,

II. Claſſ. complectitur *diſſolventia* & *diluentia* Sanguinem quæ recenſentur in *ſecundâ* Claſſe *Diureticorum*: porrò ſummum *Diluens* eſt Aqua, cujus facultas augetur per *calorem*; hinc Aqua *calida* maximum eſt *Sudoriferum*. Jam verò *Solventia* quædam Liquida *ſolvunt* immediatè; horumque *unicum* duntaxat in Acutis tutum eſt, ſcil. Nitrum, ejuſque præparata: verùm alia diſponunt Vaſa ut in Liquidum *agant*, idemque *diſſolvant*; ſic Acetum *melle* edulcoratum, & in *aquâ* dilutum, optimum eſt *Sudoriferum* in Acutis: ex. gr.

℞. *Aceti*
Mellis ana ℥ j.
Macis q. ſ.

Diluantur in *Aquæ* ℥ xij. vel xjv. Sumat *æger* inſtar *Theæ* aut *Caffè*, & in Lecto expectet *ſudorem*.

Hoc eſt remedium HIPPOCRATICUM. Acetum autem non *coagulat* Sanguinem, nec ulla Acida fermentata.

III. Claſſ. cum *tertiâ Diureticorum* congruit, exceptis tantùm iis quæ Liquida determinant ad Renes: ideò quæcunque *fervida* aſſumpta, ut & *aromatica calida*, *opiata*, nec non *motus vehemens* hîc maximè *ſudorifera* ſunt.

IV. Claſſ. continet ea quæ Liquores ad

exteriorem Corporis *habitum* determinant: utì ſunt, 1°. Omnia quæ laxant *externa*. 2°. Quæ diluunt, ſolvunt, movent versùs *externa*. 3°. Quæ *preſſionem* Aëris *externam* minuunt. 4°. Quæ *vim* Cordis, ſive hujus *ictus* quoad numerum & robur, adaugent: hinc igitur omnia *Cardiaca* ſunt *Sudorifera*; ut Vinum Rhenanum, ſuccus Citri recens, Aromata penetrantia, Sales volatiles, &c. 5°. Quæ ſtimulant *externè*: ut *Acria* quæcunque Cuti applicata; qualia ſunt Acetum, & Zingiber quod ſubtile & penetrantiſſimum eſt, multùmque laudatur ab HELMONTIO (*a*). 6°. Denique poſſunt his accenſeri ea quæ *motum impeditum* in *internis* reſtituunt; ſic ex. gr. Reſpirationem *impeditam* reſtituunt Animi pathemata.

Cæterùm quæ de *Specificis* dicuntur *Sudoriferis*, ea pro nugis habenda ſunt; hæc enim omnia tum demùm evadunt *ſudorifera*, quando Corpus ad *Sudorem* diſpoſitum eſt, alioquin nihil præſtant; ita quippe licèt ad ℥ j. ſumatur *Theriaca*, niſi Corpus ad *Sudorem* diſpoſitum ſit, *exſiccabit* ſolummodò, non verò ciebit *ſudorem*: neq; quidem ullum unquam

(*a*) *In Tract.* cui titulus eſt, TARTARUS NON IN POTU, *Sect.* 9.

Medicamentum *ſudores* movet *ſpecificè*; ſed ea quæ iſtud præſtare putantur, hoc agunt ſolummodò, vel 1°. quatenus materiam ad *Sudorem* ſuppeditant: aut 2°. quatenus impedimentum *Sudoris* auferunt: vel 3°. quatenus ad Corporis *peripheriam* Sanguinem determinant. Cæterùm inter hæc *Specifica* ab AUCTORIBUS recenſentur nonnulla; qualia ſunt. *Terra ſigillata*, *Folia ſcordii*, *aſclepiadis*, *&c.* nec non *lapis bezoar*, *pedro del porco* (*a*) & *lapis de Goâ*, qui ex Lapide Bezoar, Ambrâ, & Tragacanthâ conſtat (*b*);

(*a*) *Lapidum* horum *hiſtoriam* omnium optimè deſcriptam vide ſis apud KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic. Faſcic. II. Sect. 3. pag. 391. ad 406.* Quod pertinet autem ad *lapidem hyſtricinum Malacenſem* ſive *pedro del porco*, (de quo jam aliquid *pag. 191.* notavimus) ejus *uſum* docent imprimis & maximoperè extollunt (1) TULPIUS, *Libr. IV. Obſerv. Cap. 52. pag. m. 363.* tum (2) HELVETIUS, *Traité des Maladies &c. Tom. II. pag. m. 70.*

(*b*(*Lapis* ille vocatur à Luſitanis *pedra cordial*, & conficitur *Goa* in Indiis à PP. SOCIET. ex *Speciebus cordialibus* & *alexitericis*, quas & *bezoar lapis* ingreditur: confectus eſt primò à R. P CASPARO ANTONIO, unde quoque nomen ſumpſit; dein à R. P. NICOL. MANUCHE, quem à priori dignoſcimus literis N. M. in ſuperficie impreſſis, & in oppoſito latere ſigno *capræ*, vel alius quadrupedis. *Figura* ejus ovata vel

deinde *trochisci de viperis*, *&c.* AUCTOR verò testatur, se Lapidem Bezoar *genuinum* aliquando ad ℥ j. usque dedisse Infanti bienni, ad *sudores* satis disposito, absque ullo tamen effectu; sic etiam à Trochiscis Viperarum ad ℥ jjj. exhibitis nullus commotus erat *sudor*, eodem testante.

COROLLARIA.

(1) Ex iis quæ de *Sudoriferis* huc usque dicta sunt colligimus, 1°. Quòd variæ & planè oppositæ dentur *causæ Sudoris*; utì Tristitia & Lætitia *summa*, Metus & Spes, Aqua *calida* & *frigida*. 2°. Quòd varii sint etiam *Sudoris effectus* & planè oppositi: etenim *Sudor* aliquando Sanguinem *dissolvit*, quandoque verò *incrassat*, pro conditione scilicet subjecti ex quo elicitur; itaque de *Sudoris effectu* nihil dici potest universaliter. 3°. Quòd ad *Sudorem* eliciendum *applicatio-*

rotunda est. *Color intùs* cinereus, *extùs* nigricans, splendens, aureisque maculis distinctus, & nonnunquam totus deauratus. *Usus* frequens est & probatissimus inter Europæos Orientis. Venditur ad *libram*, & inde pro variâ magnitudine pretium variat. Conf. KÆMPFER. *Ibidem* à *pag.* 397.

nes fiant variæ; ſiquidem aliquando Corporis totius *lotione*, interdum ejuſdem *calefactione*, *frictione*, *motu valido*, nonnunquam *internorum* quorundam variorum adminiſtratione procuratur. 4°. Quòd variæ ſint *Sudoris* eliciendi *neceſſitates*; ſic ex gr. in Hydrope Anaſarca *ſtimulandum* eſt, atque *tardum* & *hærens* expellendum: detur itaque quolibet mane & veſperi ſequens præſcriptum.

℞. *Theriac.* ʒ jj.
Spir. Juniperi ℥ j. ſs.
Oxymel. Scillit. ℥ jj.

Diluantur in *Cereris Cereviſiâ meraeâ*, vel *Hydromel.* ℥ jx. vel x. Sumat *æger*, & diſponat Corpus ad *ſudorem*.

Idem fit cum ſucceſſu in aliis Morbis *chronicis*, ut in Cachexiâ Virgineâ: ſic etiam in Leprâ, quoniam nutrimentum omne ſiſtitur, ideò requiritur *Sudoris* procuratio; non autem per *aromatica*, quæ Corpus *internè* calefaciunt, ſed ita ut *externè* omnia caleant, *internè* verò abluantur omnia: dentur ergo tunc Pilulæ ex *ſapone Veneto*, ſingulis horis, adeò ut uno die ʒ jj. adhibeantur; dein poſt *uſum* earum per *tres dies*, poteſt Æger *decoctum* aliquod *antiſcorbuticum*, v. gr. ex *Guajaco*, bibere; tum *tepidarium* ingrediatur ad *ſudores* movendos. Porrò ſi

resolvendum sit aliquid circa *prima* Vasa, ut in *morbis* Pectoris, ac aliis *acutis*, & causa *mali* oriatur ex *Alcalino*, detur *potus copiosus* ex Melle, Aceto aut Vino Rhenano cum Aquâ; simul & *externè* laxetur Cutis: in medio autem *sudore* potest dari *decoctum* cum *nitro*. Cæterùm si causa *mali* sit ex *Acido*, dentur *Alcalina*; & sic administrentur semper ea quæ *causæ* Morbi sunt *opposita*. 5°. Quòd variæ sint *Sudorem* movendi *opportunitates* sive *occasiones*; quibusdam enim temporibus multò promptiùs & feliciùs succedit, quàm aliis: quorum *cognitio* pendet omnino ab observationibus Medicorum; sic in Variolis à *primo die* usque ad *octavum* elicitur *sudor*, & hoc ad *sudorem* satis opportunum videtur tempus; atque *curari* potest Æger *sudore continuo*, cum hoc tamen regimine, ut semper Humores copiosè *diluantur*, & *laxentur* Vasa; siquidem *exsiccantia calida* minimè tunc adhiberi debent, utpote valde perniciosa. In *morbis* autem *acutis* plurimi Medici cum vulgo *Sudorifera* dari volunt, quoniam observant Naturam *14. die* semet per *sudores* sæpiùs exonerare; indeque in pessimam hanc *praxin* administrandi *calida* & *exsiccantia* incidunt, verùm hâc methodo plurimos interficiunt;

quòd si Sudoriferis omnibus *calidis* ablegatis, ea solummodò propinarent *Sudorifera* quæ Sanguinem *diluunt* ac Vasa *laxant*, tunc Ægri commodissimè *sudarent* inde, *crisisque* laudabilis *7.* vel *14. die* fieret: sic enim in *Sudore Anglico*, plurimi *sudoris* ope, per *interna Diluentia* & *externa Laxantia* ad 24. horas continuati, curabantur; cum è contrario omnes ii quibus *Diluentia interna* non fuerant administrata moriebantur.

(2) Ex dictis patet etiam, 1°. Quòd pro variâ morbi *causâ*, varianda sint *Sudorifera*: sic in Morbis ex *Alcali*; v. gr. Juvenis æstivo tempore *febre ardentissimâ* corripitur, ad quam profligandam remedium *velocissimum* requiritur, hoc est *Sudoriferum* quidem; priusquam verò propinetur indaganda est Morbi *causa*: ponamus igitur eam esse *siccitatem* nimiam & *inflammationem*, manifestum est requiri tunc temporis *Diluentia*, simul & *Stimulantia*, propter *virium defectum* & *obstructionem*, quæ *stimulum* indicant. Itaque quò *Diluentia* meliùs agant, detur Medicamentum *liquidum*, cujus basis sit *Acidum* aliquod *dissolvens*, & pro *stimulo* addatur Vinum Rhenanum, quod *aquæ* largâ copiâ diluatur, & addatur *vis antiphlogistica* ope Nitri: ex. gr.

℞. *Vini*

℞. *Vini Rhen.* ℥ vjjj.
Nitri ʒ jj.
Succ. Limon. recent. expressi ℥ j.
Syrup. Violar. q. ſ. vel ad ℥ jj.

Diluantur hæc cum *Aquæ communis* libr. jv.

Singulis horis capiat ℥ jj. *calidè* cum determinatione ad *Sudorem*: ſi verò *leviter* tantùm *ſudet*, plus *Vini* addatur, ſi *nimis*, plus *Aquæ*.

Verùm ſi *cauſa* Morbi ſit *Acidum*, tunc loco Vini Rhenani, ſumendus eſt alius liquor, ut Sal Volatilis Oleoſus; ſi verò *cauſa* ſit *tenax*, addantur Salia *ſolventia*. 2°. Quòd pro variâ Morbi *naturâ* varianda ſint etiam *Sudorifera*. Porrò *natura* Morbi pendet (α) à materiâ *peccante*; (β) ex causâ *efficiente* ſive *applicante*, h. e. *vi vitali*: ſic igitur ſi materia ſit *tenax*, dentur valida *Stimulantia*, ut *alcalina*; ſi autem ſit de naturâ Luis Venereæ, tunc optimum remedium eſt Mercurius ad *ſudores* determinatus. 3°. Quòd pro diversâ Morbi *ſede* variari debeant *Sudorifera*. 4°. Quòd in diverſis Morbi *gradibus* varia requirantur *Sudorifera*; ſic in *initio* Variolarum *ſudoriferum* Inflammationi reſiſtens requiritur; *die* autem *14.* ut plurimùm, indicantur *Saponacea*, & *Decocta aromatica ſiccantia*.

THEOREMATA.

I. Sudoriferorum maxima *vis* consistit in *resolutione* quoad Liquida, & *deobstructione* quoad Vasa. Jam verò Liquida *resolvuntur* vel *diluendo*, vel *dividendo*; ubicunque igitur *solvendum* est, ibi *Sudorifera* requiruntur: *vis* autem deobstruens *Sudoriferorum* in eo consistit, quòd vel Vasa *laxent*, vel contenta *dissolvant*.

II. Sudoriferis in se consideratis magna inest vis *coagulandi* & *obstruendi*: unde quidem fit, ut illud quod remanet crassum, coagulatum, & nonnunquam lapidis instar durum evadat, nullâ dein arte *resolvendum*; & hinc est quod nulli Inflammatorii morbi magis in *gangraenam* abeant, quàm ii qui à violento oriuntur *exercitio*.

III. Dum incrassant *Sudorifera*, simul etiam obstruunt; dumq; Liquidum consumunt, Vasa sese contrahunt & coarctantur, eorumque *fibrae* rigescunt.

IV. Medicamenta ferè omnia possunt in *Sudorifera* converti: ita quippe si *Purgans* administretur, & Homo statim ad *Sudorem* disponatur, egregia *Sudoris* orietur expulsio; & quò *fortius* fuerit *Purgans*, eò *copiosior* erit *Sudatio*; in Morbis

autem Chronicis *arcanum* est *Sudoriferis* addere *Purgantia*, utì Trochisc. Alhandal. &c. Par etiam est ratio *Emeticorum*, & *Diureticorum*, si ad Cutim determinentur.

CAPUT XII.

De Diaphoreticis.

1. D*iaphoretica sunt Medicamenta, quæ materiem morbosam sub specie Perspirabilis Sanctoriani è Corpore amandant*, sive potiùs *omnia illa quæ Perspirationem Sanctorianam augent.* Horum itaque naturam quò meliùs intelligamus, considerandum est quot *modis*, aut quibus à *causis* augeatur Perspiratio.

2. *Causæ* igitur Perspirationis *auctæ* sunt, 1°. Viscerum *vis aucta*; quæ Liquida nostra in minutias dirimit. 2°. Illa omnia quæ Liquida, modo dicto *soluta*, ad partes *externas* determinant: per partes autem *externas* intelligimus omnes illas quæ ab Aëre possunt attingi; quales sunt Cutis, Os, Pulmones. 3°. Quæ *cutim externam* ita disponunt, ut Liquida sub formâ *insensibili*, eaque *promptè* transmittat, non verò *crassiora* & *sensibilia*:

quod quidem ut fiat, Cutis debet esse neque *laxa* nimis, neque nimis *stricta.* 4°. Ea quæ *tria* suprà dicta simul agunt; hujus autem generis cùm nulla nobis cognita sint Medicamenta, inde concludimus, nulla dari *Diaphoretica propria*, i. e. quæ certò & indubitanter talem effectum assequantur.

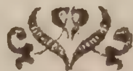
3. *Diaphoretica* itaque, pro *tribus* prioribus *auctæ* Perspirationis *causis*, in *tres* Classes dividimus sequentes.

I. Class. *Diaphoreticorum* continet ea quæ *vim* Viscerum, i. e. Vasorum *elasticitatem* augent: hæc autem augetur quandocunque Vasorum *fibræ* rigidiores & duriores evadunt. Ad hanc igitur Classem pertinent, 1°. Quæcunque astringunt seu potiùs contrahunt Solida, h. e. quæ sese intra *ultimarum partium* interstitia insinuando, ibique hærendo, *partes* istas minùs flexiles sive magis rigidas efficiunt: talia verò sunt *opium*, *cortex Peruvianus*, *radices* omnes *astringentes*, *vinum austerum*, *&c.* Porrò cùm *Diaphoretica* constringant, non autem laxent, inde constat, quicquid Excretiones *sensibiles* auget, *Diaphoresin* minuere: quod quidem planè congruit SANCTORIANIS experimentis. 2°. Corporis *exercitia*; ut *ambulatio*, *equitatio*, *vectio in curru*, *&c.* quorum

ope Experientia non docet Excretionem SANCTORIANAM promoveri. 3°. *Stimulantia* admodùm *lenia*, vel *fortia* paululùm *enervata*; sic enim *Colocynthis*, parvâ quantitate in Vino infusa, *Diaphoreticum* evadit optimum; ita quoque *Merc. Sublimatus corrosivus* ad gran. j. vel jj. in ℥ jj. vel jjj. *Rob Sambuci* permistus, & ad $\frac{1}{20}$ *grani* sic exhibitus pro *unâ dosi*, plurimùm confert in Morbis Chronicis; quin & pari ratione quælibet *Acria* ita *mitigari* possunt, ut *Diaphoretica* fiant.

II. Class. includit omnia illa quæ materiem *perspirabilem* ad Cutim determinant: talia verò sunt, 1°. Aër mediocriter *calidus*. 2°. Exercitia *temperata*. 3°. Circulatio Liquidorum *æqualis*; quæ porrò tum fit, cùm omnes Corporis partes vel æquabiliter *quiescunt*, vel æquabiliter *moventur*.

III. Class. continet ea quæ Cuti *debitam temperiem* conciliant, ita ut neque nimis *laxa* sit, nec magis *stricta* quàm par est. Hoc autem præstant *frictiones*, *lotiones*, & *detersiones*.

CAPUT XIII.

De Uterinis.

1. AD *Uterina* referuntur *Emmenagoga*, *Aristolochica*, & *Ecbolica*; sive quæ *Menses*, *Lochia*, & Uteri *contenta* expellunt. *Emmenagoga* porrò propriè sunt ea, quæ *menstrui sanguinis* Secretionem & Excretionem promovent. Secretio autem fit ex totâ Sanguinis massâ in Uterina Vasa; verùm Excretio fit ex Utero per Vasa partim circa *Os* ejus *internum*, partim intra *illud*, partim in *Vaginâ* hærentia.

2. Jam verò *derivatio* hæc in Uterum, & *excretio* inde fiunt, quòd Vasa prædicta *abundanti* Sanguine repleta eò usque *vi* Cordis distendantur, ut Arteriolarum *oscula* tandem dilatentur, unde sequitur Sanguinis *eruptio*; cessante verò *vi* Cordis, & *Plethorâ* levatâ, eadem sese rursus contrahunt: Sanguinem autem Uterinum à *vi* Cordis *premi* vel inde constat, quòd si Mulieri Gravidæ abrupta sit *placenta*, Fœtu interim in Utero manente, tanta subsequatur *hæmorrhagia* ut Mater pereat; quia nempe Sanguis à *vi* Cordis

urgetur, & Uterus à Fœtu contento ita distenditur, ut Vasorum *oscula* sese contrahere nequeant. Idem quoque ex *Lochiorum* fluxu colligi potest.

3. Quòd si quæratur, cur non ex Arteriis istis *semper* fiat Sanguinis effluxus, sed *statis* tantummodò temporibus? Considerandum est, Arteriarum *fines* esse quasi *trifidos* sive in *tres* ramos divisos; quorum *medius* abit in Venam, *laterales* autem *duo* in Cavitates hiant, *unus* scilicet in Glandulam, *alter* verò in Vasa Lymphatica: *primus* itaque ramus Sanguinem transmittit *crassiorem*, reliqui porrò *duo*, quia teneriores sunt & exiliores, *subtiliorem* duntaxat ejus traducunt partem. Jam ergo supponamus dari *obstaculum* in Venis, (ex. gr. à *Plethorâ*) sive *pressio* solitô major in Arteriis, tunc inde debent *lateralia* Vasa eò usque dilatari, ut quæ priùs non nisi Lympham, nunc Sanguinem *rubrum* admittant; quia sunt structuræ tenuioris, & hiant in Cavitates, ubi nullum est *obstaculum* Impetui resistens; verùm aliter se res habet respectu rami *medii*: quàm primùm autem *obstaculum* illud in Venis aufertur, sive *pressio* & *vis* Cordis imminuitur, (cùm scil. copia Sanguinis ope fluxûs est imminuta) tum hæc Vasa *lateralia* sese denuò

contrahunt, & Sanguis in Venas abit. Hoc argumentum illuſtrari poteſt exemplo *tunicæ* Oculorum exterioris *Corneæ*; quæ quidem in ſtatu naturali prorſus *albeſcit*, ſolis ferè Arteriarum *lateralibus* Vaſculis ad eam adeuntibus; at verò ſi *obſtaculum* aliquod ponatur in tractu ad Venam, v. gr. ſi illa comprimatur, aut ſi finis Arteriæ obſtruatur, vel contrahatur, ita ut Sanguis ex Arteriâ in Venam *promptè* fluere nequeat, ex gr. ſi *arctè* conſtringatur Collum, tunc iſta Vaſa *tunicæ Corneæ* priùs *inconſpicua*, jam *rubeſcent*, & *conſpicua* fient, ab hâc nempe *preſſione*; quia Sanguis in Venas fluere impeditus urgetur in *Lateralia*: verùm *obſtaculo* dempto, *rubor* hic evaneſcit. Par eſt ratio in Vaſis Uterinis, ubi dantur Vaſa Lymphatica ſive minimæ Arteriarum extremitates in Uteri cavitatem hiantes. Effluere verò Sanguinem hunc ex Vaſis *lateralibus* illis (quæ in ſuo naturali ſtatu non Sanguinem, ſed *tenuiorem* Humorem pro partium lubricatione recipiunt) *dilatatis* ſat clarè patet ex fluxu *Lochiorum*, quæ ſenſim colorem ſuum *ſanguineum* remittunt.

4. Jam videndum eſt, quænam ſit cauſa *eruptionis* primæ *menſium* in Puellis: quæ quidem (ut uno verbo rem ex-

pediam) nihil aliud eſt quàm *Plethorâ.* Hæc autem oritur inde, quòd in Virgine, à nativitate uſque ad pubertatem, Sanguinis *vi* Viſcerum conferti *copia* creſcit; *augmentum* enim tale neceſſarium eſt omnino ad Vaſorum majorem diſtenſionem, Virginiſque Incrementum: at verò poſtquam illa ad *limites* Incremento ſuo præſtitutos pervenerit, ita ut Vaſa dilatari ac diſtendi non poſſint ampliùs, neceſſe eſt ut oriatur *Plethora*, nimirum ab iſto Sanguinis *augmento* quod adhuc manet; quippe nulla eſt ratio cur illud ceſſet, quandoquidem Viſcerum *vis*, quâ conficitur, adeò non minuatur, ut augeatur potiùs: Sanguis itaque *ſuperfluus* expelli debet per Vaſa *minùs reſiſtentia*, qualia ſunt Uterina; alioquin *ægrotabit* Puella.

5. Cæterùm ſi quæratur unde fiat, ut *fluxus* hi *menſtrui* non Viris cum Fœminis ſint communes? Ratio eſt, quòd Viri *limites* Incrementi ſui ſeriùs attingant quàm Fœminæ; ſimul ac autem eò pervenerint, etiam in iis *excretio* aliqua *ſtatis* temporibus augetur: ſiquidem conſtat ex *Obſervatis* SANCTORII, quòd *ſingulis menſibus* in Viris contingat *Plethora*; quæ verò ſive largiori *ſudare*, ſive *urinâ*, ſive aliâ Excretione tolli-

tur (*a*). Simile quid Mulieribus, quibus *menstrua* non fluunt, quandoque contingit; indeque *sanæ* conservantur. Quin etiam notandum est, Fœminas omnes *minori* Diaphoresi gaudere quàm Viros; quibus autem Fœminis *copiosa* valde fit Diaphoresis, utì Virginibus, iis non omninò aut saltem parcè admodùm fluunt *menstrua*; illæ verò quæ *laxo* & *frigido* Corporis *habitu* donantur, vitamque deguntt *otiosam*, habent *menstrua* ut plurimùm *copiosa*.

THEOR. Quò sumus propiores *origini* nostræ, eò *vis premens* Cordis prævalet magis *resistentiæ* Vasorum Corporis omnium simul; hoc autem patet ex Animalium *incremento*, quæ majori proportione crescunt in teneris annis, quàm in ætate provectiori: sic igitur Corpus istud cujus Incrementi *terminus* propior est *origini* suæ debet, cæteris paribus, habere Vasa *laxiora* & *molliora*, quàm illud cujus Incrementi *terminus* ab *origine* remotior est; cùm itaque Fœminæ citiùs ad ἀκμὴν Incrementi sui perveniant quàm Viri, necesse est etiam ut Vasa sint ipsis *explicabilia* magis & *mollia*.

6. Porrò jam examinandum est, quare Sanguinis in Mulieribus *superflui* de-

(*a*) *Med. Static. Sect. I. Aphor.* 65.

terminatio fiat ad Uterum. Hoc verò constat inde fieri, quoniam in Fœminâ ad Incrementi sui *terminum* appropinquante nullibi in Vasis *minor* est *resistentia* quàm in Abdomine, hinc etiam nullibi *minor* quàm in Pelvi, & ibi nullibi *minor* quàm in Utero: quippe Mulieres, pro ratione suæ magnitudinis, Abdomen longè magis habent *amplum* & *expansile* quàm Viri; in horum etenim Pelvi continentur solummodò Vesica & Intestinum Rectum, præter quæ verò in Pelvi Mulierum adest etiam Uterus; adde quòd earum Pelvis ordinariò *capacior* sit, quàm respectu contentorum requireretur. Prætérea cùm Vesica quolibet momento *liquidum* suum recipiat, & Intestinum Rectum pariter suum, Uterus autem nihil, hinc patet in Utero *minimam* dari *resistentiam.* Porrò nulla pars est, in Corpore Muliebri nota, in quam Sanguis ex tam *diversis* influat locis ac in Uterum; à *tribus* enim *diversis* fontibus *variæ* Arteriarum extremitates in *unum* ibi loci coeunt. Accedit huc quòd in toto *Uterino tractu* Venæ destituantur Valvulis, nec suppleatur iste Valvularum defectus per compressionem *musculorum* Sanguinem *venosum* propellentem; nulla quippe Corporis est pars, quæ *musculis* paucioribus cir-

cumpositis donetur: omnis ergo Sanguis in Venis contentus *resistit* Sanguini ex Arteriis advenienti; atque sic ubi primùm adest paulò *majori* copiâ, statim versùs loca *minùs resistentia* urgetur.

7. *Tria* jam cognoscimus *causarum* genera, quibus *menstrui* Sanguinis in Muliere sanâ debetur *excretio*; nimirum 1°. *Plethoram*: 2°. Sanguinis *superflui* determinationem ad Uterum, utpote partem *minùs resistentem*: 3°. Vasorum Uterinorum *aptitudinem* ad *excretionem*. Medicamenta igitur *Emmenagoga* ad *tres* Classes etiam reduci possunt; quarum *Prima* continet ea quæ *Plethoram* inducunt. *Secunda*, illa quæ eandem ad Uterum determinant. *Tertia* demùm includit *Topica Uterina aperientia*. Mulierem itaque *menstruis suppressis* laborantem curaturo primùm quidem inquirendum est, an materies adsit *excernenda*, sive an detur Sanguinis *superfluitas*; quippe si hæc deficiat, Medicamenta *secundæ* ac *tertiæ* Classis plus afferent damni, quàm commodi.

8. *Plethora* verò inducitur. 1°. Ab omni medicamento quod facit, ut ex Cibo & Potu *vi* primorum Viscerum plus *Chyli* in Venas recipiatur, quàm requiritur ad incrementum aut nutrimentum Corporis, & ad jacturam resarciendam. 2°. Ab

omni medicamento quod Viſcera ſecunda, quæ *Sanguifera* vel *Hæmatopœa* dicuntur, ita roborat & afficit, ut *Chylum* in *bonum* Sanguinem vertant. 3°. *Remotione* cauſarum attenuantium & difflantium Sanguinem confectum. *Tria* igitur habemus *diverſa* medicamentorum genera ſub *primâ* Claſſe *Emmenagogorum*, ſcilicet *Plethoram* inducentium, comprehenſa.

Primum autem horum generum continet illa quæ *vim* Viſcerum primorum ſive *Chylificationi* dicatorum adaugent; quibus etiam annumeranda ſunt, 1°. Ea quæ *fæces* inertes *ſolvunt*: 2°. Quæ *ſolutas* per ſtimulum *expurgant*. Siquidem notum eſt, Inteſtinorum cavitates Muco quodam, à Glandulis ibidem ſecreto, ſemper *oblini*; qui verò ſi *ſpiſſus* fiat & adhæreat, *oſcula* Vaſorum minimorum *obſtruit*, atque ſic in Vaſa Lactea *Chyli* tranſitum impedit; unde tunc oritur *inanitio* ſive *atrophia*, quæ quidem eſt *Plethoræ* contraria. Itaque ſi talis Mucus adſit, ut inducatur *Plethora*, debet iſte (α) *ſolvi*, & (β) *expelli*: quapropter de iis quæ Mucum hunc *ſolvunt* & *expellunt* priùs agemus; poſtea verò de iis quæ *vim* primorum Viſcerum adaugent.

Ea quæ dictum *ſolvunt* Mucum ſunt, 1°. *Gummata* quælibet aromatica fœtida,

uterina dicta; hæc enim ob *viscositatem* suam adhærent, atque *vi* suâ *saponaceâ* sese Pituitæ immiscent & eam *solvunt*, simulque stimulant ac ejus propulsionem promovent; ideòque *Gummi ammoniacum*, *asa fœtida*, *bdellium*, *galbanum*, *myrrha*, *sagapenum*, & *opopanax* ab omnibus *uterina* dicta sunt; siquidem hæc ingesta facilè Corporis nostri calore *solvuntur*, dumque *soluta* hærent, *Acre* quod in eis continetur exhalat, Viscera stimulat & deterget lenissimè: non *agunt* igitur *vi* quâdam Utero directè dicatâ, sed suâ qualitate *dissolvendi*, nempe *saponaceâ* & *aromaticâ* Nervis amicâ. Medicus itaque curaturus Fœminam, cui ex *Plethoræ* defectu *menstrua* supprimuntur, hunc in modum præscribat.

℞. *Gummi Ammon.*
Galbani
Sagapeni
Myrrhæ ana ℈ j.
Olei stillat. Succini rectif. q. s.
M.

Fiant inde *Pilulæ*; quæ conveniunt ubicunque *Chyli* ob dictam causam impeditur *ingressus*, utì quidem in Hypochondriacis contingit. Mucum suprà memoratum solvunt 2°. *Sales* omnes *fixi*, sive sint more TACHENIANO parati, sive

alcalini: qui porrò iſtud habent peculiare, quòd citò præterlabantur; unde pro tempore magnus eſt eorum *effectus*, ſed brevî ceſſat. Huc verò pertinent *Sales fixi compoſiti*; item *borax*, *ſal ammoniacus*, *vitriolum*, *tartarus*, *ſal polychreſtus*, *ſal regeneratus* SENNERTI, *&c.* Sic igitur. ℞. *Salis* hujus vel illius ʒ j. Solvatur in *aquæ Rutæ* ℥ jv. Capiat *ægra* cochl. j. poſt *Pilul.* Ita quidem ſeſe mutuò juvabunt. 3°. *Sales* omnes *volatiles alcalini*; utì ſunt *Sales volatiles oleoſi*, *Spiritus cornu cervi*, *urinæ*, *ſanguinis*. Denique 4°. *Sapones* omnes qualeſcunque fuerint: etenim ad *Gummi* naturam accedunt; quapropter *Sapo* ad Abortum & Menſtrua procuranda adeò decantatur. Itaque ad Mucum ſupràdictum *ſolvendum*,

℞. *Saponis Venet.* ʒ jv.
Bulb. recent. Ari ʒ j.
Aſæ fœtidæ ʒ ſs.
M.

Fiant *Pilulæ*, ſing. gran. jjj. Sumat ſingulis bihoriis unam.

Hæc ſunt primarum viarum *Deterſiva.* Sequuntur jam ea quæ Mucum *ſolutum* expellunt: talia verò ſunt *aloe*, *rhabarbarum*, *colocynthis*, *jalappa*, *ſagapenum*, *opopanax*, & imprimis *bryonia alba.* Medici nomen *Uterinorum* hiſce dederunt

ab effectu suo, quoniam *solvunt* simul & *expellunt*. In hunc igitur scopum exhibendum est hujusmodi præscriptum.

℞. *Aloes opt.* ʒ j.
Resin. Jalapp. gr. xv.
Colocynth. gr. v. (pro *stimulo.*)
M.

Fiant *Pilulæ*, sing. gr. jjj. quæ deaurentur. Capiat ex iis sub Aurorâ, ubi adsunt signa *solutæ pituitæ*; & dormiat per horam unam vel alteram.

Nunc verò videndum est, quænam Visceribus primis *majorem vim* concilient, ita ut *bonum* conficiant *Chylum*, eumque in Vasa Lactea propellant. Vim itaque primorum Viscerum augent (ipsorum nempe *vim contractilem* adaugendo) omnia quæ Fibras magis *rigidas* efficiunt: talia sunt autem *Astringentia* medicamenta; ut 1°. *Chalybs*; nihil enim in hocce casu plùs conducit, præsertim si sub eâ formâ detur ut Sanguini non admisceatur, sed agat in Solida, *fibras* corroborando; quippe si Sanguini permisceatur, summum evadit *Coagulans*: verùm supràdicto *regimine* sumptus, optimè quidem agit, & *fibras* roborat; prout hoc inde constat, quòd post ejus *usum* brevî mutetur Color *pallidus* Virginum in *rutilum*, & Pulsus antea *languidus* in *febrilem*

febrilem ferè. Cæterùm obtinet ejuſdem *uſus*, cùm debita *rigiditas* Viſcerum deficit, & adeſt *Pituitæ* copia: porrò ſi abundet *Acidum*, tunc ſumi debet in *ſubſtantiâ* ſive *limaturâ*; ſi verò Mucus *iners* & *non acidus* prædominetur, exhibeatur *Chalybs* in Vino Rhenano, vel in Aceto; præparationes aliæ ſunt meræ nugæ. Præterea pertinet huc 2°. *Cortex Peruvianus*, quâcunque formâ datus; hic autem locum à *Chalybe* proximum obtinet. 3°. *Rheum* tam *Ponticum*, quàm *Barbarum*. 4°. *Tamariſcus*, & imprimis ejus radicis *cortex*. 5°. *Capparis*: & ex iiſdem varia compoſita. Hinc ergo patet, *Aſtringentia* ſumma evadere poſſe *Emmenagoga*.

Jam ſequuntur Exempla pro *Formulis*. Si prædominetur *Acidum*, cognoſci poterit ex *appetitu* rerum incongruarum & inſolitarum, *ructibus acidis*, *torminibus* cum ſenſu Frigoris, *ructibus nidoroſis* poſt Acetum ſumptum. In hoc itaque caſu,

℞. *Limat. Ferri* (in mortario ferreo diu trit.) ʒ jj.
Extract. Rhei ʒ j.
Cort. Peruv. ʒ ſs.
M.

Fiant *Pilulæ*, ſing. gr. v. Capiat unam omni bihorio.

Quòd si non abundet *Acidum*, tunc ipse *Chalybs in substantiâ* datus plerumque angores, vomitus, diarrhœas, tormina excitat; quippe qui non *dissolvitur*, sed *stimulando* tantum agit. Hoc igitur in casu,

℞. *Vini Rhen.* libr. jjj.
Chalybis contrit. ℥ jj.
Cort. Peruv. ℥ j.

Leni tepore macerentur per 24. horas; deinde *vacuo* Stomacho *ter* de die, unâ horâ ante *pastum*, sumatur ex hoc ℥ j ss.

Huc pertinent 6°. *Aromatica* illa calida & stimulantia quæ plurimùm *olei acerrimi* inter destillandum præbent; uti sunt *thuya* sive *arbor vitæ*, *sabina*, *ruta*, imprimisque *montana*, *rosmarinus*, *pulegium*, *majorana*, *matricaria*, &c.

Secundum genus medicamentorum *Plethoram* inducentium continet ea quæ vim *Hæmatopœam* in Corde & Vasis Sanguiferis augent. *Vis* autem ista non alia est quàm Vasorum *oscillatoria vis*: hæc verò iisdem augetur Medicamentis, quæ ad Vasa primi generis sive *Chylificationi* inservientia jam præscripta fuerunt: omnia igitur quæ *Chylificationem* promovent, *Sanguificationi* quoque promovendæ sufficiunt; est enim impossibile *primas* emendari *vias*, quin simul emendentur *secun-*

da; nec emendari queunt *secundæ*, nisi *primæ* emendentur. Cæterùm huc etiam accedit *motus* Corporis in Aëre libero.

Tertium genus dictorum medicamentorum includit ea quæ Sanguinis confecti nimiam *consumptionem* & *difflationem* impediunt. Itaque vitandum est quicquid Sudores aut *nimiam* Perspirationem excitat.

9. *Secunda* Classis *Emmenagogorum* ea continet quæ Sanguinem *plethoricum* ad Uterum determinant: taliaque sunt omnia quæ *resistentiam* in Vasis Uterinis minuunt; simul & in aliis augent. Porrò *resistentia* Vasorum Uterinorum *dupliciter* minuitur; 1°. Vasa ista *laxando*: 2°. Sanguinis *refluxum* à Venis Inferioribus versùs Cor *accelerando*. Medicamenta igitur hujusce *secundæ* Classis in *duo* quoque genera dividimus.

Prius complectitur ea quæ Vasa Uterina *laxant*: qualia sunt, 1°. *Balnea* cuncta *tepida* ad Umbilicum usque applicata; hâc enim ratione partium inferiorum Vasa *laxantur*, dum superiorum Vasa ab Aëris frigore *constringuntur*, præsertim si partes istæ Corporis superiores in Aëre *frigidiusculo* collocentur. 2°. *Calor* quilibet *externus*, partibus inferioribus applicatus. 3°. *Unguenta* quæ

constant ex pinguibus aromaticis, oleosis & salinis; qualia sunt *Ung. martiatum, nervinum, arthriticum:* talia quippe Pedibus, Cruribus, Inguini illita plurimùm prosunt. Huc etiam pertinent *Emplastra* laxantia & calefacientia, imprimis autem ex *Gummi fœtidis* parata; quæ Vasa *laxant*, simul & Humorem *perspirabilem* coërcent, unde sequitur major *calor* sub specie *balnei* perpetui. Insuper huc spectant *Uterinæ Plantæ*; inter quas verò præstantiores sunt *ruta, sabina, juniperus, arbor vitæ, majorana, pulegium*: ex quibus fieri possunt Balnea, Cataplasmata, Unguenta, & Emplastra.

Posterius medicamentorum *secundæ* Classis genus includit ea quæ Sanguinis *refluxum* à Venis Inferioribus versùs Cor *accelerant*: talia verò sunt sequentia. 1°. *Frictiones* omnes ab imis Pedibus usque ad Inguina continuatæ, idque calidis ac siccis linteis, per semihoram singulis vicibus. 2°. *Ambulatorius motus*; quippe Musculi *tibiales, crurales, femorales* actione, frequenti Venas suas multùm comprimunt, & Sanguinem superiora versùs propellunt. 3°. *Saltationis motus*; qui quidem est tanti momenti, ut HIPPOCRATES dicat, eum *Abortum*

procurare (*a*). Hæc autem omnia *menstruorum* effluxum provocant, auferendo

(*a*) *Libr. de Naturâ Pueri, Sect. IV. verſ. 9. ad 22. Edit.* LIND. Quem verò locum utpote notatu valde dignum lubet integrum hîc loci jam attexere; ſic igitur ſe habet *latina verſio.* " Mulieris nobis familiaris *famula Can-*
,, *trix* magnæ exiſtimationis ex Virorum con-
,, ſuetudine erat, quam in Ventre concipere non
,, conveniebat, ne minoris exiſtimationis red-
,, deretur. Audierat autem *Cantrix* ipſa, qualia
,, Mulieres inter ſe dicunt, quòd quando Mu-
,, lier conceptura eſt in Ventre, *genitura* non
,, egreditur, ſed intùs manet. Auditis autem
,, his atque intellectis, hoc ſemper obſervavit;
,, & cùm quandoque ſentiret *genituram* non
,, exeuntem, *Dominæ* expoſuit, & ſermo ſtatim
,, ad me pervenit. Ego verò cùm audiiſſem juſſi
,, ipſam ad terram *ſaltare*, & poſtquam *exiliiſſet*
,, jam ſepties, *genitura* in terram profluxit, &
,, ſtrepitus factus eſt, atque illa conſpecta,
,, ipſa admirata eſt. &c. ,, Unde profectò clarè patet, HIPPOCRATEM in hocce caſu planè ſe geſſiſſe contra ipſius *Jusjurandum*; in quo quidem exigebat à Diſcipulis ut *jurarent*, ſe nullum unquam medicamentum ad Fœtum vel Conceptum *corrumpendum* Mulieri propinaturos, οὐδὲ γυναικὶ πεσσὸν φθόριον δώσω. Nec ſanè videtur ullatenus excuſari poſſe DIVUS SENEX, niſi fortè cum aliquot Auctoribus dixerimus, Librum hunc *de Naturâ Pueri* non eſſe HIPPOCRATIS, ſed POLYBI; verùm hoc pacto ut *Socer* excuſaretur, *Gener* utìque accuſandus eſſet. *Vide* LE CLERC, *Hiſtoire de la Medecine, pag.* 252. *Edit. ult.*

resistentiam in Venis: hâc etenim sublatâ, Sanguis *majori* copiâ fluit versùs eas partes; unde *major* fit *pressio* Sanguinis in Vasa *lateralia*; & hinc sequitur ejus *excretio*.

10. *Tertia* Classis *Emmenagogorum* complectitur ea quæ Vasa Uterina ad *excretionem* disponunt: utì sunt, 1°. *Aquæ simplicis calidæ Vapores*, inferioribus Corporis partibus applicati. 2°. *Fotus laxantes* ope spongiarum aut linteaminum applicati Inguini, Perinæo, Vaginæ, Hypogastrio: huc etiam pertinent *cataplasmata*, *emplastra*, *pessaria*, similiaque constantia ex *laxantibus*; quorum verò materies ex superiori de *Laxantibus* doctrinâ petatur. 3°. Hîc admodùm commendatur *vapor* ex quibusdam *Acribus*; ut ex *Salibus alcalinis urinosis* in Uterum receptus, qui tamen periculo non caret, vehementer enim irritat, summamque contractionem *fibris* Uterinis inducit; prudenter itaque *vapor* ejusmodi debet applicari, quippe qui sæpe *sterilem* reddat Uterum, & horrendas contractiones spasmosque producat; nam iste *vapor* est *acerrimus* & Uterum inflammat, unde quidem facilè suboritur *gangræna*, vel *scirrhus*; quin & Utero violenter inflammato, totum Genus Nervosum spasmis afficitur: quapropter si talis *vapor* in usum

vocetur; ſumma debet adhiberi cautio, ne nimis *acer* ſit; ſufficiat ergo *vapor* ille qui ex *ſpiritûs ſalis ammoniaci* pauxillo & *aquâ* multâ commiſtis & tepefactis exhalat; nequaquam verò uſurpetur *vapor acerrimus* iſte quem Empiricus quidam excitare ſolebat in hunc uſum, commiſcendo ſcilicet Urinam & Calcem Vivam, iiſque ignem ſupponendo.

COROLLARIA.

I. Hinc patet *Ariſtolochica* eſſe *Uterina* Claſſis *tertiæ*; ibi quippe ſupponitur *Plethora* jam præſens, & *determinatio* ad Uterum; etenim alioqui non opus eſt *Lochia* movere.

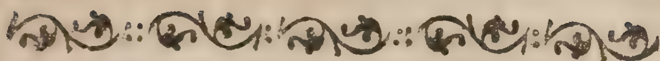
II. *Ecbolica* ſunt eadem, ſed *fortiora*; quibus autem ſi jungantur *Sternutatoria*, tunc equidem agunt validiſſimè.

III. *Abortiva* ſunt ea quæ Uterum *aperiunt*, Fœtumque & Placentam *expellunt*: talia verò ſunt, 1°. *Nimia* Sanguinis *copia*. 2°. Omnia *determinantia* fortiter ad Uterum. 3°. Ea quæ violenter Uterum *conſtringunt*: huc autem referendus eſt *vapor ſalis ammoniaci* Utero *gravidæ* exceptus; quo non datur potentius *Abortivum*; attamen periculum ingens eſt inde, ut ſuprà dictum.

IV. Ecbolica & *Abortiva* quæcunque cautè admodùm adhibenda ſunt; omnia quippe Corpori *noxam* inferunt, atque non ſolummodò Fœtûs, ſed etiam Matris cum periculo propinantur.

TERTIA

TERTIA CLASSIS

DE QUIBUSDAM ALIIS MEDICAMENTIS IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL AGENTIBUS.

CAPUT I.

De Aperientibus.

1. A*Perientia ſunt illa medicamenta, quæ meatus obſtructos aperiunt.* Horum autem *tres* dantur Claſſes, quarum *Prima* continet omnia quæ Vaſa laxant; de quibus antea. *Secunda* complectitur ea quæ Liquida attenuant, reſolvunt, ac diluunt; de quibus etiam ſuperiùs actum eſt. *Tertia* demùm includit quæcunque, poſtquam Vaſa laxata ſunt, & Liquidum attenuatum, utraque in *motum* agunt, & Circulationem promovent.

2. Enimverò ad *aperiendum* Vas aliquod *obſtructum*, hæc *tria* neceſſariò requiruntur; 1°. Ut laxentur Vaſa. 2°. Ut reſolvatur, aut ſaltem diluatur impacta

materies. 3°. Tandem ut in hoc Vase promoveatur Circulatio.

COR. Inde patet igitur, quàm temerè nonnulli asserant *Aperientia* dari *Specifica*; qualia esse dicunt *scordium*, *marrubium album*, *spiritum salis ammoniaci*, &c.

CAPUT II.

De Discutientibus.

1. D*Iscutientia sunt ea, quæ Liquidum vel in Vasis, vel extravasatum, stagnans aut coagulatum dissipant, sine sensibili continui solutione in externis.* Hæc verò tot sunt quot diversæ dantur Stagnationis aut Extravasationis causæ.

2. Liquidum autem *stagnat* in Vasis, fitque tumor, 1°. A *plethorâ*; tumque tumor *ruber* apparet: quo quidem in casu summum *Discutiens* est evacuatio Liquidi quod à tergo *Stagnans* urget; hinc igitur *Venæ-sectio* tumores hosce *rubros* tollere valet. 2°. Tumor istiusmodi oritur ab Inflammatione: tunc autem verum *Discutiens* est, (α) Quicquid Vasa laxat. (β) Omne quod Vas laxatum variè movet, applicando nimirum poten-

tias motrices valde contrahentes & dilatantes; hoc ergò fit *mittendo Sanguinem*, & per *Frictiones* externas. (γ) Quicquid Vasa deplendo, Liquida revellit, resolvit, attenuat, & diluit. 3°. Tumor ortum ducit ex crassitie coacti sive coagulati Liquidi; hunc verò *discutit* tantummodò medicamentum *Aperiens*.

3. Liquida porrò extravasata *discutiuntur* quando in Vasa sua rursus adiguntur: hoc autem obtinetur, 1°. Vasa Absorbentia liberando, quantùm fieri potest, à Liquidis distendentibus; (hæc autem Absorbentia Vasa [de quibus jam actum est in PROLEG. CAP. V.] à VIEUSSENS in plurimis Visceribus ope *microscopii* detecta sunt, & terminantur in Venas eodem modo ac Vascula Excretoria oriuntur ab Arteriis: confer hujus AUCTORIS *Novum Vasorum Corp. Hum. Systema, pag. m. 23. & sequ.*) hoc verò fit per summam *Sanguinis missionem*, vel per *Hydragogorum* usum, ubi *Venæ-sectio* non est licita: quæ quidem *duo* non debilitant in hoc casu, sed reficiunt potiùs; unde tunc temporis plurimùm prosunt, dummodò simul adhiberi queant. 2°. Idem obtinetur omnium *Aperientium* ope. 3°. Per *vim externam*, sive *prementem*, sive *siccantem*, Corpori applicatam. Porrò notan-

dum est, *Discutientia* contra *Scirrhos* nequaquam valere.

CAPUT III.

De Emollientibus.

1. *EMolliens est illud omne, quod partem nostri Corporis, induratam & in unam molem compactam, in priorem statum Liquidi contenti & Solidi continentis reducit.* Cæterùm *Induratio* fit in Corpore nostro *tribus* præcipuè *modis*; nimirum, 1°. A *nimiâ* Liquidorum *coctione* & *pressione*: hoc enim pacto fluidissimæ partes exprimuntur, & crassiores in molem compactiorem adiguntur; unde quidem accidit, ut Vasa partim inanita, brevissimo temporis spatio, in *unum* concrescant atque solidescant; vel Crassa stagnantia seu impacta cum suis Vasis concrescant. 2°. A *coagulo*, quod ex propriâ oritur Liquidorum naturâ: jam verò tale dari *coagulum* patet ex *albumine Ovi* quod ab Igne *coagulatur*, licèt testâ maneat inclusum. 3°. A *coagulo* superinducto per misturam corporis alicujus *coagulantis*.

2. *Emollientia* sunt vel *interna*, vel *externa*. Ea verò dicimus *interna* 1°. Quæ

usurpantur specie *Halitûs* aut *Suffumigii* hausti, vel injecti: talis autem est *Aqua* in *vaporem* soluta, quâ nihil magis *emollit*; sed non debet esse nimis *fervida*, tunc enim *constringit*, sed moderatè *calida*, tumque maximum est *Emolliens*; utì patet in Ossibus & Cornibus *philosophicè calcinatis*, quæ plùs *emolliuntur* à Vapore quàm à Coctione. 2°. *Emollientia* quæ *intùs* assumuntur sunt *Juscula* ex omnibus Animalium partibus, ac præsertim ex Mesenterio & Intestinis parata. 3°. *Ovorum Vitelli crudi*; qui licèt nullam habeant *acredinem*, attamen Resinas & Gummata solvunt. 4°. *Decocta* quælibet ex Farinaceis blandis, imprimisque *frumentaceis*; quæ quidem expressa dant *oleum* blandissimum, benignitate *oleum* amygdalarum dulc. referens: talia porrò sunt *secale*, *triticum*, *avena*, *hordeum*, *milium*, *pistacia*, præcipuè verò horum omnium Farinæ; nec non *semina 4 frigida* majora & minora. 5°. *Decocta* ex Herbis mucilaginosis & farinosis, ferè insipidis: tales autem Herbæ sunt omnes *malvarum* species, *branca ursina*, *verbascum*, *parietaria*, *mercurialis*, *violaria*, *glycyrrhisa*, *papaver erraticum*, *saponaria*, *&c.* quæ verò omnes cognoscuntur ex lentore sui succi. 6°. *Decocta* ex similibus

Fructibus mucilaginosis dulcibus: ut sunt *ficus*, *sebesten*, *passulæ majores*, *uvæ corinthiacæ*. 7°. *Succi* non acres Plantarum: utì sunt *mel*, *saccharum*, *cassia*, *manna*. 8°. *Olea expressa* ferè insipida: sicut *Oleum amygdal. dulcium*, *nucum coquo*, *pistaciarum*, *seminis papaveris albi*, *hyoscyami*, *olivarum*, *lini*, *nucum juglandium*. 9°. *Cremor lactis* dulcis, & *Butyrum* recens.

3. *Emollientia* porrò *externa* eadem sunt; sed applicantur formâ Litûs, Unguenti, Fotûs, Balnei, Vaporis, Cataplasmatis, Emplastri, Embrochationis.

Litus fiunt ex materiâ pingui, chylosâ, medullosâ, compactâ, Corpori *illita*; ut ex *medullâ Ossium*, &c.

Unguenta sunt Litus crassiores, constantes ex oleis quibusdam & pinguedine.

Fotus sunt Decocta per corpora spongiosa Membris calidè applicata.

Cataplasmata sunt ipsa *Emollientia* in aquâ cocta, & applicata Corpori.

Emplastrum est simile quid in consistentiam spissiorem redactum.

[*Embrochatio* sive *Embroche*, *Impluvium*, *Irrigatio*, *Instillatio*, *Stillicidium*, est Fomentationis genus, cùm liquor fomentans *stillatim* seu *guttatim* in partem fomentandam funditur.]

Horum autem omnium *Emollientium* nullum eſt præſtantius, quàm *vapor calidus* Animalis *recèns mactati*; v. gr. ſi Brachium, aut aliud Membrum, nudum immittatur in corpus Animalis *recenter occiſi*; quod quidem remedium nullibi plùs vocatur in uſum quàm in *Italiâ*. (*a*)

(*a*) AUCTOR noſter dubio procul alludit ad memorabilem hunc *caſum*, quem referunt Hiſtorici de ALEXANDRO VI. *Pontif. Max.* & CÆSARE VALENTINO BORGIA *hujus filio notho*; qui cùm in convivio *Cardinales* aliquot (quorum opibus inhiabant) *parato Toxico* de medio tollere voluiſſent, accidit errore Pocillatoris, ut *venenatum Falernum* ipſis propinaretur *Veneficis*: quo quidem epoto, brevì pòſt ad plures abiit ALEXANDER; at verò CÆSAREM (qui dilutiùs biberat) Orci faucibus eripuere Medici, opportunorum ſcilicet adminiſtratione Remediorum; ac imprimis ipſum in *abdomine Mulæ recèns exenteratæ* nudum *includendo*: ſiquidem hujuſcemodi *fomento* adeò fuit *emollita* Cutis, & *promota* ſimul Diaphoreſis, ut *Venenum* per undiquaque patentia Spiraculorum Cutaneorum oſcula *difflatum* exiverit, atque ſic *mortem* evaſerit iſte Princeps, *expilatus* tamen, & *cute* perditus, quin & exinde diuturno ac importuno morbo *vexatus*. Confer OLDOINUM, *in Addit. ad* CIACONIUM, *Hiſtor. Pontif. Rom. & Cardin. Tom. III. pag. m.* 161. & 162. De hàc re poſſunt etiam conſuli alii complures, ut GUICCIARDINUS, AUBERIUS, MARIANA, &c. Vide ſis quoque MARC. AUREL. SEVERINUM, *in Trimembr. Chirurg. Cap. de Medelâ ex diſſectis vivis Animantibus*, *pag. m.* 221.

Cæterùm hæc omnia id habent boni, quòd, licèt ad loca applicentur *indurata*, nunquam tamen *noxia* sint, cùm *Aperientia, &c.* sæpe augeant Inflammationem, Scirrhosque & Cancros generent.

CAPUT IV.

De Astringentibus & Indurantibus.

1. DE hisce Medicamentis, nec non de *Corroborantibus* in historiâ Remediorum *quæ operantur in Solida* jam actum est, sub titulo nempe *Contrahentium*; in historia verò eorum *quæ agunt in Fluida*, sub tit. *Condensantium*, *Incrassantium*, & *Coagulantium.* Hîc autem loci considerantur *Astringentia* quatenus *vim* Vasorum *contractilem* adaugent, simul & Liquida *inspissant:* hujusmodi verò sunt *fructus* omnes *immaturi*; hi quippe Fibras *accurtant*, & Liquida *condensant.*

2. Ea porrò quæ vocantur *Indurantia* cum *Astringentibus* omnino congruunt ejusdemque sunt indolis; ac proinde necesse non est ut de iis aliquid ampliùs dicamus. Verùm de *Detergentibus*, *Emundantibus*, & *Erodentibus* nunc est agendum.

CAPUT V.

De Detergentibus, Emundantibus, & Erodentibus.

1. DEtergentia *ſunt ea, quæ Corpori applicata Alienum aliquid adhærens removere poſſunt, abſque læſione Corporis cui adhæret.* Illud autem *Alienum* vocamus quod nequit *unum* corpus cum eo cui *adhæret* conſtituere; prout eſt grumus Sanguinis lateribus Vulneris adhærens: cæterùm hæc *adhæſio* debet à *tenacitate* pendere; Telum enim aut Spina parti cuidam *inhærens* huc minimè pertinet.

Detergentis itaque medicamenti objectum nullum eſt niſi *Tenax*; quod verò neceſſario conſtat ex Oleo *indurato*, cætera ſiquidem *Indurata* ſive *Coagulata* non *adhærent* propter *viſcoſitatem* & *tenacitatem.* Sic igitur *Detergens* debet primò dividere *Tenax* illud, tum idem in hunc reducere ſtatum, ut ab Aquâ *ſolvi* & *ablui* poſſit; cùm autem ſit Oleum, hinc Aquæ ſolîus ope nequaquam *abluitur*; verùm ſi priùs Ovi Vitello fricetur, deinde cum Aquâ facilè miſceri poteſt & educi.

Huc igitur faciunt omnia *Saponacea* & *Lixivia* ſummè *alcalina*; quippe du[...] iſta *Tenax* diſponunt, ut Aquæ commiſ[...]ceatur. *Saponacea* porrò ſunt Olea quæ[...]cunque Salibus commiſta; hæc autem ſi adhibeantur *internè*, tum *lenia* debent eſſe; nam alioquin *erodent*: dantur verò *duplicia*; ſcil. 1°. *Nativa:* inter quæ primas tenent, *mel*, *aloe*, *manna*, *caſſia*, *ſaccharum*, *lac* omne *blandum* Vegetabilium, ut *lactucæ*, *cichorei*, *taraxaci*, *ſcorzoneræ*, & *ſuccus ſaponariæ*. Pertinet huc etiam Animalium *bilis*; quæ in Ulceribus glutinoſis & ſordidis *detergendis* apprimè convenit. Huc ſpectat quoque *vitellus ovi*; qui verò eſt optimus, modò cum pauxillo *bilis* admiſceatur. 2°. *Artificialia*: prout ſunt, *ſapo Venetus*, & *niger*, *ſal volatilis oleoſus*, *ſal regeneratus* SENNERTI, *tinctura Tartari* ex *ſale fixo* cum *ſpiritu vini*; nec non *elixiria* cum *ſalibus alcalinis* & *aquâ* compoſita.

2. *Emundantia ſunt ea, quæ detergent & abluunt ſimul per vehiculum aquoſum.* Huc ergo referuntur omnia quæ *vi* propriâ eliquant id quod *adhæret*, idemque per *vehiculum aquoſum* diluunt & expellunt.

3. *Erodentia dici debent illa, quæ non modò Tenax adhærens, ſed etiam ſemi-cor-*

rupta Vasorum ramenta ad vivam Carnem usque resolvunt: oportet autem ut Carnem vivam *intactam* relinquant, alioqui *Caustica* propriè forent.

Erodentia sunt itaque sequentia; 1°. Omnia *Dolorem excitantia*, quæ verò superiùs descripta fuere. 2°. *Attenuantia, Resolventia, Putrefacientia.* Cæterùm si quædam mali moris Ulcera (quæ semper in Pinguedine *hærent*, ibi quippe facilè serpunt, & dicuntur *phagedænica*) sint curanda, nihil in iis proficere poterimus, nisi Liquida per *interna* Medicamenta valde moveantur & expellantur, atque separatio fiat per *Corrodentia externa*; inter quæ verò præcipuum obtinent locum *Mercurialia Præcipitata*, superimposito Emplastro *calefaciente*; sequenti die tollatur quod putrefactum est, atque de novo applicetur *Mercurius Præcipitat.* usque dum omnia consumantur quæ consumi debent, i. e. donec omnes infectæ Glandulæ auferantur: quòd si propter *fœtorem* inde ortum aliquis abhorreat ab usu *Mercurii*, tunc adhiberi possunt *spiritus urinosi volatiles* cum *cupro* in iisdem soluto; hâc igitur *solutione*, quæ optima est, tangatur Ulcus; vel ejus loco sumatur *elixir proprietatis* cum sale tartari & aquâ purâ præparatum.

CAPUT VI.

De Calefacientibus.

1. C*Alefaciens est illud, quod Corporis Calorem auget.* Quò meliùs autem hujus operandi ratio nobis innotescat, nonnulla *de Calore in genere* præmittenda sunt.

2. Quicquid ex Frigido fit Calidum ideò *incalescit*, vel quia *ignis* actu applicatur ipsi, vel quia *motus* inducitur ei per *attritum*. Ad Calorem verò per *attritum* producendum *tria* sunt necessaria; scilicet, 1°. Corporum *contactus*. 2°. Corporum *motus*. 3°. Corporum ad se invicem *pressio*. Hæc autem *tria* nisi simul concurrant, Calor nequaquam producitur; *contactus* enim corporum absque *motu*, & *pressione* sive *attritu*, non facit Calorem; *attritus* quoque *levis*, i. e. sine notabili corporum ad se invicem *pressione*, nullum excitat Calorem, saltem qui sensibilem se præbeat.

3. Hinc itaque sequitur, 1°. Quòd quò pluribus in *punctis* sese mutuò contingunt *atterentia* corpora, sive, quod idem est, quò majores sunt eorum *super-*

ficies ſecundùm quas ſe mutuò *tangunt*, eò cæteris paribus major eſt Calor per *attritum* excitatus. 2°. Quò *motus* corporum *atterentium* eſt violentior, [ex brevioribus intervallis repetitus, & diutiùs protractus,] eò quoque cæteris paribus major eſt eorum Calor. [3°. Quò *vis*, quâ ſibi invicem applicantur hæc *atterentia* corpora, eſt major, eò pariter magis increſcit ipſorum Æſtus.] Hiſce *tribus* AXIOMATIS (talia enim eſſe facilè percipiet quicunque ad ea voluerit attendere) *quartum* addamus quod Experientiâ univerſaliter confirmatum habemus; nempe 4°. Quò corpus aliquod *ſolidius* eſt, [*durius*, magis *elaſticum*,] eò cæteris paribus ex actuali Ignis *applicatione*, vel alterius corporis *attritu* validiùs incaleſcit.

4. Corpus autem noſtrum *calefieri* poteſt vel *externè*, vel *internè*. In Corpore noſtro Calor excitatur *externè*, 1°. *Ignis* aut corporis alicujus *calidi* applicatione. 2°. *Frictione* & *attritu*. Poteſt verò *internè* Calor excitari, 1°. Ab *externo* excitato Calore. 2°. Solidorum ad ſe invicem *attritu*; itém & ſimili Fluidorum *attritu* ad ſe mutuò. Porrò Solidæ partes ad ſe invicem *atteri* poſſunt in omnibus Junčturis; cùm autem in iis præter partes

ligatas & *ligantes*, dentur quoque Liquida *lubricantia*, quæ partes interjacent: hinc omnino conſtat, quòd quamdiu Liquidum *illud* præſtò eſt, Calor non poſſit ita ab *attritu* augeri, ut *morboſus* evadat: quàm primùm verò Liquor *iſte* deficit, tum ab *attritu* partium Solidarum nimis increſcit Calor; ut in Podagrâ, Arthritide, Scorbuto, &c. 3°. Excitari poteſt Calor à *mutuâ* Solidorum & Fluidorum in ſe invicem *actione*.

THEOR. I. Si *velocitas* Motûs Projectilis augeatur in Corpore noſtro, Vaſis & Liquidis iiſdem manentibus, augebitur etiam & Calor per Axiom. 2. & 3. Hinc ergo quicquid Circulationis *velocitatem* adauget, eſt *Calefaciens*; ac proinde *Prima* Claſſis *internorum Calefacientium* continet omnia quæ, vel Solida ſtimulando, vel Liquida movendo, Circulationem *augent*: qualia ſunt *Acria* quælibet; hinc ex. gr. Spiritus Vini, quatenus ſtimulat, eſt *Calefaciens*.

COROLL. I. Si Calor augeatur in Corpore noſtro, Vaſis & Liquidis iiſdem manentibus, planè indicat, Motum hunc Projectilem auctum eſſe.

THEOR. II. In Corpore noſtro, Vaſis & Motu Projectili manentibus iiſdem, ſi Liquidi *denſitas* augeatur, Calor etiam

augebitur per Axiom. 2. 3. & 4. *Secunda* itaque Classis *internorum Calefacientium* continet ea quæ Fluida *condensant*: hinc etiam Frigus *calefacit* eò plùs, quò plùs *agit*, si modò non supprimat omnem *motum*; Liquida quippe nostra *condensat*: ideò post ingens Frigus *externum*, semper major subsequitur Calor *internus*; & observavit Hippocrates, *Ventres* (sive *Cavitates* Liquida continentes) *calidiores esse Hyeme & Vere, quàm Æstate.* (*a*)

COROLL. II. Si Calor augeatur, Vasis & Motu Projectili manentibus iisdem, planè indicat, Liquidorum *densitatem* auctam esse. Remedia igitur tunc idonea sunt *Rarefacientia*.

THEOR. III. In Corpore nostro, Liquidis & Motu Projectili manentibus iisdem, si Vasa *coarctentur*, Calor augebitur per Axioma 1. Hinc etiam *Tertia* Classis *Calefacientium* continet 1°. Omnia quæ Vasa *comprimunt*; ut sunt *vestes arctæ*, *stragula densa*, *aër gravis*, *aqua frigida ambiens*, & *frigus*; ergo quicunque Hæmorrhagiis est obnoxius, ista, quantùm fieri potest, evitare debet. 2°. Quæ Vasa *contrahunt*: (vide *Contrahentia.*) 3°. Quæ *obstipant externè* Vasa; modò Sanguinis *motum* non impediant.

(*a*) *Aphorism. Sect. I. Aphor.* 15.

COROLL. III. Si, Liquidis & Motu Projectili manentibus iisdem, Calor augeatur, Vasa *arctiora* fiant necesse est: hinc valde imminutis Liquidis, Calor tamen perstare potest in nonnullis *morbis*, ut in *Tabe*; omnes enim Hectici ob Calorem exsiccantur, unde fiunt eorum *fibræ* rigidissimæ & contractissimæ, atque propter *marasmum*, plurima Vasa in ipsis *concidunt*; & ideò reliquis in Vasis Fluidum (licèt hoc etiam sit imminutum) valdè *coarctatur.*

COROLL. IV. Si *velocitas* Liquidi ejusque *moles* simul augeantur, reliquis iisdem manentibus, tunc erit Calor in *ratione* utriusque *compositâ*: & in genere si supradictorum *duo* quævis augeantur, *tertio* interim eodem manente, tum Calor increscet in *ratione* duorum auctorum *compositâ.*

COROLL. V. Si *velocitas* & *moles* Liquidi nec non *arctatio* Vasorum simul augeantur, *summus* orietur Calor.

CAPUT

CAPUT VII.

De Frigefacientibus.

1. F*Rigus excitatur in Corpore per causas oppositas Calefacientibus.* Ergo Frigus *externum* fit, 1°. Corporum *frigidorum* applicatione: hæc verò prout Experientia docet, eò magis *frigefaciunt*, quò *solidiora* sunt; sic enim aqua *frigida* plùs *frigefacit*, quàm aër *frigidus*, & Balnea ex aquâ *simplici* minùs *frigefaciunt*, quàm illa quæ constant ex aquâ *salinâ*. Huc porrò referuntur *Venti*, & *Ventilabra*; quæ Corpus *frigefaciunt* quatenus Atmosphæræ partem nos proximè ambientem removent, aliamque substituunt; etenim Atmosphæræ pars quæ corpus aliquod *calidum* proximè ambit, semper *calidior* est partibus ejusdem remotioribus. 2°. *Externorum* omnium in nostrum Corpus *attritum* auferendo.

2. Jam verò Frigus *internum* fit, 1°. Ab *externo* Frigore. 2°. Tollendo, vel minuendo partium *internarum*, Solidarum & Fluidarum, *attritum* inter se: ideò Frigus non potest Corpori conciliari *majus* (demptis causis externis) quàm

illud quod à *morte* producitur.

THEOR. I. In Corpore noſtro, Vaſis & Liquidis iiſdem manentibus, ſi Motus Projectilis minuatur, Calor etiam minuetur ſive augebitur Frigus per AXIOMA 2. CAP. *præced.* §. 3. Hinc ergo *Prima* Claſſis *Frigefacientium* continet ea quæ Motum Projectilem *minuunt*: hic autem pendet à Solidorum *vi contractili*, hæc verò à *ſtimulo* Solidis applicato; etenim quò major eſt hicce *motus*, eò quoque fit major Solidorum *vis*, & è contrario. Quicquid igitur *Stimulantium* vires deſtruit pro *Refrigerante* habendum eſt: unde *frigefaciunt*, 1°. Omnia *Diluentia*: qualia ſunt, *ſerum lactis*, *aqua*, *hydrogala*, *&c.* quæ verò cuncta ſi *tepidè* ſumantur, meliùs agunt, penetrando ſcilicet, & laxando. 2°. *Obtundentia*, ſive quæ *ſtimulum acrem* infringunt; utì ſunt *Acida* quævis *Alcalinorum* reſpectu, & *Alcalina* reſpectu *Acidorum*: hinc ſi Calor ad *Acido* fiat, (ut ſæpe contingit in Hypochondriacis) tunc *Alcalia* erunt *Refrigerantia*; ſi autem *Acre oleoſum* ſit cauſa Caloris, tum *Acida ſaponacea* convenient ad *refrigerandum*, talia verò ſunt Fructuum horæorum *ſucci* recenter expreſſi; quin etiam *calx* in aquâ ſoluta *Refrigerans* eſt *Alcalinorum oleoſorum* reſ-

pectu. 3°. *Involventia*; nimirum ea quæ *Acre ſtimulans* involvunt : hujuſmodi porrò ſunt omnia *Oleoſa* blanda gelatinoſa, farinacea, terreſtria, pinguia Vegetabilium ; hinc *ptiſanæ* [ex ſimilibus paratæ] optimè *refrigerant*. 4°. *Expellentia*; ſcilicet ea quæ *Stimulans impactum* excutiunt, & extra Corpus derivant: itaque hoc in caſu *Frigefacientia* ſunt illa, quæ tamen in ſe conſiderata *calefaciunt*; utì *Purgantia*, *Vomitoria*, *Diuretica*, & *Diaphoretica*.

THEOR. II. In Corpore noſtro, cæteris paribus, ſi Vaſa *minùs elaſtica* fiant, orietur *Refrigeratio* per AXIOM. 2. 3. & 4. ſupradict. *Secunda* igitur Claſſis *Refrigerantium* continet *Laxantia*; quin & inde reddi poteſt ratio, quare Balnea *refrigerent*.

THEOR. III. In Corpore noſtro, reliquis iiſdem manentibus, ſi minuatur Liquidi *denſitas*, minuetur etiam Calor per AXIOM. 2. 3. & 4. Jam verò *denſitas* Liquidi minuitur attenuando & diluendo. *Tertia* itaque Claſſis *Refrigerantium* includit *Attenuantia* & *Diluentia*: qualia ſunt *Aquoſa* quæcunque, ſimul & *Nitrum*, quod maximè *attenuat*, hinc omnes Plantæ *nitroſæ* hîc loci ſunt optimæ. Inde patet, cur in Morbis Inflammato-

riis, ubi quidem *denſiſſimus* eſt Sanguis; adeò laudentur *Attenuantia.*

THEOR. IV. In Corpore noſtro, reliquis omnibus iiſdem manentibus, ſi Vaſa *capaciora* reddantur, minuetur Calor per AXIOMA I. Ideò *Quarta* Claſſis *Refrigerantium* continet omnia illa quæ Vaſorum *capacitatem* augent: utì ſunt *Humectantia*, *Laxantia*, *Aperientia*, *Deobſtruentia.* Hinc autem patet, cur Tempeſtas *tonitruoſa*, quæ *levem* reddit Aërem, *frigore* ſtatim ſemper excipiatur. Inde quoque fit manifeſtum, quare veſtibus *laxis* induti, aut ſub ſtragulis *levibus* in lecto jacentes, *frigidi* ſimus; nec non cur Homines Vaſa *laxa* habentes, ut Obeſi & Mulieres, plerumque magis quàm alii *frigeſcant.*

CAPUT VIII.

De Attrahentibus.

1. A*Ttrahentia ſunt ea, quæ aliquid in Corpore noſtro hærens è loco, ubi hæret, in alium adducunt.* Hoc autem ut fiat, *tria* ſunt neceſſaria; nimirum, 1°. Ut materia *meabilis* ſive ad *motum apta* reddatur. 2°. Requiruntur *cauſæ* quæ materiam *meabilem* redditam *pellant* in locum deſtinatum, vel quæ loco deſtinato applicatæ materiem ad eundem locum *attrahant*. 3°. Requiritur ut intermedia via *libera* ſit, quâ materies *tracta* ſive *impulſa* ad locum deſtinatum, ſine impedimento, pervenire queat.

2. Hinc igitur *tres* ſunt medicamentorum *Attrahentium* Claſſes, nimirum ſequentes.

I. Claſſ. continet illa omnia quæ materiam *meabilem* efficiunt: ut 1°. Quæcunque Solida *ſtimulant*; de quibus hactenus. 2°. Omnia quæ materiam *mobilem* reddunt: qualia ſunt *Attenuantia*, *Reſolventia*, & *Diluentia*; de quibus etiam ſuperiùs actum eſt.

II. Claſſ. complectitur ea omnia quæ

materiæ *meabilis* redditæ *motum* & *translationem* producunt: talia verò ſunt, 1°. Quæcunque materiam è loco unde erat movenda *pellunt* in locum determinatum; ut (α) Cordis & Arteriarum *vis*. (β) Frictionis & Compreſſionis *motus* in Vaſis quæ *valvulis* deſtituta ſunt; ita *conſtrictionis* ope Tumores de loco in locum transferuntur. 2°. Omnia quæ *reſiſtentiam* minuunt in loco in quem materies eſt movenda: ut ſunt, (α) *Venæ-ſectio* & *Arteriotome*; ſic per unam Arteriam integram Sanguinis maſſam evacuare poſſumus: porrò *ſcarificationes*, *fonticuli*, *ſetacea*, *fiſtulæ*, *cauteria*, & omnia hujuſcemodi *Erodentia* Remedia huc etiam faciunt, *reſiſtentiam* ſcilicet auferendo. (β) *Frictio*; quæ *reſiſtentiam* tollit quatenus per Venas *motum* Sanguinis promovet. (γ) Quæcunque *preſſionem* in loco Aëris externi tollunt; utì *cucurbitæ*, & *ſuctio*: hinc HIPPOCRATES in Pleuritide voluit latas & amplas applicandas eſſe *cucurbitas*; ut ſcilicet omnis Inflammatio *derivaretur* in Cutem. (δ) *Emollientia*, & *Laxantia*; de quibus hactenus. 3°. *Attrahentia Specifica* cuncta: qualia ſunt Animalia *venenoſa* quæ, Corpori applicata ſive viva ſive mortua, ad ſe *trahere* dicuntur ſuæ indolis *venenum*; ita *Scorpio*

ſuper vulnus quod inflixit *contritus*, ut & *Bufo*, vivens aut mortuus *admotus*, proprium eliciunt *venenum*: ſic Rabidi Canis *caro* vulneri ab eodem inflicto *applicata*, priuſquam radices nimis altas *virus* egerit, nonnullos *ſanat*: ita quoque *Lapis de Serpente* ſi vulneri à Beſtiâ *venenosâ* facto *applicetur*, ibidem hærere dicitur donec totum exhauſerit *venenum*, tum ſponte ſuâ decidere; narrant etiam, quòd ſi poſtquam deciderit immittatur *lacti*, tunc iterum depuretur, atque virtutem ſuam recuperet. (*a*)

(*a*) *Specifica* profectò iſtiuſmodi nuſquam hactenus adeò certa confirmavit Experientia, ut *ſubleſtæ fidei* non habeantur ab emunctioribus quibuſque Medicis: unde quidem hæc (ſi modò *contritum*, ſuper vulnus inflictum recentiſſimè, *Scorpionem* exceperis) *incerta* eſſe non modò, ſed etiam *vana* haud ita temerè quis dixerit; eapropter hiſce ſolis confidere, dum & probatiora & efficaciora proſtant, inconſultiſſimum eſſet ædepol! ac omnino temerarium: quod enim pertinet ad *Bufonem* vulneri quod inflixit *admotum*, & Canis Rabidi *carnem* ſimiliter *applicatam*, hæc anilia eſſe commenta meraſque nugas agnoſcunt Phyſici prudentiores bene multi; nec etiam hoc poſterius *Specificum Attrahens* ad curam Hydrophobiæ proponit præſtantiſſimus Auctor noſter in aureis ſuis *Aphoriſmis*; quin potiùs huc uſque decantata quælibet in eo morbo *Specifica* meritò refellit ac evertit (*Paragr. 1147.*) Verùm enimverò quid dicemus de

III. Claſſ. continet illa quæ viam me-diam *præparant*: qualia ſunt, 1°. Ea quæ Vaſa *laxant*. 2°. Quæ Liquida *meabilia* reddunt. 3°. Quæ procurando Suppura-tionem, viam *apertam* efficiunt.

Lapide Serpentis, cujus *vim* (in *Textu* memora-tam) tantis extollunt encomiis, totque Experi-mentis, ut aiunt, aſſertam ſuffulcire pro viribus conantur AUCTORES quàmplurimi; inter quos verò bini potiſſimùm eminent maximi nominis Philoſophi ROB. BOYLE (in *Tract. de Medic. Speci-ficis*,) & ATHAN. KIRCHER (in *Chinâ Illuſtratâ*). Huic ſanè *quæſtioni* jam diu ſatisfecit FRANC. REDI in ſuâ ad KIRCHERUM *Epiſtolâ de Experi-mentis Naturalibus*, *pag*. 3. *& ſequ*. luculentiſſi-que apud Aulam Etruſcam captis *experientiis* evicit, *vanas* eſſe penitus, utut adeò jactatas, *Lapidis* hujuſce *vires*. Eodem ſuper argumento conſuli quoque meretur imprimis ENGELB. KÆMPFER, *Amœnitat. Exotic. Faſc. III. Obſerv. X. Sect*. 2. Cæterùm qui plura de hâc re voluerit, conferat adhuc DALE, *Pharmacolog. Supplement. pag*. 381. *& ſequ. Edit. Lond*. qui quidem om-nium optimè *ſententias* AUTHORUM varias cùm de *naturâ*, tùm de *viribus* iſtius *Lapidis* in unum collectas habet; additque præterea, „ Puerulum *triennem*, qui *arſenicum* lacte di-„ lutum hauſerat, hujuſcemodi *Lapidis* iteratâ „ *applicatione* tantùm, à præſenti liberatum „ fuiſſe *mortis* periculo. „ Atat iſtud hercle!

——— credat Judæus apella, Non Ego.

CAPUT

CAPUT IX.

De Repercutientibus.

1. R*Epercutientia ſunt, quæ materiam, hærentem in aliquâ Corporis internâ parte, magis adhuc interiora versùs propellunt.* Horum autem actio eadem eſt cum *Attrahentium* operatione, mutatis ſolummodò terminis *à quo* & *ad quem.*

2. Hinc etiam *tres* dantur medicamentorum iſtorum Claſſes.

I. Claſſ. *Repercutientium* non differt ab *Attrahentium primâ.*

II. Claſſ. continet (loco *Attrahentium*, quæ commodè nequeunt internè applicari) *Evacuationes* varias; ſicuti *Purgationes* per *Hydragoga*, *Venæ-ſectionem*, *Ptyaliſmum*: quæ verò cuncta operantur quatenus materiam *è loco* revellunt.

III. Claſſ. includit 1°. Omnia *actu frigida*; Fibræ ſiquidem à *frigore* conſtrictæ, materiam versùs *interiora* propellunt: ſic igitur Aqua *frigida*, Acetum *frigidum*, &c. hîc loci conducunt; quin etiam quò denſius & compactius eſt corpus *frigidum*, eò meliùs agit. 2°. Omnia

Styptica, *Contrahentia*, & *Constipantia* externè applicata.

CAPUT X.

De Suppurantibus, & Maturantibus.

1. SUppurantia sunt, quæ Corporis vivi partem aliquam in Pus convertunt; (*Corporis* inquam *vivi*, quia nemo hactenùs usquam Solida vel Liquida *cadaveris* in *Pus* convertere potuit.) *Pus* autem est materia spissa, utcunque pinguis, cum aquâ tamen miscibilis, Coloris subalbidi, Odoris & Saporis nullius, modò *laudabile* sit.

2. *Suppuratio* nulla fit unquam, nisi fracta sint Vasa, ita ut Liquidum effluat; siquidem à nemine *Pus* observatum est usquam ex aliquo effluere rupto Vase statim ab ejus rupturâ; verùm enimverò Liquidum illud tunc effluens, post aliquod temporis spatium, stagnando, *Pus* evadit; prout hoc vel inde patet, quòd si Vulnus indesinenter abstergeatur, *Pus* in eo nequaquam inveniatur: ergo Liquidum *extravasatum* stagnando convertitur in *Pus* ope *caloris*; pars etenim *liquidissima* tum exhalat, *viscosior* verò rema-

nens *Pus* constituit: & hoc quidem, quamdiu *blandum* existit, optimum est *balsamum*; diutiùs autem *commorando*, per eundem *calorem* vertitur in *liquidum* tenuissimum, flavum, cineritium, rubellum, tandemque nigrum, acre, erodens, Nervis inimicum.

3. Medicamentum ergo *Suppurans* est quicquid Vascula rumpit, Liquidumque effundit, effusum cum Solidis fractis commiscet, dissipat quod maximè liquidum est, tandemque reliqua movet & coquit.

4. *Suppuratio* requiritur ubi materies impacta *resolvi*, & extravasata *resorberi* non potest. Hæc itaq; vitetur ubi materia *peccans* in *Pus* converti nequit, ut in Scirrho, Cancro, Exostosi: vitetur etiam in locis unde *Pus* factum educi nequit, ut in partibus internis.

5. Omnia *Suppurantia* in *tres* Classes sequentes reduci possunt.

I. Class. continet ea quæ Vasa, leniter stimulando, *dissolvunt*: qualia sunt, 1°. *Gummata* partes aromaticas & mobiles habentia; ut *gummi ammoniacum*, *bdellium*, *galbanum*, *myrrha*, *elemi*, *opopanax*, *sagapenum*, *tacamahaca*, &c. 2°. *Cepæ assatæ* cum *farinâ* & *oleo* junctæ. 3°. *Mel* cum aliis mistum. 4°. Plantæ quædam,

ut *laurus*, *chamæmelum*, *crocus*, *melilotus*, *sambucus*, &c.

II. Claſſ. includit ea quæ partes antea ſtagnantes & alias ſeparatas inter ſe *jungit* per Vim Vitæ ſuperſtitem; iſtud autem fit *Attrahentium* ope, quæ *mobiles* Liquidorum partes determinant ad *locum* ubi *Pus* fieri debet: igitur huc pertinent 1°. *Aquoſa* omnia *tepida*, quæ Vaſa *laxant*; unde major oritur motus ad *locum* ſupradictum. 2°. *Humectantia* ſive *Aquoſa viſcoſa*; ut *anagallis*, *lens paluſtris*, *nymphæa*, *parietaria*, *&c.* quæ verò cuncta partes *aquoſas* atque *glutinoſas* continent.

III. Claſſ. complectitur ea quæ Liquida in *locum* determinatum mota *coërcendo*, impediunt ne per Corporis calorem nimis *diſſipentur*: huc itaque ſpectant omnia quæ *poros* ſic occludunt, ut materia ibidem retineatur, moveatur interim, nec tamen *exhalari* poſſit: hæc autem ſunt *Emplaſtica*; utì 1°. *Gummi aromatica*, reſpectu partis *glutinoſæ* & *inertis*; at verò reſpectu partis *acris* & *volatilis* ſtimulando agunt. 2°. *Mel* coctione tenax redditum. 3°. *Farinæ* omnes ex *fabis*, *piſis*, *ciceribus*, *lino*, *frumento*, &c. 4°. *Ficus*, præſertim ſi pars acrior igne leni ſit expulſa. 5°. *Cera*. 6°. *Ovorum vitelli*.

7°. *Butyrum* recens. 8°. *Pinguedines* omnium Animalium. 9°. *Olea* blanda expressa. 10°. *Herbæ Emollientes* dictæ.

COROLLARIA.

I. Cùm *tria* sint ad *Suppurationem* necessariò concurrentia, hinc patet, quantus sit illorum error qui Medicamenta quædam, *absolutè & in se* considerata, semper habent pro *Suppurantibus*; quandoquidem talia reverâ non sint, nisi quatenus cum aliis *conjunctim* applicentur.

II. Formulæ *Suppurantium* variæ præscribi possunt, atque debent, prout materia *suppuranda* magis minùs-ve *mobilis* est, magis minùs-ve sub *cute* profunda, prout existit in parte magis minùs-ve *glandulosâ.* Itaque si *suppuranda* sit ingens Inflammatio, tunc omissis *primæ* Classis medicamentis, ea solummodò *secundæ* ac *tertiæ* debent adhiberi; si verò materies adsit *lenta*, & Vis Vitæ *debilis*, tum *primæ* Classis *Suppurantibus* opus est.

Jam sequuntur *Suppurantium* Formulæ, pro *tribus* diversis Classib u.

(1) Ad *suppurandam* Inflammationem valde *calidam*,

℞. *Acetosæ recent.* M. jv.
Butyr. recent. ℥ jj.

Farin. Secal. q. s.

F. Cataplaſma igne leniſſimo.

Acetoſa reſiſtit *alcalinis*, & *farina ſecalis* in calore omnium facillimè *aceſcit*; in Inflammationibus autem valde *calidis* Liquida ſemper tendunt ad *alcalinam* naturam; eapropter hæcce Formula optima eſt ab *bubones* in Peſte: porrò non major additur *butyri* quantitas, quia gravius Emplaſtrum non eſt adhibendum, ob Gangrænæ metum.

(2) In *frigido caſu*, ſive *tumore frigido* cum *inertiâ* Vitæ ac hærentis Liquidi,

℞. *Flor. Chamæmeli*
Sambuci
Meliloti ana ℥ jj.
Croci ʒ ſs.
Gummi Galbani (in vitello ovi ſoluti)
Olei Chamæm. ana ℥ j.
Farin. Orob. q. ſ.
F. Cataplaſma.

Methodus iſta *Gummi* ſolvendi maximè convenit in caſibus ubi *aperiendum* eſt. Hæc autem Formula optima eſt ubi Scirrhi metus.

(3) Ad Glandulas Scirrhoſas in *Pus* convertendas,

℞. *Mellis ad tenacitatem cocti*

Ficuum recent. contuſ. ana ℥ ij.
Ceparum ſub ciner. aſſat. ℥ jv.
Ol. Lilior. Alb. q. ſ.
F. Catapláſma.

Formula iſta *Suppurationem* abſque magnâ inflammatione eleganter promovet: ſi verò *tumor* adſit *lentus*, ut in Bubone Venereo, tunc aliâ opus eſt Formulâ.

6. *Maturantia ſunt ea, quæ Suppuranda ita ſolvunt, ut tota materies in unum locum coëat, ſine diviſione aliquâ aut ſeparatione per cellulas factâ, eo ſcilicet fine, ut Emiſſario facto, omne Suppuratum unâ vice expellatur.* Cùm autem *Suppuranda* nihil aliud ſint, quàm Solida ſemi-fracta & Liquida ſtagnantia, hinc etiam *Maturans* aliud non eſt, quàm *Suppurans* diu adeò applicatum, ut inde omnia *reſoluta* fiant.

7. Cæterùm factam eſſe novimus *Maturationem*, ex ſummâ partis *mollitie* & *fluctuatione*. Quò verò diutius materia *ſuppuranda* clauſa manet, eò faciliùs *coquitur*: & quidem ſummoperè cavendum eſt, ut omnes partes induratæ circumquaque *molles* evadant, antequam aperiatur Cutis; hâc enim apertâ ſemel, haud facilè poteſt ad *Suppurationem* duci quod priùs non erat *ſuppuratum*.

QUARTA CLASSIS

DE MEDICAMENTIS TOPICIS.

THEOREMATA

De Topicis in genere.

I. T*Opicum est medicamentum locale; quod singulari Corporis parti medetur, actione seu vi quâdam ei parti propriâ & dicatâ.*

II. Topicum igitur omne debet habere talem actionem sive vim, quæ *specificè* emendet Solida & Liquida partis illius cui dicatur.

III. Hoc verò præstat vel quia *mole* suâ tendit ad eam partem; vel quoniam eò itura sic *præparat*, ut, quando ad hunc locum delata fuerunt, *topicè* agant. Hinc etiam *duplex* datur *Topicum*; scilicet vel quod suâ *mole* atque *substantiâ* parti applicatur, & ibi *agit*; vel quod *præparat* alia quæ ad partem mittuntur. Sic ex. gr. *Cephalicum* dicitur illud quod Stomacho receptum, & ad Caput delatum, in idem

operatur; vel quod Sanguinem, aliàs ineptum, ita *præparat* & *disponit*, ut Capiti prosit ac medeatur.

IV. Quicquid ad partem aliquam vadit, vel eò tendit lege universalis Circuli, vel per aliam *vim* quandam *eò* determinatur.

V. Lege universalis Circuli nullum dari potest *Topicum*, nisi eidem insint conditiones aliquæ *mechanicæ*, ut universali Motu magis in *hunc*, quàm in *alium* locum eat. Sic v. gr. si globulus unus ex *mercurio*, & alter ex *cerâ* constans è Corde simul projicerentur, hisce globulis tales insunt conditiones, ut *prior* versùs Superiora, *posterior* versùs Inferiora feratur: quippe *mercurii* globulus, cùm sit gravissimus & solidissimus, motum suum in *lineâ rectâ* diu conservabit; ideoque feretur in Caput: *cereus* interim globulus, cùm sit levissimus, motum suum sursùm & in *lineâ rectâ* citò amittet, ac versùs Inferiora detrudetur. Hujus autem Asserti veritas evinci potest ex doctrinâ *Projectionis Liquidorum per Fistulas*: patet ergo talia Medicamenta dari posse; vide BOYLEUM *de Medicinâ Hydrostaticâ.*

VI. Determinatio ad *locum* obtinetur medicamentis *Attrahentibus*; de quibus verò superiùs actum est.

VII. Topica specifica vocata, quæ operantur (ut jam dictum) aut ipsi Parti *applicata*, aut eò itura *præparando*, agunt omnia vel laxando, vel stimulando, vel contrahendo, vel condensando, vel movendo, vel attenuando, &c. juxta doctrinam hactenus expositam de *Medicamentorum Operatione*.

VIII. Hinc igitur clarè patet, vim *Topicorum* in *determinatione* ad certum *locum* consistere.

IX. Adeoque tota *Topicorum* doctrina consistit in descriptione Causarum *determinantium*.

X. Topica omnia ab Effectu suo in *calida* & *frigida* dividi solent.

Hisce porrò præmissis *THEOR.* de *Topicis in genere*, superest ut de iisdem *in specie* jam agamus.

CAPUT I.

De Cephalicis.

I. *Cephalica dicuntur ea quæ Cerebrum peculiariter spectant, non autem alias Capitis partes.* Jam verò *Cerebri* functiones *duæ* sunt; nimirum (α) Spiritus Animales *secernere*, ac (β) eos-

dem postea *distribuere*: verùm ut hæ functiones rectè procedant, requiritur Vasorum *adaptatio*, & Liquidorum solutio *debita*; hinc ergo quicquid *adaptat* Vasa, & Liquida *debitè* dissolvit, est *Cephalicum*.

2. *Cephalica* sunt autem *duplicia*; nempe 1°. *Calida*, scilicet ea quæ *tenui* Oleo, Sale, Spirituque abundant: omnia igitur *Attenuantia* huc pertinent, imprimis verò quæ simul odore & sapore *grata* sunt; ut *abrotanum tenuifolium*, *betonica*, *chamædrys*, *calamintha*, *lavendula*, *majorana*, *melissa*, *mentha*, *origanum*, *rosmarinus*, *salvia*, &c. Huc etiam spectant *Insecta* quædam, ut *aselli*; item *spiritus castorei*; nec non *sal volatile oleosum*, *olea aromatica*, &c. 2°. *Frigida*, nimirum illa quæ odore *grato* Nares afficiunt absque *calore*: qualia sunt *lilium vulgare*, *lilium convallium*, *rosa*, *viola*, &c.

CAPUT II.

De Ophthalmicis, Odontalgicis, Otalgicis, & Stomaticis.

1. OCuli functio est *videre*; & quicquid hanc impedit dicitur Oculi *morbus*: ut sunt *Palpebrarum* vitia ex paralysi vel tumore oriunda, (quæ verò non differunt à *morbis* ejusdem nominis in aliis Partibus) læsio vel inflammatio *Corneæ*, ejusdem phlyctænæ, hydatides, color non naturalis, opacitas, exulceratio, cicatrix, corpus ei internè accrescens: quæ quidem omnia non aliâ ratione consideranda sunt, quàm si partem aliam quandam *infestarent*. Oculus porrò non *videt*, qui in suis Humoribus aliquid habet *mali*, v. gr. *suffusionem* seu *cataractam*, &c. vel propter Optici Nervi *vitia*; vel quando Lymphatica, per Tunicam Retinam largissimè (utì demonstravit RIDLEYUS in suâ *Anatome Cerebri*) dispersa, *tument*: in his autem ultimis casibus, cùm nihil *externè* possit applicari, præcipuum remedium est *mercurius* ad *Salivationem* excitandam, ut par est, exhibitus; non tamen quòd in Ocu-

lum *ſpecificè* agat, ſed *univerſali* in totum Corpus *operatione*. Oculus etiam *peccat* immobilitate; *peccat* item ſi Vaſcula Reſorbentia *humorem aqueum* reducere non poſſint eundem.

Cæterùm in his omnibus omittendi ſunt *Specificorum* tituli; ſed inquirendum eſt, quid in Solidis & Fluidis hæreat *vitii*; atque *medela* ex Indicationibus generalibus inſtitui debet: hoc verò maximè videtur inculcandum, quoniam vel optimi Medici *Specificorum* titulos nondum omittere poſſunt, at ſemper exiſtimant aliquid *ſpecificè* requiri; cùm tamen reverâ nulla ſit propriè differentia, v. gr. an hæreat *Inflammatio* in Oculo, an autem in Manu.

Hinc igitur *Ophthalmica dicenda ſunt ea, quæ ſanguineas, ſeroſas ſeu lymphaticas, & nervoſas Inflammationes tollunt*. In omnibus enim par ubique ratio datur.

2. *Odontalgica ſunt illa, quæ Inflammationes ſanguineas arterioſas, Inflammationes in Vaſis Lymphaticis, vel in Nervis auferunt; & hoc pacto Dentium dolorem compeſcunt.* Hinc etiam *Purgantia laxantia* quandoque fiunt *Odontalgica*; ut & *Opiata*.

3. *Otalgica ſunt ea, quæ dolores Aurium ſedant*. Hæc autem rurſus includunt omnia illa quæ tollunt Inflammationes

istas *triplices* suprà memoratas.

4. *Stomatica vocantur illa, quæ morbos Oris curant.* Hi verò communes sunt Ori cum aliis Partibus; adeoque Medicamenta nihil *specifici* ad hosce *morbos* habent.

CAPUT III.

De Arteriacis.

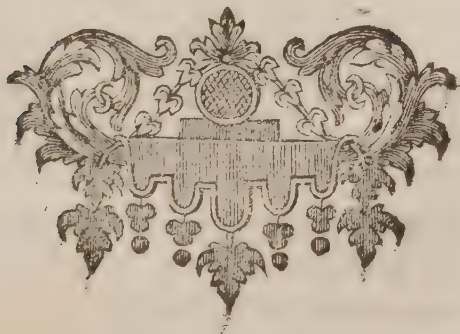
1. ARteriæ nomen Veteres dedêre Laryngi, [seu propriè Canalibus illis durioribus qui Pulmonem ingrediuntur (*a*), quos Recentiores Asperam Arteriam appellant;] & vocârunt *Arteriaca, ea quæ morbos Laryngis & Bronchiorum tollunt* (*b*), *in specie verò eorum asperitatem*: qualis in *Tussi* frequens est; oriturque à *penuriâ*, vel *defectu* Liquidi quod ibidem secernitur; unde fit ut filamenta Nervosa *nuda* remaneant & *arida*.

2. *Arteriaca* igitur Medicamenta sunt illa, quæ Liquidum *simile* suppeditant: ut 1°. *Oleosa* omnia *blanda*, lentè deglutita.

(*a*) Confer GALENUM, *Libr. 6. de* HIPPOCR. & PLAT. *Decr. Cap. 9.*

(*b*) Idem *Libr. 7. de Compos. Medicam. sec. Loc. Cap.* 1. Vide sis etiam CASP. HOFMANN. *Instit. Med. Libr. 2. Cap. 13. Sect. 2.*

2°. Omnia quæ ſpecie *blandi vaporis* in Pulmones cum Aëre recipi poſſunt: utì *Decocta farinacea & emollientia*; hîc quoque conducunt Emulſiones, Linctus, Syrupi, Succi inſpiſſati; imprimis verò talia parata ex *amygdalis dulcibus*, *ſeminibus papaveris albi*, *ſeminibus quatuor frigidis majoribus & minoribus*, *nucibus coquo*, *juglandibus*, *avellanis*, *recentiſſimis*, & *piſtaciis*; ex quibus Oleum educitur vel emulgendo, vel exprimendo. 3°. *Arteriacorum* omnium princeps eſt *Opium*; quod, *titillationis* ſenſum auferendo, *Tuſſim* ſedat; quâ quidem ablatâ, *liquores* in Arteriâ Tracheâ & Bronchiis ſecreti, ibidem commorantur, eademque lubricantes *acredinem* tollunt. *Arteriaca* proinde ſunt omnia illa, quæ *Tuſſim* compeſcunt.

CAPUT IV.

De Thoracicis.

1. PUlmonum functio *duplex* eſt; ſcilicet *Reſpiratio*, & *propulſio* Sanguinis in ventriculum Cordis ſiniſtrum. Quæcunque porrò *duas* haſce functiones promovent, *Thoracica* ſolent appellari: ſed reverâ vix ulla dantur *Thoracica Specifica* propriè ſic dicenda; ea quippe omnia quæ hoc nomine donantur, *agunt* ſimili planè ritu ac alia Medicamenta, nimirum attenuando, inſpiſſando, ſtimulando, &c. ſic enim *hyſſopus*, *majorana*, *pulegium*, *ſcordium*, *ſulphur*, *&c.* quæ *Thoracica* vocantur, attenuando ſolent *operari*; tum verò pro *Thoracicis* habenda ſunt, cùm Sanguis Venoſus adeò *viſcidus* eſt, ut per Pulmones vix fluere poſſit: ita quoque *pulmonaria* optimum eſt remedium *Pulmonicum*, quando Sanguis nimis *acer* & *velox* demulceri ac inſpiſſari debet.

2. Si quicquam autem pro *vero Thoracico* ſit habendum, *Aër* ipſe eſt illud, quatenus *vaporibus* quibuſdam imprægnatus intra Pulmones recipitur: itaque

1°.

1°. Quando *Lympha* nimis *tenuis* & *acris* ex Vasis Lymphaticis nimiùm laxatis in Pulmones dilabitur, ut in Coryzâ, tum *Suffumigia* ex *mastiche*, *thure*, *benzoë* sunt optima *Pulmonica*. 2°. Si adsit *exhalatio* quædam *alcalina* & calefacientis acrimoniæ, ut in Peste, Variolis, ac Febribus malignis, tunc verum *Pulmonicum* est *vapor Aceti vini rhenani*, vel *pulveris pyrii*. 3°. Ubi *spiritûs vitrioli*, aut *aquæ fortis* effluvia Pulmones invadunt (unde sæpenumerò Peripneumoniæ graves, & Asthmata fiunt) optimum *Pulmonicum* est *Urinæ putrefactæ vapor* statim Ore receptus; à quo quidem *vapore* ipsum *Acidum* Pulmones infestans convertitur in *sal volatile* innoxium. 4°. Si materia *spissa* & *acris* Pulmones occupet, eorumque meatus infarciat, optimum *Pulmonicum* est *vapor Aquæ calidæ* cum pauxillo salis tartari & urinæ admisto, ut & cum herbis laxantibus & stimulantibus. 5°. Quando nimia inest *siccitas*, atque *lenta crassities*, tunc temporis *diluendum* est per *vaporem Aquæ tepidæ*; applicando nimirum *ægri* Naso *spongiam* eâdem *aquâ* madefactam; simul & ipsi præcipiendo, ut *inspiret* per Nasum, *expiret* verò per Os.

CAPUT V.

De Cardiacis.

1. CArdiacorum historia difficilis est admodùm; quoniam id quod uni *cardiacum* est, idem sit alteri *venenum*. Jam verò *Cardiacum* vocamus illud quod *vires* Corporis potiùs quàm Cordis *auget*: siquidem *augeri* possunt *vires* hujus in *sanitatis* detrimentum; etenim in Febre Inflammatoriâ si *vis* Cordis *augeatur*, inde sequetur Corporis *debilitas*, cui succedere poterit *mors* ipsa.

2. Per *vires* autem intelligimus *potentias corporeas*, quæ Musculos & Liquida movent: hinc *vires* sunt *duplices*; nempe vel *animales*, vel *naturales*. Itaque *Cardiacum est propriè quicquid auget vim animalem movendi Musculos, & vim naturalem movendi Liquida.*

3. *Vis animalis movendi Musculos* omnino pendet à Spirituum Animalium in Cerebro *debitâ secretione*; atque *hæc* à *debito* Liquidorum per Vasa *motu*. Ad *hunc* verò *motum* requiritur, 1°. Ut *vis* Cordis *contractilis* Liquidum ita pellat, ut ejusdem adsit *copia* sufficiens in quâ-

libet Corporis parte. 2°. Ut *apta* ſint Vaſa ad Liquidum tranſmittendum. 3°. Ut *meabilia*, ſive ad *fluendum* idonea, ſint Liquida.

4. Hinc etiam ad *tres* Claſſes ſequentes *Cardiaca* reducemus.

I. Claſſ. continet ea quæ in Spiritus Animales *agunt*, 1°. Materiam iis producendis *aptam* præbendo: *hæc* autem materia proximè accedit ab *albumen Ovi*; (confer HARVÆUM, *Tract. de Generatione Animalium*, ubi agit *de albumine Ovi*, & *de nutritione Pulli in Ovo*; ſimulque MALPIGHIUM, *Tract. de Ovo Incubato*, nec non *de Formatione Pulli in Ovo*;) hi quippe obſervantur eſſe *robuſtiſſimi*, quorum Serum ad *albumen Ovi* proximè accedit; unde quidem patet, originem Spirituum Animalium eſſe ab *alimentis*, ita *mutatis*, ut proximè ad *albumen Ovi* accedant, ita verò per Circulationem *attenuatis*, ut ad Ignem concreſcant. Porrò materiam Spirituum præbent maximam Cibi Potuſque *leves* ac *nutrientes*, ſapore vel ipſis Infantibus grato, ſimilique odore præditi: ut ſunt *lac*, *juſcula* Animalium ſanorum diluta, *vina* imprimis odorata, *cereviſiæ* bene fermentatæ, *fructus horæi* maturi, grati & odorati; ſicut *uvæ maturæ*, *ribeſia*, *ceraſa*, præcipuè

nigra, *mora, poma, melones, mala Persica, Aurantia, &c.* 2°. Spiritus in hunc illum-ve Musculum divagantes *determinando* in Cerebrum ac Cerebellum: talia verò sunt omnia *Antispasmodica*, suffocationes hystericas & hypochondriacas tollentia; quæ quidem omnia *operantur* vel stimulando, vel attrahendo, vel laxando. 3°. Spiritus quiescentes *exsuscitando*: qualia sunt cuncta sapore & odore *grato* donata; ut *Aromata* quævis, præsertim *Orientalia balsamica*; scilicet *Cinnamomum, nux moschata & macis, caryophylli, zedoaria, galanga, &c.* item *cortex Aurantiorum, citri Chinenses, gratus odor pomorum Granatorum, abrotanum, melissa, thymus, lavendula, rosa, jasminum, lilium convallium, grana kermes, crocus, &c.* Huc etiam pertinet *Opium* (*a*); item huc spectant omnia *Vina generosa, spiritus vini, spiritus oleosi, sales volatiles alcalini oleosi, aromatici*, & omnes *Compositiones ex his factæ*; *Olea* cuncta *aromatica, essentialia, tincturæ, elæosacchara, syrupi*, & *confectiones* hujusmodi.

(*a*) Quatenus scilicet *attenuando* Sanguinem, modò rectè administretur, Spiritus Animales quiescentes *exsuscitat*. De hâc autem *Opii attenuatrice virtute* conferri merentur omnino Argumenta & Experimenta clarissimi FREIND, *Emmenolog. Cap. ult.*

II. Claſſ. continet illa quæ in Vaſa *agunt*, ea nimirum tranſmiſſioni Liquidorum apta reddendo : ſunt autem 1°. Quæ Vaſa plùs æquo ſtricta *laxant*; talia verò ſunt *Balnea*, quæ quidem hoc ſenſu *Cardiaca* dici merentur. 2°. Quæ Vaſa nimis laxa *roborant*, iiſque *elaſticam vim* deperditam reſtituunt; qualia ſunt *Auſtera* omnia: itaque *cortex Peruvianus*, *poma cydonia*, *chalybs*, *vinum auſterum*, *&c.* munus *Cardiacorum* obeunt in iis quibus Vaſa *inertia* ſunt & *flaccida*; iis autem qui *ſtrictis* donantur Vaſis evadunt *lethalia*: ſic igitur in Morbis *laxiſſimis* Virginum *chalybs* optimè conducit; verùm idem in Morbis Acutis, ubi Vaſa ſunt *conſtricta*, ſcirrhos inſanabiles aut mortem arceſſit.

III. Claſſ. includit ea quæ in Liquida circulantia *operantur*; hæc ſcilicet vel *diluendo*, vel *incraſſando*, prout nimis *craſſa*, nimiùm-ve *diluta* ſunt : jam verò ſi *diluenda* ſint Liquida, vix melius datur *Cardiacum*, quàm *Aqua* moderatè *calida.*

CAPUT VI.

De Carminantibus.

1. CArminare significat demulcere carminibus: Veteres enim existimabant, Poëtas ope suorum *carminum* demulcere posse *dolores* atque *motus* nimis vehementes; hinc *Poesios* æquè ac *Medicinæ* inventor habitus est APOLLO.

2. *Carminans autem est illud propriè quod Flatûs unà cum Doloribus Intestinorũ tollit:* quapropter explicaturo vim *Carminantis* medicamenti inquirendum est, quomodo *Dolor* & *Flatus* in Intestinis simul occurrant, ac unde generentur.

3. *Dolor* in genere oritur à *distractione* nimiâ Fibræ sensilis; (vide plura in CAP. *de Dolorem Cientibus.*) *Flatus* verò supponit hærere in Intestinis materiem liquidam *elasticam*, calore rarefactam, & per *vim* aliquam ibi retentam, quæ tandem, hâc *vi* superatâ, magno cum impetu erumpit.

4. Materies hæc *elastica* liquida est *Aër* ipse, qui quidem erumpit vel *supernè*, vel *infernè*; atque ruit per Intestina nunc in hanc, nunc in illam partem;

unde *borborygmi*: adeoque *Flatus* in Morbis dantur *triplices*; nempe *ructus*, *crepitus*, & *borborygmi*.

5. Hæc autem materies *elastica*, scilicet *Aër*, ingreditur in Corpus per Oesophagum, & per Inteſtina tranſit, unde, modò non coërceatur ibidem & calore rarefiat, abſque *Doloris* & *Flatuum* productione per Anum exit; ſi verò coërceatur, tunc horrenda creat *ſymptomata*: porrò coërcetur vel ab *externâ vi* comprimente, prout in Virginibus *abdomen* ſibi valde comprimentibus ſæpius obſervatur; vel à Fibrarum *contractione*, ut in *ſpaſmis* Fibrarum Inteſtinalium ſive primarum viarum contingit: ita *ſphincter* Oeſophagi ſeu Gulæ ſæpe contrahitur *ſpaſmodicè*, ut in Hyſtericis; hinc *Aër* ibidem includitur, rarefactus verò Oeſophagum vehementer extendit; unde tunc Aſpera Arteria comprimitur, atque ſic oritur *ſuffocationis* metus; imò reverâ pro momento quandoque *ſuffocantur* Hyſtericæ Mulieres: & hinc facilè ſatis explicatur, undenam in eis procedat Abdominis *tumor*. Hujuſcemodi *conſtrictio* nonnunquam accidit circa *orificium* utrumque Ventriculi, unde Stomachus admodùm diſtenditur: tale quid etiam fit, ſi *ſpaſmus* aliquis *ſucceſſivè* nunc hanc,

nunc illam partem Oesophagi occupet; indeque perfectissimus sensus *globuli* ad Gulam ascendentis excitatur: idem quoque contingit, si *constringatur* aliquando Intestinalis Fistulæ pars. Quibus autem omnibus *Doloribus* medetur *Flatûs* expulsio.

6. *Carminativa* sunt igitur ea, quæ *spasmos* ejusmodi tollunt; unde fit ut *Carminantia* sint *laxantia* & *aperientia* medicamenta: hinc igitur *aqua* moderatè *calida* affatim epota, *olea* similiter *calida*, *spiritus volatiles oleosi*, *Antispasmodica* omnia, *motus externi*, *balnea*, & *fomenta* huc pertinent; omnium verò summum est *Opium*.

7. *Spasmorum* autem dictorum in Primis Viis *causæ* sunt 1°. *Morbi* nonnulli, qui Liquidum Nervosum magis ad *unam* quàm ad *aliam* partem determinant. 2°. *Venena*, sive *acria Ingesta*, quæ quidem *tormina*, *flatus*, & *tumores* violentissimos frequenter excitant, eosque sæpe tantos, ut inde *crepent* Intestina: nempe si *vis caustica* sese applicuerit alicui parti Intestinalis Fistulæ, illa se *contrahet* & *constringet*; unde Liquidum *elasticum* includetur, calore rarefiet, atque *Dolores* excitabit, Spiritibus interim ingenti copiâ ad locum *dolentem* (prout in omni *Dolore*

fieri

fieri solet) ruentibus ; hinc orietur *contractio* violentior. Hoc igitur in casu *Carminantia* sunt ea quæ vel *Venenum* extinguunt, vel *pressionem* & *fluxum* Nervosi Liquidi versùs affectam partem imminuunt, ut *Opium*, omniaque *Opiata*; quæ tunc temporis eâdem ferè ratione *operantur* ac *Venæ-sectio* in Inflammatione, *impetum* scilicet minuendo.

8. *Carminantia* porrò *calida* agunt, quatenus stimulant excitantque *motum* per totum Intestinorum tractum ; unde quidem *contractio*, & *Aëris* interceptio tolluntur.

CAPUT VII.

De Anthelminthicis.

1. HElminthes GRÆCIS dicuntur *Vermes*; hinc *Anthelminthica vocantur ea medicamenta, quæ Vermes seu Lumbricos necant & expellunt.*

2. Loci verò in quibus nidulantur ac repunt *Vermes* sunt Oesophagus, Ventriculus,& Intestina omnia (raró tamen adsunt in Colo,nisi dum per hoc Intestinum transeunt) hos autem locos *Lumbricorum* esse *latebras* probat *titillatio* quam exci-

rant in Stomacho & Inteſtinis, eorumque per *vomitum* & *ſedes* rejectio. (*a*)

(*a*) *Vermes* ſunt Animalcula diverſi generis in Humano Corpore ex *ovulis* Inſectorum *genita*: cùm enim varii generis Muſcæ & Inſecta poſt fœcundum inter ſe coïtum *ovula* ſua *ſpermatica*, plùs minùs copioſè, in *edulia* quam-plurima, v. gr. Herbas, Flores, Fructus, alias-ve res *eſculentas* aut *potulentas* deponunt, & hæ deinde res, dictis ſordibus *ſpermatico-verminoſis* inquinatæ, ſive ab Hominibus immediatè comeduntur, ſive à Brutis in Hominum eſcam cedentibus devorantur, tum ſimul hujuſmodi *ovula* in Hominum corpora tranſmittuntur: adde quòd *aërem* ipſum, quem reſpiramus ac deglutimus, Inſectorum *ovulis* ubertim etiam *ſcatere* Phyſicorum recentiorum Experimentis jam ſatis innotuerit; unde quidem fit, ut id genus *ovula*, tum ſimul cum *cibis* & *potulentis*, tum etiam cum *aëre* deglutita, quinimò quandoque forſitan cum aliis quoque *Vermibus*, qui in rebus continentur antèdictis, Corpori noſtro ingeſta, ibique *blando* Ventriculi, Inteſtinorum, aut aliarum partium *fotu* & *calore* vivificata, in Reptilia Animalcula convertuntur (quemadmodum extra Corpus hoc etiam evenit) idque longè magis & frequentiùs in tenellis Puerorum, quàm robuſtioribus Adultorum *ſtomachis* & *viſceribus*. Ejuſmodi porrò *Vermes* in diverſis hinc Corporis Humani partibus *gigni* obſervantur: quippe deprehenſi ſunt profectò non tantùm in Ventriculo, & Inteſtinis; ſed quoque ſat frequenter in Hepate, Renibus, Veſicâ, Pulmonibus, Pericardio, Cerebro, Dentibus cavis, &c. quin etiam in imis Oſſium *cavitatibus*

3. *Anthelminthica* porrò medicamenta ad *binas* Classes sequentes reduci possunt.

Chrysalydum seu Nympharum *exuvias* non ita pridem detexit celeberrimus RUYSCHIUS; (confer ejus *Adversar. Anatom. Dec. III. pag. 18. & seq.*) Idem porrò clariss. AUCTOR notandum esse dicit alibi (nimirùm *Adversar. Anat. Dec. I. pag. 18.*) " quòd in Humano Corpore generen-„ tur *Vermes* tam diversâ formâ discrepantes „ inter se, ita tamen differentes ab omnibus „ aliis in Naturâ rerum unquam repertis, ut „ nusquam iis *similem* ullum conspicere detur „ extra Corpus Hominis; quorum interim non-„ nulli in plurimarum exporriguntur ulnarum „ *longitudinem*. Hos igitur non ex *ovulis deglu-*„ *titis* originem ducere, sed potiùs in eodem „ Corpore natos ex *ovis* simul in nobis *generatis* „ cum reliquis Corporis nostri partibus, veri-„ simile admodùm esse putat. „ Istud verò quadrat ad *sententiam* HIPPOCR. compluriumq; aliorum magni nominis Physicorum, ac imprimis expertissimi Medici Parisiensis NICOL. ANDRY, qui de *Vermibus in Humano Corpore genitis* egregium Tractatum idiomate Gallico conscripsit. Jam verò quomodocunque nascantur *Vermes* in nobis, omnium frequentissimè deprehenduntur illi de quibus sermo hìc loci habendus est; qui quidem in Intestinis sæpissimè, & in Ventriculo nonnunquam latitant. Horum autem à Medicis *tres* vulgò distinguuntur *species*; nimirum (1) *Lumbrici Teretes*, græc. Ἕλμινθες στρογγύλαι. (2) *Lati*, gr. πλατεῖαι, aliquando κειρίαι, item ταινίαι i. e. *fasciæ*, unde & *Fasciati* quoque nuncupantur, ex eo quod *fasciolam* seu *vittam tenuem* exactè referant, exceptis Capite & Caudâ

I. Claſſ. continet ea quæ, utì docet Experientia, *Vermes necant:* qualia ſunt, 1°.

quæ in acutum deſinunt. (3) *Minuti*, gr. Ασκαρίδες, quod nomen iis unicè tribuit GALENUS in *Exegeſi.* Porrò *Lumbrici Teretes* omnium frequentiſſimi ſunt ac notiſſimi, & in *tenuibus* potiſſimum Inteſtinis, copioſo plerumque numero, generari ſolent; unde ſæpe in Ventriculum aſcendunt, & per Os quandoque ac etiam per Nares rejiciuntur, quanquam ſæpius per *vias inferiores*, modò *vivi* modò *extincti*, deturbentur: Infantibus autem admodùm ſunt familiares. Cæterùm *præſentiam* Animalculorum hujuſmodi in Pueris haud ita facilè ſemper cognoſcere datur; quandoquidem *Signa* & *Symptomata*, quæ ab eis producuntur, plerumque ſint cum aliis Morbis *communia.* Verùm tamen *morſicationes, roſiones*, atque *ſubita & intermittentia tormina Ventris, præſertim jejuno Stomacho*, aliqualis dein *macies, Faciei pallor, cavitas circa oculos, inquietudines nocturnæ*, & *inſomnia gravia, fricationes Narium frequentes, fœtor ex Ore prodiens, tuſſicula ſicca*, quandoque cum *dypſnœa*, ſubinde etiam *febricula lenta non ſine ſiti, horrores, cephalalgia, cardialgia*, interdum *Animi deliquia, tumor & tenſio Abdominis; ſingultus, nauſea, vomitus, frequens ad Ventrem Manuum admotio, ceſſatio torminum poſt Cibi ingeſtionem, voracitas nimia, Dejectiones colore griſeo infectæ & argillæ diſſolutæ ſimiles, Urina* denique *cruda & turbida ferè inſtar lactis* Signa ſolent eſſe horum *Vermium latentium:* quamvis tamen hæc omnia quandoque varia admodum exiſtant; nullum eſt enim adeò peregrinum *ſymptoma*, quod à *Lumbricis* interdum non oria-

Olea cuncta immediatè *Lumbricis* applicata; quæ quidem, omnes eorum

tur, utì quidem testantur Practicorum observata. Jam verò si *Prognosin* spectemus, *Vermes* aliquando diutissimè in Humano Corpore possunt hospitari sine notabili noxâ aut molestiâ; verùm tamen sæpe contingit, ut inde sævissima producantur *Symptomata*; sicutì *fames canina*, *sopor*, *delirium*, *Febres continuæ*, *lentæ*, atque *hecticæ*, imò non raro *illæ* quas *malignas* appellitant, unà cum *motibus convulsivis* & *epilepticis lethalibus*; vel Intestina aut Stomachus *perterebrantur* à *Lumbricis*, indeque *Mors* subsequitur: verbo dixerim, gravissima quæque *Symptomata* hinc oriri possunt. *Vermes Lati* omnium rarissimè occurrunt; siquando verò, tunc temporis hoc *Signum* est *peculiare* cum aliis *communibus*, quòd simul cum Fæcibus Alvinis prodeant corpuscula *Cucurbitæ seminibus* analoga (quæ quidem *Lumbricorum Latorum* videntur esse *excrementa*:) horum autem longitudo ad plures *ulnas* sæpius extenditur; nec etiam numerosi in Intestinis adsunt, sed *unicus* ut plurimùm (qui verò propterea *Solium* audit) vel *bini* quandoque ibidem hospitantur. Cæterùm siquis de hisce *Vermibus* plura voluerit, adeat AUTHORES qui de hoc expresse egerunt argumento, præsertimque DAN. LE CLERC, *Histor. Latorum Lumbricorum*. Ultimò *breves* illi ac *minuti Vermiculi*, quos *Ascarides* vocitant, numerosissimi & acervatim in Intestino Recto gigni & congregari solent; atque magnitudine & crassitie, imò totâ ferè figurâ suâ *acubus* similes existunt: hi porrò simul cum Excrementis *vivi* ex Ano protruduntur; Infantibus verò Pueris-

Tracheas obstruendo, brevî eosdem *interimunt*: hinc ergo bibatur *oleum*, vel specie Clysmatis injiciatur; ita quippe clarissim. AUCTOR quendam *Ascaridibus*

que valdè sunt familiares, & Adultis etiam aliquando: *Signum* autem *pathognomonicum* infestantium *Ascaridum* est *pruritus in Podice vix tolerabilis, cum frequenti molestoque tenesmo* seu *desidendi cupiditate*; quin & interdum ita vehementer Ægros torquent isti pusilli carnifices, ut *syncopen* inducant; etiamsi tamen *gravia Symptomata*, ut alii, vixdum creare soleant: cæterum de *methodo* hujuscemodi *Vermes enecandi & expellendi* conferendus est imprimis FULLER, *Pharmacop. Extempor. tit. de Enem. Amar. p. m.* 110. Hæc verò de *Lumbricis* hactenus dicta sufficiant: qui plura cupiet consulat (præter NICOL. ANDRY, & DAN. LE CLERC, in *Tractat. suprà laudatis*) AUCTORES varios; qui quidem de hoc argumento egerunt quam-plurimi, scilicet (α) *Historiæ Naturalis Scriptores*; ut imprimis ULYSS. ALDROVANDUS (*Libr. 6. de Insectis, Cap. 2.*) FRANC. REDI (*Observat. de Animalculis vivis quæ in corporibus vivorum Animalium reperiuntur*) &c. tum (β) *Historiarum Medicarum & Observationum Collectores*; præsertimque SCHENCKIUS, BARTHOLINUS, STALP. VAN DER WIEL, PAULLINUS (*Disquisit. de Morte Verminosâ*, licèt hìc tamen aliena & inutilia multa pro more suo consarcinet) HILDANUS, FORESTUS, TULPIUS, &c. quibus addenda sunt, *Acta Regia Paris. & Londin. Ephemerides Naturæ Curiosorum, &c.* (γ) Denique de *Morbis* qui à *Lumbricis* oriuntur *cognoscendis & curandis* consulantur optimi quique Practici.

laborantem, omnibus aliis frustrà tentatis, solo Clysmate ex *oleo* diu retento curavit, *expurgatâ* priùs leniter Alvo, quod semper fieri debet. 2°. *Mellita* omnia; quæ verò agunt eâdem ratione: sic igitur post assumptum lene *Purgans*, jejuno Stomacho (ut nihil obstet) *Mel epotum* optimum est *Anthelminthicum*, ac imprimis pro Infantibus. 3°. Quæ vulnerando, contundendo, pungendo *Vermes occidunt*: ut *ossicula Piscium* deglutita, *cornu cervinum*, *limatura martis*, & similia *spiculorum* instar agentia; sed hæc raro Intestina *tenera* intacta relinquunt. 4°. *Venena* Insectis hisce dicata: sicut *mercurius* ita præparatus ut per Intestina solummodò transeat, non autem in Vasa Lactea penetret; qualis præparatio est *æthiops mineralis* pulverisatus, & cum leni *Purgante* datus: item *vitriola Metallorum*, ut *Martis*, *Veneris*, *Lunæ*, si Pilularum specie, addito leni *Purgante*, sumantur, ac per Alvum determinentur.

II. Class. complectitur ea quæ *Lumbricos expellunt*: qualia sunt omnia *Purgantia* & *Vomitoria*, quæcunque fuerint sine ullo discrimine, dummodò vacuo Ventriculo sumantur. *Amara* autem illa quæ tanquam *Anthelminthica* commendari solent, & hoc insigniuntur nomine,

casu tantummodò *prosunt*; quando scilicet Intestinales Fibræ *debiliores* sunt; quàm ut *Vermium nidos* expellant; *Lumbricos* verò neutiquam *occidunt* hæc *Amara*. Notandum est porrò non parum eos hallucinari qui dicunt, Hominem à *Vermibus* liberari non posse, nisi per *anum* expellantur eo tempote quo *necantur*; cùm tamen, si modò *necati* sint, brevî *putrescant* atque specie *muci* exeant, adeò teneræ sunt texturæ.

CAPUT VIII.

De Anodynis.

1. A*Nodyna sunt ea medicamenta, quæ Dolorem in genere tollunt.* Hæc autem sub se complectuntur, 1°. *Paregorica*; quæ Dolorem auferunt *demulcendo*. 2°. *Hypnotica*; quæ Dolorem tollunt *somnum* conciliando. 3°. *Narcotica*; quæ Dolorem adimunt *stuporem* inducendo. 4°. *Nepenthes*; quod propriè significat *medicamentum Dolorem auferens*. (*a*)

(*a*) Hoc igitur sensu *Nepenthes* synonymon est *Anodyni*; ac proinde non videtur debere

Cùm autem *Anodynum* sit nomen generale *quatuor* antèdictas Medicamento-

Classem constituere *peculiarem*. Porrò quid propriè fuerit *Nepenthes* illud, de quo quidem tanta prædicat HOMERUS, *Libr. IV. Odyss. p. m.* 47. non parùm profectò disceptatum est inter AUTHORES; quorum verò *sententias* afferre neutiquam est hujus loci: sufficiat impræsentiarum pauca duntaxat hoc super argumento differere. Vox ista Νηπενθὲς componitur ex *particulâ privativâ* νὴ, & πένθος *luctus*; quoniam scilicet hoc Medicamentum *tristitiam* discutit ac *hilaritatem* inducit: quippe quod (HOMERO teste) *vino* Convivarum MENELAI, ad hunc producendum effectum, immixtum fuerit ab HELENA; quæ verò hujuscemodi pharmacum à POLYDAMNA *Ægyptiâ* THONIS *Conjuge* dono acceperat: hâc autem *virtute* præditum esse *Nepenthes* asserit POETA *loco citato*, ut quicunque deglutierit illud, *malorum* penitus *obliviscatur*, neque totâ illâ die *flere* possit, etiamsi Pater & Mater ei mortui fuerint, vel coram ipso Filius trucidaretur aut Frater. Unde quidem conjicere licet, quòd per istud adeò decantatum HOMERICUM *Nepenthes* intelligendum sit *Opium* ipsum, vel ex eo *Compositio* quædam; cùm & hoc imprimis nascatur in *Ægypto* (ubi dono datum fuerat HELENÆ;) ac etiam *facultate* polleat Homines *ipsi* assuefactos *exhilarandi*, & ex eorum animo *merum* discutiendi, prout exemplo TURCARUM aliorumque Populorum Orientis abundè patet. Hinc porrò videntur CHYMICI vocem istam transtulisse ad *Compositionem* quandam *Opiatam* quæ dicitur *Nepenthes Aureum* ANGELI SALÆ, & ab hoc AUCTORE describitur in *Opiolog. pag. m.*

rum Dolorem tollentium *species* complectens, hinc omnium primò præmittenda sunt quædam *de Dolore in genere* *THEOREMATA.*

I. Corporis nostri *fluidæ* partes non *dolent*, sed *solidæ* tantùm; hæ verò quatenus ex Nervis conflantur, non aliter: Nervi porrò alii sunt *aperti cavique*, alii *consolidati*; prioris autem duntaxat generis Nervi Doloribus afficiuntur.

II. In omni Nervo adhuc *vitali* si consideretur ejus *ultimum Componens*, occurrit solummodò Membranâ *tenuissimâ*, simul & Liquidum in eâ detentum coërcitumque: omnis autem Membrana *ultima* Nervosa, cujuscunque Nervi, constat Fibris *solidis* & *non cavis*; quæ verò componuntur ex partibus incredibiliter exiguis ac minimis, ad Ignem aut Aquam

sio; quin & ideò *Laudanum Opiatum* vulgare *Nepenthes* etiam audire solet in aliquot Medicorum *præscriptis*. Cæterùm siquis de hâc voce ipsiusque significationibus plura voluerit, consulat imprimis *Dissertationem* integram à CONRAD. BARCHUSEN habitam super hoc argumento, quam verò suæ *Historiæ Medicinæ* annexuit; itemque CASP. à REJES, *Camp. Elys. jucund. Quæstionum*, *quæst.* 2. *n.* 12. *& quæst.* 88. *n.* 13; nec non LANG. *Epist. Medic. Libr.* 1. *epist.* 56. *ac Libr.* 3. *epist.* 6; ut & LEXICOGRAPHOS, aliosque passim. Porrò de *Nepenthe* Indorum *hodierno* vide KÆMPFER, *Amœnit. Exot. p.* 652.

vix mutabilibus; (prout istud in PROLEG. CAP. IV. & V. explicatum est:) Liquidum porrò, ibidem contentum, est omnium tenuissimum, videlicet [si ulla quidem institui comparatio possit] *aquæ* ex *albumine Ovi* productæ quodammodò simile.

III. Dolor igitur omnis est *affectio* quædam vel *solidæ* Membranæ, vel ex Fluido *contento* oriunda, vel ex *utroque*.

IV. Causæ omnes quæ Dolorem producunt, utut in Liquida *agant* eaque *mutent*, nunquam Dolorem creare poterunt, nisi pro *effectu* talem habeant *mutationem*, quæ Solida *afficiat*.

V. Omnis ergo Dolor pendet à *mutatione* quâdam *contactuum* in *ultimo Solido* Nervi, quatenus adhuc Liquidum continet.

VI. Dolor omnis fit ab *actione* quæ in *ultimâ* Fibrâ talem excitat *motum*, qui, si continuetur, vel augeatur, necessariò *destruet* istius Fibræ *continuitatem*; idque docent omnes quorumcunque Dolorum historiæ: hinc & omnis Dolor *ingens* diu durans habet pro *fine* suo *rupturam* Vasorum, *destructionemque* Partis; sic ab Inflammatione *suppuratio* & *gangræna*, & à Dolore Nervoso *insensibilitas* tandem

oriuntur: *motu* itaque illo ſublato, tollitur quoque Dolor.

VII. Omnis *cauſa* Doloris, quatenus *agit* in unam Fibram, *agit* duntaxat vel trahendo, vel premendo, vel vulnerando; ſi verò *agat* in plures *Tubum* conſtituentes, tunc temporis conſiderari poteſt ut *inflans* & *diſtendens* huncce *Tubum*: quicquid igitur Dolorem creat, id *operatur* vel trahendo, vel diſtendendo, vel vulnerando.

VIII. Tractio omnis, in Corpore *ſaniſſimo*, Dolorem excitat *elongando* Fibras; utì quidem docent Carnificum *torturæ*.

IX. Magnam à contentis Liquidis Vaſorum *diſtenſionem*, Fibras *elongando*, Dolorem inducere docet *hiſtoria medica*; hoc enim patet ex Tumoribus *dolentibus*, ubi, ſublato Tumore, ceſſat Dolor: notandum eſt porrò quòd, licèt Vas *diſtentum* idem remaneat quoad longitudinem, attamen Fibræ *laterum* ab iſtâ *diſtenſione* poſſint *elongari*.

X. Vulnerantia omnia propriè ſic dicta *operantur* vel pungendo, vel terebrando, vel ſecando: quamdiu autem *agunt*, Dolorem excitant *elongando* Fibras; ſimul ac verò *effectum* produxere, ceſſat Dolor: hinc etiam Nervus *abſciſſus* nequaquam *dolet*.

XI. Ignem, & omnia *Acria* inviſibilia ſimili planè ritu, ac enumeratas Cauſas, *agere* in *Acrium* hiſtoriâ fuit evictum.

XII. Dolor in aliquâ parte excitatus *tollitur*, 1°. Nervo *destructo* in parte ubi Dolor eſt: *destruitur* verò Nervus, quando Liquidum per eum *fluere* non poteſt ampliùs. 2°. *Motûs* Dolorem excitantis *interceptâ* communicatione cum Senſorio Communi. 3°. Cerebro *inepto* reddito ad communicationem *cauſæ dolorificæ* recipiendam; utì patet ex *Apoplecticis*, & omnibus iis quibus Cerebrum aliquâ de causâ *compreſſum* eſt.

XIII. Fibrillæ unius *ultimæ* Dolor *infimus* & *mitiſſimus* oritur à *motu*, ſolitò aliquantulùm *majori*, Fibrillæ ſuperinducto; cujus *finis* eſt *perceptio gratiſſima*: quæ verò quatenus à *miti vellicatione* fit, dicitur *titillatio*; quatenus autem à *roſione* Liquidi contenti, vocatur *pruritus*: ſic Odor *gratiſſimus* & Sapor, ſi diu ac vehementer percipiantur, Dolorem excitant; idem etiam in Sonis obtinet.

XIV. Fibrillæ unius *ultimæ* Dolor *ſummus* & *vehementiſſimus* oritur à diu continuatâ ejus *elongatione*, quàm-proximâ *diſſolutioni*, ſed tamen abſquè *diſſolutione*.

XV. Augmentum verò Doloris *ſummum* oritur à *numero* Fibrillarum ſimul

affectarum; etenim *duæ* Fibrillæ ſic affectæ non tantum excitant Dolorem, ac ſi *plures* ſimul affectæ forent.

2. Ex dictis igitur manifeſtum eſt, quòd omnis Dolor oriatur à *diſtractione* ſive nimiâ Fibrarum *elongatione*: quæ quidem ſi procedat ab *externâ* Cauſâ, tolli poteſt *ablatione* iſtius Cauſæ; ſi verò ab *internâ* Cauſâ fiat, examinandum eſt priùs qualis hæc ſit, ut Dolorem tollere valeamus. Jam verò nimiæ *diſtractionis* Cauſæ *internæ* ad 5 reducuntur; ac proinde *totidem* ſunt Claſſes Medicamentorum *Anodynorum* ejuſmodi Cauſas tollentium.

3. Hæ porrò Cauſæ ſunt, 1°. Nervi alicujus *ſemi-laceratio*: pars etenim illa Nervi *ſemi-lacerati*, quæ manet *illæſa*, multò *majorem* impetum ſeu contractionem ſuſtinet, quàm in ſtatu Nervi *ſano*; unde ſequitur ejuſdem *diſtractio* ſeu *elongatio*. Ponamus ex. gr. A B Nervum eſſe conſtantem ex *tribus* Fibris, quæ, dum *integræ* & *illæſæ* ſunt, ſuſtinent ſimul omnem illam *vim*, quâ Nervus conatur ſe contrahere, atque versùs puncta A B, quibus affigitur, reſilire: ſi jam *una* ex iſtis Fibris rumpatur ad C, reliquæ *duæ* totam *vim* ſuſtine-

A B
C

bunt; quæ quidem à *tribus* anteà ſuſtentata fuerat; hinc verò *diſtractionem* & *Dolorem* neceſſariò patientur. 2°. *Inflatio* nimia à Spaſmo. 3°. *Diſtenſio* nimia ab aliquo Obſtruente, & Vi Vitali urgente. 4°. *Diſtenſio* nimia ab Acri impacto, & Vi Vitali urgente. 5°. *Diſtractio* Nervorum ab Elatere proprio ſupra corpus aliquod durum & impactum, ut ſupra *calculum* in Uretere.

4. Cauſam *primam* auferunt, 1°. Integra *diſciſſio*, vel *uſtio* Nervi *ſemi-lacerati*: hoc igitur ſenſu Cultelli, Ignis & Cauſtica Potentialia ſunt *Anodyna* ſumma. 2°. Partium *laceratarum* ad ſe mutuò *adductio*: nam in ſummis Doloribus hæc ſæpenumerò mirè juvant, utì docet Experientia; *dolet* enim muſculus *vulneratus* quamdiu quidem *hiat*, partibus verò ad ſe invicem *adductis*, ceſſat Dolor: huc ergo pertinent *ſuctio*, *ligaturæ*, *ſuturæ*. 3°. Nervi totius *emollitio*, & *laxatio*; quæ quidem efficiunt, ut partes *illæſæ* Nervi abſque Dolore in longum protendantur: huc itaque ſpectant omnia *Laxantia*, & *Emollientia*; qualia ſunt, (1) *Aqua* calida. (2) *Poſca* levis, ſcilicet ex unâ *aceti* & tribus *aquæ* partibus. (3) *Decocta emollientia* farinoſa, ſuboleoſa, eaque ſpecie Emplaſtri, Fomenti, Vapo-

ris, Cataplasmatis, aut Balnei applicata. (4) *Haustus* largus ex *similibus* paratus. (5) *Balsamica* omnia lenissima; ut *balsamum Peruvianum*, *gummi elemi*, *terebinthina*, &c. Ovi vitello soluta, & applicata, ut ad locum affectum penetrent. (6) *Animalium* recèns occisorum *partes calidæ* applicatæ; ita quippe summum habetur *Anodynum*, si v. gr. Brachium læsum indatur in *abdomen* Animalis recenter mactati. 4°. Denique *prima* Causa tollitur si partes Vulneri vicinæ ita mutentur ab aliquâ re, ut *durescant* atque *resiliant*, & hoc pacto minutas partes *semi-laceratas* perfectè *solvant*: talem verò partibus Vulneri vicinis mutationem inducunt *oleum terebinthinæ* & *alcohol vini* calidè affusa, & similia; quæ quidem, inter agendum, maximum semper Dolorem pariunt. Porrò si alicubi in Corpore profundè oriatur Dolor à *semi-laceratione*, nulla spes est *curæ*, nisi, aucto Dolore, tandem integrè *solvantur* Nervi *læsi*: sic enim si talis Dolor in Ligamentis hæreat, auferri nequit nisi *destruatur* Nervus, quo peracto statim cessat Dolor; hinc in Podagrâ *tophaceâ* nullus ferè Dolor adest.

5. Causam *secundam* auferunt ea quæ *spasmi* causam tollunt: *spasmi* verò causa

vel

vel in Cerebro, vel in Nervo, vel in Villo Muſculoſo hæret; eaque ſemper eſt vel *Acre irritans*, vel Spirituum Animalium *inæqualis determinatio*: ſumma proinde in hiſce caſibus remedia ſunt, 1°. *Potus* attenuantes & diluentes, huic *Acri* quod *irritat* oppoſiti, copiosè quidem aſſumpti. 2°. *Augmentum* motûs Liquidorum.

6. *Tertiam* Cauſam tollunt, 1°. Ea quæ *Acre impactum* corrigunt; mutando ſcilicet figuram ejus *acutam* in *obtuſam*: iſtud verò fit, (α) *Acre* cum aliis particulis componendo. (β) Ejus *acumen* vel Coctione, vel Suppuratione frangendo. (γ) *Idem* per *Demulcentia* involvendo. 2°. Illa quæ *Acre impactum* educunt: qualia ſunt, (1) Quæ *vias* laxant; hinc dixit HIPPOCRATES, omne *Dolens* ab *Acri* laxandum eſſe. (2) Quæ diluunt Liquida. (3) Quæ determinant *foràs*: (vide *Attrahentia*. (4) Quæ *Acre impactum* ad *quietem* deducunt: id autem 4 modis ad *quietem* componitur; ſcilicet (α) Liquidorum circulantium, & Solidorum contractilium *impetum* minuendo; niſi enim à *vi contractili* Solidorum, & à *vi projectili* Fluidorum comprimeretur *Acre infixum*, Dolorem utìque non produceret: *contractio* autem in Solidis *laxando* mi-

nuitur; *impetus* verò minuitur in Fluidis, propiùs ad statum *mortis* ducendo sive ad *mortem* appropinquando; hinc etiam omnis Dolor paulò ante *mortem* desinit: (vide Titulum *de Medicamentis Sistentibus.* (β) *Impetum* aliorsùm determinando: (vide *Attrahentia.* (γ) Animi deliquia excitando. (δ) Causas externas *Acre* per se *iners*, actione suâ, *excitantes* (quales sunt *calor* & *motus* partis) auferendo.

7. *Quartam* Causam tollunt ea quæ Vasa laxant, *infarctum* resolvunt, & *vim projectilem* Liquidorum imminuunt: huc itaque pertinent *missio sanguinis*, *evacuatio* quæcunque *magna*, nec non *medicamenta Incidentia*, *Attenuantia*, *Resolventia*, *Diluentia*; utì *balnea*, *fotus*, &c.

8. *Quintam* Causam tollunt, 1°. Omnia illa quæ *primam* auferunt. 2°. Quæ leniter lubricando, resolvendo, & stimulando, *impactum* movent, & propellunt. 3°. Quæ istud *impactum* determinant ad locum ubi minimè noceat: (vide *Attrahentia.*

9. Porrò si Dolor sit *ingens*, ejus verò *causam* tollere non valeamus, tum Dolor sui ipsius fit *medela*, scilicet Hominem destruendo: verùm tamen quædam extant quæ, licèt Doloris *causam* non auferant, nihilominùs ejus *sensum* immi-

nuunt; qualia ſunt *Hypnotica* ſive *Soporifera.*

9. *Hypnotica* autem omnia ad *duas* Claſſes ſequentes reduci poſſunt.

I. Claſſ. continet quæcunque *ſomnum* conciliant, Impedimenta *ſomni* tollendo: hæc verò Impedimenta plerumque ſunt *objecta externa, dolores, calores, ſudores, varii Corporis morbi, Animique pathemata*; quibus ſublatis, ſponte ſuâ ſequitur *ſomnus*: hâc itaque ratione omnia ferè Medicamenta, ut *Diluentia, Reſolventia, Incraſſantia, Humectantia, Exſiccantia, Calefacientia, Refrigerantia, Acida, Alcalina*, cæteraque innumera & planè contraria fiunt *Hypnotica*; prout hoc illud-ve *ſymptoma*, quo impeditur *ſomnus*, auferunt, vel mitigant: ſic enim *Abſorbentia Terreſtria* in Infantibus, propter *Acidum* (quod in eorum Ventriculo ac Inteſtinis continetur) doloribus inter vigilandum affectis, ſæpenumerò *ſomnum* producunt: ſic igitur *roſa, ſalix, lactuca, taraxacum, endivia, acetoſa, melones, pepones, cucumeres, &c.* extrinſecùs, & intrinſecùs adhibita in Morbis calidis *Somnifera* ſunt.

II. Claſſ. includit ea quæ *ſomnum* conciliant ſupprimendo cauſas naturales *vigiliarum*, & imprimis impediendo *flu-*

xum Liquidi per Nervos: hæc autem ſunt *triplicia*; ſcilicet 1°. *Mitia* & tuta. 2°. *Fortia* & periculoſa. 3°. *Mala* & ferè lethalia. *Somnifera mitia* ſunt illa quæ *ſomnum* naturalem, levem, & facilè ſolvendum producunt; qualia ſunt *Crocus*, *Papaveris Rhœados* omnes partes, utì *ſemen*, *folia*, *capita*, *ſuccus*; itemque *Papaver Album*, *Cynogloſſum* in omnibus ſuis partibus, *Solanum Officinale*, ac *ſomniferum* illud blandum *Herba Paris* dictum, &c. *Fortia* ſunt illa quæ *ſomnum* inducunt coactum, profundum. & vix excutiendum, unà cum ſummo *ſtupore*: huc autem pertinent *Opium*, *Hyoſcyami ſemen*, &c. *Mala* ſunt ea quæ producunt *ſomnum* profundiſſimum, *morte* plerumque terminandum; ſi verò excuti contingat, ſequitur omnium Animi facultatum *depravatio*: huc porrò ſpectant *Hyoſcyami utriuſque folia*, *flores*, *fructus*, *radices*, ac *ſuccus*; nec non *Stramonii ſemen*, quod ad ℨ ſs. *inſaniam* creat, & ad ℨ j. eſt *lethale* (*a*); item *Lolii farina*, *Oxyſchœni*

(*a*) *Stramonii fructu ſpinoſo* ſive *Daturæ ſemen* in pulverem redactum, & in Potu exhibitum, *mentem* turbat ac alienat, *inſaniam* quandam viginti quatuor horas durantem inducens. Miſer qui *ſemen* iſtud hauſit diu velutì *mente* alienatus remanet, aut ridens, aut ejulans, aut

semen (*a*), *Solanum lethale Melanocerasos* aut *Belladona* dictum, *Solani Pomiferi fructu rotundo* C. B. seu *Lycopersici*

dormiens, plerumque etiam cum altero colloquens, & ei respondens; ut interdum quoque *sanâ mente* ipsum esse credas, tametsi *mentis* non sit compos, neque eum agnoscat cum quo sermones confert, & habiti colloquii planè sit immemor postquàm ad se rediit. Hinc etiam (ut refert GARC. ab HORTO) *flos* aut *semen Daturæ* injicitur à Furibus in *cibos* eorum quos *deprædari* volunt; cùm enim *mente* alienentur per aliquod tempus quicunque Pharmacum hoc assumpserunt, hi sanè magnâ cum libertate sinunt quicquid libitum est *deprædari*. Narrat quoque CHR. ACOSTA, Fœminas quasdam Indicas hujuscemodi *toxicum* ita præparare novisse, ut *mentem* turbare possint ad *certum* horarum spatium, plùs minùs-ve, prout ipsis lubet: quin etiam (ut asserunt Itinerariorum Scriptores nonnulli) Mulieres *adulteræ* hoc *dolo* passim utuntur in Indiis, ut Maritos fallant. Plura vide apud GARC. ab HORTO, *Libr.* 2. *Cap.* 24. & CHR. ACOST. *Libr.* 3. *Cap.* 52. vel apud RAIUM, *Hist. Plant. pag.* 749. Vide sis denique KÆMPFER de quodam apud Indos *Electuario magico* (utì vocat) ex *semine Daturæ*, *Opio*, *polline Cannabis Persicæ*, aliisque rebus confecto; de quo quidem se mira admodùm experientiâ didicisse narrat, *Amænit. Exotic. Fasc. III. Observat.* 15. *Sect.* 3. *sub finem.*

(*a*) *Oxyschœnos* est *Juncus acutus capitulis Sorghi C. B. P.* De viribus autem *seminis* ejus confer DIOSCORID. & MATTHIOL. *Libr. IV. pag.* 732. *Edit.* BAUH.

GAL. & ANGUILL. *fructus* sive *Aurea Mala* (*a*), *Nicotianæ fumus* copiâ nimiâ ſumptus, in non aſſuetis; *Vinum* etiam nimis copioſum, & *Spiritus* inde producti; *&c.* (*b*)

(*a*) Verùm tamen hæcce *Poma* cum *aceto*, *ſale*, & *pipere* condita hodie comedunt Itali ac Hiſpani; quin etiam *Mandragoræ* atque *Melongenæ* fructus, licèt à multis AUCTORIBUS ad iſtam claſſem referantur, *impunè* comedi poſſe aſſerunt nonnulli, ut HERNANDEZ, BELLONIUS, &c.

(*b*) *Narcoticis* hujuſcemodi *validioribus* accenſenda ſuperſunt adhuc aliquot *Venena* quæ tum *narcoſin*, tùm horrendas *convulſiones* excitant; ut *Cicuta major*, *minor Petroſelino ſimilis*, & *aquatica* GESNERI (de quibus conſulatur omnino WEPFER,) aliaque id genus. *Vim* quoque maximè *narcoticam*, imò & *deleteriam*, habet *Croci* graviſſimus diuque perceptus *odor*; utpote qui Cerebro adeò ſit infeſtus, ut ipſam *mortem* arceſſere valeat: cujus quidem rei memorabile tradit *exemplum* PETRUS BORELLUS, *Obſervat. Centur. IV. Obſerv. 35. pag. m. 303.* Denique *Somnifera* num. 2. ad hunc *tertium* etiam pertinent, ſi *nimiâ* doſi ſumantur; ut *Opium*, *&c.*

QUINTA CLASSIS

MEDICAMENTORUM IN SOLIDA ET FLUIDA SIMUL OPERANTIUM.

CAPUT UNICUM.

De Antidotis.

1. ANtidotus vel *Antidotum*, *Alexipharmacum*, *Alexicacum*, *Alexiterion* & *Theriaca* idem denotant Medicamentum, ſcilicet *illud quod contra Venenum valet.*

Jam verò priuſquàm de *Antidotis* agamus, quædam de *Venenis in genere* præmittenda ſunt *THEOREMATA.*

I. Venenum vocatur id quod ſubitò Mortem inducit, vi quâdam ſingulari.

II. Mors inducitur *tollendo circulationem* Sanguinis à Corde in Pulmones & Cerebellum, & ex iis rursùs in Cor.

III. Hæc autem *circulatio tolli* poteſt, 1°. Vires motrices *auferendo.* 2°. Liquida *corrumpendo.* 3°. Vaſa *deſtruendo.* 4°. Tria prædicta ſimul *agendo.*

IV. Vires motrices *tolli* nequeunt, nisi Solida & Fluida sint *corrupta*: Liquida verò per se considerata *peccare* non possunt (ita scilicet ut Vires motrices inde pereant) nisi in *coagulum* abeundo: *coagulum* autem fit vel in Venis per *assumpta*: vel in Vasis Pulmonalibus per *inspirata*; (vide CAP. *de Coagulantibus*:) Vasa porrò *destruuntur* vel quatenus ab *acrimoniâ*, contentis Liquidis per *Venena* superinductâ, *eroduntur*, vel quatenus nimis *coarctantur*; qualis quidem *coarctatio* Vasis Pulmonalibus contingit à *fumo* Sulphuris, &c. inducta.

V. Sic igitur quæcunque Vasa *minima* valde *constringunt*, vel *erodunt*, externè aut internè applicata, vel quæ Liquida *coagulant*, sunt *Venena*: hæc autem si Effectus hosce *subitò* producant, *Venena* dicuntur *teterrima*; si verò *lentè* operentur, tum etiam *lenta* audiunt. Quin & ex his plurima *vim* suam exerunt *perturbando* motum Circulatorium, Secretorium quoque & Excretorium, nec non *Spirituum* motum, Spasmos scilicet inducendo.

VI. Hinc omnia *Venena simplicia* ad *tria* Capita reduci possunt; nimirum (1) Ad illa quæ Vasa *constringunt*, aut *erodunt*. (2) Quæ Liquida *coagulant*. (3) Ad ea quæ motus antèdictos *perturbant*.

Cæterùm

Cæterùm ex hiſce *ſimplicibus Venenis* facilè poſſunt erui *compoſita.*

2. Ex dictis igitur patet, quòd *Antidota* talia debeant eſſe, quæ quidem vel *Venenum corrigant*, vel idem *expellant*, vel Vaſa *muniant*, vel Spaſmos *compeſcant.*

3. Jam verò *Antidota* quæ *Venena corrigunt*, operantur vel demulcendo, vel coaguli vim tollendo, vel reſolvendo. Quæ *expellunt*, id agunt vel ope circulatorii motûs; (atque ſic *aqua calida* cum *aceto* & *ſale* epota, propter *motum* auctum & *ſudores* excitatos, antiquiſſimum eſt *Alexipharmacum*) vel attrahendo extra Corpus; (vide *Attrahentia.*) Vaſa porrò *muniuntur* per blanda, glutinoſa, oleoſa, ſaponacea; (vide *Emollientia, Lubricantia, Demulcentia.*) Impetum denique in *genere nervoſo*, ſive Spaſmos *compeſcunt* omnia quæ recenſuimus, ſimul & *Opiata*; hinc etiam *Theriaca*, *Diaſcordium*, cæteraque *Alexipharmaca* conflari ſolent ex fortibus ſudoriferis, gelatinoſis, demulcentibus, &c. ac opiatis ſimul commixtis.

4. *Antidota* autem omnia ad *binas* Claſſes ſequentes reduci poſſunt.

I. Claſſ. includit *ſimplicia:* hæc verò deſumuntur, 1°. Ex Animalibus: ut om-

nium Animalium *venenatorum Carnes*, eorumque *Sales*; item *Olea* per infusionem cum ejusmodi *Carnibus* præparata; & *venenatorum Lapides* sive *Calculi* concreti: huc porrò spectant *Trochisci de Bufonibus* HELMONTII, *de Viperis* ANDROMACHI, atque de *Serpentibus*: sic etiam Itali *Olea Scorpionum*, *Viperarum*, *Serpentum*, *Bufonum*, *Ranarum*, pro summis habent *Alexicacis*. Pertinent huc itidem *Attrahentia* sive *Absorbentia*: qualia sunt *lapis bezoar uterque*, Orientalis nimirum & Occidentalis, *lapis hystricinus* sive *pedra de'l porco*, *lachryma lapidosa* (*a*), *oculi*

(*a*) Per *lachrymam lapidosam* intellige *sordes* illas, quæ in angulis Oculorum reperiuntur in *Cervis* veluti *cera* induratæ, *odoris* gravis & penetrantis. De quarum *facultate* disserens MATTHIOLUS, in *Comment. ad Libr. II.* DIOSCOR. *pag. m.* 290, scribit (ex mente SCRIBONII LARGI) „ hasce *sordes* tam haustas quàm illitas mirificè „ præstare ad *venenatorum Serpentium morsus*; „ ideoque (SCRIBONIO teste) illas à Siculis Ve- „ natoribus diligenter colligi, & quòcunque „ portari cum ipsis in *cingulo*. „ SCHRODER itidem, in *Pharmac. Libr. V. Class. I. art.* 17. *n.* 7, eas ad plures Morbos maximè commendat; & ab aliis etiam AUCTORIBUS contra *Venena Morbosque venenatos* dicuntur *Antidotum* pretiosis Regum thesauris anteponendum: confer FRIDER. HOFMAN. in *Clav. Schrod. ad dictum locum*; item REJES, *Camp. Elys. jucund. Quæst. quæst.* 67. Verùm tamen his omnibus fidem de-

cancrorum, *&c.* Ex Vegetabilibus: ſcilicet ea quæ vel *adſtringunt*, vel *aperiunt*, vel *demulcent*; ut Radices *angelicæ*, *anthoræ*, *carlinæ*, *contrayervæ*, *dictamni albi ſeu fraxinellæ*, *hirundinariæ ſive vincetoxici*, *ſerpentariæ Virginianæ*, *tormentillæ*, *&c.* Folia *abrotani*, *cardui benedicti*, *juglandis*, *rutæ*, *ſcordii*, cortex & fructus *fraxini*, *&c.* ex quibus omnia *Præparata* optima ſunt pro *Alexipharmacis*. 3°. Ex Mineralibus: ſcilicet omnia *Abſorbentia*; ut *boli*, *terræ*, *&c.*

II. Claſſ. continet *Antidota compoſita*; utì ſunt *Theriaca Diateſſaron* MESUE, (quæ quidem ſummè *diaphoretica* & innoxia eſt) *Electuarium de ſucco Rutæ*, *de baccis Lauri*, *de Satyrio*, *de Ovo*; *Confectio Hyacynthi*, *Alkermes*; dein *Antidota Opiata*, ut *Requies* NICOLAI, *Philonium Perſicum*, *Romanum*, *&c.* *Theriaca aucta*, *Diaſcordium* FRACASTORII, SYLVII, *Mithridatium*, & *Orvietanum*: quod verò Magiſtrum ſuum fefellit; hic enim gloriabatur, ſe illius ope quodlibet *Ve-*

negat ETTMULLER, in *Schrod. Dilucid. ad dict. loc.* aſſerens, " Veterum fabulam eſſe quòd iſtæ „ *lacrymæ alexipharmacæ* ſint, & illas in Medi- „ cinâ nullam *utilitatem* habere. „ Cæterùm quicquid de hâc re ſit, hodie ſaltem earum *uſus* ubique ferè exoleviſſe videtur.

nenum internè ſumptum debellaturum; cùm verò, ex Medicorum præſcripto, *triginta grana Arſenici* ſumpſiſſet, *Antidoto* hocce ſuo non obſtante, brevî mortuus eſt.

COROLL. Ex dictis patet, *Antitoxica generalia* nulla dari, quin & repugnare *talia* eſſe; ſed Medicamenta evadere *Antidota*, quatenus hunc illum-ve *diverſum* effectum in Corporibus noſtris producunt. (*a*)

(*a*) De *Venenis* eorumque *Antidotis* plura & meliora vide in *Inſtitut. Med.* Clar. AUCTORIS, *§. 1119. & ſequ.*

FINIS.

ANTONII MARIÆ ZANINI

M. D. Veronensis,

Nec non

CAROLI PASINI Phil. & Med. Doct.

EPISTOLÆ DUÆ

Ad celeberrimum Virum

JO. BAPTISTAM VERNA

Medicum & Patritium Lancianensem.

LECTORI BIBLIOPOLA.

BInas quas tibi iterum sisto *Epistolas*, BENEVOLE LECTOR, mihi impertivit, dum in hâc *Urbe* esset, Vir Celeberrimus PETRUS ANTONIUS MICHELOTTI, eo scilicet consilio, ut illas ad calcem alicujus Operis BOERHAAVIANI annecterem, utpote sat egregias, & in quibus honorifica admodum Præclarissimi BOERHAAVII ipsiusque Operum fit mentio. Vale.

DOMINO
JO. BAPTISTÆ VERNA

M. D. Celeberrimo, Patritio Lancianensi

ANTONIUS MARIA ZANINI

M. D. Veronensis S. D.

Vigilias.

DOctiſſimis conſiliis tuis, litteriſque ad me ſæpius datis, Præſtantiſſime Vir, *Laurentius Baſilius* non ægrè acquievit, & manus dedit; fidemque, quam tibi ſic volenti juratus obſtrinxit, non invitus ſolvit, auctiori quidem fœnore, quàm præceperas. *Hermannum* tuum *Boerhaave*, tuum quia ſic amas, ac tueris, totum collegit, & typis evulgavit; immò pro *apophoretis* Inaugurales quaſdam Orationes in calce adjecit, quæ anteà tanquam *Sybillæ folia* pervolitabant. Nervoſus planè Author & ſolidus, *ſparſis documentis*, non verba, aut methodos captat, nervos tantùm Scientiæ ſeparat & proponit, ad *Verulamii* amuſſim affabrè factus. Nonne *pluteum cædit, & demorſos ſapit ungues?* Si quid aliud

in animo occurrit, imperabis; Tibi litterarius orbis debebit, quòd Italico syrmate condecoratus *Hermannus* in ore, in oculis omnium sit; & Batavi tibi tanquam *proxenetæ* officia sua deferent, quòd Concivis sui gloriæ sic prospexeris. Adde quòd, exteris ac peregrinis editionibus, si Leydensem excipias, mutilus, detruncatus, ac malè pexus tantus Author in scenam prodierit. Quæris de Studiorum meorum ratione? Fervere quidem fateor, nisi torpor quidam subinde obreperet. Totus sum in *Erotiano*, quem tot novis, & obsoletis *Hippocraticis* vocibus velutì infarciens cumulavi, ut prægrandis & ingens acervus latenter excreverit. *Hesychius* mihi præivit, ex meii *Scaligeri* monitis, & *Valerius Harpocratio* (petitis vocabulis ex *Isocrate*, *Herodoto*, *Thucydide*, qui verè *Hippocratis* synchroni fuerunt) facem prætulit, *Philippo Mausaco* Aquæsextiensi, & *Henrico Valesio* Parisiensi mihi ducibus, ac magistris. Nonne palam est ex *Fuchsio*, si sic introspicias, quandoque *Cornarium* furere potiùs, quàm interpretari? & *Foësium* non semper rectè *Hippocratem* latinè nobis obtrudere? Quid enim in Perfrigeratis Ἐπαυεν ἔνχαντες? & in Pulmoniacis Φαῖδες? & alia innumerabilia oc-

cuttunt? ſed vellem hæc coram. *Occulta Acutorum funera* ad umbilicum perduxi, non ſine ingenti labore, ſed malim mea mecum ſic perire, quàm talia apud Ignaros projicere, & oggannientes ubique Sciolos cavere. Latrant in dextero, & in ſiniſtro itinere Canes, ut *Æneæ Sylvii* querimonias ex Epiſtolis in medium adducam. Satiùs eſt mihi meo in larario meo bono Genio, ac Muſis canere, quàm inſanientium morſibus objici. De Medicis Noſtratibus curiosè rogas, qui noſtrâ populoſiſſimâ in Urbe medicinam faciunt, quid ſentiam? liberè exponam. Major pars ipſorum, ut uno verbo cum *Ariſtophane* dicam, ἀεροβατεῖ, & reverâ Νεφέλας ξένει: ſuas *Hypotheſes* in muſeo conflant, elaborant, in delitiis habent; & *Diſciplinis* addicti pauciſſima ex Naturæ præſcripto ad praxim revocant, *Veteres Patres* penè execrati: undique pulpita ipſorum *machinas* ſonant, Τεχνολογίματα, *Structuras*, *ſchemata* tonant, ac denuntiant. Sed hæc tolerabilia; illud non tolerabile cum *Euripide*,

—— Κεῖνο δὲ ἐκ ἀνασχετὸν
Εἶναι ὁδ᾽ ἐ χαλῶντα τοῖς Κακοῖσιν.

Dominus *Raynaldus Dulioli*, communi amicitiæ vinculo utrique devinctus, emeritus Profeſſor Patavinus, *Boerhaavii*

amicissimus, dum in Bataviâ degeret; initis cum ipso sæpè sæpius consiliis in rebus gravissimis, diebus proximè elapsis Bononiam concessit, *Hygia*, *Apollini*, ærumnis, nostrisque laboribus valedicturus, maximo cum omnium mœrore, πλουσιώτατος ipse, & honoribus affluens: quid enim ipso absente, aut ejuratis *medicis Musis* sperare liceat? meis verbis officiosè te consalutat, & ex animo omnia fausta precatur. De tuis Elucubrationibus *de Viventium Medicorum Fatis*, quas publicè & privatim toties promisisti, jam diu est quòd sumus solliciti; Dii boni, quàm expectatum Opus! Sed manum de tabulâ. Multùm valeas, nosque frequenti litterarum commercio, per tot Terrarum ac Maris intervalla, recreare non recusabis. Vale.

Venetiis, Kalendis Aprilis, M. DCCXXII.

CAROLI PASINI

PHIL. ET MEDIC. DOCTORIS

EPISTOLA *ad Præclariſſ. Virum*

JO. BAPTISTAM VERNA MEDICUM, ET PATRITIUM LANCIANENSEM.

UT Tibi gratulor de Viri Eximii *Hermanni Boerhaave* Medicamentorum Operum novâ editione, quam *Laurentium Baſilium* Bibliopolam noſtrum aſſiduis tuis incitatum hortatibus nuperrimè evulgaſſe, per Literas *Antonii Mariæ Zanini* jam certior es factus, ſic ipſum *Baſilium*, in illis iiſdem Operibus recudendis, ab nonnullis præſtantiſſimis Hominibus, ampliſſimâ hâc in Urbe rationalem veramque Medicinam profitentibus, operam & conſilium nequaquam expetiviſſe, non vehementer dolere non poſſum. Cùm enim hujuſmodi *medendi ſcientiæ* Magiſtri modò memoratos *Boerhaavii* de *rebus Medicis* Libros & optimè intelligere, & præclariſſimè explicare queant; eos rogatos Præfatio-

nem de *Boerhaavianorum* Scriptorum excellentiâ & utilitate, nec non Annotationes Juvenibus quidem *Boerhaavii* doctrinas addiſcere optantibus maximè utiles, ipſi verò celeberrimo Authori honorificentiſſimas *Baſiliana*, de quâ verba facio, *editioni* addere potuiſſe, Tu ipſe, Peregregie Vir, probè perſpicis. Eſſe autem nobiliſſimos in hâc inclytâ Civitate Medicos, qui quod dixi vel facillimè præſtare valeant, præclarè ut videas, mecum ſimul velim animadvertas, conſuêſſe ipſorum potiſſimam partem per experimenta, & ritè inſtitutas obſervationes, diligentiſſimè explorare, quid Natura, cùm in ſecundâ tum in adversâ valetudine, faciat aut ferat, quæ Magiſter in *morbis* oſtenderit: ſolereque prætereà omnes noſtrorum Corporum vires, motus, actiones, omnes facultates, rationeſque agendi *Medicamentorum* ad rationalem Mechanicen redigere, penitioris Anatomes, Chymiæ experimentalis, ac artis Computandi adminiculis. Atque hujus quidem rei *Jacobus Brachi*, *Bernardinus Zendrinus*, *Dominicus Santorinus*, *Hieronymus Oddonus*, *Leonardus Doro*, *Joſephus Grandis*, *Andreas Roſſetus*, *Jacobus Marchi*, Viri ſcientiâ rei medicæ, & facundiâ oppidò inſignes, mihi ſint

teſtes; teſtis ſit quòque (ut nunc alios meritiſſimos Homines vel brevitatis gratiâ prætercam) *Petrus Antonius Michelottus*, qui, noviſſimè edito Opere de *Separatione Fluidorum in Corpore Animali*, & Animadverſionibus ad *Tentamen V. de Motu Muſculari* Doctiſſ. *Jac. Keillii*, præcipua Apollineæ Artis jecit fundamenta, ſaniori Anatomiæ, ac ſublimiori Mechanicæ innixa: quorum ope complura ab ingenioſiſſimo quidem *Boerhaave* in *Medicis Inſtitutionibus* pro Datis poſita, haudquaquam tamen demonſtrata, atque ad Cordis, Sanguinis, Muſculorumque motum, ad Reſpirationem, ad Liquorum preſſiones, velocitates, fluiditates, ſecretiones, ad Animales denique Spiritus attinentia, nullo negotio oſtendi poſſe, quis neget? eorum præſertim qui præclara commemoratorum Philoſophorum cogitata ſic ſatis inter ſe conferre ſciant. Hæc omnia ſi attentè perpenderis, ſinceroque animo judicaveris, nullus dubito, quin illicò fateare, philogræculum *Zaninum* injuriâ, libertateque, quanquam Græcis, ex parte, velatâ litteris, non ferendâ, ad te ſcriptitaſſe, *majorem Noſtratium Medicorum partem per aërem incedere, hoſpitio accipere nebulas, ſubtiles diſputationes, aut argutias pulpitis*

dignas ſuis Auditoribus exhibere; *pauciſſimaque ex Naturæ præſcripto ad praxim revocare.* In ejuſmodi ſanè Hominem convenit Βοιώτειον οὖς; vel potiùs Ἀθηνᾶς ψῆφος. Imò quoniam dictitat, nos *Veteres Patres penè execrari*, Tu, quæſo, vide, ille, an nos magis præceptis *Hippocratis* pareamus. Nos enim quæ *Hippocrates Theſſalo filio* præcepit diligenter ſervamus: Ἰσορίης δὲ μελέτω σοι, ὦ παῖ, Γεωμετρικῆς, καὶ Ἀριθμητικῆς. &c. h. e. *Ad cognoſcendam Geometriam, & Numerorum ſcientiam, mi fili, multùm ſtudii adhibeto. Non enim ſolùm vitam tuam illuſtrem, & ad multa commodam in humanarum rerum ſtatu efficient: ſed etiam animam acutiorem & clariorem reddent, ad omnium, quorum uſus in Medicinâ expetitur, utilitatem conſequendam.* Zaninus contrà, hæc & ſimilia his damnat, & ſi Diis placet exſibilat, immemor eorum quæ ab eodem *Hippocrate* ſcripta ſunt in alterâ Epiſtolâ, videlicet ad *Dionyſium*: Ἐγὼ δὲ οἶμαι οὐδὲ νόσον αὐτὴν εἶναι, &c. h. e. *Ego verò neq; morbum ipſum eſſe puto, ſed immodicam doctrinam, quæ reverâ non eſt immodica, ſed ab idiotis putatur; nam nonnunquam nociva eſt virtus immodica. Excellentia verò morbi opinionem de ſe præbet, propter judicantium imperitiam.*

Unusquisque enim, ex his quæ ipse non habet, judicat id, quod in alio abundat, superfluum esse. Sic sanè etiam timidus fortitudinem immodestiam putat; & avarus magnanimitatem. At enim *paucissima nos ex Naturæ præscripto ad praxim revocamus!* Quid? annon perfectissimus Naturæ Genius est, si quis *Zaninum* similem emit? ita aiunt populares Empirici. Quorum nonnullos vel prudentissima celebriorum Medentium consilia malè cedentibus eventis ponderare solitos, si rescieris, non semel hîc, & alibi coram ingenuis Medicinæ Doctoribus, temerè pronunciasse, Experientissimum *Boerhaave* in cognoscendis & agitandis humani corporis ægritudinibus plerumque falli, hoc ædepol demiraberis, quî illos in ipsius *Boerhaavii* studiosissimorum numero idem *Zaninus* reponere potuerit. Cæterùm ut Empiricorum illorum confidentia stomacho fuit iis omnibus, qui eximii Viri summam in medicinâ faciendâ præstantiam norunt, constantissimâ famæ celebritate tum apud suos, tum apud exteras gentes comprobatam; ita nemini non risum movebunt verba illa Epistolæ Basilianæ: *Hermannus Boerhaave, nunc temporis Batavis oris advectus, auspicia tua quærit & fidem implorat*; quasi verò nunc

primùm in Italiam *Boerhaavii* Opera importata essent, vel tantum Authorem, à doctissimis & celeberrimis quibusque Italis jam diu probatum, & jurè ac meritò in editis etiam Libris sæpe laudatum, supplicem, in ejusmodi præsertim Medici fidem & clientelam, conferre se atque confugere deceret. Postremò illud velim à Te, Ornatissime *Verna*, non ignorari, cùm de optimo *Zanino* suam fortunam quærente, nostrorumque ægrorum magno illo Medico orbatorum commune periculum miserante, ad Illustrissimi Venetorum Medicorum Collegii *Socios* nuper à me referretur, Seniores risum vix tenere potuisse, multùmque torosam Juventutem (ut *Persii* verbis utar) *ingeminasse*

——— *tremulos naso crispante cachinnos.*

Vale.

D. *Venetiis*, IX. Kalendas Majas, M. DCCXXII.

INDEX RERUM

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A

S

vel

FINIS INDICIS.

LECTORI EDITOR.

Multa quidem tibi proponuntur *Emendanda*, B. L. sed quoniam, otium ex voto, initiô præsertim, haud mihi suppeteret, ut hoc Opus quô par erat modô *mendis* expurgarem, vix aliter fieri potuit, quin *Errata* non pauca, simul & *Addenda* quædam hinc inde prætermitterem; quæ verò postea quum, inter relegendum, animadverterim, operæ pretium equidem esse censui, ut hæc omnia Tractatûs calci subnecterem. Porrò si aliquot insuper leviora irrepsêre *sphalmata*, fugienti ut hæc oculo dare, & ipse corrigere velis obnixè rogo.

ERRATA, ET ADDENDA.

In Præfat. pag. 22. lin. 15, 16. Tractatum hunc non videretur, ut præsens Opus, *lege*, otium suppetere non videretur, ut huncce Tractatum.

In Indice Cap. p. 2. l. 3. *l. Occallescentia.*

In ipso Opere.

Pag. 7. lin. *ult.* itaque, *lege*, scilicet. p. 8. l. 19. *l.* Huygens. p. 14. l. 17, 18. valdè *lubricas* esse supra se mutuò, *lege*, ita *lubricas* esse supra se mutuò, ut fluere possint.

Pag. 19. l. 2. in Solidis, *l.* Fluidorum intra Solida. *ibid.* l. 6. *post* comprimente; *adde*, [vel internâ obstruente.] *ibid.* l. 11. Tria, *l.* Terna.

Pag. 42. l. 23. *l.* Vieussensio. *ibid.* l. 28. *l.* Pecquetianum. *ib.* l. ult. *l.* Hemsterhuysium. p. 44. l. penult. *dele*, saltem in statu naturali. p. 46. l. 19. *l.* desinunt.

Errata, & Addenda.

P. 50. l. 25. *l.* Occallescant. p. 54. l. 17. *post* *Epistolâ*, adde, *primâ*. p. 56. l. 10. ut, *l.* ut etiam. p. 57. l. 8. quæ, *l.* qui. *ib.* l. 9. cohærente, *l.* cohærentium. p. 64. l. penult. *dele*, in. p. 68. l. 1. *pro* V *l.* VI. p. 77. l. 1. *dele*, itaque.

Pag. 80. l. 13. *ante* Omnia, *adde à lineâ*, 2. pag. 81. l. 4. *ante* Sensu, *adde à lineâ*, 3. *ib.* l. 26. *pro* 2. *pone*, (2) *ib.* l. 27. est, *l.* & est. p. 82. l 3. *pro* 3. *pone*, (3).

P. 87. l. 7. *post* evadit, *adde*, respectu suæ molis, p. 89. l. 17. *l.* transeunt. p. 91. l. penult. *externè*, l. *extrinsecùs*. p. 92. l. 3. *l.* Cantharides. *ib.* l. 27. l. *foetidus*. p. 93. l. 20. *acris*, l. *acer*. p. 94. l. 1. *l.* Θεῖον; p. 95. l. 24. l. *motus*.

Pag. 101. l. 7. *calidas* causas, *l.* causas *nimiùm calidas*. ibid. l. 8. extra, *l.* intra. p. 104. l. 12, 13. *coagulandum*, l. *coagulum* suscipiendum. *ib.* l. 26. *post* assumptâ, *adde*, atque de hujusmodi *Spiritibus* non concentratis, sed dilutis ac simplicibus (confer *pag.* 201.)

Pag. 105. l. *ult.* post *dissolvens.* adde, atque illud ita laudatur *Oleum* Th. Paracelsi. [Confer Joan. Ernest. *Tract. de Oleis chym. destill.* apud Hartmann. *Prax. Chymiatr. p. m.* 528.]

P. 106. l. 15. *pro* 25 ad 26, *lege*, 26 ad 25. p. 107. l. 2. *Levitas* in Sanguine, *l.* Sic igitur *levitas* in Sanguine, respectu Aquæ *salsa*, p. 114 l. 2. *pro* Dioscorides, *lege*, Oribasius.

Pag. 117. l. 25. *l.* figuram. p. 120. l. 10, 11. Hystericæ, *l.* Hypochondriacæ. *ib.* l. ult. *post* Hominibus, *adde*, quibusdam. p. 121. l. 18. *pro* 5. *pone*, V. (*& sic porrò quoad reliquos Num. Theorematum hujus Capitis.*) p. 122. l. 23. fit, *l.* fit, in eo casu.

ERRATA, & ADDENDA.

Pag. 131. l. 3. post *agunt*. adde, [atque Circulationem Sanguinis, nec non Secretiones in genere vel promovent, vel debilitant ac retardant. Huic etiam Classi annumeramus Medicamenta quæ Secretiones cient Peculiares; qualia sunt *Galactophora*, & *Spermatopœa*.]

Ibid. l. 4. ad 7. *dele*, Circulationem Sanguinis, & Secretiones promoventia, nec non ea quæ Fluidorum Excretionem à Sanguine suscitant, *pro quibus lege*, quæ promovent Excretiones è quibuscunque Corporis nostri partibus. *ibid*. l. 23, 24. stimulando, *lege*, rigidas laxando,

Pag. 132. l. 5. Classes, *l.* Species. *ibid*. l. ult. *Maturantia*, l. *Suppurantia*. p. 133. l. 2. *Suppurantia*, l. *Maturantia*. ibid. l. 25. *Emundantia*, l. *Mundificativa*. p. 137. l. 20. *l. Anthelminthica*. p. 138. l. 23, 24. resistunt, *l.* resistere dicuntur. p. 139. l. 2. *ante* Venena, *adde*, plurima.

Pag. 140. l. 6. *ante* Hactenus, *adde*, 1. p. 141. l. *ult*. supernatet, *l.* supereemineat. p. 143. l. 14. ante *Contrahentia*, adde, 1. p. 144. l. 25. *ante* Jam, *adde*, 2. p. 145. l. 12, 13. *l.* Vasculorum. p. 146. l. 1. *dele*, (. *ib*. l. 2. *ante* ista, *adde*, (.

Pag. 150. l. 5. *l.* Vasorum. p. 152. l. 16. *l. liquidum* ejusmodi. p. 153, l. 27. *l.* distenta. p. 154. l. 2. *l. Scirrhus*. p. 157. l. 8. *salina*, lege, *alcalina*. p. 168. l. 7. *acris*, l. *acer*.

Pag. 170. l. 18. *Styptica*, lege, *Septica*. p. 177. l. 23. *ante* resistunt, *adde*, non. p. 178. l. 25, 26. Nervorum, *l.* Solidorum. p. 180. l. 15. *datum*. l. *debitum*. p. 184. l. 20. tandem, *l.* porrò.

Pag. 191. l. 9, & 20. item p. 192. l. 1. *hys-*

tricus, l. *hystricinus*. p. 193. l. 7, 8. *Fermenta*, l. *Fermentata*. p. 194. l. 17. *vini*. l. *vini rectificatus*. ibid. l. 28. *l.* Antidota.

Pag. 201. l. 5. *l. mespilorum*. ibid. l. 25. deductæ, *l.* deducentis. p. 203. l. 15, 16. *l. Ostracodermata*. p. 204. l. 22. *fluiditas*, *l. fluiditas*. p. 206. l. 10. *pro* VI, lege, *de Solventibus*.

P. 210. l. 20. ad *ult.* quandoquidem, *&c. usque ad vocem* ideò, *lin. ult. dele hæc omnia (postquam scilicet correxeris Errata pag.* 131.) *pro quibus verò lege*, quoniam ad Classem hanc retulerimus Medicamenta quæ Secretiones *peculiares* promovent,

Pag. 212. l. 11. à Sanguine. *l.* ex Chylo. *ibid.* l. 20. protrahi, *l.* tendere. p. 215. l. 6. *Chylum*. l. *Lac*. ib. l. 17, 18. hìc enumerantur. *l.* huc annumerantur. p. 216. l. 5. *l.* requiritur. p. 217. l. 3. *dele*, etiam. p. 219. l. *ult.* undecunque, *l.* undiquaque.

Pag. 223. l. *ult.* l. *Vitteberga*; p. 226. l. 28. *l.* retinent. p. 237. l. 12. *dele*, cum. *ibid.* l. 13, 14. *contritio*, l. *contritus*. p. 238. l. 17. Diarrhœa, *l.* Dysenteria. p. 239. l. 20, 21. *l.* transire. *ib.* l. 27. *l.* extravasatur. p. 259. l. 23. *nuces*, *coco*, lege, *nuces juglandes*, *coquo*, p. 260. l. 25, 26. excoctus, *lege*, extractus & excoctus.

Pag. 268. l. 9. *post* nonnulla, *adde*, (α). p. 270. l. 26. cui-, *l.* cuidam. p. 272. l. 2. *ante* Medicamenta, *adde*, (β). *ibid.* l. 13. *caprillum*, l. *caprinum*. p. 275. l. 12. *ante* Nonnulla, *adde*, (γ). p. 277. l. 26. *ante* Pro, *adde*, (δ) p. 278. l. 20. *ante* Denique, *adde*, (ε).

Pag. 279. l. 9. *ante* Medicamenta, *adde*, Pleraque. *ibid.* l. 10. & *secundo*, l. *secundo*,

& *tertio*. ibid. l. ult. *post* exhibetur. *adde*, Nec non SYDENHAM, *Sched. Monitor. de Nov. Febr. Ingr. p, m.* 522.

Pag. 284. l. 21. post *acidis*, dele, (. *ibid.* l. 22. *post* aliique, *adde*, similes). *ibid.* l. 23. *lege*, recensitis. p. 286. l. *ult.* hujus, *l.* hic. p. 287. l. 24. *l. sola.*

Pag. 288. l. 21, 22. *pro* Videatur ETTMULLER, *Schroder. Dilucid. P. I. Sect.* 2. *p. m.* 197. *lege*, Confer RULAND. *Curation. Empiric. Centur. II. Cap.* 96. vel TENTZEL. *Exeges. Chymiatr.* (apud ANG. SALAM. *p. m.* 637.) ibid. l. 26. post *Parisinis*, adde, *ann.* 1701. *Memoir. p. m.* 12.

Pag. 289. l. 25. constans, *l.* mixtum. p. 291. l. 15. *pro* à drachm. jj. ad drachm. vj. *lege*, in *substantiâ* ad drachm. jj. in *decocto* ad unc. jss. in *infuso* ad unc. jj. *ibid.* l. 19. *pro* ½, *lege*, jss. p. 292. l. 5. est, *l.* est in *substantiâ.* ib. l. 14. post *Sagapeno*, adde, & exceptô *Gummi Guttâ.*

Pag. 293. l. 10. à gran. jjj. ad scrup. jss. *lege*, à scrup. ss. ad drachm. j. & in *infuso* ad unc. jj. vel ul ra. *ib.* l. *ult.* scrup. jj. *l.* scrup. jss. p. 294. l. 1. *post* COROLLARIA, adde, *ad* ibid. l. 19. post *solvatur*, adde, quantùm fieri potest. p. 295. l. 20. *post* Vitrioli, *adde*, Spiritu Nitri, Spiritu sive

Pag. 296. l. 4. *pro* Oesophagus, *lege*, Ventriculus. p. 298. l. 12, 13. *primo*, & *secundo*, lege, *secundo*, *tertio*, & *quarto*. p. 304. l. 16. ex tantillo, *l.* parum. *ibid.* l. 27. *l. hiera picra*

Pag 308. l. *ult.* & p. 309. l. 1. *tenuis*, *acris*, *rodentis*, & *urentis*, lege, *tenue*, *acre*, *rodens*, & *urens.* p. 310. l, 9. *post* edulcorata,

adde [Dos. in *substantiâ* à scrup. j. ad scrup. v. *Resina* verò à gran. v. ad scrup. j.]

Pag. 311. l. 16. *palustris*, l. *vulgaris*. ibid. l. 17 ad 19. *pro* Dosis *in substantiâ* est à scrup. j. ad unc. j, *succi* autem ejus *eadem* est Dosis, vel circiter, *lege* [Dos. radicis *in pulvere* à scrup. ſs. ad drachm. jſs. *in infuso* à drachm. j. ad unc. ſs. Dosis verò *succi* recenter expressi ab unc. ſs. ad unc. jjj.]

Pag. 312. l. 19. *pro* $\frac{1}{2}$ ad XII, *l.* jjj. ad XV. *ibid.* l. 28. *pro* $\frac{1}{2}$, *l.* j. *ibid.* l. *ult.* post *494.* *adde*, Confer etiam inprimis LISTER *de Morbis Chronicis*, *Tract. de Hydrop. p. 17 ad 20*, *Edit. Lugd.*

P. 313. l. 3. post *dulcis*; *adde*, qui constat ex *acido* Salis Marini, & *Mercurio* concentrato sive recondito. *ibid.* l. 19. *pro* X. *lege*, XII. p. 314. l. 16. eadem est ac *prioris*, *l.* est gran. j. p. 316. l. 9. *vox* In (*&c.*) *debet esse à linea.* ib. l. 12. *l.* repetitâ. pag. 318. l. 10. *l. caustica.* ibid. l. 20. hi, *l.* ii. p. 319. l. *ult.* post *7.* *adde*, ut & *Coac. Sect. IV. vers. 24.* Confer etiam DURETI *Enarrationem* in hunc locum, *Libr. III. Tract. IV. art. 17.*

P. 324. l. *ult.* post *1700*, adde, *pag. m. 27.* p. 326. l. 15. si nimis continuata sit, speciem primam, *lege*, speciem primam, nimis continuatam, p. 329. l. 23. *post* vulgaris, *adde*, paululùm exsiccatis.

Pag. 331. l. 12. *pro* VI. *l.* IV. *ibid.* l. 17. à scrup. jj. *l.* à drachm. jj. p. 332. l. 17. post *infuso*, *adde*, & in *decocto*. ibid. l. 21. pro *65*, lege, *53. Edit. secund.* ibid. l. *ult.* post *1700*, adde, *Hist. p. m. 46. Memoir. p. 1, & 76.* necnon *ann. 1701. Mem. p. 196.*

Pag. 342. l. *ult.* scrup. j. ad drachm. ſs. *l.*

gran. jv. ad ſcrup. j. p. 343. *l.* 1. *ſale*, l. *ſpiritu*. ibid. l. 9. *poſt* Spiritus, *adde*, deinde verò deſtillando ſæpe ex retortâ intimè uniuntur. *ibid.* l. 28. *lege*, 251, 252; necnon *Mater. Medic. Sect.* 66. *N.* 5. ibid. l. ult. *loco citato*, *p.* 160, 163. lege, *Operat. Chem. p.* 160, 163.

Pag. 344. l. 23, 24. & *ſal Succini*, qui, *lege*, *ſal* autem *Succini*. p. 345. l. 4. poſt *fiſtula*, *adde*, recens. *ibid.* l. 5. *dele*, recens. *ibid.* l. 14, 15. *l. fœtorem*.

Pag. 352. l. 4. *pro* 5. *l.* 6. p. 353. l. 24 poſt *Sudorifera*, adde, *fortiora*. p. 354. l. 22. *poſt* autem, *adde*, ſimplex. *ibid.* l. 23. *poſt* fermentata, *adde*, diluta. p. 358. l. 14. lege, *Cerevisiæ meracæ*. p. 360. l. 11. *l.* morerentur. p. 365. l. 1. non, *lege*, nos.

Pag. 370 l. 4. *dele*, omnes. *ibid.* l. 7. Virginibus, *lege*, Viraginibus. p. 373. l. 2. *Sanguifera*, *l. Sanguifica*. p. 374. l. 28. *poſt* Hypochondriacis, *adde*, & Hyſtericis.

Pag. 375. l. 5. item. *l.* ut. p. 376. l. 19. *poſt* autem, *adde*, (1). p. 377. l. 24. *pro* in mortario ferreo, *lege*, ſupra porphyritim. p. 378. l. 13. *pro* 6º. *lege*, (2). p. 379. l. 2. *primæ* emendentur, *l. primis* emendatis.

Pag. 381. l. 24. ipſius, *l.* ſuum. p. 388. l. 20. *l.* oritur. p. 391. l. *ult.* poſt 221, *adde*, Similem verò caſum refert RHODIUS (*Obſerv. Medic. Centur. III. Obſ.* 37.) de FRANC. ALVAROTO, *Falcini Marchione*, qui Vinum *ſublimato corroſivo* infectum hauſerat, & eodem modo ſervatus fuit ac CÆSAR BORGIA.

Pag. 405. l. 5. *adducunt*, l. *adducendo tranſponunt*. p. 411. l. 21. in, *l.* ad. p. 412, l. 4, 5. *jungit*. l. *jungunt*. p. 413. l. 24. *l.* Claſſibus. p. 414. l. 8. ab, *l.* ad. p. 431. l. 23. *l.*

procedat. p. 433. l. 22. *dele*, Oesophagus.

Pag. 440. l. 8. *l.* tempore. p. 442. l. 4. *l.* THEOREMATA. p. 443. l. 6. *albumine*, *l.* liquido *albuminis*. p. 444. l. 10. *post* trahendo, *adde*, vel premendo.

Pag. 451. l. 3. *pro* 9. *l.* 10. p. 452. l. 14 post *stupore*, adde, [hæc verò, ut & sequentia propriè *Narcotica* dicuntur.] *ibid.* l. 26. *post* &, *adde*, ad drachm. ſs. p. 453. l. 24. pro *Libr. 3, Cap. 52.* lege, *p. m. 301, & sequ.* p. 454. l. 6. *dele*, cum.

N.B. *ubi* Æsophagus, *lege*, Oesophagus.

IN EPISTOLIS.

Pag. 8. l. 14, 15. *l.* observationes.

FINIS.

Approbatio Regii Censoris.

ILlustrissimi Regiorum Sigillorum Custodis jussu, librum, cui titulus est: HERMANNI BOERHAAVE OPERA OMNIA, accuratè perlegi; eumque dignissimum judicavi, qui typis mandetur. Datum Lutet. Parisior. die 6. Januar. an. 1721.

BURETTE, avec paraphe.

PRIVILEGE

PRIVILEGE DU ROY.

LOUIS par la grace de Dieu Roy de France & de Navarre : A nos amez & feaux Conſeillers les Gens tenans nos Cours de Parlement, Maîtres des Requeſtes ordinaires de notre Hôtel, Grand Conſeil, Prevoſt de Paris, Baillifs, Sénéchaux, leurs Lieutenans Civils, & autres nos Juſticiers qu'il appartiendra, ſalut. Notre bien-amé GUILLAUME CAVELIER, fils, Libraire à Paris, Nous ayant fait remontrer qu'il lui auroit été mis en mains un Manuſcrit qui a pour titre : HERMANNI BOERHAAVE OPERA OMNIA, qu'il ſouhaiteroit faire imprimer & donner au Public, s'il Nous plaiſoit lui accorder nos Lettres de Privilege ſur ce neceſſaires. A ces cauſes voulant favorablement traiter ledit Expoſant, Nous lui avons permis & permettons par ces Préſentes de faire imprimer ledit Livre en tels Volumes, marge, forme, caractere, conjointement ou ſeparement, & autant de fois que bon lui ſemblera, & de le vendre, faire vendre & debiter par tout noſtre Royaume pendant le temps de neuf années conſecutives, à compter du jour de la date deſdites Preſentes. Faiſons défenſes à toutes ſortes de perſonnes de quelle qualité & condition qu'elles ſoient, d'en introduire d'impreſſion étrangere dans aucun lieu de noſtre obeïſſance ; comme auſſi à tous Libraires, Imprimeurs & autres, d'imprimer, faire imprimer, vendre, faire vendre, debiter ni contrefaire ledit Livre en tout ni en partie, ni d'en faire aucuns extraits ſous quelque prétexte que ce ſoit, d'augmentation, correction, changement de titre, même de traduction étrangere ou autrement, ſans le conſentement par écrit dudit Expoſant, ou de ceux qui auront droit de lui ; à peine de confiſcation des Exemplaires contrefaits, de quinze cens livres d'amende contre chacun des contrevenans, dont un tiers à Nous, un tiers à l'Hôtel-Dieu de Paris, l'autre tiers audit Expoſant, & de tous dépens, dommages & interêts : A la charge que ces Preſentes ſeront enregiſtrées tout au long ſur le Regiſtre de la Communauté des Libraires & Impri-

meurs de Paris, & ce dans trois mois de la datte d'icelles; que l'impression de ce Livre sera faite dans notre Royaume & non ailleurs, en bon papier & en beaux caracteres, conformement aux Reglemens de la Librairie, & qu'avant que de l'exposer en vente, le Manuscrit ou Imprimé qui aura servi de copie à l'impression dudit Livre, sera remis dans le même état où l'Approbation y aura esté donnée, ès mains de notre très-cher & féal Chevalier Garde des Sceaux de France, le Sieur de Voyer de Paulmy, Marquis d'Argenson, Grand'-Croix, Chancelier & Garde des Sceaux de notre Ordre Militaire de S. Loüis, & qu'il en sera remis deux Exemplaires dans nostre Bibliotheque publique, un dans celle de nostre Château du Louvre, & un dans celle de nostredit très-cher & feal Chevalier Garde des Sceaux de France, le Sieur de Voyer de Paulmy, Marquis d'Argenson, Grand'-Croix, Chancelier & Garde des Sceaux de notre Ordre Militaire de S. Loüis. Le tout à peine de nullité des Presentes. Du contenu desquelles vous mandons & enjoignons de faire joüir l'Exposant ou ses ayans-cause pleinement & paisiblement, sans souffrir qu'il leur soit fait aucun trouble ou empêchement. Voulons que la copie desdites Presentes, qui sera imprimée tout au long au commencement ou à la fin dudit Livre, soit tenuë pour dûëment signifiée, & qu'aux copies collationnées par l'un de nos amez & feaux Conseillers & Secretaires, foy soit ajoutée comme à l'Original. Commandons au premier notre Huissier ou Sergent de faire pour l'execution d'icelles tous actes requis & necessaires, sans demander autre Permission, & nonobstant clameur de Haro, Charte Normande & Lettres à ce contraires. Car tel est notre plaisir. Donné à Paris le seiziéme jour du mois de Février, l'an de grace mil sept cens vingt, de notre Regne le cinquieme. Par le Roy en son Conseil. Et plus bas : COBLET, avec paraphe.

Registré sur le Registre de la Communauté des Imprimeurs & Libraires de Paris, pag. 563. N. 602. conformement aux Reglemens, & notamment à l'Arrêt du Conseil du 13. Août 1703. A Paris le 19. Février 1720.

G. MARTIN, Adjoint du Syndic.

CATALOGUE
DES LIVRES
DE MEDECINE

Qui se trouvent à Paris chez G. CAVELIER Libraire, ruë S. Jacques. 1727.

A

ABregé de toute la Medecine pratique, où les sentimens des plus habiles Medecins sur la nature des maladies, de leurs causes, & des remedes qui leur conviennent, avec les formules des Hôpitaux de Lyon & Paris. 3. vol. *in*-12. *sous presse.*

Analyse du systême de la trituration, tel qu'il est décrit par M. Hecquet dans son Traité de la Digestion, par M. Procope, *in*-12. Paris, 1727.

Anatomie du corps humain avec des remarques utiles aux Chirurgiens dans la pratique de leurs operations, par M. Palfin, 2. vol. *in*-8. avec figures, Paris 1726.

Anatomie du corps de l'homme en abregé, ou Description courte de toutes ses parties, par M. Noguez, fig. *in*-12. Paris 1726.

B

BArchausen (Conr.) Collectanea Medicinæ practicæ Generalis, *in*-8. Amst. 1715.

Bartholini (Thomæ) Specimen Historiæ Anatomicæ, *in*-8. c. fig. Amst. 1702.

Barhini (Gasp.) Pinax Theatri Botanici, cum Prodroma, c. figuris, *in*-4. Basileæ, 1671.

Bayle (Fr.) Institutiones Physicæ, & alia ejus Opuscula, 4. vol. 4. c. figuris, Tolosæ 1700.

Berneri (Got.) Exercitatio Physico Medica de efficacia & usu acris Mechanico in corpore Humano, *in*-8. Amst. 1723.

Boerhaave (Herm.) Aphorismi de cognoscendis & curandis morbis in usum doctrinæ domesticæ digesti, *in*-12. Paris; 1720.

Ejusd. de Materiâ Medicâ & Remediorum formulis quæ serviunt Aphorismis, de cog. & cur. morbis, *in*-12. Paris, 1720.

Ejusd. Institutiones Medicæ in usus Annuæ exercitationis domesticos digestæ, 4. editio auctior, *in*-12. Paris, 1722.

Ejusd. Tractatus de Viribus Medicamentorum, *in*-12. Paris 1727.

Ejusd. Institutiones & experimenta Chemiæ, 2. vol. *in*-8. 1724.

Ejusd. Methodus discendi Medicinam, *in*-8. Amst. 1726.

Baglivi (Georg.) opera omnia Medico pract. & Anatomica, editio octava Aucta, *in*-4. Lugduni, 1714.

Bianchi (Jo. Bapt.) Historia Hepatica in hac 3. editione aucta, omnium morborum Hepatis & Bilis, cum observationibus & tabulis Aenæis, 2. vol. *in*-4. Genevæ 1725.

C

CHarieres, Anatomie de la Téte de l'homme & de ses dépendances, *in*-12. Paris, 1703.

Camerarii (Rud. Jac.) Ephemerides meteoro-

logicæ Tubigenses, cum Ramazzini Ephemeridibus Barometricis, *in*-4. Aug. Vind. 1696.

Cellarii (Christ.) Origines & Antiquitates Medicæ, *in*-8. Jenæ, 1704.

Celsus (Corn.) de Medicina curante ab Almeloveen, *in*-8. Amst. 1711.

Chenæy (Georg.) Tractatus de Infirmorum sanitate tuenda, vitaque producenda libro ejusdem Argumenti Anglice edita, longe auctior, *in*-8. Londini, 1726.

Clerici (Dan.) historia Latorum Lumbricorum intra hominem & animalia nascentium, *in*-4. c. figuris, Genevæ 1715.

Codex Pharmaceuticus celeberrimæ Facultatis Parisiensis, *in*-4. Paris, *sub prælo*,

Coschwitz (Dau.) de Febribus erraticis, *in*-4. Halæ, 1722.

Ejusd. Organismus & Mechanismis in homine vivo obvius & stabilitus, seu Physiologia, *in*-4. Lipsiæ, 1725.

D

DAvach de la Riviere, Miroir des Urines; où l'on voit les differens temperamens & les causes des maladies d'un chacun, 3. Edition augmentée, *in*-12. Paris. 1722.

Du même, Traité des fievres, de leurs causes, les moyens de les connoître par les urines, & de les guerir par les simples, *in*-12. Paris, 1698.

Drelincurtius (Carol.) Dissert. Anat. Practica Lienosis, *in*-8. Lugd. Bat. 1711.

Le Duc (Ant.) In novam tutam & utilem Methodum transplantationis variolarum, *in*-8. Lug. Bat. 1722.

E

EPhemeridum Medico Physicarum Germanicarum Academiæ naturæ Curiosorum, Decuriæ tres & Centuriæ X. *in*-4. 31. vol. cum figuris. N. B. *complet*. 1684. ad 1722.

Eugaleni (Sever.) de Scorbuto, cum observationibus & curationis indicatione, *in*-8. Amst. 1720.

Eustachii (Bart.) Tabulæ Anatomicæ, Præfatione notisque illustravit Lancisius, *in-fol.* cum figuris, Col. Allobr. 1717.

F

FAnton (Jo.) de Thermis Valderianis, *in*-8. Genevæ 1725.

Le François, Reflexions critiques sur la Medecine, où l'on examine ce qu'il y a de vrai ou de faux dans les jugemens que l'on porte au sujet de cet Art, 2. vol. *in*-12. Paris, 1723.

Du même, Projet de la Reformation de la Medecine, *in*-12. Paris, 1723.

Du même, Dissertation contre l'usage de soutenir des Theses en Medecine, avec un Memoire pour la Reformation de la Med. dans la Ville de Paris, *in*-12. Paris, 1720.

Freind (Jo.) Emmenologia, in quo fluxus muliebris menstrui phœnomena periodi, vitia, cum medendi methodo, ad rationes Mechanicas exiguntur; accedunt prælectiones Chymicæ, nova editio aucta, *in*-12. Paris, 1727.

Ejusd. Comment. de Febribus ad Hipp. de

Morbis popularibus, *in*-8. Amst. 1726.

Du même, Histoire de la Medecine, depuis Galien jusqu'au commencement du XVI. siecle, traduit de l'Anglois, *in*-4. Leyde, 1727.

Franci (Jo.) Momordicæ Descriptio, *in*-8. Ulmæ, 1720.

Fraudorfferi (Philip.) Tabula smaragdina Medica Pharm. *in*-12. Nurimbergæ, 1713.

Furstenau (Jo.) de morbis jure consultorum, *in*-8. Ffurti, 1721.

G

De GArengeot (René-Jacques Croissant) Traité des Operations de Chirurgie, suivant la theorie & la pratique des Chirurgiens de Paris les plus sçavans. Nouv. édition augmentée, 3. volumes *in*-12. Paris, N. B. *sous presse.*

Du même, Traité des Instrumens de Chirurgie les plus utiles, & de plusieurs nouvelles machines propres pour les maladies des Os. Nouv. édition augmentée, 2. vol. *in*-12. Paris 1727. avec figures.

Du même, Miotomie humaine & canine, dans laquelle on instruit les Eleves en Chirurgie, la maniere de dissequer les muscles de l'homme & des chiens, nouv. édition augmentée, *in*-12. Paris, 1727.

Glauberi (Jo. Rod.) Miraculum mundi, *in*-8. Amst. 1653.

Glissonii (Fr.) Tractatus de Ventriculo & Intestinis, *in*-4. c. fig. Londini, 1677.

Gockelii (Eberhardi) Enchiridion Med. Practicum de peste & de Venenis, *in*-8. Aug. Vind. 1669.

Greulichius (Jo.) de Bile ſana & ægra, *in*-8. Ffurti, 1683.
Gruhlman (Jo.) Epiſtolica Diſſert. contra oculorum Caliginem, *in*-4. Jenæ, 1706.
Guillelmini(Dom.)opera omnia Mat. Hydraul. Med. phyſica, acceſſit vita Autoris à Jo. Morgagni, 2. vol, *in*-4. c. fig. Genevæ, 1719.

H

HArderi (Jo. Jac.) Exercitationes Anatomico Medicæ à Peyero auctæ, *in*-8. Baſileæ, 1688.
Hecquet (Dom.) de Purganda Medicina à curarum ſordibus ubi Purgatorium Fraudes & Impoſturæ revelantur, purgandi leges & tempora reſtituuntur, *in*-12. Paris, 1714.
Traité de la peſte, les moyens de s'en préſerver & d'en guerir, le danger & l'abus des Barraques & des Infirmeries forcées, *in*-12. Paris, 1722.
Obſervations ſur la ſaignée du pied & ſur la purgation au commencement de la petite Verole, des Fievres malignes, &c. Preuves de décadence dans la prat. de Medecine, & raiſons de doute contre l'inoculation, *in*-12. Paris, 1724.
Lettre en forme de Diſſertation pour ſervir de réponſe aux difficultez ſur le Livre de la ſaignée, *in*.12. Paris, 1725.
Traité des Vertus Medicinales de l'eau commune, & le G. Febrifuge traduit de l'Anglois, avec les Theſes de Mrs Hecquet & Geoffroy ſur l'eau, *in*-12. Paris. 1726.
Novus Medicinæ Conſpectus, ubi ex ſanguinis circuitus anomalis Miſcellanea ſuccorum &

humorum adulteria deducuntur, 2. vol. *in*-12. Paris, 1722.

Aphorismi Hippocratis ad mentem ipsius, artis usum & corporis mechanismi rationem expositi, gr. lat. 2. vol. *in*-12. Paris, 1724.

Reflexions sur l'usage de l'Opium, des Calmantes & des Narcotiques, pour la guérison des maladies, *in*-12. Paris, 1726.

Hobokenii (Nic.) Anatomia secundinæ Humanæ aucta & 44. figuris manu autoris delineatis Illustrata, *in*-8. c. fig. Ultrajecti, 1675.

Hoffmanni (Jo. Maur.) Acta laboratorii Chemici, Fundamenta Chymiæ, operationes præcipuas, &c. *in*-4. Norimbergæ, 1719.

Hunault (M.) Entretiens sur la Rage, avec les remedes, *in*-8. Château-Gontier, 1714.

I

JAnkii (Jo. Jac.) Selectus materiæ medicæ Tabulis LXV. seu Thesaurus Ludovicianus recensitus notis & dosibus illustratus, *in*-12. Norimbergæ, 1720.

Juncken (Jo. Helfr.) Corpus Pharmaceutico Chymico Medicum universale, ad mentem clarissimorum virorum, fol. Ffurti, 1711.

K

KLobii (Just.) Historia Ambræ, *in*-4. Vitembergæ, 1666.

Knaut (Christ.) Methodus plantarum Genuina, *in* 8. Lipsiæ, 1716.

L

LA Motte (Guil. Mauques) Traité complet de Chirurgie, contenant des Observations

& des Reflexions sur toutes les maladies Chirurgicales & sur la maniere de les traiter, 3. vol. *in*-12. Paris, 1722.

Lancisii (Jo. Mar.) Opera quæ hactenus prodierunt omnia, collegit Assaltus, 2. vol. *in*-4. c. fig. Genevæ, 1718.

Langii (Christ.) Opera omnia Medico practica, curante Rivino, *in-fol.* 3. vol. Lipsiæ, 1704.

La Salle (Jean) Traité des maladies de Poitrine, *in*-12. Bordeaux, 1704.

Leeuwenhock (Ant.) Opera omnia, seu Arcana naturæ ope Miscroscopiorum detecta, accessit Epistolæ Physiol. de natura Arcanis, 4. vol. *in*-4. c. figuris, Lug. Bat. 1722.

Lemery (Nic.) Pharmacopée Universelle, contenant toutes les compositions de Pharmacie, avec un Lexicon Pharmaceutique, *in*-4. Paris, 1716.

Lochneri (Mic. Frid.) de Ananasa, seu nuce Pinea Indica, *in*-4. c. figuris, Norimbergæ, 1717.

Ejusd. Nerium, seu Rododaphne vet. & recensiorum, *in*-4. cum figuris, Norimbergæ, 1716.

Lommii (Jod.) Observationes Medicinales, *in*-8. Amst. 1720.

Ejusd. de Sanitate tuenda in celsum de Re Medica, *in*-8. Lug. Bat. 1724.

Louver (Ric.) de Corde, de motu colore Transfusione sanguinis de vena sectione, &c. V. Editio aucta, c. figuris, Lug. Bat. *in*-8. 1722.

M

MAgnol (Petr.) Hortus Regius Monspeliensis, accesserunt notæ Plantarum suis

iconibus, descriptiones, virtutes explicantur, *in*-8. cum figuris, Monspelii, 1697.

Mangeti (Jo. & Jo. Clerici) Bibliotheca Anatomica, *in-fol.* 2. vol. cum fig. Genevæ, 1699.

Ejusd. Biblioth. Chirurgica, *in-fol.* 4. vol. c. fig. Genevæ, 1721.

Ejusd. Biblioth. Chimica curiosa, *in-fol.* 2. vol. cum figuris, Genevæ, 1702.

Ejusd. Biblioth. Pharmaceutico Medica, *in-fol.* 2. vol. c. fig. Genevæ, 1702.

Du même, Traité de la peste, recueilli des meilleurs Auteurs, 2. vol. *in*-12. Geneve, 1721.

Michelotti (Petr. Andr.) De Separatione Fluidorum in corpore animali, accessit Bernoulli de motu Musculorum, *in*-4. Venetiis, 1721.

Morgagni (Jo. Bapt.) Adversaria Anatomica, 6. vol. *in*-4. cum figuris, Lug. Bat. 1723.

Ejusd. Epistolæ in Corn. celsum, *in*-4. Hagæ Com. 1724.

Musitani (Caroli) opera omnia, seu Trutina Med. Chirurgica Phar. Chymica, nova editio aucta, *in-fol*, 2. vol. Genevœ, 1716.

N

NEnteri (Georg. Phil.) Fundamenta Medicinæ Theoret. practicæ secundùm Stahl, 2. vol. *in*-4. Argentorati, 1718. & 1721.

Nucleus Belgicus mat. Medicæ, in quo describuntur medicamenta simplicia & alimenta usualia cum venenis accurentibus, *in*-8. Bruxellis, 1719.

P

PAssini (Jean) Anatomie du Corps Humain, avec des Remarques utiles aux Chirurgiens dans la pratique de leurs operations, vol. 8. fig. Paris, 1729.

Charmacopea Extemporanea per T. Fuller, *in*-8. Amst. 1717.

Petermanni (And.) Manuductio ad Praxin Medicam, 8. Lipsiæ, 1707.

Ejusd. Observationum Centuriæ Tres. 8. c. fig. Lipsiæ, 1707.

Primerosius (Jac.) de Febribus, in quibus plurimi errores refelluntur, 4. Roterod. 1655.

Petit (J. Louis) Traité des Maladies des Os, avec les Machines & Appareills qui servent à leur guerison, 2. vol. *in*-12. fig. Paris, 1723.

Paulini (Christ. Fr.) de Bufo, *in*-8. Norimbergæ, 1686.

Ejusd. Nobilis Salvia de usu &c. Aug. Vind. 1688.

Pharmacopea Bateana, *in*-12. Lugduni, 1704.

Pitcarni (Archibaldi) Opuscula Medica variæ, nova editio aucta, *in*-4. Rotterod, 1714.

Pontederæ (Jul.) Compendium Tabularum Botanicarum, in quo Plantæ CC. LXXII. detectæ, *in*-4. Patavii, 1711.

Ejusd. Anthologia, sive de floris natura plurimis inventis observationibusque ac tabulis æneis ornati, *in*-4. c. figuris, Patavii, 1720.

Q.

QUinti (Medecin & Noble Venitien) Secrets de la Medecine Chimique, *N. B. en Italien*, *in-12.* Liege, 1711.

R.

RAy (Jo.) Hiſtoria Generalis Plantarum, vires & uſus c. ſuplemento cui acceſſit de uſibus in Cibo, Medicina & Mechanicis, item Tournefort de re herbaria, fol. 3. vol. Londini 1693. & 1704.

Redius (Fr.) de Animalculis vivis, 12. c. figuris, Amſt. 1708.

Reyſkius (Jo.) de Gloſſopetris Luneburgenſibus, 8. Norimbergæ, 1687.

Riedlini (Viti) Obſervationum Med. centuriæ Tres. 12. Aug. vind. 1691.

Ramazzini (Ber.) Opera omnia Med. Phyſica, de Morbis Artificum, de Principum & Virginum Veſtalium tuenda valetudine, &c. *in-4.* fig. Genevæ, 1717.

Riverius reformatus, renovatus & auctus, ſive Praxis Medica, 2. vol. *in-8.* Lugd. 1712.

Ruyſch. (Henr.) Theſaurus univerſale omnium animalium, cum enumeratione Morborum quibus medicamina ex his animalibus potuntur, *in fol.* 2. vol. c. figuris, Amſt. 1718.

Ejuſd. (Frid.) Adverſariorum Anat. Med. Chirurgicarum Decades tres, *in-4* Amſt. 1717. 1721. & 1723.

S.

SAint André, Reflexions ſur la Nature des Remedes, leurs effets & leur maniere d'agir, 12. Rouen, 1700.

Sbaragli (Jo. Hier.) Exercitationes Phiſico Anatomicæ de Recentiorum Medicorum ſtudio diſſertationes & de Vivipera Generatione, 8. Bononiæ, 1701,

Saligmanni (Frid.) Marmorca Memoria, 4. c. fig. Lipſiæ, 1708.

Sperlingii (Jo.) Corporologia, 8. Wittembergæ, 1671,

Sachs (Phil.) de Viris Veniſere Conſideratio Phyſ. Chilol. Hiſt. Medico-Chymica, *in*-8. Lipſiæ, 1691.

Sandris (Jac.) de Sanguinis ſtatu naturali & præter naturali ejuſd. Tractatus de ventriculo & Emeticis, *in*-8. Ffurti, 1712.

Schelhamer (Chriſt.) de methodo curandi Febres, *in*-4. Jenæ, 1693.

Ejuſdem de Nitro cum veterum tum noſtræ Gommentatio, *in*-8. Amſt. 1709.

Schrockii (Luc.) Hygea Augguſtana ſeu memoria ſecularis medici Auguſtani, *in*-4. Aug. Vind. 1682.

Ejuſdem Hiſtoria Moſchi, c. figuris, *in*-4. Aug. Vind. 1682.

Schurigii (Mart.) de ſaliva humana natura & uſus, ſimulque morſus brutorum & hominis Rabies, *in*-4. Dreſdæ, 1723.

Sendivogii (Mic.) vulgò dict. Coſmopolitæ Epiſtolæ Chimicæ, *in*-8 Norimbergæ, 1718.

Severini) Marc. Aur.) de Abſceſſuum recon-

dita natura, accedunt clarif. virorum judicia, in-4. cum figuris, Lug. Bat. 1724.

Sydenham (Thom.) Opera omnia, cum variis variorum additionibus in variis Europæ Partibus, Morbis Contagiofis vel Epidemicis 4. 2. vol. Ganevæ, 1723.

Sorbait (Paul) Coment. in Aphorifmos Hippocratis, *in-4* Ulmæ. Auft. 1701.

Ejufdem Praxeos Medicæ, auctæ, *in fol.* Viennæ, 1701.

Spina (David) Manuale, Lexicon Pharmaceutico chimicum, *in-8.* Ffurti, 1715.

Spleiffii (David.) Differt. Hift. Phifica de Offibus, Cornibus, Feffilibus Conftadienfibus, *in-4.* Stophufii, 1701.

Sthal (Geor. Ern.) Fundamenta Chemiæ dogmaticæ experimentalis, *in-4.* Norimbergæ, 1723.

T

TAut (Tobia.) Phyfica Medica, explicans Corporum Naturalium Principia, Meteora Temperamenta & Magia Naturalis, *in-8.* c. fig. Lipfiæ, 1723.

Thefaurus Secretorum Curioforum circa medicinæ & Chymiæ, Artem, *in-4.* Genevæ, 1709.

Tilingii (Mat.) Lilium curiofum, feu accurata Lilii albi Defcriptio, *in-8.* furti, 1683.

Thomfond (Alex) Differtationes Medicæ, *in-8.* Lug. Bat. 1708.

Tita (Ant.) Catalogus Plantorum horti Patavii, 1713.

Tozzi (Luc.) in Galenum de Arte medendi, *in-8.* Patavii, 1711.

Tulpii (Nicolai) Obſervationes Medicæ ratiores, Editio V. auctior, *in-8.* c, figuris, Amſt. 1716.

V

VAillant (Sebaſt) Diſcours ſur la Structure des fleurs, leurs differences & l'uſage de leurs Parties, prononcé au Jardin Royal de Paris, en 1717. *in.*4. Lat. Fran. Leyde, 1727.

Valentini (Mic. Ber.) Praxis Medicinæ & Chirurgiæ Infaillibilis, accedit diſpenſatorum; 4. 2. vol c. Figuris Ffurti, 1714.

Ejûſdem. Armamentarium Naturæ Syſtematicum, accedit hiſtoria Litteraria Academiæ Naturæ curioſorum 4. c. fig. Gieſſæ, 1709.

Z

ZUingeri (Theod.) Faſſiculus diſſertationum medicarum ſelectarum Argum. 8. Baſileæ 1710.

Ejuſdem Triga Diſſertationum Medicarum ſelect: Scilicet de Plautis Nasfurcinis, de Epilepſia, & de Morbis Præliantium, 4. Baſileæ, 1716.

Ejuſdem Pedojatreja, Curationem] Morborum Puerilium; per veras obſervationes in praxi quotidiana factas, jungitur ſpecimen Mat. Medicæ cum Remediorum Formulis, 2. vol. 8. Baſilæ, 1722.

L'on trouve chez le même Libraire nombre de Livres curieux & nouveaux ſur toutes ſortes de ſciences, tant imprimez en France, que dans les Païs Etrangers; où il a grand Commerce.

